

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym ett av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_ I i

_Fullständigt innehåll

_Siffran inom parentes hänvisar till förlagans sidor.

_Volym ett

_Till punktskriftsläsaren_I

_Läsa (#4)#1

_Texter som utvecklar ditt

_språk (#6)#5

_Lässtrategier (#20)#39

_Volym två

_Till punktskriftsläsaren_I

_Skriva (#36)#81

_Skrivprocessen (#38)#86

_Språkets struktur (#60)#142

_Iii

_Volym tre

_Till punktskriftsläsaren_I

_Språkets struktur (forts.)

 (#72)#173

_Sakprosa (#76)#186

_ Genrer inom sakprosa (#78) ...#189

_ Nyhetsartikel (#84)#201

_ Instruktion (#90)#218

_ Insändare (#96)#232

_ Debattartikel (#103)#247

_Volym fyra

_Till punktskriftsläsaren_I

_Faktatext (#108)#261

_Populärvetenskaplig artikel

 (#114)#277

_Sammanfattning och referat

 (#120)#291

_ Utredande inlägg (#127)#311

_Berättande text (#134)#330

_ Skönlitterära genrer (#136) ..#334

_Iv

_Volym fem

_Till punktskriftsläsaren_I

_ Skönlitterära genrer

(forts.) (#143)#351

_ Analysera skönlitteratur

(#148)#362

_ En låttext (#166)#409

_ Skönlitterära texter och

författare (#170)#419

_Volym sex

_Till punktskriftsläsaren_I

_ Skönlitterära texter och

författare (forts.) (#181) ..#445

_Tala, lyssna och samtala

(#190)#467

_ Samtal (#192)#471

_ Muntlig presentation (#208) ..#509

_Volym sju

_Till punktskriftsläsaren_I

_Muntlig presentation

(forts.) (#218)#535

_Språkbruk (#226)#557

_Ordkunskap (#228)#560

_Att ta ansvar för sitt

språkbruk (#250)#617

_Svenska och andra språk

(#254)#625

_Volym åtta

_Till punktskriftsläsaren_I

_Informationssökning och

källkritik (#260)#639

_Söka information (#262)#643

_Värdera och granska

information (#270)#661

_Referera och citera (#278) ...#681

_Skrivmallar (#286)#701

_Textförteckning (#296)#726

_Kompletterande titelblad

_Vi

_Läsa

_Förmodligen läser du redan många olika texter varje dag. _Mejl, sms, meddelanden och inlägg i sociala medier är texter som du kan använda för att kommunicera med andra. _När du googlar på internet söker du efter texter som kan ge dig ny information. _Kanske tar du del av nyhetshändelser genom webbsidor och tidningar.

_Läsningen är viktig för att utveckla både språk och nya kunskaper. _Genom att läsa bygger du upp ditt ordförråd -- och det fortsätter du att göra under hela livet. _I texterna möter du ord och uttryck i nya och olika sammanhang. _Sedan kan du använda orden och uttrycken när du själv kommunicerar. _Texterna hjälper dig också till ny kunskap om samhället och världen. _Som läsare får du veta hur andra

människor tycker och tänker. Deras åsikter blir en utgångspunkt när du bildar dig en egen uppfattning.

När du studerar svenska kommer du alltså att möta många olika sorters texter. Du får läsa både sakprosa och skönlitteratur. Texterna handlar om olika ämnen, är skrivna av olika författare och vänder sig till olika målgrupper. Variationen gör att du utvecklar ett språk som fungerar i olika sammanhang: i vardagen, i samhällslivet, på jobbet och i studielivet.

I det här kapitlet får du bland annat ...

é tips på texter som du kan läsa för att utveckla din svenska.

é lära dig strategier som gör dig till en bättre läsare.

é träna på att använda läsning som ett sätt att lära dig nya saker.

_Kom igång

=== _Bildbeskrivning =====

#1. _En man sitter vid köksbordet och läser en dagstidning.

#2. _En tjej ligger i sängen och läser på sin mobil.

#3. _En person sitter i en säng med en kopp kaffe och läser en bok.

=====

_Vilka texter läser du under en vanlig vecka? _Gör en lista med de texter du har läst den senaste tiden. _Du kan välja från listan här nedanför eller skriva upp andra texter som du läser. _Markera också om du har läst texterna på ditt modersmål, på svenska eller på något annat språk du kan.

é _Korta meddelanden från vänner, till exempel sms eller andra meddelanden

é _Inlägg i sociala medier, till
exempel på _Facebook, _Snapchat
eller _Instagram
é _E-post
é _Tidningsartiklar
é _Bloggar
é _Barn- och ungdomsböcker eller
lättläst skönlitteratur
é _Romaner
é _Läroböcker
é _Facktexter

_Texter som utvecklar ditt språk

=== _Nu ska du ... =====

- reflektera över din egen läsning.
- lära dig mer om olika texter.
- hitta texter på svenska som intresserar dig.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska söka efter och välja texter som passar dig och utmanar dig. _Du ska också träna på att läsa sakprosa och skönlitteratur.

_Varför?

_Läsningen är central för all kunskapsutveckling. _Om du inte lär dig läsa på ett effektivt sätt blir det svårt att hantera situationer i skolan, i arbetslivet och i vardagslivet.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska läsa texter i olika situationer med anknytning till vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv.

::: #7 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Innan du börjar

_Du har just fått den här boken i handen. _Vad gör du? _Bläddrar du snabbt igenom den och läser några sidor här och där? _Läser du på bildbeskrivningarna? _Börjar du läsa från första sidan? _Läser du kanske baksidan allra först? _Eller innehållsförteckningen? _Innan du börjar läsa en bok bör du skaffa dig en bild av vad den handlar om. _Då blir läsningen mer effektiv. _Du vet vad som väntar om du kan förutse innehållet. _Kanske behöver du inte ens läsa hela boken.

Det finns många sätt att ta sig an en bok. Använd din lärobok - Nå målen; när du gör dessa övningar:

- #1. Titta på omslaget! Vad tänker du på när du ser bilden? Vilken information får du från texten på omslaget?
- #2. Läs texten på baksidan. Vad får du veta om bokens innehåll och målgrupp?
- #3. Läs författarpresentationen längst ner på baksidan. Vilka är författare till boken? Vad gör de mer än att skriva böcker?
- #4. Om du slår ihop boken ser du färger i det övre hörnet. Vilken betydelse har färgerna?
- #5. Slå upp innehållsförteckningen på sidan #3. Hur många kapitel har boken? Vad tror du att kapitlen handlar om? Hur är kapitlen indelade?
- #6. Slå upp första sidan till ett nytt kapitel. Alla kapitel börjar på samma sätt. Hur?

#7

#7

- #7. Läs rubrikerna på sidan #84.
Förstår du vad sidan handlar om
bara genom att läsa rubrikerna?
- #8. På sidorna #20--#21 börjar ett
nytt avsnitt. Det första
uppslaget till varje avsnitt ser
alltid ut på samma sätt. Vilka
rubriker finns det på uppslaget?
- #9. Slå upp sidan #72. Leta upp
alla ord som är skrivna markerade.
Kan du gissa vad texten handlar
om, bara genom att läsa dessa ord?
- #10. Slå upp sidan #53. Leta upp
alla ord som är markerade. Vad
betyder orden?
- #11. Läs bildbeskrivningen på sidan
#10. Vilken information får du
från bildtexten?
- #12. Läs bildbeskrivningarna på
sidan #11. De saknar bildtext.
Skriv bildtexter som du tycker
passar till bildbeskrivningarna!
- #13. På sidan #8 finns ett exempel
på en faktaruta. Vilken
information får du i faktarutan?

_ Vilka texter ska du läsa?

_ Att läsa är det bästa sättet om du vill utveckla ditt språk. _ När du läser möter du många nya ord. _ Det beror på att skillnaden mellan ordförrådet i tal och skrift är så stor. _ För att klara ett vardags-samtal kommer du faktiskt ganska långt om du kan cirka #5 #000 ord. _ Ska du istället läsa en tidnings-artikel eller ungdomsbok behöver du mer än #50 #000 ord, alltså drygt #10 gånger fler. _ En person som läser regelbundet har med andra ord mycket större ordförråd än en person som inte läser. _ Om du inte läser missar du helt enkelt cirka #90 procent av ordförrådet.

_ Därför är det viktigt att du kommer igång med läsningen. _ Men vilka texter ska du läsa? _ Det finns väldigt många olika texter att välja mellan. _ I det här kapitlet får du tips om vilka texter som passar för att din svenska ska kunna utvecklas

#8 #9

snabbare. Målet är att ta sig an
allt svårare texter, så att
läsningen blir mer utmanande och
inlärningen mer effektiv.

Lätt eller svår text?

På #1960-talet försökte pedagogen
Carl-Hugo Björnsson mäta
svårighetsgraden i en text. Han
menade att långa meningar och ord
var svåra, och så skapade han en
matematisk formel som gav ett mått
på läsbarhet. Han kallade måttet
för läsbarhetsindex eller lix.
Grovt räknat kan man säga att detta
är ett typiskt lix-värde för olika
texter:

Lix under #25: Mycket lättläst --
barnböcker
#25 till #30: Lättläst -- bearbetad
skönlitteratur och andra enkla
texter
#30 till #40: Normal text --
romaner och annan skönlitteratur
#40 till #50: Medelsvår --
tidningstext, läroböcker och
#10 #8

informerande texter
#50 till #60: Svår -- fack-
litteratur och officiella texter
Över #60: Mycket svår --
byråkratiska och akademiska texter

Det här kapitlet får ett lix-värde
på #35, vilket alltså är lite
lättare än en normal lärobokstext.

Men sättet att mäta texters
svårighetsgrad har fått kritik för
att det är alltför mekaniskt. Det
tar exempelvis inte hänsyn till
texters innehåll och grammatiska
konstruktioner. Vad tycker du gör
att en text är lätt eller svår?

::: #9 :::::::::::::::::::::::::::::::

Markera svåra ord

Andelen svåra ord i en text avgör
om texten är lätt eller svår. Om
mer än #5 procent av alla ord är
okända i en text kommer den att
upplevas som svårläst. Läs texten
- Vilka texter ska du läsa?; på
sidan #8 och markera alla ord där du
är osäker på förståelsen.

#9

#11

_Är andelen svåra ord fler eller färre än #5 procent?

_Lätt eller svår text

#1. _Fundera på vad som kan göra en text svårläst. _Diskutera med någon annan i gruppen. _Är det framför allt ...

- innehållet som är för komplicerat
- ämnet som är för tråkigt
- språket som är för svårt
- texten som är för lång
- något annat ...?

#2. _Diskutera sedan vad ni kan göra för att förstå en svår text. _Här är några förslag:

- läs långsamt och noggrant
- koncentrera dig
- läs texten flera gånger
- slå upp svåra ord
- lär dig mer om ämnet
- andra förslag ...?

#12

#9

#3. På webbsidan lix.se kan du klippa in en text, en länk eller ett dokument och få fram ett lix-värde. Du kan alltså själv skaffa dig en bild av om en text är lätt eller svår. Prova genom att klippa in länken till en webbsida som du brukar besöka. När du klickar på "analysera" får du fram ett lix-värde. Jämför värdet med tabellen på sidan #8. Är texten lätt, normal, svår eller mycket svår?

::: #10 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Lättläst text eller originalversion

=== Bildbeskrivning =====

En kvinna sitter på ett café och läser "#8 sidor" (en nyhetstidning på lätt svenska). Hon har kort ljust hår, har glasögon och är klädd i en beige kavaj och jeans.

=====

Du läste säkert lättlästa böcker när du började läsa svenska. Många romaner och fackböcker finns

bearbetade i en lättläst version.

Det finns också författare som skriver direkt på lätt svenska.

Orden i en lättläst text är ofta vanliga och konkreta. Meningarna är kortare, även om meningslängden kan variera för att texten ska flyta bättre. Även raderna är kortare och formgivningen luftigare. Om ett svårare ord är nödvändigt för sammanhanget brukar ordet förklaras inne i texten. Lättlästa texter är lättare att läsa än texter i originalversion. Men samtidigt kan innehållet och sammanhanget bli otydligt i lättlästa texter, eftersom textdelar har tagits bort och språket har förenklats.

För att din svenska ska utvecklas behöver du också börja läsa andra, svårare texter. Om du tycker att det är svårt att läsa romaner i original kan du börja med att läsa en lättläst bearbetning. Läsningen av den lättlästa versionen blir en sorts förberedelse innan du ger dig på originalversionen. Då känner du redan till historien, miljön och

personerna. _Du vet vad som ska hända.

_Du kan använda samma metod när du läser tidningstext. _Läs först en bearbetad nyhet, till exempel i nyhetstidningen _-#8 sidor;. _Då skaffar du dig en grundläggande förförståelse. _Sök sedan efter liknande nyheter på nätet och i andra tidningar och se om du klarar längre, mer fördjupande texter.

::: #11 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Jämför lättläst med original

=== _Bildbeskrivning =====

_Två olika omslag till _Selma
_Lagerlöfs bok "_Kejsaren av
_Portugallien".

#1. _Ett svartvitt porträtt av en man med fårat ansikte, mustasch och allvarlig min. _Han sitter med båda händerna stödda på en käpp. _Han är klädd i en svart hatt, lång svart kappa och höga stövlar.

#11

#15

#2. _Ett svartvitt porträtt av en man med hög hatt med stora fjädrar. _Han är klädd i en lång kappa, har höga stövlar och håller en hög stav i ena handen.

=====

#1. _Det är svårt att läsa äldre, svensk litteratur, eftersom språket är ålderdomligt. _Då kan lättlästa bearbetningar fungera som en ingång. _Selma _Lagerlöfs klassiska roman _- _Kejsarn av _Portugallien; från #1914 är ett sådant exempel. _Den handlar om torparen _Jan och hans kärlek till dottern _Klara _Fina _Gulleborg. _I inledningen får han hålla sin dotter för första gången. _Så här beskrivs det i den lättlästa versionen:

"_Barnet var inlindat i en filt.

_Innan _Jan hann säga något hade kvinnan lagt barnet i hans armar.

_Jan såg det lilla ansiktet som stack fram ur filten. _Ansiktet var skrynkligt och rött. _Jan såg på barnets händer. _Det var fina

#16

#11

små händer som viftade i luften.

Nyss hade Jan tänkt så hemska tankar. Han hade inte velat ha något barn. När han fick hålla barnet i famnen förändrades tankarna. Ilskan som han hade känt var plötsligt försvunnen. Jan kände sig bara glad och varm. Nu frös han inte längre, fastän kläderna var blöta. Aldrig förut hade han sett ett sådant fint barn. Jan var stolt. Han höll handen under flickans huvud.

Plötsligt kände Jan att hans hjärta började slå, snabbare och snabbare i bröstet. Till slut slog det så snabbt att han blev riktigt rädd."

På nästa sida kan du läsa hur texten ser ut i originalversionen.
::: #12 :::::::::::::::::::::::::::::::

" Där stod han nu och höll mellan sina händer någonting, som var varmt och mjukt och inrullat i en stor schal. Schalen var så pass undanviken, att han såg det lilla

rynkiga ansiktet och de små vissna händerna. _Han stod och undrade vad kvinnofolken menade att han skulle ta sig till med det här, som barnmorskan hade lagt i famnen på honom, då han fick en stöt, så att både han och barnet skakade till. _Den kom inte från någon av de andra, men om den gick från den lilla flickan över till honom eller från honom till den lilla flickan, det kunde han inte reda ut för sig.

_Strax efteråt började hjärtat klappa i bröstet på honom, såsom det aldrig förr hade gjort, och med detsamma var han inte längre frusen, och inte kände han sig ledsen och bekymrad och inte ond heller, utan allt var bra. _Det enda, som oroade honom, var, att han inte kunde begripa varför det skulle dunka och slå på det sättet i bröstet på honom, då han varken hade dansat eller sprungit eller klättrat i branta berg."

_Jämför texterna.

- a) _Vad är barnet inlindat i?
- b) _Hur beskrivs barnets ansikte och händer?
- c) _Hur beskrivs _Jans förändring när han får barnet?
- d) _Vad är det som gör att _Jan blir rädd eller oroad?
- e) _På vilket sätt förstår man att _Jan tycker om sitt barn?
- f) _Ge exempel på vad som gör den första texten lättläst.

=== _Bildbeskrivning =====
_Två böcker av _Sara _Lövenstam.

- #1. _På omslaget till boken
"_Sanning med modifikation" syns tre långa rulltrappor på en mörk och övergiven tunnelbaneperrong.
- #2. _På omslaget till boken
"_Flicka försvunnen" syns ryggtavlan av en flicka klädd i rosa jacka med uppfälld huva.
_Det regnar och staden avtecknar sig i mörka färger.

=====
#12

=====
#19

#2. _Författaren _Sara _Lövestam brukar skriva om sina egna romaner i en lättläst version. _Hon har bland annat skrivit fyra böcker om _Kouplan, en papperslös flykting som försöker överleva som privatdetektiv i _Sverige. _Första romanen i serien gavs ut #2015 och heter _ - _Sanning med modifikation; , eller _ - _Flicka försvunnen; i den lättlästa versionen. _Så här går det till när _Kouplan för första gången träffar sin (första) klient _Pernilla. _Här följer först den lättlästa versionen:

::: #13 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

"_Han träffar _Pernilla utanför _Globen _Centrum. _Hon är blond, kanske #35 år gammal, och hon tittar skeptiskt på honom. -- _Är du verkligen en detektiv?

_Han ler mot henne. -- _Jag vet att jag ser ung ut. _Men jag är faktiskt tjugoåtta.

-- _Verkligen?

-- _Ja. _Jag har ett biologiskt

#20

#13

fel som får mig att se ung ut.

Och i mitt hemland var jag
detektiv.

Kouplan säger sanningen ibland.
Ibland ändrar han sanningen. Han
är tjugofem år, inte tjuugoåttan."

Så här ser texten ut i
originalversionen:

"Pernilla?"

Hon nickar förvirrat, tar
handen han sträcker mot henne. I
hans blick ser hon att han kanske
inte är fjorton, som hon först
trott. Men knappast över arton.
Han ler och trycker hennes hand.

...

"Jag är mycket äldre än jag ser
ut", säger han och fångar hennes
blick.

Det är en sanning. Pernilla
ler generat, som om hon vetat det
men inte vågat fråga.

"Jag är tjuugoåttan", fortsätter
Kouplan.

Det är en sanning med
modifikation. Men att lägga tre

år till sin ålder är ingen synd.
_Pernillas ögon kniper ihop, som om hon inte tror honom.

"_Det är ett genetiskt fel, en grej med mina gener, som gör att jag ser yngre ut."

_Jämför texterna.

- a) _Hur gammal är _Kouplan?
- b) _Hur gammal tror _Pernilla att _Kouplan är?
- c) _Varför ljuger han om sin ålder?
- d) _Vad betyder _-sanning med modifikation;?
- e) _Vilket ord använder _Kouplan för att beskriva sitt "fel"?
- f) _Ge exempel på vad som gör den första texten lättläst.

_Läs böcker för barn och ungdomar

=== Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Är du förälder till små barn?

_Eller känner du små barn? _Läs gärna högt för dem! _Om ni läser svenska böcker kan du passa på att träna din svenska. _Men läs också böcker på ditt modersmål, så att dina barn utvecklar sin tvåspråkighet.

_Bildbeskrivning

_En kvinna med rosa sjalett, vit tröja och jeans sitter på golvet tillsammans med en liten flicka.

_Flickan har långt, mörkt hår och är klädd i en vit kofta och svart kjol. _I bakgrunden sprakar en brasa och det ser mysigt ut.

=====

_Kanske läser du helst vuxenböcker, men för att komma igång med läsningen kan en barn- eller

ungdomsbok vara ett bra första steg.
_Det är till hjälp även rent
språkligt. _Till och med den
enklaste barnbok innehåller ord som
inte förekommer så ofta i muntlig
svenska. _Fördelen med nyskrivna
barn- och ungdomsböcker är dessutom
att språket ofta är aktuellt och
levande.

_I Sverige finns det en lång
tradition av att skriva böcker för
barn och ungdomar. _Redan i slutet
av #1800-talet fanns det flera kända
barnboks författare. _Ett exempel är
_Elsa _Beskow, som debuterade med
_ - _Sagan om den lilla, lilla gumman;
år #1897. _Därefter gav hon ut mer
än #40 barnböcker. _Ett annat
exempel är _Selma _Lagerlöf. _Hon
skrev mest böcker för vuxna och fick
bland annat _Nobelpriset i
litteratur #1909, men hennes bok
_ - _Nils _Holgerssons underbara resa
genom _Sverige; från #1906--#1907 är
en klassisk bok för barn. _Selma
_Lagerlöf var nämligen också lärare,
och boken om _Nils _Holgersson var
från början en lärobok i geografi.

Den mest kända svenska barnboks-
författaren heter Astrid Lindgren.
Hon skrev ett stort antal barn-
böcker som är översatta till fler än
#100 olika språk. Förmodligen är
det böckerna om Pippi Långstrump
som blivit mest kända över världen.
Berättelserna om Pippi skapades
när Astrid Lindgrens dotter Karin
var sjuk i lunginflammation i början
av #1940-talet, och bad sin mamma
berätta en saga.

::: #15 ::::::::::::::::::::::::::::::

Tio svenska ungdomsklassiker

De allra flesta bibliotek har en
avdelning med barn- och ungdoms-
böcker. Ofta kan du också låna
böcker på andra språk. Vill du
prova att läsa en svensk ungdomsbok?
Det finns många böcker att välja
mellan. Här är tio exempel:

#1. Astrid Lindgren är mest känd
för barnböckerna om Pippi
Långstrump, men hon skrev också
böcker för äldre barn.

#15

#25

Ett exempel är - Bröderna
Lejonhjärta; från #1973. Den
tar upp flera svåra ämnen, som
sjukdom, död och förtryck.

#2. Maria Gripes ungdomsböcker
har ofta övernaturliga inslag.
- Agnes Cecilia: en sällsam
historia; från #1981 handlar om
Nora som förlorade sina föräldrar
i en bilolycka när hon var fem år.
Hon har ett bra liv, men lider
ändå av en känsla av att inte höra
till. En dag händer dessutom
något som ingen kan förklara.

#3. - Jag saknar dig, jag saknar
dig; från #1992 handlar om
saknaden efter en tvillingsyster.
Boken baseras på verkliga
händelser. Kinna Gieth förlorade
sin tvillingsyster i en trafik-
olycka och tog kontakt med
författaren Peter Pohl för att
berätta sin historia.

#4. Henning Mankell är en
mångsidig författare som framför
allt har skrivit deckare och andra
böcker för vuxna. - Eldens
hemlighet; från #1995 är första

delen i en ungdomstrilogi om den tolvåriga Sofia från Mozambique. Hennes liv tar en tragisk vändning när hon trampar på en landmina.

#5. - En ö i havet; från #1996 av Annika Thor utspelas på en skärgårdsö utanför Göteborg under andra världskriget. Dit kommer de två judiska systerarna Steffi och Nelli. Livet på ön blir inte riktigt som systerarna har tänkt sig, och saknaden efter mamma och pappa är stor.

#6. - Sandor slash Ida; från #2001 är en chattroman av Sara Kadefors. En vilsen tonårstjej får kontakt med en ensam balettintresserad kille över nätet. Båda ljuger om sitt liv -- men vad händer när de träffas?

#7. Johanna Thydells roman - I taket lyser stjärnorna; från #2003 handlar om de riktigt svåra frågorna. Jennas liv förändras när hennes mamma får bröstcancer. I taket har hon klistrat upp stjärnor som lyser i mörkret.

#15

#27

Under en av dem har hon gömt en dikt: om du dör mamma, då tar jag livet av mig.

#8. Hur är egentligen livet som pojke? Den frågan får tonårstjejeerna Bella, Momo och Kim svaret på i Jessica Schiefauers roman . Pojkarna från #2011.

#9. . Cirkeln från #2011 är en svensk fantasy-roman av Sara Bergmark Elfgren och Mats Strandberg. Här blandas magi och realism. Boken handlar om sex tonårstjejer som förenas när ondskan slår till i ett litet svenskt samhälle.

#10. - Stjärnlösa nätter; från #2011 är Arkan Assads debutroman. Den handlar om Amår, som växer upp i Sverige i en kurdisk familj. När han är #18 år reser familjen tillbaka på semester till Kurdistan. Först är Amår glad att träffa sin jämnåriga kusin Amina, men allt förändras när han förstår att hans far har bestämt att de ska gifta sig.

::: #16 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Se filmen först, läs boken sedan

=== Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_I filmer är det svårt att få plats med bokens detaljer. _I en längre tv-serie är det enklare.

_Tv-serien _- Game of Thrones; bygger på romanserien _- Sagan om is och eld; av författaren _George R. R. Martin. _Tv-serien är skapad i nära samarbete med författaren. _- The Handmaid's Tale; och _- House of Cards; är andra exempel på tv-serier som bygger på en roman.

_Bildbeskrivning

_Tre foton från olika filmer.

#1. _En kvinna och en man står på en hög slätt med utsikt över havet. _Kvinnan har blont, flätat hår och är klädd i en svart, figursydd klänning.

_Mannen är klädd i en svart

#16

#29

mantel, har det mörka håret uppsatt i en tofs och en djurpäls svept runt axlarna.

__Båda ser allvarsamma ut.

(__Game of __Thrones)

#2. __Två kvinnor promenerar bredvid varandra längs ett högt gallerstaket. __Båda har vita hättor på huvudet och är klädda i långa röda dräkter. (__The __Handmaid's __Tale)

#3. __En kvinna i vit skjorta, svarta byxor och blont hår sitter i en svart fåtölj på ett kontor. __Bakom henne står några fotografier på en hylla. __På skrivbordet framför henne ligger några foldrar och ett par glasögon. (__House of __Cards)

=====

__Många tv-serier och filmer är baserade på skönlitterära böcker.

__Det kan vara stor skillnad på filmen och boken. __Kritiker brukar skriva att "boken var bättre än filmen". __Det beror bland annat på att en bok rymmer fler händelser och

#30

#16

detaljer. _Därför är det svårt att få plats med allt i en film. _Mycket måste strykas och utelämnas.

_Men om du vill skaffa dig en _förförståelse fungerar det ofta utmärkt att se en film innan du ger dig i kast med boken. _Det fungerar ungefär på samma sätt som när du läser en lättläst roman innan du läser originalversionen. _Har du redan sett filmen känner du till handlingen, miljöerna och karaktärerna.

::: #17 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Läs boken, se filmen

_Detta är exempel på frågor som du kan ställa när du jämför en bok med en film:

- a) _Börjar boken och filmen på samma sätt?
- b) _Slutar boken och filmen på samma sätt?
- c) _Hur är berättarperspektivet i boken? _Hur är berättarperspektivet i filmen?

#17

#31

- d) _En bok är oftast mer detaljerad och innehållsrik än en film. _Vilka delar från boken finns inte med i filmen?
- e) _Är alla bokens personer med i filmen?
- f) _Vilken tyckte du bäst om -- boken eller filmen?
- g) _Hur tror du att filmmakarna tänkte när de arbetade med filmen? _Blev resultatet bra, enligt dig?

_Boken eller filmen?

#1. _Vad ska man göra först -- läsa boken eller se filmen? _Fördelen med att läsa boken först är att du kan skaffa dig egna bilder av personerna, miljöerna och handlingen innan du ser dem på film. _Men om syftet är att du ska lära dig svenska kan det istället vara en fördel att se filmen först, så att du får en förförståelse innan du läser.

_Vilket tycker du verkar bäst?

_Förklara ditt val!

#32

#17

#2. _Gör en lista på tio av dina favoritfilmer och tv-serier. _Ta reda på om någon av dem baseras på en roman. _Läs i så fall boken!

#3. _Åtta av de tio ungdomsböckerna som du kan läsa om på sidan #15 är filmatiserade. _Undersök om du kan få tag på någon av dem, och läs boken efter att du har sett filmen.

#4. _Har du läst en bok som du tror skulle passa som film? _Varför, i så fall?

::: #18 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Läs på modersmål och svenska

_Många skönlitterära texter översätts till andra språk.

_Kanske finns det författare från ditt hemland som är översatta till svenska? _Eller svenska författare som är översatta till ditt modersmål? _Prova att läsa en svenskspråkig roman som du redan har läst på ditt språk. _Då förstår du texten bättre och kan förutse vad som ska hända.

#18

#33

_Din favoritförfattare

_Har du någon favoritförfattare som du har läst på ditt språk? _Det kan vara en författare som du har läst som barn, i skolan eller på senare år. _Ta reda på om författaren finns översatt till svenska.

_Översätt själv

_Att översätta skönlitteratur mellan olika språk är en svår uppgift.

_Eftersom det inte går att göra någon exakt översättning mellan två språk är det alltid något som går förlorat. _Dessutom finns det kulturella skillnader att ta hänsyn till, som inte alltid fångas i språket.

_Detta är inledningen till tre kända svenska dikter. _Hur skulle du översätta meningarna till ditt språk?

a) _Den första gång jag såg dig, det
_var en sommardag
_på förmiddagen då solen lyste
_klar,
_och ängens alla blommor av många
_hundra slag,
_de stodo bugande i par vid par.
_Birger _Sjöberg

b) _Ja visst gör det ont när knoppar
_brister.
_Varför skulle annars våren tveka?
_Varför skulle all vår heta
_längtan
_bindas i det frusna bitterbleka?
_Karin _Boye

c) _Jag är ingen kvinna. _Jag är ett
_neutrum.
_Jag är ett barn, en page och ett
_djärvt beslut,
_jag är en skrattande strimma av en
_scharlakanssol ...
_Edith _Södergran

_Läs texter som du är intresserad av

_Du ska inte bara läsa skön-
litteratur under den här kursen.

_Det är minst lika viktigt att läsa sakprosa, alltså texter som handlar om verkliga saker och händelser.

_Exempel på sådana texter hittar du i tidningar, i läroböcker eller på en arbetsplats. _Internet är en annan oändlig resurs när du söker efter nya texter på sakprosa.

_Ibland måste du läsa texter som du inte själv hade valt. _Läraren kanske vill att du ska läsa en särskild text i läxa. _Om du arbetar kanske arbetsgivaren vill att du ska läsa igenom en rapport eller arbetsplatsens säkerhetsinstruktioner. _Men oftast kan du faktiskt välja att läsa texter om ämnen som du vill veta mer om. _Då är det lättare att hitta den motivation som krävs för att ta sig igenom texten.

_Kartlägg dina intressen

_Vad vill du helst göra när du är ledig? _Det är en bra utgångspunkt när du ska välja texter som du är intresserad av. _Tycker du om att titta på fotboll? _Välj i så fall en text som analyserar den senaste matchen! _Tycker du om att lyssna på musik? _Läs en text som ger information om någon av dina favoritartister. _Tycker du om att laga mat? _Sök efter ett nytt recept som du aldrig har lagat förut! _Vill du helst tillbringa tid med din familj och dina barn? _Läs en text som diskuterar olika syn på barnuppfostran!

- a) _Skriv upp en sak som du är bra på.
- b) _Skriv upp en sak som du är intresserad av.
- c) _Skriv upp en sak som du vill veta mer om.

- d) _Sök på nätet efter texter som handlar om dina ämnen. _Välj en text på svenska som du vill läsa mer noggrant.
- e) _Skriv ner fem ord eller begrepp från texten som är specifika för just det ämne som du har valt. _Översätt orden till ditt språk.
- f) _Skriv en kort sammanfattning av texten. _Använd inte mer än tre meningar.

_Lässtrategier

=== _Nu ska du ... =====

- lära dig lässtrategier som gör dig till en bättre läsare.
- träna på att förutsäga innehållet i en text innan du har läst den.
- ställa egna frågor till en text för att förstå texten lättare.
- sammanfatta texters innehåll.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig strategier som du kan använda för att förstå och tolka texter. _Det innebär bland annat att du blir bättre på att förstå textens budskap och syfte.

_Varför?

_Att läsa är inte bara att förstå orden i en text. _Texten har också

ett budskap som kan vara mer eller mindre uttalat. _Genom att tränga djupare in i en text kommer du att utveckla din textförståelse och använda läsningen för att lära dig nya saker.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska kunna använda lässtrategier för att förstå, tolka och resonera om olika texters budskap. _Du ska också kunna sammanfatta huvudbudskapet i de texter du läser.

::: #21 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Innan du börjar

=== _Bildbeskrivning =====

_En man med svart yvigt hår ligger på mage i sängen och läser på en _Ipad. _Bredvid honom ligger en tjej på rygg och läser en bok.

=====

_Det finns många olika verktyg eller _strategier som du kan använda

före, under och efter din läsning.
_Här är tretton exempel. _Fundera på
vad du tror att strategierna
innebär. _Använder du någon av dem
redan idag?

- #1. tänk igenom vad du redan kan om
ämnet
- #2. läs texten flera gånger
- #3. tänk högt medan du läser
- #4. sammanfatta innehållet
- #5. välj ut nyckelorden
- #6. läs långsammare
- #7. skumma igenom texten
- #8. diskutera texten med andra
- #9. visualisera texten
- #10. fokusera på rubrikerna
- #11. fokusera på första meningen i
varje stycke
- #12. ställ egna frågor till texten
- #13. ta hjälp av sammanhanget i
texten för att förstå nya ord

_Läsa på olika sätt

_Du behöver veta _hur du ska läsa en text för att kunna förstå den på bästa sätt. _I det här avsnittet kommer du att få lära dig mer om vilka verktyg, så kallade lässtrategier, som du behöver för att utveckla ditt läsande.

_Strategierna du kommer att träna på är att:

- förutsäga textens innehåll
- ställa frågor till texten
- reda ut oklarheter i texten
- sammanfatta texten

_Strategierna är användbara både när du läser sakprosa och skönlitteratur. _Gör till en vana att arbeta med strategierna när du läser en text. _Det kommer att ge resultat. _Med tiden kommer du att använda dem mer automatiskt och utan att du tänker på det.

_Tänk också på att läsa en text på
#42 #22

olika sätt, beroende på syftet med läsningen. _Vet du vad skillnaden är mellan att sökläsa, översiktsläsa och djupläsa?

_Förstå helheten

_När du möter en ny text för första gången är det bra att få grepp om helheten. _Ta hjälp av dina kunskaper och erfarenheter. _Vad vet du om ämnet sedan tidigare? _Börja med att läsa igenom texten minst en gång, utan att fastna på detaljer och enskilda ord. _När du har förstått textens övergripande innehåll kan du läsa på djupet och slå upp nya ord och uttryck.

_Varför ska du inte börja slå upp ord direkt? _Jo, en anledning är att ett ord kan ha väldigt många olika betydelser. _Det blir lättare att hitta rätt betydelse av ordet om du först får en förståelse av textens helhet. _Oftast är det inte heller nödvändigt att slå upp precis alla ord. _Om du till exempel läser en roman, tröttnar du snabbt om du slår

#22 #43

upp vartenda ord. Förmodligen kan du lista ut betydelsen av flera ord medan du läser.

::: #23 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Ta hjälp av sammanhanget

_De markerade orden har mer än en betydelse. _Vad betyder orden i dessa meningar? _Ta hjälp av sammanhanget.

#1;a. _En grusad _gång ledde fram till det gamla, fallfärdiga huset.

#1;b. _Varje _gång jag träffar dig, blir jag på gott humör.

#2;a. _Polisen utreder ett _fall av omfattande brottslighet.

#2;b. _Mannen skadades svårt i ett _fall nerför trappan.

#3;a. _För att slipa av kanterna på en tavelram av trä, kan man använda en _fil.

#3;b. _En tallrik _fil med müsli och frukt är en bra frukost.

#44

#23

#3;c. _Långsamma fordon ska använda den _fil som är längst till höger på motorvägen.

#4;a. _Runt det läckra kakfatet surrade en _fluga envist omkring.

#4;b. _Istället för slips, kan man använda _fluga.

#5;a. _Så härligt att krypa upp i soffan med en bra _bok!

#5;b. _I trädgården har vi en vacker ljusgrön _bok, men nu måste vi tyvärr hugga ner den.

#6;a. _En kraftig _gren blåste ner från den gamla eken i den hårda höststormen.

#6;b. _Vilken idrotts_gren tycker du är roligast?

#7;a. _Du kan få hjälp att ordna lån till din bostad av en _bank.

#7;b. _Vi har byggt upp en _bank av uppgifter.

#8;a. _Jag ska _-hälsa på; alla gäster innan festen börjar, sa värdinnan.

#8;b. _Hon brukade _-hälsa på; sin gamla mamma en gång i veckan.

#9;a. _När man kastar pil, gäller det att _pricka i mitten.

#9;b. _Läkaren gjorde ett misstag, så därför kommer man att _pricka honom.

#10;a. _När huvudrollsinnehavaren blev sjuk fick man _ställa in; föreställningen.

#10;b. _Kom ihåg att _ställa in; smöret i kylskåpet efter frukosten.

#11;a. _Fotbollsspelaren var känd för att ramla omkull väldigt lätt och _filma.

#11;b. _Regissören ville _filma scenerna utomhus.

#12;a. _För att jackan ska bli lite varmare kan man _fodra den.

#12;b. _Bonden steg upp tidigt varje morgon för att _fodra djuren.

#13;a. _Hon är en _grym fotbollsspelare -- en av världens bästa.

#13;b. _Diktatorn var en _grym härskare, som styrde sitt land med järnhand.

#14;a. _Vintern hade varit ovanligt _kall och snörik.

#14;b. _Hon visade inga känslor alls, utan var helt _kall.

::: #24 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Förklara skillnaden

_De markerade orden tillhör olika ordklasser. _Vilka? _Vad betyder orden i meningarna? _Ta hjälp av sammanhanget.

#1;a. _De hade _ .gift sig i unga år.

#1;b. _Arsenik är ett dödligt
_ .gift.

#2;a. _Föräldrar försöker undvika
att utsätta sina barn för _ .fara.

#2;b. _Helst av allt ville hon
_ .fara iväg och lämna allt bakom
sig.

#3;a. _Du _ .får gärna låna mina
böcker.

#3;b. _I hagen betade många _ .får.

#4;a. _På våren ska bönderna _ .så
sina åkrar.

#4;b. _Gör inte _ .så!

#5;a. _Det var ett mycket svårt
problem att _ .lösa.

#5;b. _Sexåringen har flera _ .lösa
tänder.

#6;a. _Om man bränner sig bildas en
_ .blåsa.

#6;b. _Barnen tyckte om att _ .blåsa
såpbubblor.

#7;a. _En av mina favoritmaträtter är _paj.

#7;b. _Nu är cykeln _paj igen. _Vi får leta upp närmsta verkstad.

#8;a. _Vittnena _tiger och säger inte vad de vet om händelsen.

#8;b. _En _tiger rymde från djurparken.

#9;a. _Jag _åker ofta till havet på sommaren.

#9;b. _Man odlar potatis på en _åker.

#10;a. _Du börjar bli riktigt _haj på det här. _Vad duktig du är!

#10;b. _En gång såg han en _haj, när han var i _Australien och surfade.

#11;a. _Jag är nervös _inför provet.

#11;b. _Inför gratis busskort för pensionärer!

_Lässtrategi: _Förutsäga innehållet

_I många vardagliga situationer förutsäger du vad du tror kommer att hända, utan att tänka så mycket på det. _På måndag morgon funderar du kanske på hur veckan kommer att bli.

_Inför en diskussion funderar du kanske på vilka argument andra kommer att ha i en särskild fråga.

_På så sätt blir du bättre förberedd under diskussionen.

_Samma sak gäller när du läser en text. _Det blir lättare att förstå texten om du redan i förväg ställer frågor om den och försöker förutsäga vad den handlar om. _Det kanske visar sig att dina gissningar om texten inte stämmer helt, men gissningarna är ändå till nytta. _De hjälper till att väcka din nyfikenhet och gör dig till en mer aktiv läsare. _Om du börjar läsa en novell om någon som köper rosor, så gissar du kanske att det är en kärlekshistoria. _Även om det inte stämmer,

så har du satt igång hjärnan på ett sätt som gör att du förstår texten bättre.

Det finns många sätt att få en idé om vad en text handlar om. Du kan studera rubrikerna, under-rubrikerna, bildbeskrivningarna och den första meningen i varje stycke i texten. Om du till exempel ser en text med rubriken - Stoppa motorvägsbygget; kan du räkna ut vad författaren tycker om bygget av motorvägen redan innan du börjar läsa. Du kan också räkna ut att det är en insändare du har framför dig. Om du lär dig att känna igen olika sorters texter, vet du alltså en del om innehållet redan innan du börjar läsa.

Fundera också på vad du själv kan om ämnet innan du börjar läsa texten. Är du bekant med ett ämne är du också mer beredd på innehållet i texten. Kan du till exempel mycket om att snickra kommer du att förstå innehållet i - Handbok för hemmabyggare; snabbare. Om du inte är bekant med ämnet får du läsa

extra noggrant och ge texten mer tid.

Försök att förutsäga innehållet också medan du läser en text.

Om du läser en längre berättelse, tänk på att stanna upp i texten och ställa frågor och göra egna gissningar om hur det kommer att sluta. Det är en strategi du använder dig av också när du ser en film eller en tv-serie. Om du ser en deckare är den viktiga frågan: Vem är mördaren? Vi använder det vi redan vet och gissar hur det kommer att gå sedan.

_Gissa filmen

_Här ser du fem filmaffischer.

_Gissa vilken typ av film det är.

_Motivera ditt svar.

=== _Bildbeskrivning =====

_Fem affischer.

#1. _En man lyfter upp en kvinna i famnen på en tågplattform.

_Filmtiteln står längst ner i bild: _While you were sleeping.

#2. _Svartvitt foto av ett kvinnoansikte. _Ögonen har färgats röda och munnen är täckt av en svart- och orangefärgad fjäril. _Längst ner i bild står filmtiteln _The silence of the lambs.

#3. _Tecknad bild på en tjej med långt orangefärgat hår och blå mantel som spänner upp en pilbåge. _Högst upp i bild står filmtiteln _Brave.

#4. _Bild på tjugo olika karaktärer i ett krigsdrabbat eldinferno. _Högst upp i bild står en flintskallig man med skägg och riddarrustning. _Under honom står en man med utsträckta, muskulösa armar. _Flera personer strider med vapen i hand. _Några har grönfärgad hud och en person som ser ut som _Hulken slåss med knytnävarna. _Längst ner står filmtiteln _Avengers.

#5. _Bild på " _Charlie" _Chaplin, en man med svart hatt och käpp klädd i skjorta och pösiga byxor. _Han har mörkt hår och svart mustasch och håller en liten pojke i handen. _Pojken är klädd i pösiga snickarbyxor röd tröja och grön mössa. _Längst ner står filmtiteln _Charles _Chaplin " _The kid".

=====

_Gissa tidningstexten

_ Dessa rubriker är hämtade från sju olika tidningstexter. _ Vad tror du att texterna handlar om? _ Diskutera med någon annan i gruppen.

- #1. _ Så blir vädret under juli månad
- #2. _ Sverige kollapsar i värmeböljan
- #3. _ Den nya löptrenden sprider sig som en löpeld
- #4. _ En död under skogsbrand i Värmland
- #5. _ Anrika restaurangen i lågor
- #6. _ Så får du relationen att tända till igen
- #7. _ OS-ELDEN har slocknat

Mei väntade med ögon och öron på
helspänn. Efter några minuter kom
mannen tillbaka, snubblande i det
bländande ljuset från strål-
kastarna. Hans långa skugga
avtecknade sig som ett monster med
litet huvud.

#4. Ligg på rygg, med fotsulorna
mot golvet nära ändan. Ta tag om
anklarna om du når -- annars låt
armarna ligga sträckta längs
sidorna. Lyft bäckenet mot taket.
Stanna kvar en stund, så länge
det känns bra, från cirka #10
sekunder till ett par minuter.

#5. Huset vi bodde i bestod av ett
enda mycket litet rum utan fönster
och med en enda dörr som vette ut
mot gatan. Rummet låg vid
Carrera Séptima i Bogota, i en
fattig stadsdel som heter San
Cristobal. Framför huset
passerade spårvagnen som stannade
en bit längre bort utanför en
ölfabrik ...

#6. Överstatlighet innebär att EU
kan fatta beslut även om något
medlemsland är emot förslaget.

#27

#57

Länderna har helt enkelt fört
över beslutsrätten till EU, och
måste följa det som majoriteten
har bestämt.

::: #28 :::::::::::::::::::::::

Lässtrategi: Ställa frågor

Om du är en skicklig läsare ställer
du frågor medan du läser. Frågorna
hjälper dig att fokusera och tänka
aktivt. Samtidigt tränar du din
förmåga att sammanfatta innehållet i
en text och relatera det till andra
saker du har läst eller varit med
om.

Använd frågeorden -vad, var,
vem, när, hur; och .varför när du
ställer dina frågor. Dessa ord
brukar kallas för journalistiska,
eftersom journalister använder dem
när de planerar och skriver en
nyhetsartikel. En bra artikel
svarar oftast på .vad som hände,
.var det hände, .vem eller .vilka
som var inblandade och .när det
hände. Om en nyhetsartikel inte
svarar på .hur och .varför det

hände beror det ofta på att orsaken och omständigheterna var oklara när texten skrevs.

Lässtrategin att ställa frågor är alltså användbar till nyhetsartiklar, men den fungerar minst lika bra när du läser skönlitteratur. I sådana texter finns det ofta mycket information som författaren har utelämnat. Som läsare måste du tolka handlingen och dra egna slutsatser. Det brukar kallas att _läsa mellan raderna;. Därför måste du träna på att ställa dina frågor på olika nivåer:

_Frågor på raderna (= du hittar svaren i texten)

_Vem är huvudpersonens bästa vän?

_Vad är det som händer?

_Frågor mellan raderna (= du behöver dra egna slutsatser medan du läser)

_Varför blev huvudpersonen ledsen?

_Vad menar författaren med det här?

_Frågor bortom raderna (= du jämför textens innehåll med andra händelser, andra texter eller egna erfarenheter)

_Vad skulle jag ha gjort i huvudpersonens ställe? _Har jag varit med om något liknande? _Har jag läst eller hört om någon liknande händelse?

_Läs en nyhet

#1. _Läs en nyhetsartikel eller lyssna på ett nyhetsinslag som tar upp en aktuell händelse. _Vilka av följande frågor hittar du svar på?

- _Vad hände?
- _Var hände det?
- _När hände det?
- _Vem/_Vilka var inblandade?
- _Hur gick det till?
- _Varför hände det?
- _Vad kommer att hända nu?
- _Vad kommer händelsen att leda till?
- _Hur ska man lösa problemet?

#60

#28

#2. Skriv en sammanfattning av nyheten med hjälp av dina svar på frågorna.

::: #29 :::::::::::::::::::::::::::::::

Läs dikten

Dikter kan oftast läsas på flera nivåer. En del information beskrivs rakt ut i texten, medan annat är underförstått. Som läsare associerar du dessutom innehållet till saker du har varit med om. Olika läsare kan uppleva och tolka samma dikt på flera olika sätt. Läs till exempel den här dikten om naturen:

Sista biten

Sista biten genom skogen
är vägen mossig och tyst
gömmer sig mellan granar
pysslar med blåbär och svamp
och tror att så ska det vara
så ska det alltid vara
solsken och skydd

tills, vid en plötslig krök
havet brusar emot
hela det öppna havet.

_Solveig von _Schoultz

(ur _- _Bortom träden hörs havet;)

#1. _Sammanfatta vad dikten handlar
om _-på raderna; med hjälp av
frågeorden _ .vad, _ .var och _ .när.

#2. _Svara på följande frågor om
innehållet _-mellan raderna;:

a) _ Vilken känsla uttrycker

dikten? _ Motivera ditt svar.

b) _ Vad har dikten för budskap,

tycker du? _ Motivera ditt svar.

#3. _Svara på följande frågor
_-bortom raderna;:

a) _ Påminner diktens innehåll dig
om något i ditt liv?

b) _ Påminner diktens innehåll dig
om någon annan text som du har
läst?

c) _ Påminner dikten om någon
händelse i samhället eller
världen?

#62

#30

_Lässtrategi: _Reda ut oklarheter

_Många texter är svåra att förstå.

_Ibland är det innehållet som är svårt. _Ibland är det ordförrådet eller språket. _När du inte hänger med behöver du strategier för att texten ska bli klarare och tydligare.

_Det finns flera knep som du kan ta till. _Ett är att leta efter ledtrådar från orden eller meningarna runtomkring. _Genom att tolka hela sammanhanget kan du räkna ut vad ett ord betyder utan att använda ordbok.

_Ett annat knep är att dela upp ett ord i mindre bitar. _Svenskan har många sammansatta ord. _Två ord bildar ett nytt ord när de skrivs ihop, till exempel _-lärobok, nättidning, ljusgrön; och _höghus.

_Eftersom många sammansatta ord inte finns med i någon ordbok behöver du dela upp ordet för att förstå vad det betyder.

Det finns också ord som är avledda genom olika förleder eller ändelser. Jämför till exempel ordparen .tur och .otur eller .nöjd och .missnöjd. Genom prefixen o- och miss- får orden .tur och .nöjd motsatt betydelse. Ändelser eller suffix gör att orden byter ordklass. Orden .hoppa, .hopp och .hoppig har samma grundbetydelse och samma rot, men de tillhör olika ordklasser.

Till sist är det förstås en bra strategi att fråga någon annan, att använda en bra ordbok eller att söka efter ordet eller frasen på nätet.

Men tänk på att läsa igenom hela texten innan du slår upp orden. Ett ord kan ha flera olika betydelser, och det är först när du får en förståelse för innehållet som du kan välja rätt betydelse.

Red ut oklarheter

Här ser du fyra olika utdrag från texter om arbete. Några ord är markerade. Gissa vad orden kan

#64

#30

betyda genom att ta hjälp av sammanhanget i texten. _Försök också att lista ut vilken sorts text utdraget kommer från, och vilket syfte texten har.

#1. _Du ska ha vana från färg-, järn-, bygghandel eller @närliggande bransch. _Du utför en hel del tungt och ibland stressigt arbete, så en god @fysik är ett måste. _Du kommer att köra varor till vårt lager, så minst _B-körkort är ett @krav. _Butiken är öppen måndag-fredag #06.30-- #16.00. _Svara med e-post och ange personuppgifter, vad du gör idag och en kort beskrivning av dig själv.

#2. _För att få studiemedel måste du studera i minst tre veckor på minst halvtid. _Du kan få studiemedel för olika @studietakt: heltid #100 procent,

::: #31 :::::::::::::::::::::::
@deltid #75 procent eller halvtid #50 procent. _Du kan vidare få studiemedel för att studera på

#31

#65

universitet, högskola eller vissa andra eftergymnasiala utbildningar. _Från och med det andra kalenderhalvåret det år du fyller #20 år kan du också få studiemedel för att studera på @folkhögskola, kommunal eller statlig vuxenutbildning eller annan gymnasieutbildning.

#3. _Förra veckan intervjuades #700 personer i hela landet mellan #18 och #65 år om hur de ställde sig till att byta arbete. _Resultatet visar att varannan vill prova något nytt, det vill säga byta till en annan arbetsgivare, få nya arbetsuppgifter eller ny @befattning hos den @nuvarande arbetsgivaren. _Av dem som har bytt jobb under de senaste fyra åren uppger drygt #60 procent att lönen antingen blivit högre eller avsevärt högre. _En stor @majoritet, nästan #70 procent, vill ha ett fast arbete på ett företag i framtiden. _Bara #6 procent vill jobba på ett @bemanningsföretag. _Män är

#66

#31

betydligt mer intresserade av att starta eget företag eller av att jobba som @konsulter än kvinnor.

#4. "_Du är visst trött," sade korpen. "_Du orkar kanske inte arbeta längre?" "_Nej, inte är jag trött", sade pojken och tog åter upp @järnet, "men jag har inte sovit ordentligt en natt på aldrig så länge. _Jag begriper inte hur jag ska hålla mig vaken." (...)
"_Det kanske @gingo bättre att arbeta, ifall jag talade om en historia för dig?" sade han. "_Ja, det kunde ju vara en @möjlighet," sade pojken, men på samma gång gäspade han och var så sömnig, att han knappt kunde hålla fast verktyget.

::: #32 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Lässtrategi: _Sammanfatta

_Tänk dig att du har sett en fotbollsmatch. _Om du ska berätta om matchen för dina vänner måste du göra en sammanfattning. _Annars är det ingen som orkar lyssna.

#32

#67

_Att sammanfatta betyder nämligen att du förkortar och berättar om det viktigaste. _Det är en viktig strategi, med tanke på all den information som finns tillgänglig genom internet och andra medier.

_Dessutom hjälper sammanfattningen dig att se strukturer och att förstå huvudbudskapet. _Men hur gör du för att sortera och förstå vilken information som är den viktigaste i en text?

_Ett sätt är att studera textens rubrik eller titel. _En bra rubrik ger en bild av textens huvudbudskap, framför allt i sakprosatexter.

_Träna genom att titta i en nät-tidning eller en papperstidning.

_Genom att ögna igenom rubrikerna blir det lättare att välja vilka artiklar du vill fortsätta läsa.

_Du kan också studera textens stycken. _Ett nytt stycke är ofta en signal om att texten tar upp något nytt. _Varje stycke handlar om en sak, en idé, en tanke eller en händelse. _Prova att sammanfatta varje stycke i en enda mening.

_Ibland är andra strategier mer användbara. _Ska du sammanfatta en hel roman eller film fungerar det ofta bättre att använda dessa frågor:

_Vem eller vilka handlar det om?

_När händer det?

_Var händer det?

_Vad händer först? _Vad händer sedan?

_Vilket är problemet i berättelsen?

_Hur löser sig problemet?

_Hur slutar berättelsen?

_Om du ska sammanfatta en argumenterande text kan du prova dessa frågor:

_Vad vill författaren?

_Vilka är argumenten?

_Finns det motargument? _Vilka i så fall?

_Finns det svar på motargumenten?

_I en populärvetenskaplig text kan
dessa frågor ringa in textens
huvudbudskap:

- _ Vad visar undersökningen?
- _ Vilka orsaker eller förklaringar
ger författaren till det?
- _ Vilka följder får det?
- _ Vilka lösningar finns? _ Vilka
tips ger man? _ Vad är nästa
steg?

::: #33 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ Sätt rubrik på texten!

_ Här följer några tidningsnotiser.
_ Sammanfatta varje notis genom att
skriva en rubrik.

#1. _I augusti fick en second hand-
butik i _Örebro in en ovanligt
generös gåva. _I några inlämnade
klädesplagg fann nämligen några
frivilligarbetare #100 #000 kronor,
skriver __SVT:s _Tvärsnytt.
_Personalen kontaktade polisen som
förvånades av ärligheten.

#70

#33

-- Det är helt otroligt att folk är så ärliga och kommer till oss, så det är en eloge till den här second hand-butiken, säger Sara Rupla vid Örebro-polisen till Tvärsnytt.

Nu har de tre månader som ägaren har på sig att hämta sitt hittegoods passerat, varför butiken får behålla pengarna. Och vem den generöse givaren är förblir ett mysterium.

TT

#2. Kvinnan försökte få pengar tillbaka för sina varor -- som var stulna. I hennes bil och lägenhet fann polisen ytterligare stöldgoods.

Det var på lördagseftermiddagen som kvinnan, som är i #35-årsåldern, klev in på Cervera på Södra Förstadsgatan med varorna.

-- Hon hade någon form av kvitto med sig och varor som hon ville lämna tillbaka och få kontanter för, säger Jerker Olsson, inre befäl vid Malmö-polisen.

Personalen fattade misstankar mot kvinnan. Samma varor som hon hade med sig hade blivit stulna.

#33

#71

_En ordningsvakt grep kvinnan tills polisen anlände.

-- _Hon kom till platsen i bil.

_Den letade man igenom och hittade mer gods, som vi också misstänker är tillgripet.

_Polisen bestämde sig för att även söka igenom kvinnans lägenhet i _Ystad. _Och där hittades ännu mer misstänkt stöldgods.

-- _I både bil och lägenhet hittade man varor som bland annat säljs på _Cervera. _Men där fanns också kläder som man misstänker är stulna, med prislappar kvar, säger _Jerker _Olsson.

_Kvinnan är nu misstänkt för försök till häleri. __SDS

#3. _Två skor stals från en butik på _Triangeln i måndags. _Två högerskor. _Dessutom av olika storlek. _Fallet såg ut att förbli ouppklarat. _Men i torsdags greps tjuven.

_Linda _Pleym vid _Malmöpolisen berättar att tjuven återvände till brottsplatsen. _Och klagade.

#72

#33

-- Han kom och sa att det måste ha blivit något fel när han köpte skorna, säger Linda Pleym.

Men personalen kände igen honom från stölden. Mannen, en #53-åring anhölls -- åklagare har bedömt att det finns risk att han begår nya stölder. SDS

#4. Det räcker inte med spring i benen om man ska genomföra den perfekta kuppen. Det krävs även att huvudet är med, och i synnerhet mobiltelefonen.

::: #34 :::::::::::::::::::::::::::::::

Det fick en kvinna i #30-årsåldern bittert erfara efter att hon på fredagskvällen tagit en springnota från en taxi i centrala Uddevalla, skriver Bohusläningen. Kvinnan fick helt enkelt återvända till brottsplatsen för att hämta sin telefon i taxin. Väl där tillkallades polis och hon misstänks nu för bedrägeri.

-- Hon tog springnota och glömde sin mobiltelefon i bilen. Det där var inte särskilt lyckat, säger

polisens presstalesman Peter
Adlersson, till tidningen. SDS

#5. En bilist i Linköping körde
"mycket märkligt" enligt larm. När
bilisten kunde stannas visade det
sig att det inte rörde sig om en
rattfylleriist utan om en person som
ville undvika att köra på

A-brunnar, rapporterar flera
medier. Att undvika A-brunnar är
en lek som barn brukar ägna sig åt
och där det då betyder otur att
kliva på en A-brunn. Bilisten fick
ingen påföljd, men fick höra att
körsättet inte är acceptabelt ur
trafiksäkerhetssynpunkt. TT

Sammanfatta texten

Läs faktatexten. Sammanfatta varje
stycke med en enda mening. Skriv
sedan en egen text där du
kommenterar innehållet i texten.

Diskutera också vilket du tror är
det bästa sättet för att uppnå
jämställdhet inom arbetslivet.

_Hur jämställt är det svenska arbetslivet?

_Ett av den svenska jämställdhetspolitikens mål är att "kvinnor och män ska ha samma möjlighet och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut". _Jämfört med många andra länder har _Sverige kommit långt i det här avseendet. _En stor andel kvinnor yrkesarbetar, närmare bestämt #80 %.

_Men den svenska arbetsmarknaden är samtidigt mycket könsuppdelad. _Exempel på yrken där männen är i stor majoritet är lastbilschaufför och datatekniker, medan motsvarande situation gäller för kvinnor inom yrken som undersköterska och förskollärare. _Yrken med kvinnlig dominans brukar ha sämre villkor, status och karriärmöjligheter.

_När det gäller lön, tjänar män mer. _År #2017 tjänade kvinnorna i genomsnitt cirka #89 % av vad männen tjänade. _Det beror framför allt på att lönen är högre inom

mansdominerade yrken. Men även hel- och deltidarbete, utbildning m.m. har betydelse för lönenivåerna. Löneskillnaderna har dock minskat gradvis under åren. Under tioårsperioden #2007--#2017 minskade skillnaderna mellan mäns och kvinnors löner med #5 %.

Fler kvinnor än män arbetar deltid. En del gör det frivilligt, medan andra skulle vilja ha heltidsarbete. Ett deltidarbete leder till lägre lön och pension. Den som arbetar deltid blir även mer ekonomiskt beroende av partners inkomst. Det försvårar möjligheterna att uppnå målet om ett jämställt samhälle.

Hur ser det då ut när det gäller andelen manliga och kvinnliga chefer? Även om de kvinnliga cheferna blir fler, är det långtifrån jämställt. Bland cheferna på hela arbetsmarknaden är #64 % män, vilket innebär att makten inom arbetslivet är ojämnt fördelad. Inom näringslivet är det en ännu tydligare dominans av manliga

chefer. _De kvinnliga cheferna finns framför allt på lägre chefspositioner och inom kommuner och regioner.

_Källor: arbetslivskoll.se, svt.se

_Slutuppgift: _Träna lässtrategier

_Läs texten _- _Sortera och återvinn
plastförpackningar; på sidan #91.

_Arbeta med texten genom att använda
lässtrategierna som du har tränat på
i det här kapitlet:

_Förutsäga

- _Vilken sorts text är det?
- _Vad tror du att texten kommer
att handla om? _Ta hjälp av till
exempel rubrik och bilder.
- _Kan du redan något om ämnet?

_Ställa frågor

- _Vilket är textens huvudsakliga
budskap?
- _Varför har författaren skrivit
den här texten, tror du?
- _Finns det någon annan händelse
eller situation som du tänker på
när du läser texten?

_Reda ut oklarheter

- _ Finns det delar i textens innehåll som är otydliga? _ Markera dessa delar och försök reda ut dem.
- _ Vilka ord i texten är svåra att förstå? _ Har du provat att dela upp ordet i delar? _ Har du tagit hjälp av textens sammanhang?

_Sammanfatta

- _ Sammanfatta texten genom att använda någon av strategierna för att sammanfatta.

#80

#35

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym två av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_ I i

_Innehåll volym två

_Siffran inom parentes hänvisar till
förlagans sidor.

_Till punktskriftsläsaren_I

_Skriva (#36)#81

_Skrivprocessen (#38)#86

_Språkets struktur (#60)#142

_Iii

_Skriva

_Att kunna skriva är en färdighet som är mycket viktig i våra liv. _Vi skriver nu fler texter än någonsin, mycket på grund av den digitala utvecklingen. _Tänk bara på alla situationer i vardagslivet då vi kommunicerar via mejl, sms, bloggar, chattar och sociala medier. _Andra gånger skriver vi meddelanden på post it-lappar eller sätter upp anslag, till exempel om vi vill informera våra grannar om något. _Vi skriver också texter för vår egen skull, kanske inköpslistor, att göra-listor eller dagbok. _Mer formella texter skriver vi när vi behöver ta kontakt med företag eller myndigheter i olika ärenden.

_Även i arbetslivet är förmågan att kunna skriva viktig. _Vi mejlar kollegor och skriver andra kortare eller längre texter under

arbetsdagarna, exempelvis instruktioner och kom ihåg-listor.

Sist men inte minst är skrivandet viktigt för demokratin. Vi kan sprida våra åsikter och tankar och nå ut till många människor genom att skriva i till exempel bloggar, sociala medier och på tidningars hemsidor.

Skriftspråket ställer andra krav än talspråket. En stor skillnad är att det inte går att ta hjälp av kroppsspråk och gester i skrift. I en skriven text behöver skribenten därför tydligt vägleda läsaren genom hela texten. Innehåll, struktur, sammanhang och språk måste fungera för att läsaren ska kunna följa med och förstå innehållet. Låter det svårt? Det kan kännas svårt i början, men träning ger färdighet -- som alltid. I det här kapitlet får du lära dig mer om att planera, skriva och bearbeta din text. Vi hoppas att det ska hjälpa dig att utveckla ditt skrivande.

_I det här kapitlet får du bland annat ...

é lära dig mer om skrivprocessen, alltså att planera, formulera och bearbeta din text.

é träna på att anpassa din text efter syfte och mottagare.

é göra olika skrivövningar för att lättare komma igång med skrivandet.

é lära dig mer om det svenska språkets struktur.

::: #37 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Kom igång

_Tycker du att det är svårt att skriva en text? _Ett sätt att komma igång är att ställa frågor till en bild. _Välj en av dessa bilder och skriv ner det första du kommer att tänka på. _I den här övningen behöver du inte bry dig om stavning, grammatik eller hur du strukturerar texten. _Skriv fritt!

#37

#83

=== _Bildtexter/beskrivningar =====

_Bildtext

_Varför är flickan ledsen?

_Bildbeskrivning

_En man sitter på golvet och tröstar en liten flicka. _Han håller henne ömt i famnen och hon lutar sitt ansikte mot hans kind.

_I rummet står fullt med flyttkartonger.

_Bildtext

_Vad har hon i påsarna?

_Bildbeskrivning

_En tjej med vit t-shirt och jeans promenerar i en stad med en blombukett i ena handen och en shoppingkasse i den andra.

_Bildtext

_Vart är hon på väg?

_Bildbeskrivning

_En kvinna med grå kavaj och mörkt hår uppsatt i tofs är på väg ut genom ytterdörren. _Hon håller

i en svart väska och har en mobil
i ena handen.

_Bildtext

_Vad tänker han på?

_Bildbeskrivning

_En man sitter ensam vid ett
cafébord. _Han lutar huvudet mot
ena handen och ser bekymrad ut.

_Bakom honom sitter tre personer
och samtalar runt ett bord.

=====

_Skrivprocessen

=== _Nu ska du ... =====

- lära dig mer om hur du anpassar din text till syfte och mottagare.
- lära dig mer om hur du samlar idéer till din text.
- strukturera, skriva och bearbeta olika typer av texter.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig vad du behöver tänka på när du ska anpassa din text till syfte och mottagare. _Du får också lära dig hur du kan göra för att samla idéer och material till din text och vad du behöver tänka på när du strukturerar den.

_Varför?

_För att en text ska bli så bra som möjligt krävs en del planering. _En viktig del i det är att anpassa textens innehåll och språk efter syfte och mottagare. _Du behöver också fundera på hur du ska presentera innehållet, alltså i vilken ordning de olika delarna ska komma i texten.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska lära dig att anpassa dina texter till syfte och mottagare. _Det står också att du ska lära dig strategier för att skriva olika typer av texter och ha kunskap om hur olika texter byggs upp.

_Innan du börjar

_Ge exempel på olika texter som du skriver under en dag. _Fundera sedan på hur du skriver ...

- ett sms till en vän
- ett sms till en kurskamrat
- en ansökan till en tjänst
- ett mejl till en lärare
- ett mejl till en äldre släkting
- ett mejl till kundtjänsten i en internetbutik
- ett mejl till en myndighetsperson

_Exempel #1:

_Hej _Fredrik!

_Jag har blivit sjuk och kan inte komma till skolan idag.

_Vi ses imorgon!

_Hälsningar _Jamila

_Exempel #2:

_Hemma idag igen!

_Huvudvärk, har inte sovit en blund i natt. _Segt! _Vi kan väl höras ikväll. _Kram _Jamila

::: #40 :::::::::::::::::::::::::::::::

-- _Hur börjar man? _Fyra författare svarar

_Hur sätter man igång att skriva?

_Hur börjar man på en ny text? _Vi har frågat författarna _Christine

_Falkenland, _Jasim _Mohamed, _Aino

_Trosell och _Sevi _Kumral om deras

bästa tips för att få de kreativa krafterna i rörelse.

_Christine _Falkenland, poet och författare

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en kvinna i medelåldern med blont, halvlångt hår och blå

ögon. _Hon har rött läppstift och svart tröja och ler mot kameran.

=====

#40

#89

_Om att våga skriva

_Jag ser på mitt skrivande som ett hemligt rum där jag kan fantisera fritt. _När jag börjar skriva tänker jag alltid: "_Det här ska ingen få läsa!" _Då vågar jag skriva precis vad som helst.

_Det behöver inte bli "perfekt" med en gång. _Jag skriver först helt fritt. _Sedan låter jag texten vila ett tag innan jag börjar omarbete och förbättra.

_Om att komma igång

_Jag skriver inte varje dag utan mer i perioder och då ganska intensivt. _Om jag har svårt att börja skriva "lurar'" jag igång mig själv genom att bestämma att jag tex bara behöver skriva fem rader eller i tio minuter. _Om man väl börjar brukar det släppa.

_Om idéer och inspiration

_Idén till en roman eller ingången till en diktsamling kan komma smygande eller plötsligt. _Något jag
#90 #40

ser, läser om, hör eller känner.

_Jag kanske får en inre bild av en person och känner att hen vill jag skriva om. _Kanske får jag romanens allra första mening i huvudet. _Det viktiga för mig är att skriva ner mina tankar och funderingar och att våga prova alla idéer.

_Jag blir inspirerad av musik och brukar välja ut speciell skrivmusik.

_Ibland kan man behöva skriva ett tag innan inspirationen kommer, liksom arbeta sig fram till den.

_Jasim _Mohamed, poet

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en man i medelåldern med yvigt, gråsprängt hår och mörka ögonbryn. _Han har bruna ögon, är klädd i en lila tröja och ler mot kameran.

=====

_I min senaste diktsamling " _Vittnen till meningslösa händelser" utgick alla dikterna från en konkret situation och en konkret plats till

#40

#91

exempel _____ VID HAMNEN, LÄNGS KAJEN;
VID BARACKERNA; osv. _Jag brukar ha
små anteckningar om händelser som
gör starkt intryck på mig. _Det
konkreta upprättar en snabb
förbindelse med läsaren, men
framförallt med eget inre i
skrivandets ögonblick för att locka
fram resten av dikten. _I annat fall
använder jag mig av strofer som
blivit av från tidigare dikter och
gör dem till en utgångspunkt för att
bygga på nya. _En del strofer som
inte passar i en dikt kan passa i en
annan. _De är inte betydelselösa
bara för att de känns främmande i
ett specifikt sammanhang.

_Vad gäller mina skrivrutiner kan
jag säga att jag inte har några som
jag tillämpar året runt. _I annat
fall har jag intensiva skrivdagar.

_Då ägnar jag hela

::: #41 ::::::::::::::::::::::::::::::

min tid enbart för detta ändamål.

_Jag stänger av allt som går att
vara utan och försöker ha så lite
saker omkring mig som möjligt.

_Tidig morgon är min favorittid på

#92

#41

dygnet. Under de första två timmarna uträttar jag mer än vad jag gör under resten av dygnet. Men viktigast för mig är att ha en sammanhållen tid för att tänka. Jag behöver inte göra något annat under den tiden än att vrida och vända på mina funderingar och läsa poeter som jag uppskattar. På så sätt får mina tankar näring och mitt språk nya perspektiv.

Aino Trosell, författare

=== Bildbeskrivning =====

Svartvitt foto på en kvinna i medelåldern som ler mot kameran.

Hon har ljus, halvlångt hår, är klädd i en mörk tröja och har en scarf runt halsen.

=====

Befinn dig i luften när du sätter dig vid skrivbordet -- att du redan har tänkt ut hur du ska ta det.

Sedan, när det omedelbart blir svårt; tänk då att så länge ingen mer än jag själv har läst texten så

finns den inte. _Alls. _Så den får se ut precis som den behagar. _Den är ingen pinsamhet för den finns inte.

_Tredje tipset: det är bara att köra. _För oftast måste man ändå stryka det man skrev först. _För det mesta skriver man bättre efter till exempel en halvtimme och när man återvänder till texten efter lunch ser man det där, stryker det man skrev i början, skriver en ny start, putsar på det som artade sig bättre och slutar sedan när man har som roligast. _För då är det lättast att komma igång nästa dag. _Det där sista är det fjärde tipset.

_Lycka till alla skrivsugna!

_Sevi _Kumral, poet

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en tjej med långt, brunt hår och bruna ögon. _Hon är klädd i en röd polotröja, har en röd basker på huvudet och en scarf svept runt halsen.

=====

#94

#41

_Jag hämtar oftast grundtankar från egna erfarenheter (minnen, drömmar) när jag skriver men läser också mycket annan poesi och prosa för att inspireras, och ibland finna det jag kallar "själstexter" -- texter som jag kan relatera till på ett djupare plan för att de behandlar liknande teman som jag själv gör. _Att läsa andras lyrik/noveller/romaner är överhuvudtaget det bästa rådet jag kan ge till (unga) skrivande som vill utöka sitt ordförråd, vidga sitt tankelandskap, och därmed utveckla sitt författarskap.

_Ett annat tips jag vill ge är att lyssna på/till vardagen, till exempel genom att sätta sig ute i det fria med block och penna i hand (alternativt mobil/platta), och riktigt ta in ljuden från mänskliga samtal, fåglar, byggarbeten, klockor och allt däremellan -- föra in dessa klanger i sina egna berättelser medan de pågår i nuet. _Detta brukar kicka igång min egen kreativitet liksom energismoothies om morgonen.

<https://jagskriver.nu/inspiration/intervju/hur-borjar-man-fyra-forfattare-svarar/>

::: #42 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Skrivprocessen

_Att skriva en text är en mer eller mindre lång process. _Ordet

_process betyder enligt _- _Svensk ordbok; "förlopp som innebär att något förändras eller utvecklas".

_I en skrivprocess förändras och utvecklas texten under arbetets gång. _Det gäller framför allt texter som du skriver under en längre tidsperiod. _Om du har begränsad tid för en skrivuppgift, till exempel när du skriver uppsats under några timmar i skolan, är det svårare att hinna göra större förändringar i texten. _Men även i sådana situationer har du nytta av skrivprocessens olika steg, för att den slutliga textprodukten ska bli så bra som möjligt.

_Du får lära dig mer om skrivprocessen på de följande sidorna.

#96

#42

Man brukar dela in arbetet med en text i tre olika steg: planera, formulera och bearbeta. Men de olika stegen görs inte alltid i den ordningen. Ofta arbetar vi med olika delar samtidigt eller går tillbaka och gör ändringar i den ursprungliga planen. Nya idéer kan ju komma upp längs vägen och själva skrivandet kan också ge nya idéer.

Det är också viktigt att komma ihåg att skribenter arbetar på olika sätt. Någon skriver kanske en detaljerad plan innan själva skrivarbetet startar. Någon annan kanske gör en grovplanering med några huvudpunkter, utan att ta med detaljer. Arbetet med en text skiljer sig också åt beroende på vilken textgenre det gäller. När du skriver ett mejl behöver du oftast inte planera din text i förväg. Om du däremot ska skriva en längre sakprosatext, brukar det underlätta att tänka igenom innehåll och struktur innan du börjar skriva.

_Anpassa texten till syftet ...

=== Bildbeskrivning =====

_Gul varningsskylt med svart text.

_Högst upp finns en triangel med ett utropstecken och texten:

___VARNING FÖR KLÄMRISK;.

_Därunder finns två bilder bredvid varandra. _På den ena syns en person som har klivit in i en hiss med en soptunna. _På den andra bilden har personen blivit klämd mellan soptunnan och hissväggen.

=====

_När du ska skriva en text behöver du först fundera på vad texten ska handla om och vilket syfte texten har. _Vill du berätta om något som har hänt? _Vill du ge instruktioner om något? _Vill du övertyga andra om något? _Eller vill du kanske förklara något? _Textens syfte påverkar _hur du skriver den. _Om texten ska berätta något skriver du på ett sätt. _Om texten ska övertyga

skriver du på ett annat sätt.

Texters uppbyggnad och språk ser alltså olika ut beroende på vilket syftet är. I en skönlitterär berättelse kan du använda ett mer målande språk. I en sakprosatext behöver du däremot skriva mer "rakt på sak" och använda exakta ord och uttryck.

Din text ska ha ett budskap. Vad vill du säga med texten? Ett tips är att sammanfatta textens huvudbudskap i en enda mening. Om du lyckas formulera ett tydligt budskap redan från början blir det lättare att samla idéer och att senare strukturera texten. Återkom till ditt budskap under hela skrivprocessen.

... och mottagaren

Du behöver också vara noga med att anpassa textens innehåll och språk till mottagaren. Vem eller vilka kommer att läsa din text? Är det någon du känner? Vilken ålder har läsaren? Kan läsaren redan något om

ämnet? _Vad är läsaren intresserad av? _Svaren på dessa frågor påverkar textens innehåll och ditt språk. _Om läsaren redan kan mycket om ämnet behöver du inte vara så noga med bakgrundsinformation. _Om läsaren inte har svenska som modersmål behöver du kanske använda enklare ord. _Och om du skriver en text om något mindre känt ämne kan du behöva vara extra noga med att väcka läsarens nyfikenhet. _Ett tips är då att lägga ner extra arbete på en riktigt bra inledning till din text.

::: #44 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Svara på frågorna

_Läs texten på sidan #43 och svara på frågorna.

#1. _Varför är det viktigt att veta vilket syfte texten har?

#2. _Vad menas med att texten har ett budskap?

#3. _Varför är det viktigt att i förväg fundera på vem eller vilka som kommer att läsa texten?

#100

#44

_Syftet med texten

_Här följer korta utdrag ur fem texter. _Alla texter har med arbete att göra. _Vilket är syftet med respektive text? _Välj det utdrag som passar bäst in på vart och ett av dessa syften:

- att ge instruktioner
- att ansöka om en tjänst
- att berätta om en självupplevd händelse
- att söka efter personal till en tjänst
- att uttrycka sin åsikt om något

- a) _Arbetet kräver att du har bra samarbetsförmåga och är flexibel. _I arbetsuppgifterna ingår också utvecklingsarbete.
- b) _Jag hade länge drömt om att bli polis och äntligen stod jag där med min polislegitimation i handen.

- c) _Papperskorgarna töms varje dag. _Dammtorkning och dammsugning görs en gång i veckan.
- d) _Undersköterskorna borde ha högre lön.
- e) _Ni söker en engagerad person med stor erfarenhet och bred kompetens. _Då är jag rätt person för er.

_Anpassa texten till mottagaren

_Tänk dig att du precis har börjat på en ny arbetsplats. _Du får ett schema som du inte är nöjd med.

_Skriv ett kort meddelande om detta.

_Hur skulle du skriva ...

- i ett sms till din partner?
- till dina följare på sociala medier?
- i ett mejl till en kollega?
- i ett mejl till din chef?

_Anpassa texter om ett yrke

_Du ska skriva några olika texter som handlar om ett _yrke. _Välj först ett yrke som du är intresserad av. _Det kan vara ett yrke som du har arbetat med eller ett yrke som du vill veta mer om. _Följ sedan instruktionerna nedan. _Texterna behöver inte vara längre än en halv sida.

#1. _Skriv en informerande text där du berättar vilka arbetsuppgifter som ingår i yrket. _Du kan använda några av dessa meningar:

_När man arbetar som ... är den viktigaste arbetsuppgiften att ...

_Nästan varje dag brukar man ...
_Någon gång då och då brukar man ...

_Det svåraste med yrket är att ...

_Det som jag tycker är mest intressant med yrket är att ...

#2. _Skriv en jobbansökan där du söker en tjänst inom yrket. _Tänk på att ...

förklara varför du tror att du skulle passa till yrket
berätta vilka som är dina starka sidor
skriva vad du har för erfarenheter sedan tidigare
ge konkreta exempel när du berättar om dina starka sidor och dina erfarenheter

#3. _Skriv en instruktion där du beskriver hur man utför en arbetsuppgift som är vanlig inom yrket. _Om du vill kan du skriva instruktionen i punktform. _Använd ord som _-först, sedan, därefter; och _-till sist;.

#4. _Skriv en argumenterande text där du försöker övertyga andra om att lönen i yrket borde vara högre. _Gör först en lista över alla argument som du kan komma på.

#104

#45

_Skriv sedan en sammanhållen text där du lyfter fram dina starkaste argument.

_Att övertyga olika mottagare

_I ett bostadsområde finns det ett grönområde som inte utnyttjas till något. _Kommunen ber de boende att lämna synpunkter på vad området ska användas till. _En grupp föräldrar föreslår att en lekpark bör byggas där, men många håller inte med. _Vad kan föräldragruppen säga till några olika mottagare för att övertyga dem om att förslaget är bra?

- kaféägarna i området
- idrottsföreningarna i området
- tonåringarna i området
- pensionärerna i området

_ Samla idéer

_ När du har fastställt din texts syfte, budskap och mottagare är det dags att samla idéer och material.

_ Hur du gör det beror på vilken sorts text du ska skriva. _ Om du ska skriva om ett ämne där du utgår från ditt eget liv, som till exempel

_ - Mitt livs bästa dag; eller _ - Den viktigaste personen i mitt liv; kommer idéerna direkt från dig. _ Ska du istället skriva en skoluppgift om ett ämne, till exempel något om

_ Sveriges historia eller något du har läst om i tidningen, krävs det information utifrån. _ Du måste använda andra källor, till exempel böcker, webbtexter eller filmer. _ Du kan också intervjua någon som är kunnig i ämnet.

_ Anteckna alltid var ditt material och dina idéer kommer ifrån. _ Det är svårt att minnas i efterhand. _ Ofta behöver man dessutom gå tillbaka till texterna för att läsa om dem

och kontrollera att man har förstått dem på rätt sätt. Det är också lättare att komma på fler idéer om du antecknar regelbundet. En idé leder ofta vidare till en annan.

Ibland kan det kännas trögt att komma igång. Här följer några tips på hur du kan börja samla idéer till en text.

Tankekartor

När du gör en tankekartor utgår du från ditt ämne och några huvudrubriker. Skriv upp ämnet högst upp ett papper. Tänk sedan igenom vilka begrepp och rubriker som är relevanta för ditt ämne. Skriv ner dem efter ämnet. Fyll sedan på med ord, tankar och idéer som hör ihop med de olika rubrikerna. Skriv gärna ord som hör ihop efter varandra med streck emellan (ex. boende -- lägenhet), så att tankekartan får en sorts struktur. Så här kan det se ut:

_Vad är lycka?

_Lycka

é barn

é vänner

é jobb

é boende

é resor

é familj

é kärlek

::: #47 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Brainstorming

_Att brainstorma är att skriva ner alla de ord och tankar som du kommer att tänka på. _Använd en begränsad tid och sätt klockan, till exempel på fem eller tio minuter. _Alla idéer kan skrivas ner på papperet. _Här är kvantiteten viktigare än kvaliteten.

_Kortskrivning

_När du kortskriver skriver du så mycket som möjligt om ditt ämne under #10--#15 minuter. _Skriv ned allt du kommer på. _Tänk inte på stavning eller meningsbyggnad, utan bara skriv!

_Diskutera med andra

_Ett av de mest effektiva sätten att bearbeta sina idéer är att diskutera dem med andra. _Då får du en chans att tänka igenom och strukturera ditt innehåll. _Ofta leder det till att du får nya idéer. _Dessutom kanske den som lyssnar har viktiga infallsvinklar eller frågor som måste redas ut.

_Läs andras texter om ämnet

_När du läser vad andra har skrivit om "ditt" ämne får du ofta ny inspiration och nya idéer. _Ibland kan texterna ge svar på frågor som

du själv har funderat på. Ibland upptäcker du att andra redan har skrivit om saker som du själv hade tänkt skriva om. Låt dig inte nedslås av det, utan tänk istället att det är ett tecken på att du är på rätt spår. Men var inte för bunden av andras texter när du ska gå vidare till att skriva din egen text. Försök istället att hitta din egen röst och dina egna formuleringar.

Svara på frågorna

#1. Vilka olika typer av material kan du använda när du ska skriva en text?

#2. Hur kan du göra för att lättare komma igång att samla idéer till din text?

#3. Vilket av tipsen tror du fungerar bäst för dig?

_Brainstorming och tankekarta

#1. _Skriv något av dessa känslord
högst upp på ett papper.

- _Sorg
- _Rädsla
- _Hopp
- _Ilska
- _Kärlek

#2. _Sätt en klocka på fem minuter.
_Skriv sedan en lista med ord och
fraser som du tänker på när du hör
känslordet. _Hur många nya ord
och fraser fick du ihop?

#3. _Prova nu istället att göra en
tankekarta. _Börja med att skriva
ditt känslord högst upp papperet.
_Gruppera sedan orden från din
lista i kategorier som du tycker
hör ihop.

_Skriv en kort text

#1. _Välj en av dessa rubriker:

_Så här ser det ut i rummet där
_ jag är

_Så här känner jag mig just nu

_Det här är ljud som jag hör

_Så här är min dag

_Den bästa dagen i mitt liv

_Min hjälte

_Ett spännande möte

_Mitt favoritföremål

#2. _Skriv så mycket som möjligt om ämnet under tio minuter. _Tänk inte på stavning, grammatik eller struktur. _I den här övningen är det viktigare med flödet!

#3. _Använd idéerna från texten du skrivit och gör en tankekarta över innehållet. _Skriv rubriken högst upp ett papper.

#4. _Skriv nu en kort text med hjälp av din tankekarta. _Texten behöver inte vara längre än en halv sida.

#112

#48

_Strukturera texten

_När du har ett tillräckligt stort underlag är det dags att bestämma vad som ska vara med i din text.

_Att planera och strukturera texten innebär att du tänker igenom ordningen på de olika innehållsdelarna. _En sådan plan brukar kallas för en _disposition.

_Röd tråd

_Textens olika delar måste hänga ihop med varandra, så att den får ett tydligt sammanhang -- en _röd tråd;. _Uttrycket "röd tråd" innebär att texten hänger ihop på ett logiskt och tydligt sätt. _Det gör också att läsaren lättare kan följa med i texten. _Det kan hända att du behöver stryka en del av dina idéer på grund av att de inte passar in i textens röda tråd. _Kanske måste du till och med stryka några av dina favoritidéer. _Det finns ett

engelskt uttryck för detta: "_Kill your darlings".

_ Olika genrer -- olika struktur

_ De flesta texter består av en grundläggande struktur med inledning, huvuddel och avslutning.

_ Det brukar också finnas en rubrik som ger läsaren en bild av vad texten handlar om.

_ Men vilken struktur texten får beror även på vilken sorts text du ska skriva. _ Om du skriver om en resa börjar du kanske med dag ett och berättar sedan vidare i kronologisk ordning. _ Om du skriver en skönlitterär berättelse kanske texten istället börjar med en spännande händelse. _ I en insändare är det oftast mest effektivt att börja med din åsikt, för att sedan ta upp dina argument i en bestämd ordning. _ Den struktur du skapar är preliminär. _ Det går förstås bra att förändra den senare. _ Du kan ta hjälp av olika skrivmallar (se s. #286), men tänk på att hitta en #114

struktur som passar för just din text.

::: #50 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Svara på frågorna

_Läs texten på sidan #49 och svara på frågorna.

#1. _Vad är en disposition?

#2. _Förklara vad uttrycket "röd tråd" betyder.

#3. _Vilka tre delar ingår i nästan alla sorters texter?

#4. _Förklara hur du kan anpassa textens struktur efter vilken sorts text du ska skriva.

_Gör en disposition

_Nu ska du få arbeta med strukturen i två olika texter. _På den här sidan ser du exempel på hur anteckningar kan se ut tidigt i skrivprocessen. _I den första texten ska skribenten skriva om en resa till _Stockholm. _I den andra texten ska skribenten skriva en faktatext

#50

#115

om artisten _Laleh.

_Idéerna behöver struktureras och din uppgift är att hjälpa skribenten att ordna idéerna i grupper. _Sådant som hör ihop ska stå i samma grupp.

_Text #1: _En långhelg i _Stockholm

åkte med familjen

tåg

vandrarhem

frukost

konsert

födelsedag

promenader

tunnelbana

_Vasamuseet

avresa: torsdag eftermiddag

tågpris: #2 #300 kr tur och retur

pris/natt: #750 kr

underbar helg

hemfärd: söndag kväll

museer

restaurang

soligt

guidning i stan

bra konsert

_Tekniska museet

#116

#50

- a) _ Vilken information passar i inledningen och avslutningen?
- b) _ I vilken ordning tycker du att de andra idéerna ska komma i texten?
- c) _ Skriv ett förslag på text, där idéerna har strukturerats på ett bra sätt.

::: #51 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Text #2: _Information om artisten
_Laleh

en av _Sveriges största artister
född år #1982
kom till _Sverige #1991
förlorade sin pappa vid #12 års
ålder
namnet _Laleh betyder tulpan på
persiska
sjunger på svenska, engelska och
persiska
musiklinjen på gymnasiet
uppvuxen i _Göteborg
föddes i _Iran
producerar sin musik själv
flera musikalbum

#51

#117

kända låtar: _Goliat, _En stund på
_jorden, _Bara få vara mig själv,
_Tack förlåt
ämnen i hennes låttexter: sorg,
_död, liv, hopp, glädje
många priser
intressen förutom musik: fotboll,
_mode
skriver sina texter själv
varit skådespelare i en film

- a) _Vilken information passar i
_inledningen och avslutningen?
- b) _I vilken ordning tycker du att
_de andra idéerna ska komma i
_texten?
- c) _Skriv ett förslag på text, där
_idéerna har strukturerats på ett
_tydligt sätt.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Bildtext
_ _Laleh _Pourkarim under
_Unicefgalan #2019.

_Bildbeskrivning
_Foto på artisten _Laleh som
_uppträder på scen. _Hon har det

långa, mörka håret uppsatt i en tofs och sjunger med inlevelse mot publiken. _Hon är klädd i en ljus jeansjacka och har stora färgglada örhängen.

=====

::: #52 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Formulera innehållet

_Nu är det dags att börja skriva.
_Ett tips är att du till en början koncentrerar dig på textens innehåll och väntar med de språkliga formuleringarna. _Med digitala hjälpmedel kan du göra ändringar under arbetets gång, till exempel av ordval och grammatiska formuleringar. _Du ska förstås också använda den disposition som du tog fram när du planerade texten. _Den blir ett viktigt skelett i ditt textbygge. _Men ibland upptäcker du att du måste göra ändringar i dispositionen, så det gäller att vara flexibel.

_Kom igång

=== _Bildbeskrivning =====

_En tjej går över ett fält på en övervuxen grusväg. _Hon har mörkt hår, är klädd i en lång, blå jacka och hörlurar. _Hon går med ryggen mot kameran.

=====

_Det är inte ovanligt att det känns lite tungt i början. _En lösning är att starta med den del av texten som känns lättast. _Det behöver inte vara inledningen. _Istället kan det vara lättare att börja med den del där du har mest bakgrundsinformation. _Ibland kan det till och med vara bra att börja med avslutningen.

_Ett annat råd är att pausa under skrivarbetet. _Du kan gå en promenad, laga mat eller lyssna på musik. _Om du sitter i en skolsal kan du lägga ned pennan eller stänga datorskärmen en stund. _När du kommer tillbaka till texten angriper du den med nya, friska ögon.

#120

#52

_Tänk på dina läsare

_Försök att sätta dig in i dina
läsares situation medan du skriver.

_Då blir det lättare att anpassa
språket till mottagaren. _Om du till
exempel skriver en text till dina
kurskamrater kan du föreställa dig
någon av dem medan du skriver. _Om
du skriver en text på nätet eller
till en tidning kan läsarna vara
många och inte alltid lika enkla att
föreställa sig. _Förmodligen kan de
olika mycket om ämnet. _Då kan du
föreställa dig att du skriver till
en vän eller familjemedlem som inte
är så insatt, så att du får med
tillräckligt med bakgrunds-
information.

_Dela in texten i stycken

_Din text kommer att bestå av flera
olika stycken. _Dispositionen
hjälp dig att planera när ett
stycke börjar och slutar. _En
grundregel är att det ska vara

#52

#121

enkelt att sammanfatta varje stycke med en mening. _Första meningen i stycket ska helst ge en signal om vad stycket handlar om. _I en skönlitterär

::: #53 :::::::::::::::::::::::::::::::

berättelse kan du börja på nytt stycke vid en ny händelse. _I en insändare börjar du på nytt stycke när du tar upp ett nytt argument. _Berättar du om en resa kan du dela in texten i stycken utifrån olika teman, till exempel resan, boendet och aktiviteter. _Du kan också börja ett nytt stycke vid varje ny resdag.

_För att markera att ett nytt stycke börjar i texten använder du antingen blankrad, som här, eller indrag, som i stycket _- Inledning och avslutning;, här nedanför.

_Inledning och avslutning

_Inledningen ska _-leda in; i texten och väcka läsarens intresse. _Den ska också förbereda läsaren på textens innehåll. _Tänk på att se över inledningen när du är klar med

din text, för att avgöra om den speglar innehållet på ett bra sätt.

Det är först när du är klar med texten som du vet vad läsaren kan förvänta sig av innehållet.

Hur är det då med avslutningen?

Jö, i avslutningen kan du berätta hur en spännande historia slutar, presentera en lösning på ett problem, dra en slutsats eller kort sammanfatta textens huvudbudskap.

Man brukar säga att avslutningen knyter ihop säcken.

Välj rubrik

Glöm inte att ge texten en rubrik.

Rubriken får inte vara för lång.

Den ska återge textens huvudsakliga budskap och förbereda läsaren på innehållet. Detta gäller dock inte skönlitterära texter, som ofta har mer målande titlar, som inte alltid avslöjar vad texten kommer att handla om.

Rubriken kan formuleras på flera olika sätt, till exempel som ett påstående i form av en fras (

Bästa

#123

konsertupplevelsen på länge)

eller en sats (_Hon blev landets första kvinnliga statsminister),

som en fråga (_Hur kan du förbereda dig inför en anställningsintervju?),

som en replik från någon ("_Jag har aldrig sett något liknande")

eller som en uppmaning (_Tänk efter före!).

_Det är också vanligt med en huvudrubrik, som följs av en underrubrik (_Stor succé för den nya musikalerna -- publiken ville inte sluta applådera).

_Om du använder både huvudrubrik och underrubrik kan huvudrubriken användas för att väcka läsarens intresse, medan underrubriken är mer förklarande.

_Svara på frågorna

_Läs texten på sidorna #52--#53 och svara på frågorna.

- #1. _Om det är svårt att komma igång med skrivandet, vad finns det då för lösningar?
- #2. _Hur kan du göra för att sätta dig in i dina läsares situation?
- #3. _Hur gör du för att markera ett nytt stycke i texten?
- #4. _Hur vet du när det är dags att börja på ett nytt stycke?
- #5. _Förklara vilken funktion textens inledning och avslutning har.
- #6. _Vilken roll spelar textens rubrik?
- #7. _På vilka olika sätt kan du formulera rubriken?

_Inledning

_ Dessa texter inleds på olika sätt.
_ Hur fungerar inledningarna, tycker du?
_ Vilken av inledningarna fungerar bäst?
_ Motivera ditt svar.

#1. _ Personlig berättelse

- a) _ Jag ska berätta om min långhelg i _ Stockholm. _ Jag reste dit med tåg tillsammans med familjen. _ Vi skulle fira min födelsedag där.
- b) _ Går det att få en mer underbar helg än den jag och min familj hade i _ Stockholm? _ Jag kan inte tänka mig det. _ Vi reste dit med tåg och var alla förväntansfulla, inte minst jag, eftersom det var min födelsedag vi skulle fira i ett soligt och vackert _ Stockholm.

#2. _Faktatext

- a) _Den här texten handlar om den stora utvandringen från _Sverige till _Nordamerika från mitten av #1800-talet fram till några årtionden in på #1900-talet.
- b) _Migration har skett i alla tider. _Den här texten kommer att ta upp ett sådant exempel, nämligen den stora utvandringen från _Sverige till _Nordamerika från mitten av #1800-talet fram till några årtionden in på #1900-talet. _Under den perioden utvandrade cirka #1,2 miljoner människor.

_Leta rubriker i tidningen

_Titta i en webbtidning, till exempel _Aftonbladet eller

_Expressen. _Leta efter exempel på olika typer av rubriker.

- _Hur många rubriker hittar du som är formulerade som ett påstående?
- _Hur många rubriker hittar du som är formulerade som en fråga?
- _Hur många rubriker hittar du som är formulerade som en replik?
- _Hur många rubriker hittar du som är formulerade som en uppmaning?
- _Hur många rubriker hittar du som består av både huvudrubrik och underrubrik?
- _Vilken sorts rubrik verkar vara den vanligaste?
- _Kan du se något samband mellan rubriken och vilken sorts text det är?

_Formulera egna rubriker

_Tänk dig att du ska skriva en text där syftet är att informera läsarna på ett webbforum om ditt favoritintresse. _Formulera en rubrik för texten i form av

- ett påstående
- en fråga
- en replik
- en uppmaning
- en rubrik och en underrubrik

::: #56 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Granska och bearbeta texten

_När du skrivit din text är det dags att granska och bearbeta. _Den delen av arbetet kan vara mer eller mindre omfattande. _Det kan hända att du redan har lagt mycket tid på att kontrollera texten och gjort många nödvändiga ändringar. _Då känner du dig kanske redan färdig. _Men om det går är det bra att låta texten vila

#56

#129

ett par timmar -- eller mer. _Då märker du säkert att du ser på texten med helt andra ögon. _Det blir lättare att upptäcka ottydliga formuleringar eller tankegångar. _Har du inte tid att vänta kan du ta till andra knep, till exempel att läsa igenom texten högt för dig själv. _Eller be någon annan att läsa den.

_När du granskar och bearbetar din text gör du det på flera olika nivåer. _Det brukar fungera bra att börja med textens helhet och sedan granska detaljerna. _Börja med att kontrollera om texten uppfyller syftet, om budskapet går fram och om den är anpassad till mottagaren.

_Kontrollera sedan om texten har en tydlig struktur, korrekt styckeindelning och om den är sammanhängande. _Till sist granskar du språket, det vill säga ordval och grammatik, bland annat ordföljd, meningsbyggnad, tempus och stavning.

_Du kan skapa bättre flyt i texten genom att variera längden på meningarna. _Men tänk på att texten

blir svårläst om meningarna är alltför långa och komplicerade.

_En meningslängd på mellan #10 och #25 ord brukar vara lagom.

_Checklista

_På nästa sida hittar du en allmän checklista för textgranskning. _Du kan också göra en egen checklista med sådant som brukar skapa svårigheter när du skriver. _Är det vanligt att du glömmer satsens subjekt? _Eller brukar du missa ordföljden och att det tidsböjda verbet ska stå på andra plats?

_Skriv i så fall ned dessa punkter i din egen checklista.

_Textrespons

_Checklistan på nästa sida är också användbar om du ska ge respons på någon annans text. _Att ge varandra respons är till stor hjälp i skrivarbetet. _Fyra ögon ser mer än två och man får höra hur texten uppfattas av en utomstående läsare.

#56

#131

_Att ge textrespons utvecklar också din förmåga att granska dina egna texter.

_Vid textrespons är det viktigt att skilja på sak och person. _Det är texten som står i fokus och som kommenteras -- inte personen!

_Kommentarerna och granskningen av texten ska vara konstruktiva, alltså hjälpa skribenten framåt i det fortsatta arbetet. _Det är bra att kunna ge konkreta förslag på hur texten kan förbättras. _Det är också viktigt att lyfta fram det som redan fungerar bra i texten.

_Innehåll

- é _Är innehållet anpassat till syftet?
- é _Är textens budskap tydligt?
- é _Är innehållet anpassat till mottagaren?
- é _Behöver något i texten förtydligas?
- é _Passar rubrik och innehåll ihop?

_Struktur och sammanhang

- é _Har texten en tydlig struktur, där de olika delarna kommer i en logisk ordning?
- é _Har texten en passande inledning och avslutning?
- é _Är texten indelad i stycken?
- é _Finns det en huvudidé för varje stycke?
- é _Finns det styckemarkering för varje nytt stycke?
- é _Är styckemarkeringen konsekvent?

é _ Finns det ett sammanhang mellan
satser, meningar och stycken?

_Språk

é _ Är språket anpassat till
textens syfte och mottagare?

é _ Finns det variation i
meningsbyggnad och ordval?

é _ Hur fungerar stavningen?

é _ Är användningen av stor och
liten bokstav korrekt?

é _ Hur fungerar meningsbyggnaden?

é _ Hur fungerar tempus-
användningen?

_Sammanfattning

é _ Positiva delar i texten.

é _ Detta kan utvecklas i texten.

_Svara på frågorna

#1. _Varför är det bra att låta texten vila ett tag, innan du granskar den?

#2. _Hur går textgranskningen till?

#3. _Vad betyder det att ge respons på en text?

#4. _Vilken nytta har du av att ge och få respons på texter?

#5. _Vad är viktigt att tänka på när man ger textrespons?

#6. _Vilka punkter tänker du skriva ned i din egen checklista?

::: #58 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Nytt stycke

_Den här texten saknar styckeindelningar. _Var passar det att bryta för nytt stycke? _Sammanfatta sedan varje stycke med en mening.

_Inläring och hjärnan

_Att känna till hur hjärnan fungerar kan underlätta vår inläring. _Forskare har dragit en rad slutsatser om detta. _En slutsats är att hjärnan liknar en muskel som blir starkare ju mer den tränar. _Det är alltså bra att utmana hjärnan och lära sig nya saker. _Det gäller genom hela livet. _Forskning har också visat att det är lättare att lära sig saker som man är nyfiken på. _Då ökar aktiviteten i hjärnans hippocampus. _Det händer att man behöver lära sig sådant som man inte är så nyfiken på. _En lösning är då att ändå försöka hitta något inom ämnet som väcker intresse. _För att underlätta inläringen är det också bra att ta en kortare vilopaus efter att man har avslutat sitt inlärningspass. _Det är alltså bättre att bara vila och göra ingenting alls en stund, i stället för att börja direkt med

en ny aktivitet. En ännu större roll för inlärning spelar sömnen. Den kognitiva förmågan går ner redan efter en natts dålig sömn. Slutligen är återhämtning viktigt. Långvarig stress påverkar hjärnan negativt och gör det svårare att minnas saker. Därför gäller det att dra ner på saker som skapar stress och istället ägna sig åt annat.

Källa: - Lär med hjärnan i #6 steg -- Det säger neurovetenskapen om inlärning; Laninge, Niklas (#2018)

Bearbeta din text

Förbättra en text som du har skrivit med något av dessa tips:

#1. Låt någon annan läsa texten högt för dig. När du lyssnar kan du upptäcka saker med din text som du missade när du skrev den.

#58

#137

- #2. _Be om respons från någon som inte vet något om ämnet.
- #3. _Låt någon annan ge respons genom att använda checklistan på sidan #57.
- #4. _Sammanfatta din text med en mening. _Fundera sedan på hur länge läsaren måste läsa för att förstå vad texten handlar om.
- #5. _Sammanfatta varje stycke med en mening. _Om det är svårt kan du fundera på att dela upp stycket.
- #6. _Dela upp din text i meningar och läs upp meningarna i omvänd ordning, från slutet till början. _När meningarna är tagna ur sin kontext kan du få syn på sådant som handlar om ordval, grammatik och textbindning.
- #7. _Presentera din text muntligt i en minut. _Vad är viktigast?

_Variera meningsbyggnaden

_Ett sätt att skapa variation i en text är att variera meningsbyggnaden. _Dessa meningar börjar med satsdelen subjekt. _Ändra meningarna, så att de börjar med någon annan satsdel.

_Exempel:

_Vi kom hem sent igår kväll.

_Igår kväll kom vi hem sent.

#1. _Familjen skulle åka på semester i juli.

#2. _Michel träffade sitt livs kärlek på resan.

#3. _Vi brukar äta frukost på balkongen när det är fint väder.

#4. _Barnen fick cykla till badplatsen om någon vuxen följde med.

#5. _Emma vill gärna spela på sin surfplatta varje eftermiddag.

#6. _Roxana blev godkänd på uppkörningen vid första försöket.

_Variera meningslängden

_Om en text innehåller både korta och långa meningar blir den mer varierad. _Här ska du träna på att skriva en lång mening av tre kortare meningar.

_Exempel:

_Jag lagade mat igår. _Det var ett nytt recept. _Det blev gott. _Igår lagade jag mat efter ett nytt recept och det blev gott.

#1. _Tareq köpte en ny skjorta i fredags. _Den var blå. _Den passade perfekt!

#2. _Vi åkte bil till havet. _Det var fint väder. _Resan tog tre timmar.

#3. _Han läste en bok. _Den var spännande. _Han läste hela kvällen.

#4. _Min man och jag brukar baka. _Vi bakar ofta kanelbullar. _Det är smör, socker och kanel i fyllningen.

#140

#59

- #5. _Hon ska spela fotboll på
lördag. _Matchen börjar
kl. #15.00. _Den spelas i en
inomhushall.
- #6. _Olle ska äta middag hos mormor
och morfar. _Han får hjälpa till
med salladen. _I salladen är det
tomater och gurka.
- #7. _Vi gick en lång promenad. _Vi
gick i skogen. _Vid en sjö tog vi
fikarast.
- #8. _Huset ligger nära vägen. _Man
hör ljudet från trafiken. _Det är
ofta störande.

_Språkets struktur

=== _Nu ska du ... =====

- lära dig mer om språkets struktur och språkliga normer.
- bygga ihop ord till fungerande satser och meningar.
- binda ihop satser och meningar för att skapa bättre sammanhang och flyt i dina texter.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig mer om språkliga strukturer och språkliga normer.

_Det innebär bland annat att du fördjupar dig i svenskans ordföljd och tempussystem.

_Varför?

_Kunskaper om hur språket byggs upp är viktiga när du skapar egna texter. _Reglerna hjälper dig inte bara att tala och skriva på ett

fungerande sätt. De gör också att du kan framföra ditt budskap mer effektivt och på ett sätt som får andra att lyssna till och läsa vad du har att säga.

Innehållet i kursen

I kursplanen står det att du ska urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, till exempel tempus, sats- och meningsbyggnad.

Du ska också använda textbindning för att formulera till exempel orsakssamband, slutsatser och motsatser.

::: #61 :::::::::::::::::::::::::::::::

Innan du börjar

Du kan säkert en hel del grammatik redan. Innan du fördjupar dig kan du rätta dessa meningar:

- #1. Barnen glada.
- #2. Jag har handla frukt.
- #3. José stannar hemma, eftersom är sjuk.

#61

#143

- #4. _Jag tycker att du måste läsa den här boken.
- #5. _Vanja lyssnar på musik och äta choklad.
- #6. _De kan inte förstå att han gjorde så.
- #7. _Jag träffar vänner på helgen och ibland stannar hemma framför teven.
- #8. _Jalal ringde och berättade att fick jobbet.
- #9. _Varje gång jag träffar henne, känna jag mig glad.
- #10. _Eftersom du ringde aldrig, trodde jag att du hade ångrat dig.
- #11. _När _Amira kom hem från jobbet, hennes barn blev glada.
- #12. _Igår var det mycket folk i affären. _Jag ska göra ett snabbinköp, men fick vända i dörren.
- #13. _Jag hade precis borstat tänderna och går nu och lägger mig.
- #14. -- _Har du varit på _Gotland?
-- _Nej, det var jag inte.
- #15. _Jag trivs inte i stan, därför att jag vill flytta härifrån.
- #16. _Kan jag låna din cykel, så jag har punktering på min.

#144

#62

_Sats- och meningsbyggnad

_När du skriver en text bygger du ihop ord till satser och meningar, som tillsammans skapar betydelse och sammanhang. _Sats- och meningsbyggnad behöver fungera för att textens innehåll och ditt budskap ska gå fram till läsaren. _Tänk bara på skillnaden mellan frågan _-Var filmen bra?; och påståendet _-Filmen var bra;. _Ordföljden gör den första meningen till en fråga och den andra till ett påstående.

_Eller ta meningen: _Kajsa gav _Anna en blomma. _Med hjälp av ordföljdsreglerna förstår du att _Kajsa gav bort blomman och att _Anna var den som tog emot den.

_Inte tvärtom! _I svenskan avgör alltså ordföljden hur vi ska tolka en sats. _De olika satsdelarna placeras i svenskan enligt bestämda mönster. _Du har stor hjälp av att lära dig de olika satsscheman som finns för huvudsats och bisats (se

s. #64--#65).

__För att förstå hur satser och meningar byggs upp, är det viktigt att känna till ett par saker:

#1. __En sats måste innehålla ett subjekt och ett tidsböjt verb.

__Subjektet är den eller det som satsen handlar om eller den eller de som gör något (markerat med parentes). __Ett tidsböjt verb är ett verb som står i presens eller preteritum (markerat med __VERSALER).

(__Solen) __LYSTE hela dagen.

(__Ahmad och __Ali) __ÅKTE till stan.

(__Vi) __TAR en promenad.

__Förra året __RESTE (jag) mycket.

__I vissa fall är det lilla ordet __.det subjekt i satsen. __I satser som __-det snöari, __-det stämmer; finns ordet __.det där, eftersom varje sats måste innehålla ett subjekt. __Här gör subjektet ingenting och har inget eget innehåll.

#146

#62

_Men hur är det med satser som
dessa?

_Öppna fönstret!

_Tänkte titta på film ikväll.

_I dessa satser finns det inget
subjekt. _Det beror på att den
första satsen har ett verb i
imperativ (öppna). _En sådan sats
uttrycker en uppmaning och saknar
subjekt. _Den andra satsen har inte
heller något subjekt. _Den inne-
håller en talspråklig formulering
och sådana är vanliga i till exempel
sms och chattar. _Då utelämnas ofta
subjektet. _Det finns alltså
undantag från regeln om att varje
sats måste innehålla ett subjekt.
::: #63 ::::::::::::::::::::::::::::

#2. _Det finns två sorters satser i
svenskan -- huvudsats och bisats.

_En huvudsats kan stå ensam:

_Jag lyssnar ofta på musik.

_En bisats kan däremot inte stå
ensam: _När jag lyssnar på musik.

#63

#147

Här väntar vi på en fortsättning.
Vad är det som händer när jag
lyssnar på musik? Satsen är exempel
på en bisats, som börjar med
bisatsinledaren .när.

Informationen i en huvudsats och
i en bisats skiljer sig åt. Precis
som termen .huvudsats säger, finns
den viktigaste informationen i
huvudsatsen. Informationen i
bisatsen handlar mer om en bakgrund
eller ett tillägg till informationen
i huvudsatsen. Men bisatserna har
en viktig funktion, eftersom de
hjälper läsaren att sortera
informationen i meningarna och skapa
sammanhang. Jämför dessa exempel,
där bisatserna i b-exemplen gör att
sammanhanget blir tydligare.

- a) Hon går hem från festen.
Hon är trött.
- b) Hon går hem från festen,
därför att hon är trött.
- c) Vi går ut. Det regnar.
- d) Vi går ut, trots att det
regnar.

#3. _Skilj på sats och mening.

_En mening börjar med stor bokstav och avslutas med punkt, frågetecken eller utropstecken.

_En mening kan bestå av en enda huvudsats:

(_Han) __CYKLAR till jobbet varje dag.

_Men ofta består en mening av flera satser:

_På helgen __BRUKAR (jag) ta promenader i skogen och ibland åker jag till havet. (huvudsats + huvudsats)

(_Vi) __VILL åka på semester den här sommaren, men (det) __BLIR en annan gång, för (vi) __HÄR inte råd just nu. (huvudsats + huvudsats + huvudsats)

_När (jag) ___LYSSNAR på musik,
___BLIR (jag) lugn. (bisats +
huvudsats)

(_Han) ___BLEV försenad, eftersom
(han) ___FICK punktering på cykeln,
när (han) ___CYKLADE på en
trottoarkant. (huvudsats + bisats
+ bisats)

_Ser du var de olika satserna börjar
och slutar? _En ny sats börjar efter
konjunktionerna _och, _men och
_.för. _Bisatsinledarna _när och
_.eftersom inleder en ny bisats. _I
exemplen är subjektet i varje sats
markerat med parentes och det
tidsböjda verbet är markerat med
___VERSALER.

_Schema för huvudsats

_Detta är schemat för huvudsatser.

_Det tidsböjda verbet (verb #1) står alltid på plats #2 i satsen. _Du ser också att det finns en del variation på plats #1 (fundamentet). _Det vanligaste är att ett subjekt inleder satsen, men ofta hittar vi också adverbial på den här positionen. _I frågor med frågeord står frågeordet på plats #1. _Om det är en ja- eller nejfråga är plats #1 tom.

=== _Tabell =====

_Tabellen består av sex rader och åtta kolumner.

_Kolumnerna rubriceras:
fundament, verb #1, subjekt,
satsadverbial, verb #2--#4,
partikel, objekt/predikativ och
adverbial.

(_Tabellen är skriven som lista.)

fundament: _Han
verb #1: tycker
objekt/predikativ: att lägenheten
är för stor.

fundament: _När jag har lagat mat
verb #1: vill
subjekt: jag
verb #2--#4: koppla
partikel: av
adverbial: framför teven.

fundament: _Eftersom hon inte
gillar pasta
verb #1: brukar
subjekt: vi
verb #2--#4: äta
objekt/predikativ: mycket ris.

#152

#64

fundament: _Den nya butiken i
stan
verb #1: har
satsadverbial: ofta
objekt/predikativ: bra erbjudanden
adverbial: för att kunderna ska
handla.

fundament: _Var
verb #1: kan
subjekt: jag
verb #2--#4: hitta
objekt/predikativ: receptet?

verb #1: _Har
subjekt: du
verb #1--#4: hunnit se
objekt/predikativ: filmen?

=====

_Som du ser, kan en satsdel i
huvudsatsen innehålla en hel bisats.

_En bisats ingår alltså alltid i en
huvudsats. _Om du känner till det,
blir det lättare för dig att förstå
hur satser och meningar hänger ihop.

_Två eller flera huvudsatser byggs
#64 #153

ihop med hjälp av konjunktioner.

Man kan säga att konjunktioner som -och, men, så; och .för fungerar som lim mellan satserna.

Konjunktionerna ingår alltså inte i satsschemat. Det ser du i det här exemplet, där subjektet står på plats #1 efter konjunktionen .så:

Han tycker att lägenheten är för stor, .så han planerar att flytta.

::: #65 ::::::::::::::::::::::::::::::

Schema för bisats

Detta är schemat för bisatser. En bisats börjar med en bisatsinledare.

Du behöver lära dig bisatsinledarna för att du ska kunna känna igen en bisats. I det här satsschemat får du några exempel. Vi påminner om att en bisats alltid ingår i en huvudsats. Här lyfter vi ut varje bisats ur sin huvudsats för att visa hur bisatsordföljden skiljer sig från huvudsatsens.

=== _Tabell =====

_Tabellen består av fyra rader och åtta kolumner.

_Kolumnerna rubriceras: bisatsinledare, subjekt, satsadverbial, verb #1, verb #2--#4, partikel, objekt/predikativ och adverbial. (_Tabellen är skriven som lista.)

bisatsinledare: att
subjekt: lägenheten
verb #1: är
objekt/predikativ: för stor.

bisatsinledare: för att
subjekt: kunderna
verb #1: ska
verb #2--#4: handla

bisatsinledare: _Eftersom
subjekt: hon
satsadverbial: inte
verb #1: gillar
objekt/predikativ: pasta

bisatsinledare: _När
subjekt: jag
verb #1: har
verb #2--#4: lagat
objekt/predikativ: mat

=====

_Ser du skillnaderna i ordföljd om du jämför med huvudsatsschemat? _En skillnad är att subjektet i en bisats _alltid står _före det tidsböjda verbet. _I huvudsatsen kan subjektet stå efter det tidsböjda verbet. _En annan skillnad är att satsadverbialet placeras _före det tidsböjda verbet i bisatsen. _I huvudsatsen står satsadverbialet alltid efter det tidsböjda verbet.

_En satsdel kan byggas upp av flera ord

_I både huvudsatsschemat och bisatsschemat ser du exempel på att en satsdel kan innehålla mer än ett ord:

é Den nya butiken i stan
(subjekt)

é bra erbjudanden, mycket ris, för
stor (objekt/predikativ)

é När jag har lagat mat
(tidsadverbial)

é framför teven (rumsadverbial)

::: #66 :::::::::::::::::::::::::::::::

Hitta subjektet

Vilket är subjektet i dessa satser?

#1. Jag har letat länge efter dig.

#2. Min syster och hennes sambo ska
äta middag hos mig ikväll.

#3. Den här möjligheten får vi inte
missa.

#4. Huset där jag bor är byggt på
#50-talet.

#5. Hennes son föddes tre månader
för tidigt.

#6. Det regnar ute.

#7. Situationen är ohållbar.

#8. Att ha picknick är mysigt.

#66

#157

#9. _Det lilla runda bordet i hallen är min favoritmöbel.

#10. _Vägen som går utanför huset är ofta väldigt trafikerad.

_ Vilken satsdel står på plats #1?

_ Placera in dessa satser i huvudsatsschemat. _ Studera sedan den del som står på plats #1 i satsen.

_ Vilken satsdel är det (subjekt, objekt eller adverbial)?

#1. _Igår hade jag tur.

#2. _Mina syskon och jag träffas inte så ofta.

#3. _Boken ligger på bordet.

#4. _Eftersom du frågar ska jag tänka på det.

#5. _När jag kom hem igår var jag trött.

#6. _I biosalongen var det helt tyst.

#7. _Snabbt plockade han fram kuvertet.

#8. _Halsbandet köpte jag för länge sedan.

#158

#66

#9. _Medan du lagar mat kan jag duka.

#10. _På torsdagskvällen skedde ett inbrott i butiken.

::: #67 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Identifiera bisatsen

_Varje exempel i #1--#10 innehåller en bisats. _Ser du var den börjar och slutar?

#1. _Om du inte hinner kan jag fråga någon annan.

#2. _Han missade mötet därför att han tog fel på dag.

#3. _Hon har sparat pengar för att hon och hennes barn ska kunna åka på semester.

#4. _När man kör bil måste man vara väldigt koncentrerad.

#5. _Vi tycker att det är en bra idé.

#6. _Jag vet någon som gärna vill vara med.

#7. _Du kan fundera på det även om det inte är aktuellt just nu.

#67

#159

- #8. _Eftersom barnen är sjuka kan vi tyvärr inte komma.
- #9. _De ska åka på skidsemester trots att de inte gillar snö.
- #10. _Sätt dig här så att du kan se ordentligt.

_Meningsbyggnad

_Bilda en hel mening av alla ord på respektive rad.

- #1. bilen _Eftersom tar regnar vi det
- #2. jag skulle _Om kunde jag dig hjälpa
- #3. ska utbildningen har _När avslutat vi fira tårta vi med
- #4. att _Vi därför hade tränat matchen _vann vi
- #5. hög _Våra ofta musik grannar _spelar nya
- #6. tröjan byta köpte jag måste fel _Jag storlek så
- #7. månad _Michel i huset _Jeanne och in flytta nästa ska

#160

#67

- #8. inte _Vi komma gärna men
vi vill _hinner
- #9. handboll tycker _Lailas
börja spela att vänner hon
ska
- #10. för att har kunna du _Jag
datumet flyttat ska komma
- ::: #68 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Tempus

_Tempus handlar om tid. _När du berättar om en händelse, _behöver du ange tidpunkten för händelsen. _Det gör du med hjälp av olika tempus. _I svenskan finns det sex tempus: presens (springer, läser), preteritum (sprang, läste), perfekt (har sprungit, har läst), pluskvamperfekt (hade sprungit, hade läst), futurum (ska/kommer att springa, ska/kommer att läsa) och futurum preteritum (skulle springa, skulle läsa). _Dessa sex tempus delas in i två övergripande grupper, nutidssystemet och dåtidssystemet.

_Nutidssystemet

_Till nutidssystemet räknas presens, perfekt och futurum. _Här följer tre meningar med dessa tempus. _Kan du se vad de markerade verben har gemensamt?

_Jag _ .skriver ett brev. (presens)

_Jag _ .har skrivit ett brev.
(perfekt)

_Jag _ -ska/kommer; att skriva ett brev. (futurum)

_Just det, det tidsböjda verbet (verb nr #1) står i presens.

_Gemensamt för de tre tempusen i nutidssystemet är alltså att det första verbet står i presens.

_Verbet kan vara antingen ett huvudverb (här: skriver) eller ett hjälpverb (har, ska, kommer att).

_När du berättar i nutidssystemet, ska du utgå från presensformen.

_Tänk dig att du placerar dig på en tidslinje och berättar något utifrån

_NU. _Händelser _-före nu; står i

_.perfekt. _Händelser _-efter nu;
står i _.futurum.

före __NU: har ätit

__NU: tittar

_Efter __NU: ska sätta mig

__NU kan vara olika lång tid. _Det
kan vara en kortare stund vid teven
som är __NU:

_Jag har precis ätit och _.tittar
nu på teve. _Sedan ska jag sätta mig
med surfplattan en stund.

_Det kan vara en dag som är __NU:

__Idag _.behöver vi handla mat. _Vi
har inte handlat på flera dagar och
imorgon kommer vi inte att hinna med
det.

_Det kan vara en del av ett år som
är __NU:

_Det har varit ett tufft år, men
nu _.är det bättre och det kommer
att bli ännu bättre.

_Dåtidssystemet

_Till dåtidssystemet räknas preteritum, pluskvamperfekt och futurum preteritum. _Här följer tre meningar med dessa tempus. _Kan du se vad de markerade verben har gemensamt?

_Vi _ .åt frukost. (preteritum)

_Vi _ .hade ätit frukost.
(pluskvamperfekt)

_Vi _ .skulle äta frukost. (futurum preteritum)

_Just det, här står det tidsböjda verbet i preteritum. _Gemensamt för de tre tempusen i dåtidssystemet är alltså att det första verbet står i preteritum. _Det första verbet kan vara antingen ett huvudverb (här: åt) eller ett hjälpverb (hade, skulle).

_När du berättar i dåtidssystemet, ska du utgå från preteritumformen.

_Händelsen du berättar om inträffade

vid en särskild tidpunkt i dåtid.
_Placera den händelsen vid ___DÅ på
tidslinjen. _Händelser _-före då;
står i _pluskvamperfekt. _Händelser
_ -efter då; står i _-futurum
preteritum;.

före ___DÅ: hade studerat
___DÅ: tittade
efter ___DÅ: skulle ha prov

___DÅ kan vara olika lång tid. _Det
kan vara en kortare stund vid teven
som är ___DÅ:

_Igår kväll _ .tittade jag på teve.
_Jag hade studerat hela dagen, för
jag skulle ha prov nästa dag.

_Det kan vara en dag som är ___DÅ:
_Igår _ .åkte vi till havet. _Vi
hade inte varit där på väldigt länge
och bestämde att vi skulle göra om
det snart igen.

_Det kan vara en del av ett år som
är ___DÅ:

_I höstas _ .övade jag på gitarr
varje dag, eftersom jag skulle

uppträda vid en konsert i december månad. _Jag hade aldrig tidigare uppträtt inför publik.

_Dessa exempel för nutids- och dåtidssystemet visar att de olika tempusen markerar händelsernas tidsordning. _För att berätta om ett händelseförlopp väljer man antingen "tempusfamiljen" med presens, perfekt och futurum, eller "tempusfamiljen" med preteritum, pluskvamperfekt och futurum preteritum. _En grundregel är att man inte bör blanda tempus från de båda familjerna i en och samma mening.

::: #70 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Ingen regel utan undantag

_Du har just läst att man inte bör blanda tempus i samma mening. _Kan du beskriva varför dessa meningar är exempel på undantag från den regeln?

- #1. _Igår kväll åt vi en god middag på en restaurang som ligger i kvarteret.
- #2. _Astrid _Lindgren dog #2002 och är en av _Sveriges största författare.
- #3. _Ahmad är glad, för han fick erbjudande om en tjänst igår.
- #4. _Laila har flyttat, för hon var trött på att pendla till jobbet.
- #5. "_Jag går ut en sväng", sa hon plötsligt.

_Skillnaden mellan perfekt och preteritum

_Det kan vara svårt att skilja mellan perfekt och preteritum, men det finns en grundregel: perfekt används om något som fortfarande är aktuellt, eller om en händelse som har startat före nu och fortfarande pågår. _Preteritum används om något som är avslutat och som hände vid en bestämd tidpunkt. _Kan du beskriva skillnaden mellan dessa meningar?

#1;a) _ Jag har läst den här boken
många gånger.

#1;b) _ Jag läste den här boken för
ett år sedan.

#2;a) _ De har bott i den här
lägenheten i två år.

#2;b) _ De bodde i den här lägenheten
i två år.

#3;a) _ Vi var hos mina svärföräldrar
i lördags.

#3;b) _ Vi har varit hos mina
svärföräldrar sedan i lördags.

_ Perfekt eller preteritum?

_ Komplettera dessa meningar med rätt
tempusform: perfekt eller
preteritum.

#1. (bo) _ Jag --- här i fem år nu
och vill aldrig flytta härifrån.

#2. (vinna) _ Förra året --- laget
alla matcher de spelade.

#3. (förlova) _ Vi --- oss för tio år
sedan.

#168

#70

- #5. _Den här veckan har jag inte hunnit ta någon promenad. _Det @skulle jag göra nästa vecka.
- #6. _Jag tycker om att måla och @målade gärna landskap.
- #7. _Javier klarade provet bra, eftersom han @har förberett sig noga.
- #8. _Vi reste tidigt på morgonen och @kommer fram sent på kvällen.

_Från nutid till dåtid

- #1. _Här följer en text som är skriven i nutidssystemet. _Skriv om den i dåtidssystemet.

_En lördagsmorgon i juni sitter _Marco i parken och njuter av miljön -- av träden, blommorna, dofterna, solen och den klarblå himlen. _Han läser en bok, som han precis har köpt och som en vän har tipsat honom om. _Han har matsäck med sig, bland annat kaffe och en smörgås. _Matsäcken ska han äta lite senare, men först ska han läsa några kapitel i boken.

#170

#71

Efter en stund blir han avbruten av en äldre man som kommer fram till honom och börjar prata. Marco vill egentligen fortsätta läsa i sin bok, men fastnar för mannens berättelse.

Mannen berättar om sitt händelserika liv, bland annat om alla resor som han har gjort. Han säger också att parken är en viktig plats för honom och att han brukar gå dit för att koppla av.

Marco bjuder honom på kaffe och smörgås och de blir sittande i flera timmar. De bestämmer att de ska träffas följande lördag igen vid samma tid och på samma plats.

När Marco sedan går hemåt känner han sig glad inombords. Han har funnit en ny vän.

#2. Skriv nu en fortsättning på berättelsen. Du kan välja att skriva antingen i nutid eller i dåtid.

#172

#71

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym tre av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_Ii

_Innehåll volym tre

_Siffran inom parentes hänvisar till
förlagans sidor.

_Till punktskriftsläsaren_I

_Språkets struktur (forts.)

 (#72)#173

_Sakprosa (#76)#186

_ Genrer inom sakprosa (#78) ...#189

_ Nyhetsartikel (#84)#201

_ Instruktion (#90)#218

_ Insändare (#96)#232

_ Debattartikel (#103)#247

_Iii

_Textbindning

_För att budskapet ska vara tydligt för läsaren måste texten hänga ihop.

_Redan i avsnittet om skrivprocessen, på sidan #49, talade vi om textens röda tråd och struktur, till exempel genom styckeindelning.

_Men för att texten ska bli tydlig, sammanhängande och varierad är det också viktigt att textbindningen fungerar. _Textbindning innebär att du binder ihop textens satser, meningar och stycken på olika sätt.

_Här kan du läsa om de vanligaste sätten:

#1. _Använda konjunktioner, subjunktioner och konjunktionella adverb

_Konjunktioner, subjunktioner och adverb är små ord med egen betydelse. _Vilken du väljer påverkar alltså hur läsaren tolkar satsen. _Ser du skillnaden i betydelse mellan konjunktionerna i

#1;a--b, subjunktionerna i #2;a--b
och adverbena i #3;a--b?

#1;a) _Använd mjölk @och vatten.

#1;b) _Använd mjölk @eller vatten.

#2;a) _Max tackar ja till
inbjudan, @eftersom _Nina
kommer.

#2;b) _Max tackar ja till
inbjudan, @om _Nina kommer.

#3;a) _Adriana följer med på
utflykten. _José kommer @också.

#3;b) _Adriana följer med på
utflykten. _José kommer @ändå.

_Några vanliga konjunktioner i
svenskan är _och, eller, men, för;
och _så:

_Vi pratade @och tittade på teve.
(tillägg)

_Ska vi äta kött @eller
vegetariskt ikväll? (alternativ)

_Jag dricker kaffe, @men det gör
inte min man. (motsats)

_ Jag kan inte komma, @för jag
_ måste passa hunden. (förklaring)
_ Tapetseringen blev inte bra, @så
_ vi får göra om det. (följd,
_ slutsats)

_ Subjunktionerna är fler än
_ konjunktionerna och används till att
_ inleda bisatser. _ Här är några
_ exempel:

@_ När jag studerar, vill jag gärna
_ ha tyst omkring mig. (tid)
_ Robert lyssnar på musik @medan
_ han diskar. (tid)
_ Vi missade tåget, @@därför att;
_ vi försov oss. (orsak)
_ Vi stannar inomhus, @eftersom det
_ regnar. (orsak)
@@_ Genom att; vi har samarbetat så
_ bra, har vi nått ett bra
_ resultat. (sätt)
@@_ För att; vi ska kunna kontakta
_ dig, behöver du skriva ditt
_ telefonnummer här. (mål)
_ Jag la mig tidigt, @@så att; jag
_ skulle vara pigg nästa morgon.
_ (följd)

_ Han kom på mötet, @@trots att
_ han; var sjuk. (motsats till
något förväntat)

::: #73 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ Dessa adverb används för att binda
ihop textens olika delar:

_ Här finns många roliga
_ aktiviteter. @_ Dessutom är allt
gratis. (tillägg)

_ I helgen ska vi städa. _ Vi
_ planerar @också att göra en
liten utflykt. (tillägg)

_ Det är garanti på varan. _ Den
_ gäller @dock inte för skador som
har uppstått genom felaktig
användning. (motsats)

_ Vi kräver inte att du har
_ yrkeserfarenhet sedan tidigare.
_ @_ Däremot vill vi att du är
flexibel och serviceinriktad.
(motsats)

_ Jag blev förvånad över att han
_ dök upp. _ Jag trodde @nämligen
att han var bortrest.
(förklaring)

_ Flera personer har meddelat att
_ de inte kan komma. @ Därför
_ ställer vi in mötet. (följd)

#2. _ Använda pronomen, rums- och _ tidsadverb

_ Här följer ett exempel, där
_ pronomenet _ .han används. _ Vem
_ syftar _ .han på? _ Just det, på
_ Rickard. _ I samma mening används
_ rumsadverbet _ .där. _ Vad syftar
_ .där på? _ Jo, på _ Paris. _ Den
_ första och den andra meningen
_ kopplas alltså ihop genom orden
_ .han och _ .där:

_ . Rickard åkte till _ . Paris
_ förra våren. _ . Han hade aldrig
_ varit _ .där tidigare.

_ I det här exemplet används adverbet
_ .då för att syfta tillbaka till
_ #18-tiden:

_ Jag kom hem vid _ -#18-tiden; .
_ . Då ringde en vän och frågade
_ om vi skulle ses.

#3. _Använda olika ord vars betydelse hör ihop

_I det här första exemplet finns det en koppling mellan _hundar och hundsorten _golden retriever;:

_Krister tycker mycket om _hundar. _Golden retriever; är hans favorit.

_Morgon och kväll är motsatser, men i dessa meningar ser vi ett samband eftersom det handlar om en jämförelse. _Båda syftar på en del av dagen:

_Jag föredrar att studera _på morgonen;. _På kvällen; är jag för trött.

_Här är ett exempel på två meningar som kopplas ihop genom ordbildning.

_Adjektivet _vänlig blir _vänlighet:

_När jag var och handlade igår fick jag hjälp av en mycket

_.vänlig expedit. _Hennes
_.vänlighet gjorde mig på gott
humör.

#4. _Skriva känd information i
början av en mening och ny
information i slutet

_Läs det här textutdraget:

_I _Sverige talas många olika
dialekter. _Dialekterna har olika
språkliga kännetecken eller
egenskaper och skiljer sig från
rikssvenskan. _Skillnaderna kan
röra både uttal, ordförråd och
grammatik.

_Du märker kanske att texten rör sig
framåt, från bekant och känd
information i början av en mening
till ny information i slutet av
meningen. _Dialekter blir
_.dialekterna och _-skiljer sig;
blir _skillnaderna. _Obestämd och
bestämd form av substantivet har
stor betydelse för textbindningen.

_Komplettera meningarna

#1. _Komplettera meningarna med en konjunktion eller subjunktion.
_Ibland kan fler än ett alternativ passa.

_Välj bland konjunktionerna:
och, eller, men, för, så

_Välj bland subjunktionerna:
när, medan, därför att, eftersom, genom att, för att, så att, trots att

- a) --- vi ska hinna få rummet färdigt till helgen, behöver vi jobba på nu.
- b) _Hon tar i --- hon blir alldeles röd i ansiktet.
- c) _Jag frågade honom om vi skulle se en film hemma --- om vi skulle gå på bio.
- d) --- jag var yngre, var matte mitt favoritämne.
- e) --- vi var och handlade, förberedde våra barn en överraskning.

- f) Tyvärr har min man fått förhinder, --- vi får komma en annan dag.
- g) Miriam vill flytta till en annan lägenhet, --- hon inte trivs där hon bor nu.

#2. Komplettera meningarna med ett passande konjunktionellt adverb.
Ibland kan fler än ett alternativ passa.

Välj bland dessa: dessutom, också, dock, däremot, ändå, nämligen, därför

- a) Vi var inte hemma när hantverkarna kom. Vi trodde --- att de skulle komma en annan dag.
- b) Det är en av hans favorit-rätter. --- äter han inget.
- c) Den här veckan ska det regna i södra Sverige. --- ska det bli soligt och fint i norr.
- d) Företaget har dålig ekonomi. --- måste de säga upp en del av sina anställda.

- e) _Jag återkommer så snart jag kan. _Det blir --- inte denna vecka.
- f) _Jag tycker att vi väljer det här kaféet. _Det är mysigt och --- har de jättegott kaffe.

_Slutuppgift: _Skriva i process

_I det här kapitlet har du lärt dig mer om skrivprocessen. _Nu ska du få skriva en egen text genom att gå igenom skrivprocessens alla delar.

_Skriv texten med ett digitalt verktyg.

_Du ska skriva en text om något intresse som du har. _Det kan vara inom idrott, kultur, mat, handarbete eller något annat. _Följ instruktionerna nedan:

#1. _Bestäm syftet med texten. _Välj ett av dessa syften:

- _Du vill berätta om hur det gick till när du själv fick det här intresset.
- _Du vill ge instruktioner om hur man utför aktiviteten.
- _Du vill försöka övertyga mottagaren om varför man bör ägna sig åt den här aktiviteten.

- _Du vill ge faktainformation om intresset, till exempel en historisk bakgrund.

#2. _Fundera på vem som ska läsa texten. _Välj en av dessa mottagare:

- _En vän som du har känt sedan du var barn
- _Dina kurskamrater
- _En förskolegrupp
- _Läsarna av en svensk dags-tidning
- _Dina följare på något socialt medium

#3. _Samla idéer till din text. _Du kan göra en tankekarta, använda brainstorming eller kortskrivning. _Du kan också diskutera med andra eller läsa texter inom ämnesområdet.

#4. _Gör en disposition för din text.

_Koncentrera dig på att bestämma ordningen på de olika delarna i

textens huvuddel. Du kan fundera på en inledning och en avslutning också, men var beredd på att du behöver skriva om dessa delar senare.

#5. Formulera innehållet.

Skriv ett första utkast av din text med hjälp av din disposition. Dela in texten i stycken och glöm inte att markera styckeindelningen med indrag eller blankrad.

Formulera en inledning och en avslutning till texten. Glöm inte heller att ge texten en rubrik.

#6. Granska texten och be om respons.

Granska din text med hjälp av checklistan och tipsen på sidorna #57--#58. Be också någon annan om respons på texten.

#7. Bearbeta din text utifrån din egen granskning och responsen som du har fått.

_Sakprosa

_I kursplanen står det att du ska läsa sakprosotexter och berättande text. _Nu ska du bekanta dig med olika slags _sakprosotexter, eller -- med ett annat ord -- _facktexter. _Du möter sådana texter i många olika situationer, till exempel när du söker information i en tidtabell, följer ett recept, läser en instruktion eller scrollar igenom en tidning på webben.

_Men vad är egentligen en sakprosotext? _Ordledet _sak i _sakprosa ger en del vägledning. _Sakprosotexter är nämligen texter som handlar om verkliga saker och händelser. _Det är en skillnad mot skönlitterära texter, som till största delen är påhittade.

_Språket i sakprosotexter är ofta formellt och opersonligt. _Det är inte så vanligt med talspråksformer

eller vardagliga uttryck. Men det finns undantag. Ett sådant undantag är insändare, där mer talspråkliga ord och uttryck är vanliga. Efter att du har arbetat med det här kapitlet kommer du känna igen flera olika sorters sakprosatexter och vad som utmärker dem.

I det här kapitlet får du bland annat ...

é läsa flera olika sorters sakprosatexter.

é lära dig mer om innehåll, språk och form i sakprosatexter.

é jämföra sakprosatexter med berättande texter.

::: #77 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Kom igång

_Här följer några titlar på olika texter. Är texten en sakprosa-text eller en skönlitterär text, tror du?

_Motivera ditt svar.

#77

#187

é _Fotbollslandslaget förlorade
matchen mot _Brasilien
é _Nils _Holgerssons underbara
resa genom _Sverige
é _Flera nya lagar införs den
#1 juli
é _Det osynliga barnet
é _Hundraåringen som klev ut genom
fönstret och försvann
é _Sveriges historia
é _Ett öga rött
é _Karlsson på taket
é _Världens mat
é _Händelser vid vatten
é _Anna, _Hanna och _Johanna
é _Så här monterar du din möbel
é _Språkinläring
é _Sluta skräpa ner i stan!
é _Mina drömmars stad

_ Genrer inom sakprosa

=== _ Nu ska du ... =====

- få mer kunskap om olika sorters sakprosatexter.
- lära dig att se likheter och skillnader mellan olika texter.
- identifiera språk och struktur i olika sakprosatexter.

=====

_ Vad ska du lära dig?

_ Du ska utveckla din förmåga att både läsa och skriva olika sorters sakprosatexter.

_ Varför?

_ Att kunna läsa och skriva olika sorters texter är nödvändigt i många olika sammanhang i livet. _ Du utvecklar dina kunskaper, ditt språk och din förmåga att kommunicera.

_ Att lära sig vad som kännetecknar

olika sorters texter gör det lättare att förstå texternas innehåll och att skriva egna texter.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska kunna läsa och skriva i många olika situationer. _Du ska kunna använda olika läs- och skrivstrategier för att förstå och skriva olika typer av texter. _Du ska också kunna anpassa din läsning och ditt skrivande till textens syfte, uppbyggnad och språk.
::: #79 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Innan du börjar

_Vilken av texterna är en berättelse och vilken är en sakprosatekst?

_Motivera ditt svar.

_Oskars simtur

_Det är en härlig sommardag i början av juli. _Oskar är hos mormor och morfar i deras stuga på landet.

_Stugan ligger högt upp med utsikt

över en liten sjö, Lillsjön. Oskar älskar att bada, men han vet att han aldrig får bada ensam.

Den här dagen verkar ingen vuxen ha tid för Oskar. Morfar rensar ogräs i trädgårdslandet och mormor målar fönster. "Om jag skyndar mig hinner jag nog ta ett snabbt dopp före maten", tänker Oskar. Han tar på badbyxorna, springer snabbt iväg och ut i vattnet. Oskar har precis lärt sig simma lite och klarar ungefär 25 meter. Plötsligt blir han så trött att han inte orkar ta simtagen. Han börjar sprattla med armarna men känner att han sjunker. Två ungdomar i en båt ute på sjön ser den lille pojken. De rör snabbt till platsen. En av dem hoppar i och lyckas dra upp Oskar.

Mormor och morfar, som har upptäckt att Oskar är försvunnen, går oroligt fram och tillbaka nere vid bryggan. De ser ungdomarna komma med Oskar och rusar fram till dem. Oskar gråter högljutt och stammar fram "förlåt!".

"Vi är bara så glada över att du

lever", säger morfar, och mormor klappar hans huvud. "Vilken tur att ni upptäckte Oskar så snabbt", säger mormor och kramar om ungdomarna till tack.

_Drunkningstillbud vid _Lillsjön

=== _Bildbeskrivning =====

_Väckert foto på en skogssjö med en avskild badbrygga.

=====

_På måndagseftermiddagen skedde ett drunkningstillbud vid _Lillsjön, då en åttaårig pojke tog en simtur på egen hand. _Det var i samband med att han hälsade på sina morföräldrar i deras stuga på landet som han försvann iväg ner mot sjön utan att de märkte det. _Efter att pojken simmat cirka #25 meter tappade han orken. _Två tonåringar, som var ute på sjön i en båt, kom till undsättning och lyckades rädda pojken. _Pojken fick åka till sjukhus för kontroll, men kunde lämna sjukhuset efter bara någon timme.

#192

#80

_ Genrer och texttyper

_ Det finns många olika sorters sakprosotexter. _ De brukar delas in i så kallade genrer. _ I det här kapitlet möter du flera olika exempel:

_ Nyhetsartikeln: _ Här får eleverna inte slänga någon mat (s. #86)

_ Instruktionen: _ Sortera och återvinn plastförpackningar (s. #91)

_ Insändaren: _ Att bo på landet är överlägset stan (s. #98)

_ Debattartikeln: _ Rösträttsåldern borde sänkas till #16 år (s. #104)

_ Faktatexten: _ Demokrati (s. #109)

_ Den populärvetenskapliga artikeln: _ Varför har vi årstider? (s. #115)

_ Referatet: _ Mänskliga rättigheter (s. #124)

_ Det utredande inlägget: _ Positiva och negativa sidor med sociala medier (s. #128)

_Du kommer lära dig mer om vad som kännetecknar de olika genrerna. _De har nämligen olika egenskaper.

_Innehåll, uppbyggnad och språk skiljer sig åt. _Att ha kunskap om skillnaderna hjälper dig både i ditt läsande och i ditt skrivande. _Om du vet hur till exempel en nyhetsartikel eller en insändare byggs upp kan du förutse mycket av textens innehåll redan innan du börjar läsa.

_För att kunna skriva egna texter av olika slag behöver du också veta vad som kännetecknar just den genre som du ska skriva i. _I slutet av boken hittar du skrivmallar som visar hur olika slags texter byggs upp.

_Texttyper

_Det är också viktigt att du lär dig vad som menas med texttyper eller textaktiviteter. _En texttyp berättar om textens syfte. _Sakprosatexter kan vara _återgivande, beskrivande, förklarande, instruerande; och _argumenterande.

Här följer en kort beskrivning av de olika texttyperna och i vilka genrer de oftast ingår:

Återgivande texter berättar om en händelse. I sådana texter återger du innehållet i något du har läst, hört eller varit med om.

Genrer som ofta är återgivande är referat, nyhetsartiklar och självupplevda händelser, till exempel reseberättelser.

Beskrivande texter presenterar information om verkligheten.

Genrer som ofta är beskrivande är faktatexter.

Förklarande texter förklarar olika samband, till exempel orsaker eller konsekvenser.

::: #81 :::::::::::::::::::::::::::::::

Genrer som ofta är förklarande är faktatexter, populärvetenskapliga texter och utredande inlägg.

Instruerande texter lär ut hur något ska göras.

Genrer som ofta är instruerande är recept, bruksanvisningar, spelregler och arbetsbeskrivningar.

Argumenterande texter tar

ställning och vill övertyga om något.

Genrer som ofta är argumenterande är insändare, debattartiklar och reklam.

Det finns texter som bara innehåller en texttyp. Så är det till exempel med recept, som nästan alltid är instruerande. Men det vanliga är att en och samma text innehåller flera olika texttyper.

En insändare innehåller till exempel ofta både beskrivande, argumenterande och förklarande delar. Om insändaren exempelvis ska övertyga läsaren om att tillbringa mer tid utomhus kan det i den .beskrivande delen stå: "Många tillbringar för mycket tid inomhus under vinterhalvåret".

Den .argumenterande delen i samma insändare kanske formuleras så här: "Att vara utomhus motverkar stress".

. Förklaringen till argumentet kan formuleras så här: "När vi är utomhus möts vi av färre intryck från alla håll, till exempel av

information. _Det gör att vi varvar ner och känner oss mindre stressade".

::: #82 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Vilken genre?

_Para ihop genrerna (a--e) med rätt textutdrag (#1--#5). _Hur ser du att textutdraget tillhör den genren?

- a) _Nyhetsartikel
- b) _Faktatext
- c) _Instruktion
- d) _Insändare
- e) _Referat

#1. _Tänk på att om förpackningen har rester av lim, färg, lösningsmedel eller liknande ska den lämnas som farligt avfall. _Detsamma gäller elektriska saker i plast.

#2. _I _ - _Nå _Målen; från #2019 skriver författarna om mänskliga rättigheter i världen och i Sverige under rubriken "_Mänskliga rättigheter".

#82

#197

#3. Matsvinnet på S:t Petriskolan i Malmö har minskat från #65 kilo till två kilo om dagen. Knepet är att eleverna inte får slänga någon mat -- alls. Genialiskt tycker personalen, men bland vissa elever som måste tugga i sig allt är initiativet inte lika uppskattat.

#4. Demokrati betyder ungefär folkstyre eller folkmakt. En grundtanke med demokrati är att de allra flesta som är medborgare eller bor i ett land ska ha möjlighet att vara med och tycka till om hur landet ska styras, till exempel genom regelbundna val.

#5. Att bo på landsbygden i dag behöver inte betyda att man måste prioritera bort allt det som staden har. Tvärtom. Man får det bästa av två världar. Det är därför jag valt ett liv på landsbygden.

_ Vilken rubrik passar till vilken genre?

_ Tänk dig att du läser olika texter om _ Malmö. _ Att texterna tillhör olika genrer ser du bland annat genom att studera texternas rubriker. _ Para ihop dessa genrer (a--e) med rätt rubrik (#1--#5).

- a) _ Reseberättelse
- b) _ Nyhetsartikel
- c) _ Faktatext
- d) _ Instruktion
- e) _ Insändare

#1. _ Malmö borde bli _ Sveriges huvudstad!

#2. _ Turning _ Torso -- ett av _ Malmö's landmärken

#3. _ Min resa till _ Sveriges tredje största stad

#4. _ Klartecken för ny skola i _ Malmö

#5. _ Så köper du bussbiljett i _ Malmö

::: #83 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Vilken texttyp?

_Tänk dig att du ska skriva en text om:

- #1. en känd person
- #2. orsakerna till stress
- #3. hur man gör när man tapetserar
- #4. att det borde finnas fler cykelvägar där du bor
- #5. en fotbollsmatch som du har sett

_Vilken blir den dominerande texttypen i de olika texterna?

_Sök texttyper i texten

_Gå in på hemsidan svt.se och välj en text från någon av dessa rubriker:

- #1. _Nyheter #o _Inrikes
- #2. _Nyheter #o _Opinion
- #3. _Sport (välj valfri sport)
- #4. _Nyheter #o _Vetenskap
- #5. _Lokalt (välj det område där du bor)

_Läs texterna noggrant. _Vilken eller vilka texttyper ingår i respektive text?

::: #84 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Nyhetsartikel

_I en nyhetsartikel är syftet att informera sakligt om en händelse.

_Innehållet i texten beskriver något som har hänt och svarar oftast på dessa sex frågor:

#84

#201

- _ . _ Vad hände?
- _ . _ När hände det?
- _ - _ Vem/vilka; var inblandade?
- _ . _ Hur hände det?
- _ . _ Var hände det?
- _ . _ Varför hände det?

_ En del nyhetsartiklar svarar också på frågorna _ - _ Vad händer nu?; och _ - _ Vad ska man göra nu?;

_ Nyhetsartikelns delar

_ En nyhetsartikel består av delarna _ . rubrik, _ . ingress och _ . brödtext.

_ I rubriken framgår textens viktigaste innehåll, alltså själva huvudnyheten. _ Ibland finns det också en förklarande underrubrik, till exempel _ - _ Personalen strejkar -- kräver bättre arbetstider;.

_ Ingressen är en inledning av nyhetsartikelns. _ Den sammanfattar textens viktigaste innehåll i två, tre meningar. _ Brödtexten är den längre text som är artikelns huvudtext. _ Här får läsaren mer

information om nyheten.

_Ibland innehåller brödtexten mellanrubriker, som hjälper läsaren att få en överblick över textens innehåll. _Texten kan också innehålla citat som markeras med hjälp av tecknet pratminus (-). _Citaten kan vara uttalanden från personer som säger något om nyhetskändelsen. _Kanske uttrycker de sin åsikt om händelsen. _Journalisten får däremot inte berättat om sin åsikt, eftersom nyhetsartikeln ska vara sakligt skriven.

_I en nyhetsartikel kan det också finnas bilder, diagram och fakturutor, som förtydligar eller fördjupar artikelns innehåll.

_Nyhetsartikelns språk

_Nyhetsartiklar är ofta skrivna i tidsformen preteritum, eftersom många nyheter handlar om avslutade händelser. _Men presens är också vanligt. _Det finns många nyheter som tar upp händelser som är aktuella även vid tidpunkten då

journalisten skriver om nyheten.
_Exempelvis kanske nyhetstexten berättar om ett pågående projekt eller förklarar en ny lag som precis har kommit. _Personer som blir citerade i artikeln uttalar sig också ofta i presens.

_Passiva verbformer är vanliga i nyhetsartiklar och i rubriker. _I stället för rubriken _ - En inbrotts-tjuv stal smycken; kan det stå _ - Smycken stals vid inbrott;.
_Nyhetens fokus är att smycken har stulits och därför står ordet smycken

::: #85 ::::::::::::::::::::::::::::::
tidigt i meningen. _Att det handlar om en inbrottstjuv behöver inte journalisten skriva, eftersom det framgår av sammanhanget.

_Notiser

_Vissa nyhetshändelser kan man läsa om i mycket korta texter, så kallade notiser. _En notis består av några få meningar och ger läsaren den viktigaste informationen om en

händelse. _ Den svarar också på de sex frågorna, men den innehåller inga detaljer eller fördjupningar. _ På sidan #33 hittar du exempel på några tidningsnotiser.

_ Svara på frågorna

- #1. _ Vilket är syftet med en nyhetsartikel?
- #2. _ Vad betyder ordet _ .sakligt?
- #3. _ Vilka sex frågor besvaras oftast i en nyhetsartikel?
- #4. _ Av vilka tre delar är en nyhetsartikel uppbyggd?
- #5. _ Vilket innehåll finns i de olika delarna?
- #6. _ Vilken hjälp har läsaren av mellanrubriker?
- #7. _ Kan en nyhetsartikel innehålla åsikter?
- #8. _ Vilken hjälp har läsaren av bilder, diagram och faktarutor?
- #9. _ Vilken eller vilka tidsformer brukar användas i en nyhetsartikel?
- #10. _ Vilken är skillnaden mellan en nyhetsartikel och en notis?

#86

#205

::: #86 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Här får eleverna inte slänga någon mat

_Sydsvenskan, #23 oktober #2018
_Av _My _Östh _Gustafsson, _Camilla
_Sylvan, _Husseïn _El-_Alawî

_Matsvinnet på _S:t _Petriskolan i
_Malmö har minskat från #65 kilo
till två kilo om dagen. _Knepet är
att eleverna inte får slänga någon
mat -- alls. _Genialiskt tycker
personalen, men bland vissa elever
som måste tugga i sig allt är
initiativet inte lika uppskattat.

_Det var _Petris rektor _Eva _Daun
som såg ett tv-inslag om en annan
skola där man hade skaffat mindre
avfallspåsar, vilket ledde till att
barnen slängde mindre mat. _Då slogs
hon av tanken att det bästa vore att
inte ha några påsar för matavfall
alls. _Och sedan i onsdags förra
veckan är de borta på _S:t
_Petriskolan.

#206

#86

-- _Vad ger det för signaler när eleverna kommer till matsalen att det står två stora säckar där man ska slänga maten? _Det vi gör nu är ju så enkelt och genialt, så man undrar ju varför ingen har kommit på detta tidigare.

_Att göra det svårt, eller omöjligt, att slänga mat gör också att eleverna får anpassa sina portioner från början och ta mindre portioner. _Om man sedan vill ha påfyllning får man gå direkt och slipper stå i ny kö.

-- _Det finns också skedar så att man kan provsmaka maten innan man tar, berättar _Eva _Daun.

_Personalen i köket har samma inställning:

-- _Det är ett genialiskt system! _Det finns inga avfallspåsar och därför inget avfall. _Innan hade vi två #45-literspåsar som fylldes fyra gånger om dagen. _Nu är det bara två till tre kilo mat som slängs säger _Erik _Halvardsson som är ansvarig för köket på skolan.

_Hur har eleverna reagerat?

-- _De är väldigt miljömedvetna och de köper konceptet. _Sedan att det är något de måste göra i praktiken är svårare att sälja in.

_Precis då kommer en tjej fram och frågar var hon kan slänga matresterna som är kvar på hennes tallrik.

-- _Du får inte slänga maten, du måste äta upp, säger _Erik _Halvardsson.

-- _Nej, alltså ... jag kan inte.

-- _Jo, du måste äta upp.

-- _Du kan ju inte tvinga mig.

-- _Jag låter det gå för idag, men tanken är att du inte ska ta mer än vad du ska äta.

::: #87 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Flera elever håller med om att det är en bra idé, men att resultatet kanske inte blivit helt lyckat.

-- _Här kan ni se vad det resulterar i, säger _Wilhelm _Becker och pekar på en tallrik med matrester som gömts kvar på en stol i matsalen.

#208

#87

-- _Man får inte gå och slänga sin mat, så då lämnar folk tallrikarna här istället. _De tvingar dig att äta upp maten. _Det är en bra tanke att minska matavfallet och man borde ta mindre från början.

_Så tanken är bra men i praktiken fungerar det sådär?

-- _Ja, det är lite dumt. _För man äter inte alltid upp och det faller en inte i smaken varenda gång och då ska man väl kunna få gå och slänga maten. _Man behöver ju inte ta onödigt mycket bara för att slänga, men man ska kunna ha möjligheten, annars kommer hela matsalen skitas ner, säger kompisen _Alexander _Nesic.

_Trots att det lämnas kvar tallrikar i matsalen är _Erik _Halvardsson och den övriga personalen stenhårda med att fortsätta med de nya reglerna -- att allt man lagt på tallriken ska ätas upp.

_Det slängs inte mat i papperskorgar, toaletter eller blomkrukor då?

-- _Nej det har vi inga här nere så vi klarar oss från det. _Vi har en papperskorg men den måste du gå förbi disken för att komma åt, säger _Erik _Halvardsson.

_På torsdag ska frågan lyftas på ett möte med elevskyddsombuden.

-- _Några gör ett statement av att lämna kvar disken. _Det här är en övergångsfas, det är jag övertygad om, säger rektor _Eva _Daun.

_Svara på frågorna

#1. _Vad har man gjort för att minska matsvinnet på skolan som texten handlar om?

#2. _Hur kom skolan på den idén?

#3. _Vad menar rektorn när hon säger: "_Vad ger det för signaler när eleverna kommer till matsalen att det står två stora säckar där man ska slänga maten?"

#210

#87

- #4. _ Hur har skolan gjort för att de nya reglerna kring matavfallet ska fungera?
 - #5. _ Hur har personal och elever reagerat på de nya reglerna?
 - #6. _ Vilken nackdel med de nya reglerna nämns i texten?
 - #7. _ Vad händer på torsdagen efter intervjun?
 - #8. _ Vad menar rektorn när hon säger att det är en _ .övergångsfas?
- :::: #88 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Frågeord

_Var i artikeln _ - _ Här får eleverna inte slänga någon mat; finns svaren på de journalistiska frågorna?

_Skriv upp meningar från texten där du hittar svaren:

- _Vad?
- _Vem?
- _Var?
- _När?
- _Hur?
- _Varför?

_Vad betyder orden?

_Leta upp orden i texten. _Förstår du orden utan att slå upp dem? _Tänk på att du kan ta hjälp av sammanhanget i texten för att förstå orden.

anpassa
ansvarig
avfallspåsar
initiativ
inställning
knep
matavfall
matrester
matsal
matsvinn
miljömedveten
provsmaka
påfyllning
signal
skaffa
slippa
stenhård

_ Sammansatta ord med _ .mat

_ I texten ingår ordet _ .mat i sammansättningarna _ -matsvinn, matavfall; och _ .matsal. _ Vilka sammansättningar kan du bilda med _ .mat och orden i den här listan?

_ Ordet _ .mat kan stå både först och sist i sammansättningen.

kväll

hämta

snabb

helg

vardag

fest

bord

dags

bud

gäst

förråd

konto

lagning

lust

låda

plats

rätt

sked

#88

#213

_Passiv form :o _Aktiv form

_I dessa meningar från texten står verbet i passiv form. _Skriv om meningarna, så att verbet står i aktiv form.

_Exempel:

_Passiv form: _En ny väg @byggs i centrum.

_Aktiv form: _De/_Man/_Vi @bygger en ny väg i centrum.

#1. _Nu är det bara två till tre kilo mat som slängs.

#2. _Det slängs inte mat i papperskorgar, toaletter eller blomkrukor då?

#3. _Då slogs hon av tanken att det bästa vore att inte ha några påsar för matavfall alls.

#4. _Innan hade vi två #45-literspåsar som fylldes fyra gånger om dagen.

#5. à Aunnars kommer hela matsalen skitas ner, säger kompisen Alexander Nesic.

#214

#88

#6. _På torsdag ska frågan lyftas på ett möte med elevskyddsombuden.
::: #89 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Samtala och diskutera

#1. _För att minska matsvinnet har Malmöskolan tagit bort påsarna för matavfall. _Är det en bra lösning? _Diskutera och motivera dina synpunkter.

#2. _Av all mat som produceras i världen slängs en tredjedel, enligt en rapport från #2018. _Det får stor påverkan på miljön. _Vad kan vi göra för att minska matsvinnet? _Diskutera vad ...

- hushållen kan göra
- livsmedelsbutikerna kan göra
- arbetsplatserna kan göra
- skolorna kan göra
- restaurangerna kan göra

_Jämför samma nyhet i två tidningar

_Välj en nyhetshändelse som du läser om i två olika nättidningar. _Exempel på nättidningar är _Aftonbladet och _Expressen. _Jämför sedan ...

- artiklarnas rubriker (_Är det olika rubriker i de olika tidningarna? _Vilken rubrik fungerar bäst, tycker du? _Varför?)
- innehållet (_Hittar du svaren på de journalistiska frågorna i texterna? _Om inte, vilken information saknas? _Varför saknas informationen, tror du?)

_Skriv själv

#1. _Skriv en egen nyhetsnotis om någon av dessa rubriker. _Använd de journalistiska frågorna.

_Älg siktades i villaområde
_Bilist körde in i husvägg
_Hund räddade livet på äldre man

#216

#89

_Facebook-inlägg avslöjade tjuven
_Lekande barn hittade #100 #000
_kronor i skogen

#2. _Tänk på en händelse som du har varit med om. _Skriv en nyhetsartikel, där du berättar om händelsen. _Planera först din text genom att skriva en mening som svarar på de journalistiska frågorna. _Använd också gärna citat, där någon eller några personer uttalar sig.

. Vad hände?
. Vem/vilka; var inblandade?
. Var hände det?
. När hände det?
. Hur hände det?
. Varför hände det?

#3. _Skriv en egen notis av nyhetsartikeln på sidan #86. _Använd svaren på de journalistiska frågeorden när du skriver din notis.

_Instruktion

_Syftet med en instruktion är att berätta hur något ska göras. _Du möter instruktionstexter i många olika sammanhang i din vardag, till exempel recept, tvättråd, bruksanvisningar och monteringsanvisningar. _Kanske brukar du söka efter instruktioner på internet för att ta reda på hur du kan använda någon teknisk apparat? _Eller har du kanske sökt information om hur du ska göra för att söka bostad eller anmäla dig till en särskild utbildning? _I skolan får du instruktioner av läraren till olika uppgifter.

_En instruktionstext kan skrivas som en punktlista eller som en sammanhängande text. _I en del texter finns det både punktlistor och sammanhängande text. _Punkterna kan vara numrerade. _Det skapar tydlighet och är vanligt i steg-för-steg-instruktioner, till exempel i recept eller monteringsanvisningar, där

momenten ska göras i en bestämd ordning. Men det går också att använda tidsuttryck som talar om ordningen, till exempel -först, sedan, därefter; och -till sist;.

En instruktion innehåller ofta bilder som förtydligar texten. En del instruktioner innehåller lite text eller ingen text alls. På internet går det att hitta mängder av instruktioner som är gjorda med hjälp av ljud, bild och film.

Verben i en instruktion står ofta i imperativ eller uppmaningsform, till exempel .sortera, .töm och -ta av;. Verben kan också stå i presens. Då är .du-tilltal vanligt, till exempel - Du skruvar sedan i lampan;. Även pronomenet .man kan användas, som i meningen - Man viker sedan pappret på mitten;. Instruktioner kan också innehålla passiva verbformer: Efter användning torkas maskinen av med en fuktig trasa. Passiv form är vanligt i korta instruktioner:

_Svara på frågorna

#1. _Vilket är syftet med en instruktion?

#2. _Ge exempel på instruktions-texter.

#3. _Vad är en steg-för-steg-instruktion?

#4. _Beskriv hur en instruktionstext kan läggas upp.

#5. _Vad är typiskt för verben i en instruktion?

#6. _Vilka pronomen brukar användas i en instruktion?

::: #91 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Sortera och återvinn
plastförpackningar

_Alla förpackningar av plast, såväl hårda som mjuka, ska lämnas till återvinning.

_Några exempel på plastförpackningar är plastbärkassar, plastpåsar, plasttuber, refillpaket, plastfolie och -film, innerpåsar i till exempel
#220 #91

müslipaket, flaskor, burkar, små dunkar och hinkar (sylt, yoghurt), chipspåsar och frigolit, även tråg för kött och fisk.

Lämna dina plastförpackningar på en återvinningsstation. Hos Förpacknings- och Tidningsinsamlingen hittar du adresser till återvinningsstationerna. Där kan du också se vilka förpackningar du kan lämna på vilken station, samt se uppgift om när en återvinningsstation töms och städas.

Om det finns insamling av plastförpackningar vid eller i din fastighet kan du lämna dem där.

På många av kommunernas bemannade återvinningscentraler står också insamlingsbehållare för återvinning av förpackningar.

Ta av korkar och lock. Töm din påse med plastförpackningar i behållaren så att de ligger lösa, för att underlätta återvinningen.

é @@ Pantflaskor i plast; lämnas mot pant i butiken.

é @@_Stora plastförpackningar; som inte går in i behållarens öppning lämnas till kommunens återvinningscentral.

é @_Förvaringsaskar för till exempel cd-skivor, videokassetter, sällskapsspel och krukor i plast ska läggas i vanliga soppåsen/brännbart.

_Sådant som inte är förpackningar -- pulkor, tvättkorgar, möbler med mera -- lämnas som grovsopor.

_Tänk på att om förpackningen har rester av lim, färg, lösningsmedel eller liknande ska den lämnas som farligt avfall. _Detsamma gäller elektriska saker i plast.

_Tre symboler.

#1. _En gasflaska.

#2. _En död fisk.

#3. _En dödskalle.

_Om burken eller flaskan är märkt med någon av de tre symbolerna ovan ska den lämnas som farligt avfall till kommunens insamling även om den
#222 #91

#7. Vilka plastförpackningar ska lämnas som farligt avfall?

Sammansatta ord

Texten innehåller många sammansatta ord. Studera följande lista med ord och dela upp varje sammansättning i två eller tre delar. Vad betyder de olika delarna av ordet? Vilken blir betydelsen när orden sätts ihop?

Exempel: plastförpackning =
= plast + förpackning

- #1. chipspåse
- #2. grovsopor
- #3. innerpåse
- #4. insamlingsbehållare
- #5. lösningsmedel
- #6. müslipaket
- #7. plastbärkassar
- #8. plastfolie
- #9. plastpåse
- #10. plasttub
- #11. refillpaket
- #12. soppåse
- #13. sällskapsspel
- #224

#92

- #14. tvättkorg
- #15. återvinningscentral
- #16. återvinningsstation
- ::: #93 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Tidsuttryck i recept

_Tidsuttryck är vanliga i steg-för-steg-instruktioner. _Väj bland tidsuttrycken: först, sedan, därefter, efter en stund, då, till sist, under tiden.

_Komplettera luckorna i receptet på potatis- och purjolökssoppa.

_Potatis- och purjolökssoppa

- #1. _Skär --- purjolöken i tunna skivor.
- #2. _Skala --- potatisen och skär den i tunna skivor.
- #3. _Koka upp vatten i en gryta ---.
- #4. _När vattnet har kokat upp, smula ner en buljongtärning.
- #5. _Sänk --- värmen och lägg i potatisen och purjolöken.
- #6. _Koka soppan på svag värme.

#93

#225

#7. --- (ca #10 minuter)

kontrollerar du med en sticka om
potatisen är klar.

#8. --- tillsätter du salt, körvel
och timjan.

_Du-tilltal i presens :o _Imperativ

_Dessa meningar står i du-tilltal i
presens. _Byt ut du-tilltalet och
skriv meningarna i imperativ.

_Exempel:

_Du-tilltal i presens: _Du går
tillbaka samma väg som du kom.

_Imperativ: _Gå tillbaka samma väg
som du kom.

#1. _Du skriver under längst ner.

#2. _Du lyfter försiktigt upp
pappret.

#3. _Du sparar dokumentet i
wordformat.

#4. _Du parkerar bilen på gården.

#5. _Du anmäler ditt intresse på
hemsidan.

#6. _Du sätter ugnen på #225 grader.

#7. _Du sår fröna i fuktig jord.

#226

#94

_Imperativ :o _Du-tilltal i presens

_Dessa meningar står i imperativ.

_Byt ut imperativformerna och skriv meningarna i du-tilltal i presens.

_Exempel:

_Imperativ: _Hämta ut ditt paket
_hos närmaste postombud.

_Du-tilltal: _Du hämtar ut ditt
_paket hos närmaste postombud.

#1. _Ställ klockan på #15 minuter.

#2. _Stäng dörrar och fönster.

#3. _Placera bollen vid straff-
_punkten.

#4. _Skicka in ansökan senast den
_#31 januari.

#5. _Sy långsamt längs kanten på
_tyget.

#6. _Bryt chokladen i mindre bitar.

#7. _Kopiera filerna.

#8. _Registrera dig i receptionen.

_Passiv form

_Skriv om dessa meningar från texten först i imperativ och sedan i presens med du-tilltal.

_Exempel:

_Alla dokument skickas in via mejl.

_Imperativ: _Skicka in alla dokument via mejl.

_Presens med du-tilltal: _Du skickar in alla dokument via mejl.

#1. _Pantflaskor i plast lämnas mot pant i butiken.

#2. _Stora plastförpackningar lämnas till kommunens återvinningscentral.

#3. _Förvaringsaskar i plast ska läggas i vanliga soppåsen/brännbart.

_Samtala och diskutera

#1. _I _Sverige är det lag på att hushåll ska sortera sitt hushållsavfall, men många vet inte om det. _En undersökning gjord av _Novus #2017 visar att bara ungefär en tredjedel av svenskarna känner till lagen. _Många vet inte heller .hur man ska sortera sitt hushållsavfall. _Vad kan det finnas för förklaringar till det, tror du?

::: #95 :::::::::::::::::::::::::::::::

#2. _Vad gör du om du ser en granne som sorterar fel? _Säger du till grannen, ringer du till hyresvärdens eller bostadsrättsföreningen?

#3. _Vad kan man göra som konsument för att minska användningen av plastpåsar?

#4. _Från och med våren #2020 infördes en ny skatt på plastpåsar vilket har lett till högre priser på plastpåsar i butikerna. _Vad tycker du om det? _Motivera ditt

#95

#229

svar. Vilka argument kan du hitta för och emot skatten, om du gör en sökning på internet?

_Skriv själv

_Skriv en steg-för-steg-instruktion, till exempel om ...

- hur du laddar ner en app
- hur du skaffar ett abonnemang på en mobiltelefon
- hur du använder självbetjäningsskassorna i mataffären
- hur du lånar en bok på biblioteket
- hur du fickparkerar

_Du kan skriva din instruktion i en punktlista eller som en sammanhängande text.

_Återberätta en instruktionsfilm
muntligt

_Titta på en instruktionsfilm om ett
ämne som du är intresserad av. _Du
kan till exempel söka efter en
instruktion om ...

- hur du tvättar en ulltröja
- hur du planterar om krukväxter
- hur du stämmer en gitarr
- hur du dansar bugg
- hur du spelar bowling
- hur du gör ett korttrick
- hur du klär om en möbel
- hur du bakar ett bröd

_Skriv ner några nyckelord från
filmen och återberätta sedan
instruktionen muntligt för någon
annan i gruppen.

_Insändare

_Om du vill att många ska ta del av din åsikt i en fråga kan du skriva en insändare. _Du hittar flera exempel i både digitala och tryckta tidningar. _En insändare tar ofta upp aktuella frågor och skrivs av en eller flera privatpersoner.

_Skribenten kan till exempel vilja förändra något i området eller i staden där hen bor. _Om någon tycker att kommunen borde bygga fler cykelvägar skulle rubriken kunna vara:

_Bygg fler cykelvägar i stan! _En insändare kan också handla om något mer allmänt ämne som andra bör uppmärksamma. _Någon som tycker att vi borde bli bättre på att lyssna på varandra kan skriva en insändare med rubriken _- Lyssna på varandra -- då får vi ett bättre samhälle!;

_Syftet med en insändare är alltså att framföra en åsikt, en så kallad tes, och att försöka övertyga andra att tycka likadant. _För att lyckas

med det behövs argument. Argument är bevis eller stöd för åsikten.

Att använda argument har du nytta av i många situationer i vardags-, arbets- och studielivet. Det kan handla om att du vill övertyga en vän om att ni ska se din favoritfilm. Eller så vill du kanske föreslå en förändring på din arbetsplats. Om du har ett förslag kommer andra att vilja att du förklarar varför ditt förslag är bra. Du behöver argumentera för förslaget.

Du har stor nytta av att argumentera också som samhällsmedborgare. Att kunna uttrycka sina åsikter och argument är en förutsättning för vår demokrati. Det finns många platser där du kan diskutera och säga vad du tycker, inte minst på webben.

En insändare kan också innehålla motargument. Det är ett argument som talar mot textens tes. Genom att använda motargument visar skribenten att hen har tänkt igenom ämnet noggrant och är medveten om

vad som kan tala mot tesen. Då blir insändaren mer trovärdig. Ofta finns det också svar på motargumentet i texten. Svaret ska bevisa att motargumentet inte håller.

En insändare har olika språkliga kännetecken. Ofta kan man hitta åsiktsverb (jag tycker, jag anser), imperativformer (stoppa, höj, bygg), verbformen .borde (bussarna @borde gå oftare), verbformen .skulle (om busspriserna sänktes, @skulle fler åka buss), retoriska frågor (varför kan inte lektionerna starta senare på morgonen?) och ord och uttryck som hjälper till att skapa samband och struktur i texten (för det första, för det andra, dessutom).

Även värdeladdade ord är vanliga. Det är ord som i sig själva uttrycker värderingar och alltså signalerar något positivt (makalös, fantastisk) eller negativt (fruktansvärd, dålig). Sådana ord används för att väcka känslor och på så sätt påverka läsaren.

_Svara på frågorna

=== Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Insändare är ett sätt att låta läsarna komma till tals och bidra till innehållet i en tidning.

_Med internet har de möjligheterna blivit fler och större. _Att kommentera och dela nyheter på sociala medier har blivit den nya tidens insändare.

_Bildbeskrivning

_En tjej med svart, halvlångt hår och gul kavaj står lutad mot en vägg. _Hon läser på en _Ipad och ser nöjd ut.

=====

#1. _Vilket är syftet med en insändare?

#2. _Var kan du hitta insändare?

#3. _Vem eller vilka är avsändare till en insändare?

- #4. _ Vilken typ av ämnen kan en insändare handla om?
 - #5. _ Vad är en tes?
 - #6. _ Hur kan rubriken i en insändare formuleras?
 - #7. _ Vad är ett argument?
 - #8. _ Ge exempel på situationer i vardagen, där du har nytta av att kunna argumentera.
 - #9. _ Vad är ett motargument?
 - #10. _ Vad är typiskt för språket i en insändare?
- :::: #98 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ Storstadstjejen _ Jonna: _ Att bo på landet är överlägset stan

_ Staden höll på att kväva mig, skriver #25-åriga _ Jonna _ Jinton som har valt att flytta ut på landet till en vedeldad stuga i _ Västernorrlands inland.

_ När jag som #21-åring valde att lämna lägenheten och storstadslivet i _ Göteborg för att bosätta mig #100 mil norrut i en vedeldad stuga i en by med tio invånare, så var mitt val #236 #98

helt oförståeligt för många andra.

Men för mig var det alldeles självklart. Varför skulle jag frivilligt stanna kvar i ett liv i staden om möjligheten att bo ute på landsbygden fanns?

Staden höll på att kväva mig. Trafiken, köerna, folkmassorna, stressen. Jag längtade bort, till något helt annat.

Jag upplevde en känsla av att inte ha någonstans att gå. På de få grönområden som fanns tillgängliga trängdes alla andra människor som precis som jag ville få en dos av naturen. Som en lekpark för barn, med tydliga gränser, färdiga stigar, rastplatser med bänkar. Det gav mig ingenting. Tvärtom så triggade det min längtan efter riktig skog och natur.

Efter en fyra veckors lång sommarsemester #2010 uppe i sommarstugan i Västernorrland kände jag kontrasten mellan stad och landsbygd extra starkt, och det var då jag på riktigt visste vad jag längtat efter. Det var då jag bestämde mig.

#98

#237

_Jag lämnade staden för ett nytt liv nära naturen.

_Mitt beslut chockade många.

_Normen i dag är att man som ung borde vilja leva i staden och utnyttja alla dess fördelar. _Närheten till affärer, nöjen, människor, aktiviteter. _Det är i staden man gör karriär och det är där allt händer och det är där vi tror att allt finns.

_Men i en liten by i skogen, där hittade jag det som ingen stad i hela världen kan erbjuda.

_Vad är det då som finns här ute på landsbygden, som fått mig att ta det här steget att välja ett liv här istället för ett liv i staden?

_Det finns så mycket jag vill säga, men jag skulle vilja klumpa ihop allt till ett enda ord.

_Livskvalitet.

_Något jag är övertygad om att många saknar idag. _Och kanske är det först när man får uppleva det som man inser att man behöver det.

_Så var det för mig.

_Friheten och lugnet jag känner

här är något jag aldrig ens varit i närheten av i stan. _Det handlar om känslor för mig. _Känslan att öppna dörren en vårmorgon och stiga ut i morgonrock bara till ljudet av fågelkvitter. _Att få andas ren luft, uppleva årstidernas skiftningar, plocka bär i skogen intill och äta till gröten samma morgon.

::: #99 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Att få odla i mitt trädgårdsland och värma upp huset med veden jag huggit själv. _Att se dimmorna dansa över tjärnen en ljus juninatt och norrskenet lysa upp i decembermörkret. _Alla små ögonblick som betyder allt. _Som förgyller min vardag och som ger kvalitet till mitt liv.

_Trots att jag bor långt ifrån allt så upplever jag ofta att jag bor mitt i centrum. _Jag behöver aldrig sitta fast i köer. _Jag är kung över grusvägarna och de tre milen till affären går fortare att köra än vad det tog för mig att åka och handla när jag bodde mitt i city.

#99

#239

_Jag har #1,5 timme till flyg-platsen och därifrån en dörr till resten av världen. _Att bo på landsbygden i dag behöver inte betyda att man måste prioritera bort allt det som staden har. _Tvärtom. _Man får det bästa av två världar. _Det är därför jag valt ett liv på landsbygden.

_Jonna _Jinton, bloggare

_Om skribenten

_Jonna _Jinton, #25, är uppväxt i Göteborg men flyttade vid #21 års ålder till Grundtjärn som ligger i Västernorrlands inland. _Bor med en hund och en katt. _Driver eget företag, jobbar som smyckesdesigner, fotograf, konstnär och driver bloggen _Jonnajinton.se.

www.metro.se/artikel/storstadstjejen-jonna-att-bo-pa-landet-ar-overlagset-stan-xr

_._Metro, publicerad: #25 maj #2015

#240

#99

_Svara på frågorna

- #1. _Av vilka skäl valde _Jonna att flytta från staden?
 - #2. _Vad tyckte andra om hennes val?
 - #3. _Vilken händelse var avgörande för hennes beslut att flytta?
 - #4. _Vilken norm talar _Jonna om i texten?
 - #5. _Vad är livskvalitet för _Jonna?
- ::: #100 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Tes, argument och motargument

- #1. _Vilken är tesen i insändaren?
- #2. _Citera alla meningar i texten, där tesen framgår.
- #3. _Jonna ger ett övergripande och huvudsakligt argument till att hon föredrar att leva på landsbygden. _Hon formulerar det i ett enda ord. _Vilket är ordet?
- #4. _Det här huvudsakliga argumentet stöds sedan av några olika argument, som är konkreta exempel från _Jonnas vardag. _Vilka är dessa argument?

#100

#241

#5. _ Vilket motargument finns i texten?

#6. _ Vilket är _Jonnas svar på motargumentet?

#7. _ Om du fick argumentera för och mot _Jonnas tes, hur skulle dina argument se ut?

_ Formulera rubriken på annat sätt

_ Rubriken på insändaren är " Att bo på landet är överlägset stan".

#1. _ Föreslå en annan rubrik genom att använda en form i imperativ.

#2. _ Föreslå en annan rubrik genom att använda verbformen _borde.

_ Bildliga uttryck

_ Texten på sidorna #98 och #99 innehåller flera metaforer, alltså där ett ord används som bild för ett annat ord. _ Vad tror du menas med dessa uttryck?

#1. _ Staden höll på att _kväva mig.

#2. se dimmorna _dansa över tjärnen

#242

#100

torr -- saklig
halvtom -- halvfull
oplanerad -- spontan
arbetslös -- arbetssökande

_Hitta argument och motargument

#1. _Hitta passande argument till
dessa teser:

_Lektionerna borde börja tidigast
_ kl. #9.00
_Inför obligatorisk friskvård på
_ arbetstid
_Alla borde ha en skärmfri dag i
_ veckan
_Det borde gå fler bussar på
_ kvällar och helger
_Tillbringa mer tid i naturen
_Arbetsplatser borde bjuda
_ personalen på gratis frukost
_Förläng öppettiderna på
_ biblioteket
_Kommunen borde införa gratis
_ parkering i centrum

#244

#101

#2. _ Vilka motargument kan du hitta till teserna?

#3. _ Vilka svar finns på motargumenten?

::: #102 :::::::::::::::::::::::::::::::

_ Samtala: _ Normer

_ Jonna säger i sin text att normen är att en ung person ska vilja leva i en stad. _ Vet du vad som menas med en norm?

_ En typ av normer är oskrivna regler som underlättar det sociala samspelet mellan människor i olika situationer, exempelvis att vi passar tiden eller väntar på vår tur i en kö.

_ En annan typ av normer handlar mer om att vi har föreställningar om och förväntningar på hur vi själva och andra bör vara, se ut och leva.

_ Det är en sådan norm som _ Jonna tar upp i sin text. _ Vi är inte alltid medvetna om vilka normer som vi och vår omgivning har och skapar, utan vi tänker på dem framför allt när någon bryter mot dem.

#102

#245

- #1. _Ge exempel på oskrivna regler som vi förväntas följa i skolan och under lektionerna.
- #2. _Ge exempel på oskrivna regler som behövs för att det sociala samspelet mellan människor ska fungera.
- #3. _Vilka normer finns i samhället för utseende, för hur män och kvinnor förväntas vara och för hur en familj ser ut?
- #4. _Vilka negativa följder kan normer leda till?
- #5. _Normer ser olika ut inom olika grupper, samhällen och situationer. _Kan du ge exempel på det?
- #6. _Normer förändras.
 - a) _Känner du till någon eller några normer som har förändrats över tid i det svenska samhället?
 - b) _Känner du till normer som har förändrats över tid i ditt hemland eller på någon annan plats i världen?
 - c) _Finns det normer i samhället som behöver förändras? _Vilka i så fall och hur kan vi förändra dessa?

_Debattartikel

_Debattartikeln är, precis som insändaren, en argumenterande text, där syftet är att uttrycka en åsikt och övertyga andra att tycka likadant. Åsikten backas upp av ett eller flera argument. Precis som i insändaren kan debattartikeln också innehålla motargument som debattören bemöter.

_Debattartikeln påminner alltså om insändaren, men det finns också en del skillnader. Debattartikeln tar ofta upp större och mer övergripande samhällsfrågor och berör därför oftast fler människor. Debattartikeln brukar också vara längre och tränga djupare in i ämnet. Den skrivs av någon eller några som vet mycket om ämnet som debatteras. Det kan vara representanter för någon organisation eller förening, politiker, forskare eller andra offentliga personer. I debattartikeln _måste det också finnas

sakliga argument, det vill säga argument som underbyggs med hjälp av fakta. Debattören måste berätta för läsaren varifrån dessa fakta kommer, det vill säga ange källan. Språket i en debattartikel är mindre personligt än i en insändare.

Debattartikeln brukar inledas med en rubrik och en ingress, där textens innehåll sammanfattas.

Redan här framgår det vad debattören har för tes. Du kan alltså använda rubriken och ingressen för att få en förförståelse av texten och textens huvudsakliga budskap.

Det är vanligt att läsare reagerar på innehållet i en debattartikel och skriver ett svar på artikeln. Då gör läsaren ett debattinlägg i en pågående diskussion.

Svara på frågorna

#1. Vilket är syftet med en debattartikel?

#2. Vem eller vilka kan vara avsändare till en debattartikel?

#248

#103

- #3. _Hur skiljer sig debattartikeln från insändaren när det gäller innehåll och språk?
- #4. _På vilket sätt kan debattartikeln rubrik och inledning (ingress) vara till hjälp i läsningen?
- #5. _Vad är ett debattinlägg?
- #6. _Följer du själv någon debatt inom något särskilt område?
- ::: #104 :::::::::::::::::::::::

_Rösträttsåldern borde sänkas till #16 år

_En sänkning av rösträttsåldern till #16 år vore bra för samhällsdebatten, skriver _Föräldraföreningen för sänkt rösträttsålder;.

_I Sverige är rösträttsåldern #18 år i valen till riksdag, kommun- och regionfullmäktige. _Samma åldersgräns gäller även i valet till _EU-PARLAMENTET. _Vi tycker att det är hög tid att ändra på detta och att istället införa rösträtt från #104 #249

#16 år.

Under de årtionden som har gått sedan rösträttsåldern år #1975 senast sänktes, från #19 år till #18 år, har samhället förändrats på många olika sätt. Digitaliseringen har gjort att vi har en enorm tillgång till information och medier av olika slag. Det ger oss alla -- även #16-åringarna -- oändliga möjligheter att inhämta kunskap, ta ställning och debattera i olika forum. Vi är därför övertygade om att ungdomarna är väl rustade för att gå till valurnorna!

Om rösträttsåldern sänktes till #16 år, skulle ungdomarnas perspektiv få mer utrymme i debatten, perspektiv som kanske annars riskerar att delvis glömmas bort. Ungdomarna kan ge nya infallsvinklar i frågor som ligger nära dem, till exempel i skolfrågor, fritid, bostadspolitik, etc. Det är också rimligt att de så tidigt som möjligt ges inflytande över sin framtid.

Att påstå, som vissa gör, att

#250

#104

#16-åringarna skulle vara omogna och för okunniga för att rösta håller inte som argument mot en rösträttsålder på #16 år. Tvärtom är många ungdomar väl insatta. I forskarbloggen . Politologerna i ett inlägg den #9 januari #2016 påpekar professor Henrik Ekengren

Oscarsson att skolungdomar hör till de mest pålästa i samband med valen.

Det finns också ett starkt politiskt engagemang hos de yngre.

I en undersökning som gjorts av Ungdomsbarometern och som redovisas i DN den #5 mars #2018, framgår att det politiska engagemanget har ökat betydligt bland ungdomar i åldern #15--#24 år: från #28 % år #2002 till #42 % år #2018.

Vi är inte de enda som vill se en förändring av rösträttsåldern. I #2014 års Demokratiutredning föreslogs att åldersgränsen #16 år skulle införas på försök i kommunalvalen. Även EU rekommenderade en #16-årsgräns i EU-VALET #2019.

I Sverige har vi dessutom redan #16-årsgräns i kyrkovalet.

_Varför skulle då inte #16-åringarna vara mogna att även få rösta i övriga val? _I ett antal länder i världen är det så, till exempel i _Österrike, _Argentina och _Brasilien. _I _Norge och _Tyskland har man i kommunalval genomfört försök med sänkt rösträttsålder. _Vi borde vända blicken mot dessa länder och ta del av deras erfarenheter.

_Sammanfattningsvis anser vi att en sänkning av rösträttsåldern till #16 år skulle vara en stor vinst för samhället och för samhällsdebatten.

_Vi uppmanar de styrande att göra verklighet av förslaget!

_Föräldraföreningen för sänkt rösträttsålder

_Svara på frågorna

- #1. _ Vilken information får du i rubriken och i ingressen?
- #2. _ Vilken åldersgräns gäller i Sverige för att rösta i valen till riksdag, kommun- och regionfullmäktige och i valet till EU-PARLAMENTET?
- #3. _ Vilket är textens första argument?
- #4. _ Vilka fler argument för tesen finns det i debattartikeln?
- #5. _ Vilka källor har debattörerna använt för att underbygga sina argument?
- #6. _ Kommentera textens sista stycke. _ Hur är det upplagt?

_Formulera rubriken på annat sätt

- #1. _ Föreslå en annan rubrik genom att använda en verbform i imperativ.
- #2. _ Ge fler alternativ på hur rubriken kan formuleras.

_Tes, argument och motargument

#1. _Vilken är tesen i debatt-
artikeln?

#2. _Tesen står på flera ställen i
texten. _Citera alla meningar i
texten, där debattörerna uttrycker
tesen.

#3. _Vilka argument finns i texten?
_Hur underbygger debattörerna sina
argument?

#4. _Finns det något motargument i
texten? _Finns det svar på
motargumentet?

_Känslargument -- sakargument

_När du argumenterar kan du använda
olika typer av argument:
@känslargument (bygger på
personliga känslor) och @sakargument
(bygger på fakta). _Vilka av
följande är känslargument och vilka
är sakargument?

#254

#105

_Tes #1: _Rökning bör förbjudas!

- _Många dör i sjukdomar kopplade till rökning.
- _Cigarettlukter äräckligt.

_Tes #2: _Arbetsdagen borde börja senare!

- _Det är jobbigt att gå upp tidigt på morgonen.
- _Längre nätter med fler timmars sömn gör att vi presterar bättre på arbetet.

:::: #106 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Tes #3: _Ta tåget och inte bilen!

- _Tåg är bekvämare.
- _Det är bättre för miljön att ta tåget.

_Tes #4: _Ät mer frukt och grönsaker!

- _Livsmedelsverket rekommenderar att vi ska äta #500 gram frukt och grönt om dagen för att vi ska få i oss de näringsämnen som vi behöver.
- _Frukt och grönsaker är gott.

_Tes #5: _Separera gång- och cykelbanorna i stan!

- _Det senaste året har det inträffat flera allvarliga olyckor, där fotgängare blivit påkörda av cyklister.
- _Cyklisterna tar inte lika mycket hänsyn som fotgängarna gör.

_Om ... skulle ...

_Formen .skulle är vanlig i argumenterande texter. Studera dessa meningar:

_Exempel #1:

_Tes: Lektionerna borde börja senare på morgonen.

_Argument: Då skulle eleverna vara piggare och ha lättare att koncentrera sig.

_Exempel #2:

_Tes: Om lektionerna började senare på morgonen,

_Argument: skulle eleverna vara piggare och ha lättare att koncentrera sig.

Skriv nu fem egna meningar med konstruktionen .Om ... ,
.skulle ... Skriv tesen i .om-satsen och argumentet i .skulle-satsen.

_Sambandsord

_Sambandsord används för att binda ihop satser, meningar och stycken.

_Vilka passar in i dessa meningar?

_Välj bland dessa sambandsord:

eftersom, därmed, tvärtom, sammanfattningsvis, till exempel, dessutom, även, därför, för att, i stället, också, nämligen

#1. _Vi går inte på bio. _Vi ser en film hemma ---

#2. _Den sista gruppen har nu lämnat sina synpunkter. --- har alla grupper sagt sitt.

#3. _Det finns många bra ordboksappar, --- _Lexin och _Svensk ordbok.

#4. --- du ska kunna logga in, behöver du bank-id.

#5. _Jag kommer på festen och tar med mig en kompis ---

::: #107 ::::::::::::::::::::::::::::::

#6. _Robert gjorde en stark insats i matchen. --- de andra spelarna gjorde bra ifrån sig.

#258

#107

- #7. _Det går bra för min bror nu.
_Han har fått ett bra jobb och ---
_har han träffat sitt livs kärlek.
- #8. _Jag fick punktering på cykeln i
morse. --- kom jag för sent.
- #9. --- det är så fint väder, tycker
jag att vi går ut.
- #10. _Det blir en svår match för
oss. _Motståndarna är --- ett av
landets bästa lag.

_Skriv själv

_Vad tycker du om rösträttsåldern?
_Skriv ett svar på den artikel du
_just har läst. _Ditt inlägg ska
innehålla dessa delar:

- _En passande rubrik
- _En inledning, där du sammanfattar tesen i den artikel du just har läst: _Föräldraföreningen för sänkt rösträttsålder tycker att rösträtten borde ...
- _En huvuddel där du skriver din egen åsikt. _Om du håller med ska du återge några argument

#107

#259

från artikeln och lägga till fler egna argument. Om du inte håller med ska du också återge några av artikelns argument, men dessutom hitta motargument till dessa. Lägg till andra argument som stödjer din tes.

- En avslutning: här sammanfattar du kortfattat det viktigaste i din text.

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym fyra av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_I

_Ii

_Innehåll volym fyra

_Siffran inom parentes hänvisar till
förlagans sidor.

_Till punktskriftsläsaren_I

_Faktatext (#108).....#261

_Populärvetenskaplig artikel
(#114).....#277

_Sammanfattning och referat
(#120).....#291

_Utredande inlägg (#127).....#311

_Berättande text (#134).....#330

_Skönlitterära genrer (#136)..#334

_Iii

_Faktatext

_En faktatext ger information om ett ämne. _Informationen ska vara sann och stämma med verkligheten. _Texten får inte innehålla personliga åsikter.

_Det finns olika sorters faktatexter. _En del är mer beskrivande och andra är mer förklarande. _En faktatext om till exempel en person, ett land eller en stad är ofta mest beskrivande, men kan även innehålla förklarande delar.

_Innehållet i en faktatext ordnas i olika stycken som tar upp olika delar inom ämnesområdet. _En text som handlar om en författare kan berätta om författarens familj i ett stycke, om författarens utbildning i ett annat stycke och om kända böcker som hen skrivit i ett tredje stycke. _En text som handlar om en stad kan berätta om stadens historia i ett stycke, om naturen i ett annat och om kända byggnader i ett tredje

stycke.

Ibland finns det underrubriker i faktatexten. Har du någon gång sökt information om något ämne på

Wikipedia? Då har du kanske sett att artiklarna där brukar ha underrubriker, som berättar vad de olika avsnitten i artikeln handlar om.

Underrubrikerna visar alltså vilka delar av ett ämne som faktatexten tar upp. I kortare texter finns det inte alltid underrubriker, men skriv gärna egna underrubriker när du läser. Att skriva egna rubriker är en lässtrategi som hjälper dig att se textens huvudidéer. Ta hjälp av den första meningen i varje stycke.

Den meningen sammanfattar ofta vad hela stycket handlar om och kallas kärnmening eller nyckelmening.

I en faktatext är språket opersonligt och objektivt. Det är vanligt med passiva verbformer, som .inleds, .talas och .publiceras. Ofta finns det också substantiv som har bildats av verb, som observera (observation), uppdatera (uppdatering), påverka (påverkan).

#262

#108

_Svara på frågorna

- #1. _ Vilket är syftet med en faktatext?
- #2. _ Vad får inte finnas med i en faktatext?
- #3. _ Vilken hjälp får du av underrubrikerna i en faktatext?
- #4. _ Vilken hjälp får du av den första meningen i varje stycke?
- #5. _ Vad är typiskt för språket i en faktatext?
- #6. _ Läser du ofta faktatexter? _ Ge exempel på vilken typ av faktatexter som du läser.

_Demokrati

=== Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Att få säga sin mening, till exempel i öppna val, är en förutsättning för demokrati. _När vi röstar väljer vi de partier och personer som vi tycker bäst företräder våra åsikter i riksdag, kommun, landsting och i ___EU-PARLAMENTET.

_Bildbeskrivning

_En kvinna lägger sitt valkuvert i en låda. _Bredvid henne sitter valarbetare med olika listor vid ett långt bord.

=====

_Demokrati betyder ungefär folkstyre eller folkmakt. _En grundtanke med demokrati är att de allra flesta som är medborgare eller bor i ett land ska ha möjlighet att vara med och tycka till om hur landet ska styras,
#264 #109

till exempel genom regelbundna val.

_En annan demokratisk grundtanke är att alla människor är lika mycket värda och ska ha samma rättigheter.

_I en demokrati ska man få tänka och tycka vad man vill och ha möjlighet att uttrycka sina åsikter öppet i tal eller skrift.

_Demokrati kan se olika ut

_Demokratier kan fungera på olika sätt och demokratiska länder har valt olika sätt att ordna hur landet styrs på. _De allra flesta demokratiska länderna har så kallad representativ demokrati. _Det innebär att invånarna i regelbundna val väljer politiker som representerar dem och styr landet.

_När invånarna får vara med och besluta om en särskild fråga, till exempel i en folkomröstning, kallas det direkt demokrati. _I Sverige har nationella folkomröstningar hållits om till exempel kärnkraft och medlemskapet i EU. _Den här

typen av folkomröstningar är rådgivande, och politikerna måste inte följa resultatet av dem.

_Val vart fjärde år i _Sverige

_I regeringsformen, som är en av de svenska grundlagarna, står att all offentlig makt utgår från folket och att riksdagen är folkets främsta företrädare. _Riksdagen är på så sätt en mycket viktig del i den svenska demokratin. _Riksdagen är den högsta beslutande församlingen i _Sverige. _Till riksdagens uppgifter hör att besluta om lagar och om statsbudgeten. _Riksdagen kontrollerar också hur regeringen sköter sitt arbete.

::: #110 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Det är val till den svenska riksdagen vart fjärde år. _Då ska de svenska medborgarna utse #349 riksdagsledamöter. _Ledamöterna ska representera människorna i _Sverige och se till att folkets vilja genomsyrar de beslut som riksdagen fattar. _Det parti eller de partier #266 #110

bildar regering som har fått tillräckligt många platser i riksdagen för att få stöd för sin politik.

Den som vill bli vald till riksdagsledamot måste själv ha rösträtt i riksdagsvalet och vara nominerad av ett politiskt parti.

Kungen är statschef men har liten makt

Den högsta företrädaren för ett land kallas för statschef. I

Sverige är det kungen, eller en regerande drottning, som är statschef. Men han eller hon har ingen riktig politisk makt utan har i stort sett bara symboliska funktioner.

Som statschef öppnar kungen varje höst riksdagens riksmöte. Han är också ordförande i riksdagens utrikesnämnd.

www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/

_Svara på frågorna

- #1. _Ordet demokrati kommer från grekiskan och betyder folkstyre. _Förklara varför ordet är sammansatt av ordleden folk + styre.
- #2. _I texten står det om demokratis grundtankar. _Vilka är de?
- #3. _Vad innebär representativ demokrati och direkt demokrati?
- #4. _Vad betyder det att en folkomröstning är rådgivande?
- #5. _Vilka fyra allmänna val har vi i _Sverige?
- #6. _Hur ofta är det val till riksdagen?
- #7. _Förklara varför riksdagen är så viktig.
- #8. _Vad gör en riksdagsledamot?
- #9. _Hur avgörs det vilka partier som bildar regering?
- #10. _Vilken makt har statschefen i _Sverige?

::: #111 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Välj rubrik

_Texten innehåller nio olika stycken. _Till vilket stycke passar dessa rubriker?

- _Val till riksdagen
- _Människors lika värde och lika rättigheter
- _Riksdagens uppgifter
- _Statschefens uppgifter
- _En kung eller drottning är statschef
- _Regler för att bli riksdagsledamot
- _Representativ demokrati
- _Direkt demokrati
- _Betydelsen av ordet _demokrati

_ Politiska ord

_ I texten finns det många ord från det politiska området. _ Vet du vad orden betyder? _ Välj det ord (a--j) som passar bäst i meningarna (#1--#10) nedan. _ I några exempel behöver du böja orden.

- a) lag
- b) makt
- c) medborgare
- d) ordförande
- e) politiker
- f) regering
- g) representera
- h) rättighet
- i) rösta
- j) rösträtt

#1. _ Kommunens --- är nöjda med de olika verksamheterna, särskilt skolan.

#2. _ Den anställde har både --- och skyldigheter.

- #3. _Hon valde att bli --- för att ha större möjligheter att påverka och förbättra samhället.
- #4. _Partiet kom till --- och styrde landet under flera år.
- #5. _I _Sverige är det --- på att alla under #15 år måste ha cykelhjälms när de cyklar.
- #6. _För att ha --- i allmänna val, måste man ha fyllt #18 år senast på valdagen.
- #7. --- leder mötet och fördelar ordet bland deltagarna.
- #8. _Nu är det klart vilka som ska --- _Sverige i ___VM.
- #9. _Under mötet fick deltagarna --- för eller mot förslaget.
- #10. _Arbetet i --- leds av statsministern.

_Tänka och tycka

_I texten står det att man i en demokrati ska få _tänka och _tycka vad man vill. _Vilket av verben _tänka och _tycka passar bäst i dessa meningar? _I några exempel kan båda verben fungera. _I flera av exemplen behöver verbet böjas i presens.

#1. _Du behöver --- ut en handling till berättelsen.

#2. _Vad --- du om min nya tröja?

#3. _Kommunen har uppmanat medborgarna att --- till om planen för det nya biblioteket.

#4. _Det här blev inte så bra. _Vi får --- om.

#5. _De --- att deras lägenhet är för stor nu när barnen flyttat hemifrån. _Därför --- de flytta till en mindre lägenhet.

#6. - _Vad sitter du och --- på?

- _Att jag inte --- att det är en bra idé att flytta.

- #7. - _Vad --- du göra nästa helg?
- _Jag har inget planerat.
- _Då --- jag att vi går på bio tillsammans.
- #8. _Jag --- mycket om att vara ute i naturen.
- #9. - _Vilken fin lägenhet!
- --- du? _Tack!
- #10. _Vi behöver --- igenom det ordentligt, innan vi bestämmer oss.
- #11. _Just nu snurrar tankarna och jag har svårt att --- klart.
- #12. _Min fru har fått frågan om hon kan --- sig att efterträda den nuvarande ordföranden.

_Sök information utanför texten

- #1. _I texten står det att regeringsformen är en av _Sveriges grundlagar. _Det finns ytterligare tre grundlagar. _Vilka är de?
- #2. _Vad heter _Sveriges nuvarande statschef? _Vem är tronföljare?
- #3. _I texten står det att _Sverige har haft folkomröstningar om bland annat kärnkraft och om medlemskap
- #112 #273

i EU. Ytterligare fyra folk-
omröstningar har hållits i
Sverige. Vilka frågor har man
då röstat om?

::: #113 ::::::::::::::::::::::::::::::

#4. Demokratin i Sverige har
utvecklats under lång tid. 1919
beslutade riksdagen att införa
allmän och lika rösträtt. I valet
1921 fick sedan kvinnor rösta för
första gången i ett riksdagsval.
Men det fanns fortfarande flera
grupper i samhället som inte hade
rösträtt. Vilka?

#5. Vilka regler gäller idag för
rösträtt i de olika valen
(riksdagsvalet, regionvalet,
kommunalvalet och EU-VALET)?

#6. På Valmyndighetens hemsida:
www.val.se finns det information
om det svenska valsystemet. Gå in
på hemsidan och välj någon av
rubrikerna. Ta del av informa-
tionen, skriv nyckelord och
återberätta sedan innehållet för
någon av dina kurskamrater.

_Underrubriker

#1. _Gå in på _Wikipedia och skriv in dessa sökord:

- _Göteborg
- _Astrid _Lindgren
- _Hund

_Hur är texterna om dessa ämnen strukturerade? _Vilka under-rubriker finns i faktatexterna på _Wikipedia?

#2. _Tänk på en känd person eller en plats i ditt hemland. _Vilka olika rubriker kan du använda om din uppgift är att presentera fakta om personen eller platsen? _Begränsa dig till max fyra rubriker. _Skriv också några nyckelord under varje rubrik.

_Skriv själv

_Nu ska du skriva en egen text där du berättar om innehållet i texten . Demokrati. _Skriv med egna formuleringar. _Tänk dig att du ska berätta om innehållet för någon som inte har läst texten. _Tänk gärna på någon du känner. _Det kan göra det lättare att skriva. _Använd rubrikerna från övningen på sidan #111 när du skriver din text. _Skriv också några korta nyckelord under varje rubrik.

_Exempel: stycke #1

_Rubrik: Betydelsen av ordet
.demokrati
folkstyre
val

_Egen text: Ordet demokrati betyder folkstyre. Genom regelbundna val är folket med och bestämmer vem som ska styra landet.

_Vilka nyckelord valde du ut?

_Jämför dina nyckelord med en

#276

#113

eller varför en konflikt startade.

Det handlar alltså i dessa fall om
orsaker till en situation eller
händelse.

Texten kan också ta upp vilka
konsekvenser eller följder något
får, till exempel vad som händer om
man dricker flera koppar kaffe före
läggdags eller vad klimat-
förändringarna leder till.

Det är också vanligt att en
populärvetenskaplig artikel
förklarar hur något fungerar eller
hur något går till: Hur fungerar
en elcykel? Hur tar kroppen upp
näringssämnen? Hur uppstår en orkan?

Innehållet i en populärveten-
skaplig text organiseras i olika
avsnitt och stycken och ibland finns
det också underrubriker i texten.

Med hjälp av underrubrikerna kan du
se vad de olika avsnitten i texten
handlar om. En text kan ta upp
orsaker i en första del av texten
och sedan konsekvenser i en andra
del. Andra texter innehåller bara
en typ av samband, antingen orsaker
eller konsekvenser.

Precis som i en mer beskrivande faktatext är språket i en populärvetenskaplig text opersonligt och objektivt. Inga egna åsikter eller känslor finns i texten. Det är vanligt med sambandsord för att tala om orsak (därför att, på grund av, bero på, etc.) och konsekvens (därför, så, leda till).

Svara på frågorna

- #1. Vilket är syftet med en populärvetenskaplig artikel?
- #2. Vilka typer av samband brukar en populärvetenskaplig artikel förklara?
- #3. Hur är en populärvetenskaplig artikel strukturerad?
- #4. Vad är typiskt för språket i en populärvetenskaplig artikel?

_Varför har vi årstider?

=== _Bildbeskrivning =====

_Barn åker pulka i en park. _Solen skiner och marken är täckt av snö.

_Barnen är klädda i varma, färgglada vinterkläder.

=====

_Varför har vi olika årstider på det norra och södra halvklotet och vad är egentligen orsaken till att vi har årstider?

_Avståndet till solen bestämmer inte årstiderna

_Att årstiderna växlar beror på att jorden hela tiden rör sig i förhållande till solen.

_Man skulle kunna tro att det blir som varmast, när jorden kommer närmast solen i sin ellipsformade bana, men så är det inte.

_Avståndet mellan de båda himlakropparna varierar nämligen så pass

lite under loppet av vår ettåriga färd runt solen att detta i praktiken saknar betydelse för temperaturen på jorden.

_ Jordens lutning ger oss årstider

_ Orsaken till att årstiderna växlar är jordens lutning.

_ Samtidigt som jorden rör sig runt solen, roterar den också runt sin egen axel, som lutar cirka #23,5 grader.

_ På grund av denna lutning turas det norra och södra halvklotet om att vara riktat mot solen under jordens varv runt solen. _ Det är detta vi upplever som årstider.

_ När jorden befinner sig i den del av sin bana då det norra halvklotet vetter mot solen, får vi fler soltimmar under dygnet. _ Den extra solenergin värmer upp jorden och luften -- det blir vår och sommar.

::: #116 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ Ett halvt år senare har jorden kommit på solens andra sida, och då är det södra halvklotet som vetter

#116

#281

rakt mot solen, medan det norra halvklotet ligger i skugga.

Därför blir det vår och sommar i till exempel Australien och Sydamerika, medan vi har höst och vinter på vår del av klotet.

Årstiderna dirigerar djurens och växternas livscykel

Om jordaxeln inte hade lutat, skulle vi ha fått samma mängd solstrålning varje dag året runt.

På varje enskild plats skulle det upplevas som att solen gick upp och ned på samma klockslag alla dagar.

Vädret skulle inte förändras utan kännas vårigt hela tiden på våra breddgrader.

Under sådana förhållanden skulle livet här på jorden vara mycket annorlunda jämfört med nu.

Många djurs och växters livscykel är nämligen helt beroende av att årstiderna växlar.

_Växlande årstider i rymden

_Det är inte bara jorden som har årstider. _Saturnusmånen _Titan har trots en genomsnittstemperatur på minus #180 ;g_C på ytan också årstider, då isberg av metan smälter om sommaren.

<https://illvet.se/naturen/arstider/varfor-har-vi-arstider>

_Svara på frågorna

- #1. _ Vilken är orsaken till att årstiderna växlar?
- #2. _ Finns det något samband mellan temperaturväxlingarna på jorden och avståndet mellan jorden och solen?
- #3. _ Vilket läge befinner sig jorden i när vi har vår och sommar på norra halvklotet?
- #4. _ Varför har vi olika årstider på det norra och södra halvklotet?

#5. _ Vilken årstid skulle vi ha haft året runt, om jordaxeln inte hade lutat?

#6. _ Jordaxelns lutning har också betydelse för livet på jorden.

_ Förklara på vilket sätt.

::: #117 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ Uttrycka orsak

_ Du kan uttrycka orsak genom att använda många olika typer av ord och uttryck. _ Komplettera meningarna (#1--#5) nedan med något av följande ord eller uttryck (i några av meningarna kan fler än ett alternativ passa): därför att, eftersom, på grund av (att), orsaken, skälet, anledningen, bero på

#1. --- varmvattnet är avstängt, får vi koka upp vatten i stället.

#2. _ Tågen var försenade under gårdagen. _ Det --- ett elfel.

#3. _ Laget fick lämna walk over. --- var att halva laget hade insjuknat i maginfluensa.

#284

#117

#4. _Många olyckor inträffade ---
halkan.

#5. _Jag gillar den här romanen, ---
den tar upp ett så viktigt ämne.

_Uttrycka konsekvens

_Du kan uttrycka konsekvens genom
att använda många olika typer av ord
och uttryck. _Komplettera meningarna
(#1--#5) nedan med något av följande
ord eller uttryck: därför, så, leda
till, göra att, följderna blir

#1. _Det är för få sökande till
utbildningen --- att den ställs
in.

#2. _Torkan --- dåliga skördar.

#3. _En av företagets medarbetare
har sagt upp sig. _Det --- vi
behöver hitta en ersättare.

#4. _Hyran ska höjas ordentligt.
--- måste vi flytta.

#5. _Maten är slut, --- vi behöver
åka och handla.

_Därför -- därför att

_Det är stor skillnad i betydelse och i användning mellan orden

_.därför och _-därför att;. _När du använder _.därför berättar du om en konsekvens eller en slutsats: _Jag är trött. @_Därför går jag och lägger mig. _När du använder _-därför att; berättar du om en orsak eller förklaring: _Jag kan inte komma, @@därför att; jag har ett annat möte inbokad.

_Komplettera meningarna på nästa sida med _.därför eller _-därför att;. _Sätt också ut punkt och stor bokstav, där det behövs.

::: #118 :::::::::::::::::::::::::::::::

#1. _Jag kan inte komma --- jag är sjuk.

#2. _Linda tänker tacka nej till lägenheten --- den ligger för långt från hennes arbetsplats.

#3. _Det regnar ute --- tar jag min regnjacka.

#4. _Jag promenerar gärna i skogen --- det är så lugnt och tyst där.

#286

#118

- #5. _Jag hade inte råd att köpa boken --- lånade jag den på biblioteket.
- #6. _Cecilia vill lära sig möbelsnickeri --- har hon anmält sig till en kurs.
- #7. _Hugo följer inte med --- han behöver jobba.
- #8. _Deras son är allergisk --- kan de inte skaffa katt.
- #9. _Vi kom för sent till mötet --- tåget var försenat.
- #10. _Arbetet innebär att du kör ut varor till olika företag --- behöver du körkort.

_Ord från texten

_Här följer några ord från texten: annorlunda, befinna sig, breddgrader, dirigera, enskild, i förhållande till, lutningen, rotera, smälta, turas om, vetta mot, årstider

_Komplettera dessa meningar med ett ord från texten. _I några exempel behöver du böja orden.

#118

#287

- #1. _Longituder kallas jordklotets
längdgrader. _Latituder kallas
jordklotets ---
- #2. _Vinter, vår, sommar och höst är
våra fyra ---
- #3. _Balkongen i min nya lägenhet
--- mot söder.
- #4. _Jorden vrider sig runt sin egen
axel. _Man säger att den ---
- #5. _Det var svårt att gå uppför
backen på grund av den branta ---
- #6. _Barnen fick gunga en stund var.
_De fick ---
- #7. _De har rest bort och --- långt
hemifrån.
- #8. _På den här platsen får du se
och uppleva något nytt och ---
- #9. _Det kan kännas skönt att ha en
--- plats att bada vid på
stranden.
- #10. _Utredningen ska göras av någon
som är oberoende --- båda parter.
- #11. _Man var tvungen att --- om
trafiken eftersom vägen var
blockerad efter olyckan.
- #12. _En solig vårdag hör man att
det droppar från taken och snön
börjar ---

_Ordbildning

_I texten finns orden _luta (verb) och _lutning (substantiv). _Dessa ord tillhör samma ordfamilj, men olika ordklasser. _Bilda substantiv av dessa verb från texten och skriv sedan en egen mening för varje substantiv.

växla
röra sig
rotera
variera
värma upp
förändra

_Orsaken till ... är ...

_I texten _ - _Varför har vi årstider?; finns följande mening:
_Orsaken till att årstiderna växlar är jordens lutning.

_Meningen innehåller denna information:

_En beskrivning av hur något är: årstiderna växlar.

_Varför det är så (orsaken till växlingen): jordens lutning.

_Formulera fem egna meningar där du använder konstruktionen:

_Orsaken till att ... (beskrivning av hur något är)
är ... (orsak)

_Exempel: _Orsaken till att många tar semester på sommaren (beskrivning av hur något är) är vädret (orsak).

_Skriv själv

_Gå in på följande länk och välj en populärvetenskaplig artikel om ett ämne som intresserar dig:
svt.se/nyheter/vetenskap/.

_Du kan också lyssna på en vetenskapsnyhet från _Vetenskapsradion:

#290

#119

sverigesradio.se/vetenskapsradion

_Börja med att skriva ner nyckelord från artikeln eller nyheten. _Sedan skriver du en egen text med hjälp av nyckelorden. _Tänk på att en person som inte har läst eller hört om ämnet ska kunna förstå innehållet i din text.

::: #120 :::::::::::::::::::::::

_Sammanfattning och referat

_Syftet med en sammanfattning och ett referat är att förkorta innehållet i något du har läst, hört eller sett. _Det finns inte plats för så många detaljer, utan det är bara det viktigaste innehållet som ska finnas med. _Om du har sett en film och vill berätta om den för en vän, berättar du bara om det viktigaste. _Det skulle ta alldeles för lång tid att återge varenda replik! _Detsamma gäller om du har sett en fotbollsmatch. _Om någon frågar dig hur matchen var berättar du knappast om vartenda litet steg som spelarna tog. _Du nöjer dig

#120

#291

förstås med de avgörande händelserna i matchen. En sammanfattning eller ett referat är alltså alltid kortare än originalet. Om det är en skriftlig text som sammanfattas bör sammanfattningen vara max hälften så lång som originaltexten.

Det finns många situationer där du har nytta av att kunna sammanfatta. Om du sitter på ett möte behöver du kunna anteckna huvudpunkterna av allt som sägs. När du studerar behöver du kunna plocka ut det viktigaste innehållet i olika texter. Om du kan ta fram en texts huvudidéer, förstår du texten bättre. Genom att sammanfatta bygger du också upp ditt ordförråd.

En sammanfattning eller ett referat ska vara skrivet på ett nytt sätt och med dina egna formuleringar. Inga längre formuleringar eller meningar får kopieras från originalversionen. Om du kopierar en mening från originaltexten, måste meningen markeras med citattecken "...". Det går däremot bra att använda ord från originaltexten. Tanken är alltså

inte att du ska byta ut alla originaltextens ord mot synonymer när du sammanfattar innehållet.

Att skriva med egna formuleringar betyder i stället att du berättar om innehållet med ditt eget språk och med annan meningsbyggnad. Sammanfattningen eller referatet får gärna ha ett enklare språk än originaltexten. En person som inte har läst originaltexten ska kunna följa med lätt i din text.

Det är också viktigt att sammanfattningen återger originaltexten på ett objektivt sätt. Det betyder att dina egna åsikter inte får finnas med i texten.

Skillnaden mellan sammanfattning och referat

Ett referat har ett par kännetecken som inte brukar finnas i en sammanfattning. I inledningen av ett referat finns det alltid en källhänvisning som berättar vem som har skrivit originaltexten, varifrån texten kommer, när den publicerades och vilken rubrik

originaltexten har:

Under rubriken "Mänskliga rättigheter" i - Nå målen; (#2019, s. #122) skriver Maria Fohlin och Fredrik Harstad om ...). Den som läser referatet ska nämligen kunna kontrollera att innehållet stämmer med originaltexten. Det kan också hända att läsaren vill veta mer om ämnet och läsa originaltexten i sin helhet.

::: #121 :::::::::::::::::::::::::::::::

Ett referat innehåller också .referatmarkeringar. Det är ord som används i referatet för att visa vem som är avsändare till informationen som sammanfattas. Exempel på sådana ord är: författaren -skriver, berättar, säger, förklarar; eller -tar upp; något. Följ dessa steg när du ska skriva en sammanfattning eller ett referat:

#1. Läs igenom hela texten noggrant minst två gånger. Stryk under ord som du inte förstår.

#2. Ta reda på betydelsen av orden du har strukit under. Var noga

med att studera i vilket sammanhang ordet står i texten, så att du får fram rätt betydelse av ordet. Ett och samma ord kan ha många olika betydelser!

#3. Gör anteckningar över textens viktigaste punkter. Börja med att skriva en mening om hela textens; huvudsakliga budskap. Ta sedan hjälp av styckeindelningen och skriv en rubrik för varje stycke. Rubriken ska visa vilken huvudidén är i stycket. Anteckna ytterligare några ord från varje stycke, men ta inte med alla detaljer.

#4. Skriv din sammanfattning eller ditt referat med hjälp av dina anteckningar. Titta inte i texten medan du skriver. Använd bara dina anteckningar.

_Svara på frågorna

- #1. _ Vilket är syftet med en sammanfattning eller ett referat?
- #2. _ Ungefär hur mycket kortare än originaltexten ska sammanfattningen eller referatet vara?
- #3. _ Ge exempel på situationer då det passar att göra sammanfattningar.
- #4. _ Vad innebär det att "skriva med egna formuleringar"?
- #5. _ Hur gör man när man _citerar något?
- #6. _ Vad betyder det att vara _objektiv när man återberättar något?
- #7. _ Vilka uppgifter finns med i en källhänvisning?
- #8. _ Varför behövs källhänvisning?
- #9. _ Vad menas med referatmarkeringar?

_Mänskliga rättigheter

=== _Bildbeskrivning =====

_Kvinnor i långa rader sitter och syr i en syfabrik. _Alla har rosa schalett runt huvudet och arbetar med stora tygstycken.

=====

_Mänskliga rättigheter innebär att alla människor har lika värde och samma rättigheter. _De mänskliga rättigheterna är universella och gäller alltså för alla i hela världen.

_Efter det andra världskriget började man samarbeta internationellt kring de mänskliga rättigheterna. _Länderna inom __FN (_Förenta nationerna) utarbetade då dokumentet _- _Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna; som antogs år #1948. _Det består av #30 artiklar som beskriver rättigheterna. _Dokumentet är översatt till hundratala olika språk.

Den första artikelns första mening är: "Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter."

Det finns olika sorters mänskliga rättigheter. Till de medborgerliga och politiska rättigheterna hör bland annat religionsfrihet, åsiktsfrihet och rösträtt. Här står det också om förbud mot diskriminering.

Till de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna hör bland annat bra arbetsförhållanden, rättvisa arbetsvillkor och rätten till sjukvård. Staten är även skyldig att arbeta förebyggande mot sjukdomar. Rätten till utbildning finns också bland de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Utbildning har stor betydelse för att man ska kunna ta till sig information och själv ta ställning i olika frågor.

I Sverige ger våra grundlagar skydd för de mänskliga rättigheterna. Regeringsformen är en av grundlagarna. I den står det bland annat om religionsfrihet och skydd mot diskriminering. I två andra

grundlagar -- tryckfrihets-
förordningen och yttrandefrihets-
grundlagen -- skyddas det fria
ordet, det vill säga att alla fritt
får uttrycka vad de tycker och
tänker i olika sammanhang, till
exempel i böcker, tidningar, i radio
eller på webben. Staten eller
myndigheterna har ingen rätt att
förhandsgranska det som publiceras.
Censur är alltså förbjudet.

Samtidigt som alla har rätt att
uttrycka sig fritt, finns det
begränsningar i tryck- och yttrande-
friheten. Dessa begränsningar står
det också om i grundlagarna. Bland
annat är det förbjudet med hets mot
folkgrupp, ett brott som innebär att
någon sprider hotande eller
nedsättande uttalanden om en grupp
personer på grund av till exempel
deras hudfärg, tro eller sexuella
läggning.

Källor: amnesty.se, ne.se,
regeringen.se, riksdagen.se och
sakerhetspolitik.se

_Svara på frågorna

- #1. _Vad innebär mänskliga rättigheter?
- #2. _Vad betyder ordet "universell"?
- #3. _Vad säger texten om ___FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna?
- ::: #123 ::::::::::::::::::::::::::::::
- #4. _Ge exempel på medborgerliga och politiska rättigheter.
- #5. _Ge exempel på ekonomiska, sociala och politiska rättigheter.
- #6. _I _Sverige finns fyra grundlagar. _Vilka tre grundlagar nämns i texten?
- #7. _Vad betyder uttrycket "det fria ordet"?
- #8. _Vad innebär censur?
- #9. _Vilka begränsningar i tryck- och yttrandefriheten finns det i _Sveriges grundlagar?
- #10. _Vad innebär brottet _-hets mot folkgrupp;?

#300

#123

_Sök information utanför texten

- #1. _Förbud mot diskriminering ingår i de mänskliga rättigheterna. _I den svenska diskrimineringslagen finns det sju diskrimineringsgrunder. _Vilka är dessa?
- #2. _Om en person blir utsatt för diskriminering, vart kan hen vända sig?
- #3. _Tyvärr finns det många exempel på att de mänskliga rättigheterna inte respekteras. _Känner du till några sådana exempel?

_Tankekarta

_Studera tankekartan och använd den för att återberätta innehållet i texten muntligt.

#123

#301

_Tankekarta:

_Mänskliga rättigheter

- é _Vad innebär mänskliga rättigheter (lika värde och rättigheter; universella)?
- é _Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna (___FN #1948, hundratal språk)
- é _Medborgerliga och politiska rättigheter (religionsfrihet, åsiktsfrihet, förbud mot diskriminering)
- é _Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (sjukvård, utbildning, bra arbetsförhållanden)
- é _Sveriges grundlagar (religionsfrihet, regeringsformen; tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, uttrycka tankar och åsikter, begränsningar, hets mot folkgrupp)

_Referat: _Mänskliga rättigheter

_I _- _Nå _Målen; (#2019, s. #122) skriver _Maria _Fohlin och _Fredrik _Harstad om mänskliga rättigheter i världen och i _Sverige under rubriken "_Mänskliga rättigheter".

_Inledningen av texten förklarar vad mänskliga rättigheter innebär, nämligen att alla människor i hela världen är lika mycket värda och har samma rättigheter.

_Därefter tar författarna upp _FN-DOKUMENTET _- Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna; _Det är ett dokument från #1948 som beskriver de mänskliga rättigheterna.

_Det finns översättningar av dokumentet på hundratals olika språk.

_Fohlin och _Harstad berättar om olika sorters mänskliga rättigheter.

_En grupp är de medborgerliga och politiska rättigheterna. _Bland dessa ingår till exempel religions- och åsiktsfrihet samt förbud mot diskriminering. _En annan grupp är

de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Dit hör bland annat rätten till sjukvård, bra arbetsförhållanden och utbildning.

Författarna förklarar att Sveriges grundlagar skyddar de mänskliga rättigheterna. Religionsfriheten skyddas i regeringsformen. Rätten att uttrycka sina tankar och åsikter skyddas i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Avslutningsvis betonar författarna att det samtidigt finns begränsningar för det fria ordet. Det är till exempel ett brott att uttrycka hets mot folkgrupp.

Svara på frågorna om referatet

#1. Jämför originaltexten och referatet. Hur mycket är referatet nedkortat?

#2. Finns det viktigaste innehållet med i referatet? Om inte, vilken information saknas, tycker du?

#3. Vilken information finns i referatets första mening?

#304

#124

#4. Vilka referatmarkeringar finns i referatet?

#5. Vilken tidsform (tempus) används i referatet?

::: #125 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Egna formuleringar

_ Studera texterna nedan. _ Den första är en text om _ Sveriges nationella minoriteter. _ De två andra återger innehållet i den första texten.

_ Är innehållet i dessa två texter skrivna med egna formuleringar?

_ En nationell minoritet har gemensamma kulturella, religiösa eller språkliga band, som gruppen inte delar med majoritetsbefolkningen. _ Sverige har fem nationella minoritetsgrupper: samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. _ De blev erkända som nationella minoriteter år #2000 och får skydd från samhället, bland annat för att de ska kunna bevara sitt språk och sin kultur. _ För att få status som

#125

#305

nationell minoritet i Sverige
måste minoritetsgruppen ha levt
här i ungefär #100 år.

Källor: minoritet.se/
minoritetspolitik och ne.se

Text #1:

En nationell minoritet har
religiösa eller språkliga band, som
de inte delar med majoritets-
befolkningen. I Sverige finns fem
nationella minoritetsgrupper, bland
annat samer och judar. De blev
erkända år #2000 och får skydd från
samhället för att de ska kunna
bevara sitt språk. En minoritets-
grupp måste ha levt i Sverige i
ungefär #100 år för att få status
som nationell minoritet.

Text #2:

En nationell minoritet är en
grupp som bland annat talar ett
annat språk än majoritets-
befolkningen. I Sverige finns
sedan år #2000 fem nationella
minoritetsgrupper, nämligen samer,
judar, romer, sverigefinnar och
#306

#125

tornedalingar. _Samhället skyddar de nationella minoritetsgrupperna, så att deras språk och kultur kan bevaras. _En grupp kan få status som nationell minoritet i _Sverige om de har bott i landet under en längre tid, cirka #100 år.

_Ordbildning

_Ordbildning kan vara en hjälp på vägen när du ska återge ett innehåll med egna formuleringar. _Meningarna i a) är från texten _ - _Mänskliga rättigheter;. _Byt ut det markerade ordet i varje mening mot ett ord som tillhör samma ordfamilj, men en annan ordklass. _Se exempel #1.

#1;a) _Det var efter det andra världskriget som man började @samarbeta internationellt kring de mänskliga rättigheterna.

#1;b) _Det var efter det andra världskriget som man började det internationella @samarbetet kring de mänskliga rättigheterna.

#2;a) _Dokumentet är @översatt till
hundratal's olika språk.

#2;b) _Det finns ... av dokumentet
på hundratal's olika språk.

#3;a) _Här står det också om @förbud
mot diskriminering.

#3;b) _Här står det också att det är
... med diskriminering.

::: #126 :::::::::::::::::::::::

#4;a) _Staten är även @skyldig att
arbeta förebyggande mot sjukdomar.

#4;b) _Staten har även en ... att
förebygga sjukdomar hos
befolkningen.

#5;a) _Rätten till @utbildning finns
också bland de ekonomiska, sociala
och kulturella rättigheterna.

#5;b) _Också rätten att ... finns
bland de ekonomiska, sociala och
kulturella rättigheterna.

#6;a) _I _Sverige ger våra grund-
lagar @skydd för de mänskliga
rättigheterna.

#6;b) _I _Sverige ... våra grund-
lagar de mänskliga rättigheterna.

#308

#126

_Källhänvisning

#1. _I början av ett referat måste det finnas en källhänvisning. _Du ska nu få träna på att skriva källhänvisningar. _Använd informationen i #1--#3 och skriv källhänvisningar som fungerar som inledning i ett referat.

_Exempel:

_Ämne: _Hur orden till
_nyordslistan väljs ut

_Författare/journalist: _Ola
_Karlsson

_Rubrik: "_Så väljer vi ut
_nyorden!"

_Publicerad i: _Språktidningen

_Publiceringsdatum/nummer:
_#1/#2019

_Källhänvisning: _I artikeln "_Så
_väljer vi ut nyorden!" i
_Språktidningen (nr #1, #2019)
berättar _Ola _Karlsson hur
orden till nyordslistan väljs
ut.

#1) _Ämne: _Regler för husdjur
_Författare/journalist: _Jesper
_Lindqvist
_Rubrik: "_Här är djuren du får ha
som husdjur"
_Publicerad i: _Metro
_Publiceringsdatum/nummer: #13
februari #2019
_Källhänvisning: ---

#2) _Ämne: _Astrid _Lindgren
_Författare: _Magnus _Bergsten
_Rubrik: "_Astrid _Lindgren --
från _A till _Ö"
_Publicerad i: _Populär historia
_Publiceringsdatum/nummer: #20
september #2007
_Källhänvisning: ---

#3) _Ämne: _Det lönar sig att vara
generös
_Författare: _Jonas _Mattsson
_Rubrik: "_Generositet lönar sig
-- _Osjälviska får fler barn och
högre lön."
_Publicerad i: _Forskning och
framsteg

_Puliceringsdatum/nummer: #19

_november #2018

_Källhänvisning: ---

#2. _Skriv nu en sammanfattning eller ett referat av en av texterna i läroboken. _Gör en plan över textens viktigaste punkter innan du skriver din sammanfattning eller ditt referat.

::: #127 :::::::::::::::::::::::

_Utredande inlägg

_I ett utredande inlägg är syftet att reda ut och analysera ett ämne eller en frågeställning. _Det gör du genom att vända och vrida på ämnet utifrån olika synvinklar. _Det är vanligt att ett utredande inlägg tar upp olika typer av jämförelser, till exempel för- och nackdelar, vilket som är det bästa av två alternativ, likheter och skillnader samt positiva och negativa sidor.

_Men inlägget kan också ta upp orsakerna till något, konsekvenserna av något och tänkbara lösningar på

#127

#311

ett problem. _Det kan även handla om att skribenten vill diskutera ett ämne från olika håll.

_Skribenten kommer inte alltid fram till en egen slutsats. _Kanske behöver frågan undersökas mer.

_Texten har då ändå haft syftet att belysa olika sidor av ett ämne och att väcka tankar hos läsarna.

_I ett utredande inlägg är det viktigt att förklara tankar och resonemang. _Ett sätt är att använda konkreta exempel på situationer eller händelser som förtydligar tankegångarna: _Lycka innebär för mig att själv kunna välja väg i livet, både i stort och smått, @@till exempel; att välja vad jag vill göra när jag är ledig, vem jag vill leva med eller vad jag vill arbeta med.

_Språket i ett utredande inlägg ska vara vårdat, men stilnivån kan samtidigt vara ledig, om texten ska publiceras på till exempel ett webbforum. _Ett utredande inlägg innehåller många olika sorters sambandsord.

#312

#127

För att resonemangen i inlägget ska bli mer trovärdiga är det bra att underbygga dem med hjälp av någon eller några källor. Som alltid gäller det att vara källkritisk både när man skriver och läser inlägget.

Svara på frågorna

- #1. Vilket är syftet med ett utredande inlägg?
- #2. Vad betyder .synvinkel?
- #3. Ge exempel på vilken typ av ämnen som är vanliga i ett utredande inlägg.
- #4. Varför är det bra att ge konkreta exempel?
- #5. Vilken roll spelar källor i ett utredande inlägg?
- #6. Vad är viktigt att tänka på när det gäller valet av källor?
- #7. Vad är typiskt för språket i ett utredande inlägg?

_Positiva och negativa sidor med sociala medier

_Användningen av sociala medier ökar för varje år. _Hela #83 % av _Sveriges befolkning använder sociala medier, enligt rapporten "_Svenskarna och internet" (#2018) från _Internetstiftelsen. _Den dagliga användningen uppgår till #63 %, enligt samma rapport. _Det visar på vilken betydelse dessa kommunikationskanaler har. _Men samtidigt finns det också negativa sidor med sociala medier. _Jag vill här lyfta både positiva och negativa sidor.

_En positiv sida med sociala medier är att det har blivit lättare att nå ut med ett budskap eller en åsikt i en fråga. _Vem som helst kan numera lätt och snabbt lägga fram sin syn på olika saker och får på detta sätt en chans att påverka i diskussioner och debatter. _I samband med till exempel teve-debatter sker ofta en direkt

interaktion med tittarna, som kan bidra med synpunkter och argument i ämnen som diskuteras. De sociala medierna har alltså skapat nya möjligheter att både nå ut med egna åsikter och ta del av andras.

En annan positiv sida är att de sociala medierna ger oss möjlighet att känna samhörighet -- över olika landsdelar och över nationsgränser -- med människor som vi annars kanske inte hade mött. Vi kan samlas kring gemensamma intressen och ge varandra tips inom dessa områden. Det kan röra mat, idrott, kultur och mycket annat. Men det kan också handla om att finna gemenskap på andra plan. En person som på något sätt känner ett utanförskap i det verkliga livet kan genom de sociala medierna samtala med andra som är i en liknande situation och på så sätt finna stöd.

Tack vare de sociala medierna kan vi också hålla kontakten med vänner och familj på ett helt annat sätt än tidigare. Från världens alla hörn når vi varandra dygnet runt. Det är #128 #315

även lättare att återuppta kontakten med någon som vi inte har hört av på länge.

Med andra ord finns det flera positiva sidor med sociala medier, men det finns också negativa sidor.

Sociala medier riskerar att leda till stress -- på

::: #129 ::::::::::::::::::::::::::::::

flera plan. Vi får så mycket information att det blir svårt att prioritera vad som egentligen är viktigt för oss. Denna baksida tar Statens medieråd upp på sin hemsida i texten "Sociala medier". Det kan också uppstå en jämförelsestress.

Vi jämför oss med andra och kan lätt komma in i tankar om att andra har det bättre på olika sätt, även om vi innerst inne vet att bilderna och berättelserna på de sociala medierna inte säger hela sanningen.

En annan negativ sida med sociala medier är att det kan vara svårt att veta vem som står bakom en text och vad textens syfte är. Då blir det också svårare att kontrollera innehålllets trovärdighet. Vi vet

att bristen på källkritik resulterar i att falska nyheter sprids. Sådana falska nyheter riskerar i sin tur att skapa misstänksamhet mellan människor.

Ytterligare en baksida med sociala medier är att sårande kommentarer och kränkningar kan uttalas mer lättvindigt än i andra sammanhang. Det finns personer som använder olika forum för att anonymt uttrycka hat mot andra. Sådana uttalanden får stora konsekvenser för den som drabbas.

Sammanfattningsvis har de sociala mediernas genombrott förändrat vår tillvaro -- både på gott och ont -- och de har kommit för att stanna. För att utvecklingen ska gå i positiv riktning behöver vi alla hjälpas åt genom att föra en diskussion om budskap som förmedlas i text och bild. Vi måste också vara källkritiska och sist men inte minst säga ifrån och agera direkt om vi ser en kränkande kommentar.

Johan Nilsson

_Svara på frågorna

- #1. _Hur många procent av _Sveriges befolkning använde sociala medier år #2018?
- #2. _Vilket är textens syfte?
- #3. _Vilka tre positiva sidor med sociala medier tar texten upp?
- #4. _Vilken av dessa tre positiva sidor tycker du är den viktigaste? Motivera ditt svar!
- #5. _Vilka tre negativa sidor med sociala medier tar texten upp?
- #6. _Vilken av de tre negativa sidorna utgör den största risken, tycker du? Motivera ditt svar!
- #7. _Vilken är slutsatsen i texten?
- #8. _Vilka källor används i texten?
- #9. _Hur hänvisar skribenten till källorna?

_Nyckelmeningar

_Varje stycke i texten innehåller en nyckelmening, som visar vilken huvudidén i stycket är. _Nyckelmeningen kombineras ofta med en förklaring eller ett exempel.

_Markera nyckelmeningen i varje stycke. _Jämför med en kurskamrat.

_Har ni markerat samma meningar?

_Diskutera och motivera era val.

_Exempel:

_Nyckelmening: _En positiv sida med sociala medier är att det har blivit lättare att nå ut med ett budskap eller en åsikt i en fråga.

_Förklaring: _Vem som helst kan numera lätt och snabbt lägga fram sin syn på olika saker och får på detta sätt en chans att påverka i diskussioner och debatter. _Etc ...

_Diskutera

- #1. _Använder du eller använder du inte sociala medier? _Motivera varför.
- #2. _Om du använder olika sociala medier, vilket av dem använder du mest? _Förklara varför.
- #3. _Diskutera _vett och _etikett för sociala medier. _Vilka oskrivna regler gäller?
- #4. _Vad kan man skriva om och vad bör man inte skriva om på sociala medier? _Hur privat kan man vara?
- #5. _Vad ska man tänka på när det gäller foton?
- #6. _Texten tar upp både fördelar och nackdelar med sociala medier. _Vilka för- och nackdelar med sociala medier finns det, tycker du?
- #7. _Vad bör man och vad kan man göra om man ser en kränkande kommentar på ett socialt medium?

_ Sambandsord

_ Här följer flera exempel på ord som binder ihop satser, meningar och stycken för att göra sammanhanget i texten tydligt. _ De kallas sambandsord. _ I meningarna på nästa sida är sambandsorden markerade med fet stil. _ Sortera in orden under någon av dessa rubriker:

_ Orsak -- förklarar varför

_ Konsekvens -- beskriver resultatet eller följderna av något

_ Sammanfattning -- sammanfattar kortfattat det viktigaste

_ Tillägg -- lägger till information

_ Exemplifiering -- ger exempel på något

::: #131 ::::::::::::::::::::::::::::::

#1. _En positiv sida med sociala medier är att det har blivit lättare att nå ut med ett budskap eller en åsikt i en fråga. @@_En annan; positiv sida är att de sociala medierna ger oss möjlighet att känna samhörighet med människor som vi annars kanske inte hade mött.

#2. _I samband med @@till exempel; tevedebatter sker ofta en direkt interaktion med tittarna.

#3. @@_Tack vare; de sociala medierna kan vi också hålla kontakten med vänner och familj på ett helt annat sätt än tidigare.

#4. _Sociala medier riskerar att @@_leda till; stress.

#5. _Vi får @så mycket information @att det blir svårt att prioritera vad som egentligen är viktigt för oss.

#6. @_Ytterligare en baksida med sociala medier är att sårande kommentarer och kränkningar kan uttalas mer lättvindigt än i andra sammanhang.

#322

#131

#7. @@_En annan; negativ sida med sociala medier är att det kan vara svårt att veta vem som står bakom en text och vad textens syfte är.

#8. @_Sammanfattningsvis har de sociala mediernas genombrott förändrat vår tillvaro -- både på gott och ont.

_Skriv egna meningar

_Skriv egna meningar med sambandsord. _Använd sambandsorden från föregående övning.

- #1. en annan
- #2. ytterligare
- #3. till exempel
- #4. tack vare
- #5. leda till
- #6. så att
- #7. sammanfattningsvis

_Skriv själv

När du ska skriva ett utredande inlägg behöver du först samla idéer för din text. Här följer några olika ämnen. Vilka punkter skulle du kunna ta upp för respektive ämne? Först får du ett exempel.

_Exempel: _Vad är vänskap?

_Idé #1: _Olika perioder i livet #o
_olika sorters vänskap

_Idé #2: _Olika sorters vänskap med
_olika personer

_Idé #3: _Vänskapens prövningar

_Fördelar och nackdelar med att bo
mitt i stan

_Fördel #1:

_Fördel #2:

_Nackdel #1:

_Nackdel #2:

_Likheter och skillnader mellan
skolsystemet i _Sverige och i mitt
hemland

_Likhet #1:
_Likhet #2:
_Skillnad #1:
_Skillnad #2:

_Att inleda ett utredande inlägg

_I inledningen av ett utredande
inlägg presenteras en bakgrund till
ämnet. _Ibland kan det kännas svårt
att skriva en inledning, men den är
viktig för att läsaren ska komma in
i texten på ett bra sätt. _Träna på
att skriva en passande inledning på
max fem meningar till ämnena som du
samlat idéer till tidigare. _Här
följer först ett exempel på inled-
ning för ämnet _- _Vad är vänskap?;

_Exempel på inledning:

_Francis _Bacon lär ha sagt att
"den värsta ensamheten är att helt
sakna vänskap" -- ett citat som

#132

#325

visar på hur viktigt det är med
vänskap för oss människor. _Men vad
kännetecknar egentligen vänskap och
hur ser vi på vänskap som barn och
som vuxna? _Vilka olika sorters
vänskap finns det och hur prövas den
sanna vänskapen?

_Slutuppgift: _Kännetecknen på en genre

#1. _Nu har du läst texter i olika sakprosagenrer. _Minns du vad som kännetecknar de olika genrerna? _Vilken eller vilka genrer stämmer överens med dessa påståenden? _Genrer: nyhetsartikel, instruktion, insändare, debattartikel, faktatext, populärvetenskaplig artikel, sammanfattning, referat och utredande inlägg

- a) _Innehåller svar på frågor som _-vad, var, när, vem, hur; och _-varför
- b) _Kan skrivas som en punktlista
- c) _Har rubrik
- d) _Innehåller inga åsikter
- e) _Tar upp orsaker och konsekvenser till något
- f) _Skrivs ofta av politiker eller representanter för någon organisation

- g) _ Skrivs för att skribenten vill förändra något
- h) _ Innehåller åsikter
- i) _ Diskuterar ett ämne utifrån olika synvinklar
- j) _ Tar upp forskningsresultat
- k) _ Är en förkortad version av en längre text
- l) _ Innehåller källor
- m) _ Innehåller argument

#2. _ I vilka genrer är det vanligt med ord och uttryck som dessa?

- a) _ Tidsuttryck som _ -sedan, därefter, till sist;.
- b) _ Verb i uppmaningsform, som _ -stoppa, bygg, tvätta;.
- c) _ Värdeladdade ord, som _ -fantastisk, värdelös, snål;.
- d) _ Verb som _ -säger, beskriver, berättar, tar upp, förklarar;.
- e) _ Sambandsord som _ -därför att, på grund av att, bero på, därför, leda till;.

#3. _Välj en nättidning eller en papperstidning (till exempel _Aftonbladet eller _Expressen) och välj ut tre texter från olika delar av tidningen. _Läs igenom texterna och fundera på vilken genre det är. _Byt sedan texter med en kurskamrat och diskutera tillsammans vilken genre era texter tillhör.

#4.

- a) _Vilken eller vilka av genrerna var roligast att arbeta med?
_Motivera ditt svar.
- b) _Vilken eller vilka av genrerna var svårast att arbeta med?
_Motivera ditt svar.
- c) _Vilken eller vilka av genrerna har du störst nytta av att kunna läsa och skriva, tror du?
_Motivera ditt svar.

_Berättande text

_Människan tycker om att berätta.

_Det har du säkert upplevt själv.

_Vi delar med oss av saker vi har upplevt, hört eller läst. _Så här kanske det kan låta när vänner träffas:

-- _Varför kommer du så sent?

-- _Jo, jag var med om en jättekonstig sak på vägen hit. _Ni kommer inte att tro era öron! _Det började redan när jag öppnade ytterdörren

...

_När berättelsen är klar kommer någon att tänka på en annan historia:

-- _Det påminner mig om en sak som jag upplevde en gång. _Det var för ett år sedan när jag ...

_Och så avlöser vi varandra, med iakttagelser och anekdoter från vardagen. _Vad brukar du själv prata om när du träffar dina vänner?

Några berättare vill gärna bättra på sina historier för att göra dem ännu intressantare. De överdriver och lägger till. Ibland lånar de något från en historia de har hört av någon annan. Då börjar historierna likna fiktiva berättelser, alltså sådant som inte har hänt i verkligheten. Om sådana berättelser berättas på ett mer konstnärligt sätt, för att underhålla eller väcka andra typer av känslor, brukar de klassas som skönlitteratur.

Skönlitteratur är alltså motsatsen till sakprosa eller facklitteratur, som ju beskriver verkliga händelser. Visserligen kan skönlitteraturen också baseras på verkligheten, men ofta är den påhittad. Och den är alltid ett resultat av en författares kreativa berättande. Kanske tänker du att skönlitteratur alltid måste vara nerskriven, men i stora delar av världen finns det också en stark, muntlig litterär tradition.

_I det här kapitlet får du bland annat ...

é lära dig mer om skönlitterära genrer.

é läsa och analysera skönlitterära texter.

é lära dig mer om några skönlitterära författare.

::: #135 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Kom igång

=== _Bildbeskrivning =====

#1. _Tecknad bild på en flicka med röd luva som ser en varg kika fram bakom ett träd.

#2. _En tjej med mörkt, yvigt hår, rutig skjorta och jeans sitter bekvämt i en fåtölj och läser.

#3. _En tjej med långt, mörkt hår och gul tröja sitter och skriver i ett anteckningsblock.

=====

#332

#135

_Svara på frågorna.

- #1. _Vilka berättelser minns du från när du var barn?
- #2. _Vilka berättelser brukar du berätta för vänner och släktingar när du träffar dem?
- #3. _Tänk på gårdagen. _Bestäm vad som var det allra mest intressanta som hände igår. _Skapa en berättelse av den händelsen.
- #4. _Är du van vid att läsa skönlitteratur? _Vilken var i så fall den senaste bok du läste?
- #5. _Känner du till några svenska författare?
- #6. _Vilka är de mest kända författarna från ditt hemland?

_Skönlitterära genrer

=== _Nu ska du ... =====

- lära dig hur skönlitterära
texter kan delas in i olika
kategorier eller genrer.
- lära dig skillnaden mellan
genrerna roman, novell, dikt och
teaterpjäs.
- få lästips som kan hjälpa dig
att vidareutveckla din svenska.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Precis som andra konstformer brukar
skönlitteraturen delas in i genrer.

_Det här kapitlet handlar om hur en
sådan indelning brukar göras. _Du
får också tips på några kända
svenska verk inom varje genre.

_Varför?

_Att dela in i kategorier är ett sätt att göra världen mer begriplig. _Människan vill gärna kunna sätta en etikett på saker, för att kunna jämföra, se mönster och se vad som liknar varandra. _Om du ska tala om skönlitteratur med andra -- till exempel i den här kursen -- är det bra att kunna några centrala begrepp. _De skönlitterära texternas genrer är exempel på sådana begrepp.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska läsa skönlitteratur för olika syften. _Du ska också lära dig mer om några skönlitterära genrer.

_Innan du börjar

_En skönlitterär bok kan kategoriseras på många olika sätt.

_Vad tror du är typiskt för en bok som beskrivs så här? _Använd andra ord för att berätta vilken typ av bok du tror att det handlar om.

- #1. en tegelsten
- #2. en bladvändare
- #3. ett sömnpiller
- #4. en modern klassiker
- #5. en bästsäljare
- #6. en bok baserad på verkliga händelser
- #7. en må-bra-bok
- #8. en kioskvältare
- #9. en tung bok
- #10. en lättviktig bok

_Roman

_De flesta av alla skönlitterära böcker som kommer ut idag är romaner. _Så har det inte alltid varit. _Sedan antiken och i många hundra år framöver skrev de flesta författare på vers och rim, alltså en form som snarare påminner om dikter. _När romanen slog igenom på allvar på #1700-talet var det många som tyckte att den var simpel och vulgär. _Det är en vanlig reaktion när nya konstformer blir populära. _Sedan #1800-talet har romanen vuxit i status, och sedan dess har många av de allra största författarna använt den som sin huvudgenre.

_Romanen är så flexibel och flytande att den är svår att definiera. _Ofta beskriver den en påhittad berättelse med många olika karaktärer, även om en eller ett par karaktärer står i fokus. _Ofta är den ganska lång, åtminstone några hundra sidor, och _ofta delas den

in i flera kapitel. När romanen fick sitt genombrott på #1800-talet var det vanligt att publicera den som avsnitt i en tidning, alltså som en sorts följetong. Det formatet påminner om en tv-serie i flera delar.

Den stil som brukar användas i romaner kallas för prosa. Den kännetecknas av ett vardagligt, berättande språk och en form som inte är bunden av vers eller rim.

En annan genre som använder prosan är novellen. Den kan du läsa mer om på sidorna #141--#142.

Romanerna kan delas in i många olika underkategorier, till exempel deckare, kärleksroman, fantasyroman och ungdomsroman.

Känns det motigt att läsa en hel roman på svenska? Kanske är den lång, och språket känns snårigt?

Låt inte det avskräcka dig! Det finns nämligen många fördelar med att läsa skönlitterära böcker.

Här är några av dem:

- _En bra roman är som "en värld i sig själv". _Man kan läsa en roman utan särskilda förkunskaper. _Allt du behöver veta om karaktärerna, miljöerna och handlingen finns i texten.
- _I moderna romaner är språket ofta naturligt, vardagligt och aktuellt.
- _Det är lätt att ryckas med om du kommer in i en bra roman. _Du vill läsa vidare, för att ta reda på hur det går. _Det gör att du kan klara texter som egentligen är svåra, med många nya ord.
- _Romaner kan vara en bra ingång till den svenska kulturen. _Även om skönlitteratur handlar om påhittade händelser finns det mycket du kan lära dig från en roman. _Dessutom är det lättare att minnas det du har läst om du har en bra historia att hänga upp kunskapen på.

_Så hur gör man? _Här är några tips.

- _Försök att hitta en roman som du vill läsa. _Det kan vara handlingen som lockar dig. _Det kan också vara att du har läst liknande böcker som du tycker är bra, eller andra böcker av samma författare.
- _Läs romanen tillsammans med någon annan i gruppen. _När ni är klara med läsningen kan ni diskutera romanen med varandra. _Det brukar vara givande och ge ett större djup till läsoplevelsen.
- _Anteckna! _Hjälp minnet med att skriva ner dina tankar efter varje läspass.

_Svenska romanförfattare

_Det finns så många svenska romanförfattare att det är svårt att välja. _Här är i alla några författare som det är bra att känna till. _Kanske har du en egen favorit? _Kanske kan din lärare

tipsa om fler?

@@_Selma_Lagerlöf; var den första kvinna som fick_Nobelpriset i litteratur. _-_Herr_Arnes penningar; _-_Kejsarn av_Portugallien; och _._Jerusalem är några av hennes många kända romaner.

@@_Vilhelm_Moberg; skrev ofta historiska romaner. _Romanserien om _._Utvandrarna handlar om en grupp svenskar som emigrerade till __USA i mitten av #1800-talet.

_I början av #1900-talet skrev arbetarförfattarna populära romaner om de lägre samhällsklasserna i samhället. _Många av romanerna var självbiografiska, till exempel _-_Mor gifter sig; av @@_Moa_Martinson; och _-_Nässlorna blomma; av hennes man @@_Harry_Martinson;.

_Många av samtidens mest populära författare skriver deckare, alltså romaner om ett brott. _Författarparet @@_Maj_Sjöwall; och @@_Per_Wahlöö; skrev tio berömda deckare mellan #1965 och #1975. @@_Stieg_Larsson; skrev _-_Millennium-trilogin; som gavs ut efter hans

död #2004. @@_Henning_Mankell; har skrivit i flera genrer, men är mest känd som deckarförfattare.

Romanen står sig stark än idag.

_Några exempel på kända, aktiva romanförfattare är @@_Jan_Guillou;, som skrev om sina erfarenheter från en internatskola i _._Ondskan, @@_Jonas_Hassen_Khemiri;, som slog igenom med _-Ett öga rött;, @@_Sara_Stridsberg;, som blandade dokumentär och fiktion i _._Drömfakulteten, @@_Fredrik_Bäckman;, som hade stor framgång med _-En man som heter_Ove; och @@_Agnes_Lidbeck; som har skrivit flera romaner sedan debuten #2017.

::: #140 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Redovisa en roman

_Har du läst en roman? _Välj ett av dessa sätt att redovisa din läsning.

#1. _Skriv ett brev till någon av karaktärerna i romanen.

#2. _Skriv en ny baksida till romanen.

#342

#140

- #3. _Rekommendera romanen för någon annan i gruppen.
- #4. _Skriv vidare. _Är du inte nöjd med slutet? _Ge romanen ett nytt slut!
- #5. _Skriv ett reportage som om du var en journalist, på plats i en av scenerna från boken.
- #6. _Välj ut en av bipersonerna och skriv ett personporträtt om den personen.

_Litteratur från olika delar av världen

_Litteraturen spelar en viktig roll för ett lands identitet och historia. _Nästan alla länder har någon eller några författare som är särskilt kända, som "alla" känner till och läser om i skolan. _Kanske har de skildrat viktiga delar av landets historia, eller skrivit berättelser som många har läst och kan identifiera sig med. _Vilka författare är stora i ditt hemland? _Välj en av dem och ta reda på följande information:

#140

#343

- #1. _ Vilket språk skriver författaren på?
 - #2. _ Vilka är författarens mest kända böcker?
 - #3. _ Är några av böckerna översatta till svenska?
 - #4. _ Varför är just den här författaren värd att läsa?
 - #5. _ Om du fick välja en bok som du skulle rekommendera -- vilken skulle det vara?
- :::: #141 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Novell

_ Skillnaden mellan en novell och en roman är framför allt längden.

_ Novellen är kortare. _ Därmed brukar både språket och handlingen vara tätare. _ Antalet karaktärer är färre och ofta finns det inte plats för någon parallellhandling eller några sidospår. _ Men precis som för romanen är det svårt att ge en exakt definition av vad en novell är. _ Det finns korta romaner och långa noveller, så gränsen är inte

knivskarp.

Ordet novell kan skapa förvirring, i alla fall om du kan engelska. Det engelska ordet .novel betyder nämligen roman. Om du vill prata om noveller på engelska ska du istället använda begreppet -short story;.

Eftersom novellen är kort är den användbar i skolan. Det är möjligt att läsa en novell under en lektion, och sedan diskutera den med de andra i gruppen. Det kan också vara praktiskt att läsa noveller för den som lär sig svenska. Om du ska ta steget från lättlästa böcker till skönlitterära originaltexter kan en lång roman kanske avskräcka. En text på ett par sidor är lättare att överblicka. På nästa sida får du tips på några noveller och novellförfattare.

Analysera en novell

Detta är sex bra frågor att utgå från när du läser en novell. I nästa kapitel får du fler verktyg,

#141

#345

så att du kan göra ännu djupare analyser när du tar dig an skönlitterära texter.

#1. _ Vad heter novellen? _ Titeln på en novell brukar vara noga vald.

#2. _ Vad handlar novellen om?

_ Handlingen i en novell brukar gå att sammanfatta i en eller ett par meningar. _ Ta hjälp av frågorna: vem, var, vad och när.

#3. _ Hur beskrivs miljön?

#4. _ Hur börjar novellen? _ I många noveller kastas läsaren rakt in i handlingen. _ Eller finns det en längre inledning?

#5. _ Hur slutar novellen? _ Många noveller har ett överraskande slut. _ Får alla frågor ett svar?

#6. _ Vad tror du att författaren vill säga? _ En författare har ofta ett budskap med sin text. _ Vilket är budskapet i den här novellen?

_Svenska novellklassiker

_Det finns tre svenska noveller som återkommer i många läroböcker. _Att de är populära beror förmodligen på att de är korta, relativt lättillgängliga och bra exempel på typiska noveller. _Och förstås också på att de är bra. _Om du vill läsa någon av dessa noveller kan du fråga din lärare eller söka på nätet.

#1. _Den kanske mest klassiska är August Strindbergs novell - Ett halvt ark papper;. _Som titeln antyder är novellen inte mycket längre än en halv sida -- men det är inte därför den heter så.

_Novellen handlar om en man som hittar en lista med telefonnummer. _Plötsligt rullas ett helt liv upp.

#2. _Hjalmar Söderbergs novell . _Pälsen handlar om en man som har det motigt, bland annat med ekonomin. _Livet ljusnar när han

får låna en päls av en vän.

_. Pälsten är ett exempel på en novell med ett överraskande slut.

#3. _Stig _Dagermans novell _- _Att döda ett barn; handlar, som du förstår av titeln, om någon som dödar ett barn. _Men det är inte någon mördare det är fråga om.

_Dagerman skrev novellen #1948 för att få bilister att köra långsammare i trafiken.

_Andra äldre kända svenska noveller är _- _Far och jag; av _Pär

_Lagerkvist, -- _- _Var så god! --

_Tack; av _Agnes von _Krusenstjerna och _- _Den första kärleken; av _Tage

_Danielsson. _Vill du hellre läsa en modernare novell finns det också

mycket att välja på. _Bra tips är

_- _Jag ringer mina bröder; av _Jonas _Hassen _Khemiri, _.

_Ninni _Holmqvist och _- _Duell i sal #17; av _Mikael _Niemi. _På sidan

#178 hittar du en novell av _Jonas _Karlsson.

_Skriv själv

_Det kan kännas svårt att skriva en hel roman på egen hand. _Men kanske en novell? _Novellen är ju kortare och handlingen är ofta mindre komplicerad. _Det enklaste är att använda någon historia i sitt eget liv. _Dina egna livsberättelser räcker säkert till flera noveller i flera olika genrer. _Här är några förslag på ämnen:

_En ungdomsnovell: _Min första kärlek

_En kärleksnovell: _Jag träffade mitt livs kärlek när ...

_En reseskildring: _När jag kom till Sverige

_En deckarnovell: _En gång var jag med om något mystiskt ...

_En sci-fi-novell: _I framtiden tänker jag att ...

_En fantasy-novell: _Den konstigaste dröm jag har haft är ...

#142

#349

#350

#142

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym fem av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_I

_ I i

_Innehåll volym fem

_Siffran inom parentes hänvisar till
förlagans sidor.

_Till punktskriftsläsaren_I

_Skönlitterära genrer

_ (forts.) (#143)#351

_Analysera skönlitteratur

_ (#148)#362

_En låttext (#166)#409

_Skönlitterära texter och

_ författare (#170)#419

_Iii

_Lyrik

_Lyrik är en av litteraturens klassiska genrer. _Den består av poetiska texter som brukar kallas för dikter. _Jämfört med romanen och novellen är dikten ofta kortare, abstraktare och mer privat. _Raderna är ofta korta och olika långa. _De flesta lyriska dikter ryms på en eller ett par sidor. _Det innebär att språket är mer koncentrerat. _Författaren har lagt varje ord på guldvåg. _Istället för att berätta en historia försöker dikten väcka en känsla eller måla upp en bild.

_Det täta, sammanpressade språket i en dikt ställer höga krav på läsaren. _Det går inte att sträckläsa en diktsamling på samma sätt som du läser en deckare eller tidningsartikel. _Lyriken kräver eftertanke.

_Förr i tiden fanns det bestämda regler för hur en dikt såg ut.

_Raderna skulle rimma och varje rad skulle bestå av ett visst antal

stavelser. Numera är formen friare.
En modern dikt behöver inte följa
några bestämda versmått. Däremot
finns det ofta en rytm i dikten.

Läsa lyrik

Många tycker att det är svårt att
läsa lyrik. Eftersom texten är
abstrakt kan det vara svårt att
tolka texten och förstå vad
författaren menar. Använd dig av
dessa tips så har du en större chans
att få ut mer av läsningen:

- #1. Läs långsamt.
 - #2. Läs dikten högt för dig själv.
 - #3. Läs dikten flera gånger.
 - #4. Försök att hitta en rytm i
dikten.
 - #5. Läs andra dikter av samma
författare. Jämför!
 - #6. Titta på språket. Vilka ord
används? Finns det rim?
 - #7. Leta efter bilder. Fundera på
vad bildbeskrivningarna betyder.
 - #8. Försök att beskriva vad dikten
"handlar om". Det är inte alltid
- #352 #143

så enkelt. Men du kan åtminstone beskriva vilka associationer och tankar du får när du läser dikten.
::: #144 ::::::::::::::::::::::::::::

_Svenska lyriker

_Listan över svenska lyriker är lång. _Edith _Södergran, _Karin _Boye, _Gustaf _Fröding, _Nils _Ferlin, _Tomas _Tranströmer och _Gunnar _Ekelöf har skrivit några av _Sveriges mest klassiska och välkända dikter. _Du hittar flera exempel om du söker på nätet. _Bland mer moderna diktare märks _Bodil _Malmsten, _Bruno _K. _Öijer och _Bob _Hansson.

_Hitta dikten

_Dessa meningar är inledningen på några av de mest kända svenska dikterna. _Sök efter dikterna på nätet och ta reda på vem som har skrivit dem. _Läs sedan dikterna i sin helhet. _Vilken är din favorit?

- #1. _Ja visst gör det ont när
knoppar brister
- #2. _Du sitter i trädgården ensam
med anteckningsboken
- #3. _Förruttnelse, hasta, o älskade
brud
- #4. _Jag är ingen kvinna. _Jag är
ett neutrum.
- #5. _Kärleken kommer och kärleken
går
- #6. _Det finns mitt i skogen en
oväntad glänta

_Skriv själv

_Har du skrivit egna dikter? _Det
behöver inte vara så svårt som det
verkar. _Skriv först en dikt på ditt
modersmål och översätt den till
svenska. _Ibland kan översättningen
faktiskt bli mer spännande än
originalet. _Du kanske har använt
bilder och liknelser som inte är så
vanliga i svenskan. _Dessutom kan
den svenska versionen skapa helt
andra associationer hos läsaren än
vad du har räknat med.

#354

#145

_Dramatik

=== _Bildbeskrivning =====

_Två kvinnor och två män har samlats runt ett bord på en scen.

_Kvinnorna rotar i sina väskor och männen ser allvarsamma ut. _Endast en person sitter i publiken och hen sitter på raden längst fram.

=====

_Den sista av litteraturens klassiska genrer är dramatiken. _Idag sker en stor del av det dramatiska berättandet genom film och tv-serier. _Men dramatiken har en mycket längre historia än så.

_Grekerna skrev dramatik för snart #2 #500 år sedan som fortfarande berör. _Och världslitteraturens kanske mest kända författare,

_William _Shakespeare, skrev framför allt dramatik. _Märkligt nog var

_Shakespeare inte så känd under sin samtid. _Även om teatern var populär under _Shakespeares tid var det inte

så hög status att skriva dramatik.
_Så är det fortfarande inom film-
_industrin. _Få känner till namnet på
en films manusförfattare, medan
filmens regissör däremot ofta har
stjärnstatus.

_Läsa dramatik

_Dramatik kan vara svår att läsa.
_En teaterpjäs är ju i första hand
till för att spelas på en teater-
scen. _Att läsa ett drama blir
ungefär detsamma som att läsa ett
filmmanus istället för att se
filmen. _Men det går! _Flera av de
mest kända dramerna är faktiskt
skrivna framför allt för att läsas.
_De brukar kallas för läsdramer.

_Det nerskrivna dramat är alltså
en slags instruktion för de som ska
spela dramat. _Först brukar det
finnas en förteckning över alla
personer som

::: #146 :::::::::::::::::::::::
medverkar, och sedan finns det
anvisningar om hur scenen ser ut och
vilka föremål publiken får se.

#356

#146

Själva handlingen drivs sedan fram av karaktärernas repliker. Om du läser ett drama är det en god idé att försöka se scenen framför sig.

Detta är tips till dig om du vill läsa ett drama:

- #1. Försök att sätta dig in i vad karaktärerna tänker, känner och upplever medan de säger sina repliker. I en roman brukar författaren kommentera sådant i texten. I ett drama får du däremot fylla i den informationen själv.
- #2. Tänk på dramat som en film. Vilken musik passar? Vilka skådespelare tycker du hade passat bäst till huvudrollerna? I vilka miljöer hade du förlagt de olika scenerna?
- #3. Försök att se dramat. Din läsning blir förstås mycket bättre om du kompletterar den med att se dramat utspelas på en scen. Om du har svårt att komma iväg till en teater kanske du kan hitta en filmad uppsättning på nätet?

#146

#357

_Eller är dramat filmatiserat?

_Den dramaturgiska modellen

_Det finns inget grundrecept som beskriver hur ett drama eller en film byggs upp. _Men många dramer och filmer följer ändå ett liknande mönster. _Det kan ställas upp så här:

#1. _Anslag. _De första minuterna i dramat eller filmen ska väcka publikens intresse. _Anslaget har blivit ännu viktigare idag, när det är så lätt att klicka bort en film och titta på något annat om handlingen inte verkar tillräckligt intressant.

#2. _Presentation. _Här presenterar författaren sina personer, och ger förutsättningarna för vad som kommer att hända. _Publiken vill ha svar på frågorna när, var och hur?

#3. _Konflikt. _För att dramat eller filmen ska bli intressant måste det finnas en konflikt. _Ofta räcker det inte med någon enkel

#358

#146

vardagskonflikt. För att det ska bli tillräckligt dramatiskt, och för att publikens intresse ska hållas vid liv, måste det hetta till ordentligt.

#4. Kris och upptrappning. Konflikten späs på av nya konflikter. Det blir värre och värre.

Publiken börjar ana vart dramat är på väg. Kanske finns det en hjälte och en tydlig huvudfiende.

#5. Upplösning. Konflikten får sin upplösning. Dramat är på väg att ta slut.

#6. Avtoning. Alla frågor har fått ett svar.

::: #147 :::::::::::::::::::::::::::::::

Ha med dig dessa delar av den dramaturgiska modellen nästa gång du ser en film. När går presentationen över till en konflikt? Hur förvärras krisen? Vad händer under upplösningen?

_Vad handlar dramat om?

_Några av världslitteraturens mest kända verk är dramer. _Vet du vad de handlar om? _Sök information på nätet och para ihop rätt mening (a--e) med rätt drama (#1--#5). _Ta också reda på vem som är författare och när dramat skrevs.

- #1. _Ett dockhem
- #2. _Fröken _Julie
- #3. _Hamlet
- #4. _Lång dags färd mot natt
- #5. _Kung _Oidipus

- a) _En dansk prins kommer hem för sin fars begravning. _Ett spöke berättar för honom att pappan har mördats av sin bror.
- b) _Nora lämnar man och barn när hon upptäcker att familjelivet bara är en fasad.
- c) _En man sticker ut sina ögon när han inser att han gift sig med sin mor och mördat sin far.

#360

#147

- d) _En ung kvinna visar intresse för sin betjänt under en midsommarnatt.
- e) _Under en dag får vi följa en familjs misär -- mamman är beroende av morfin, pappan är beroende av whiskey och den yngre brodern är sjuk.

_Analysera skönlitteratur

=== _Nu ska du ... =====

- analysera skönlitteratur och lära dig hur skönlitterära texter byggs upp.
- identifiera texters tema, motiv och budskap.
- få exempel på hur personer och miljöer kan beskrivas i skönlitteraturen.

=====

_Vad ska du lära dig?

_I kursen svenska som andraspråk förväntas du kunna tolka och föra resonemang om skönlitterära texter.

_En förutsättning är att du kan analysera texten på olika sätt. _Det kan du göra på flera olika nivåer, till exempel genom att fokusera på textens innehåll, budskap, uppbyggnad eller språk. _I det här kapitlet får du verktyg som du kan använda

för att göra bättre och djupare analyser.

_Varför?

_För många är skönlitteratur ett sätt att få nya insikter, och leva sig in i hur andra människor tänker. _När du läser en text kan du kanske koppla innehållet till saker du själv varit med om eller till vad du vet om världen. _Förmodligen blir läsningen intressantare och mer givande om du förstår texten bättre. _Det ska det här kapitlet hjälpa dig med.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska lära dig mer om skönlitterära texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad. _Det innebär bland annat att du kan identifiera textens berättarperspektiv och hur personer och miljöer framställs i en text. _Du ska också förstå begreppen tema och motiv.

#149

#363

_Innan du börjar

=== _Bildbeskrivning =====

_I backspegeln på en bil syns en lång raksträcka. _Landskapet är torrt och ödsligt och i bakgrund syns en långsträckt bergskedja.

=====

_Det finns många olika sätt att berätta en historia. _Vad tror du att uttrycken i dessa meningar betyder?

- #1. _Författaren berättar i _-jag-form;.
- #2. _Läsaren kastas in _-i händelsernas centrum;.
- #3. _Historien är berättad _-i kronologisk ordning;.
- #4. _I en _-tillbakablick får vi veta mer om huvudpersonens bakgrund.
- #5. _Författaren använder alltid så _-målande liknelser;.

- #6. I den här romanen är författaren allvetande.
- #7. Huvudpersonen var en -platt figur;.
- #8. Den korta novellen hade inte plats för några sidospår.
- ::: #150 :::::::::::::::::::::::::::::::

Analysera olika delar i en text

Det går förstås utmärkt att läsa en skönlitterär bok utan att analysera den. Du kanske läser en bok för att den är rolig, för att historien är spännande, för att du vill veta hur den slutar eller för att läraren har sagt att du måste läsa boken för att klara kursen. Men OM du vill tränga djupare in i texten, alltså tolka textens budskap och lära dig att underbygga och motivera dina tolkningar -- ja, då ska du läsa det här kapitlet.

Att analysera betyder egentligen att du plockar isär något i olika delar och analyserar delarna, för att se vad de säger om helheten.

När du analyserar en berättande

text gäller det alltså att få syn på vilka delar berättelsen består av.

Exempel på sådana delar kan vara handlingen, personerna i berättelsen, miljön som berättelsen utspelas i, språket, eller symboler som författaren har använt. En bra start i din analys är ändå att försöka sammanfatta helheten. Om du förstår berättelsen på en övergripande nivå blir det ofta lättare att se hur de olika delarna bidrar till helheten.

Budskap

Först kan du fundera på vad författaren vill säga med sin text. Är det något särskilt författaren vill att du ska lära dig eller tänka på?

Försök att sammanfatta budskapet med en eller ett par meningar.

Egentligen kan du ju aldrig veta helt säkert vad författaren vill med sin text. Ibland kan det finnas flera budskap, och ibland verkar texten helt meningslös. Om du är osäker på författarens budskap får du istället beskriva vad texten ger

dig och vad du tänker medan du läser.

_Tema

_Ett tema är berättelsens grundtanke eller huvudidé. _Ofta kan man sammanfatta temat med ett eller ett par ord, till exempel omöjlig kärlek, hat eller hämnd. _Kärlek är förmodligen det vanligaste temat i litteraturen. _Andra toppkandidater är döden, gott mot ont, åldrande, makt, vänskap och överlevnad. _Temat är alltså inte en sammanfattning av händelserna i boken. _Tvärtom brukar temat sällan vara tydligt utskrivet i texten. _Läsaren måste tolka fram temat.

_Motiv

_Ett motiv är de situationer och händelser som författaren använder för att illustrera temat i en berättelse. _Exempel på motiv kan vara _-en lång resa, familjer som inte kan komma överens; eller

_hämnas en väns död;. _Jämfört med
temat är motiven ofta mer konkreta.
_De brukar också vara lättare att
_identifiera ur berättelsens
handling.

::: #151 :::::::::::::::::::::::

_Handling, tema, motiv och budskap

_Detta är några klassiska berättel-
ser från filmens och litteraturens
värld. _Vet du vad de handlar om?

_Om inte, sök på nätet och försök
att sammanfatta handlingen med ett
par meningar. _Försök sedan att
komma fram till vad temat, motivet
och budskapet är. _Diskutera gärna
med någon annan i gruppen.

_Exempel: _Romeo och _Julia

_Handling: _Romeo och _Julia är
förälskade, men deras familjer
kommer inte överens och är emot
deras kärlek. _Julia får ett gift
som gör att hon blir skendöd i tre
dagar -- men egentligen sover hon
bara. _Romeo missförstår och tror

#368

#151

att hon är död. _Han tar sitt liv.

_När _Julia vaknar och ser att han är död tar hon också sitt liv.

_Tema: _Omöjlig kärlek

_Motiv: _Kärlek mellan två ungdomar,
_fiendskap mellan familjer,
_älskande som dör

_Budskap: _Flera budskap är möjliga.

_Det går inte att stoppa äkta
_kärlek. _Eller släktbråk kan leda
_till tragedi.

#1. _Askungen

#2. _Den fula ankungen

#3. _Frost

::: #152 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Inledning, händelseförlopp och
_avslutning

_Det finns många olika sätt att
_berätta en historia. _Ändå finns det
_en grundläggande struktur som är
_särskilt vanlig i både skönlittera-
_tur och film.

#152

#369

_Ungefär så här ser den ut:

- #1. _Först _introduceras berättelsen, personerna som deltar i den och miljöerna som den utspelas i.
- #2. _Sedan händer någon typ av _konflikt, _problem eller _komplikation som gör att berättelsen blir mer spännande och dramatisk.
- #3. _Konflikten är starten på en serie _händelser som för berättelsen framåt.
- #4. _Spänningen stegras och mynnar ut i det mest dramatiska ögonblicket, berättelsens _upplösning.
- #5. ... för att till sist klinga ut i en _avslutning.

_Hur kan en sådan struktur se ut i praktiken? _Låt oss pröva på en kort text, en klassisk folksaga för barn som finns med i bröderna _Grimms samlingar:

_Vargen och de sju små killingarna

(introduktion av berättelsens personer; introduktion av berättelsen)

_Det var en gång en getmor som hade sju små killingar. _En dag skulle hon gå ut i skogen och hämta mat, så hon ropade till killingarna:

"_Kära barn, akta er för vargen. _Om han kommer hit, slukar han er med hull och hår. _Han kommer att vara utklädd, men ni känner igen honom på hans mörka röst och svarta fötter." _Killingarna svarade: "_Kära mor, vi ska vara försiktiga." _Då gick mor get ut i skogen utan att oroa sig.

(konflikt, problem eller komplikation)

_Det dröjde inte länge förrän det knackade på dörren. "_Öppna dörren, kära barn!", ropade någon utanför. "_Det är er mor och jag har med mig något till er alla!" _Men killingarna förstod att det var vargen.

#152

#371

Det hördes på den mörka rösten.
"Vi kommer inte att öppna dörren."
ropade de. "Mors röst är mjuk,
medan din är mörk och skrovlig.
Du är vargen!"

(ny händelse)

Vargen gick iväg och köpte en
stor bit krita, som han åt upp för
att göra rösten ljusare. Han gick
sedan tillbaka till killingarnas
hus, knackade på dörren och ropade:
"Öppna dörren, kära barn! Er mor
är här!" Men nu lade han en av sina
svarta tassar på fönstret. Killing-
arna ropade: "Vi kommer inte att
öppna dörren. Vår mor har inte
svarta fötter. Du är vargen!"

::: #153 :::::::::::::::::::::::

(ny händelse)

Vargen gick då till bagaren och
sa: "Jag har skadat mina fötter.
Kan du strö lite vitt mjöl på dem?"
Bagaren blev misstänksam. "Vargen
tänker lura någon", tänkte han och
vägrade. Då sa vargen till bagaren:
"Om du inte gör som jag säger,

#372

#153

kommer jag att äta upp dig!"

_Bagaren blev rädd och gjorde genast hans tassar vita med mjölet.

(ny händelse; upplösning)

_Så gick den elaka vargen till killingarnas dörr för tredje gången.

_Han knackade och sa: "_Öppna dörren, kära barn! _Mor har kommit tillbaka från skogen och har något gott till er!" _Killingarna ropade: "_Visa först dina fötter!" _När killingarna såg de vita fötterna trodde de att det verkligen var deras mor som var tillbaka. _De öppnade dörren och blev skräckslagna när vargen kom in. _Den första gömde sig under bordet, den andra hoppade ner i sängen, den tredje gömde sig i ugnen, den fjärde sprang ut i köket, den femte gömde sig i ett skåp, den sjätte lade sig under tvättfatet och den sjunde gömde sig i det stora golvuret. _Vargen hittade dem och slukade den ena killingen efter den andra. _Det var bara den yngsta killingen som vargen inte hittade.

_Mätt och nöjd gick vargen och lade

sig på ängen och föll i djup sömn.

Strax därpå kom mor get tillbaka från skogen. Ack, vilken syn som mötte henne! Ytterdörren stod vidöppen. Bord, stolar och bänkar hade vräkts omkull, täcken och kuddar hade kastats ur sängarna. Hon ropade barnens namn, men hörde bara en späd röst som grät: "Kära mor, jag är inuti golvuret." Hon tog ut den lilla killingen, som berättade vad som hade hänt.

Mor get och killingen gick gråtande ut ur huset. När de kom ut på ängen såg de vargen ligga och snarka under ett träd. Modern såg att något rörde sig inuti vargens mage. "Kanske är det mina stackars killingar, som fortfarande är vid liv?" sa hon. Hon sprang hem och hämtade sax, nål och tråd och klippte sedan upp magen på vargen. Killingarna hoppade ut, en efter en. De hade inte kommit till skada, eftersom vargen svält dem hela.

Vilket glatt återseende det var!

Mor get sa till sina killingar:
"Hämta några stora stenar, så ska

vi fylla vargens mage medan han sover." _Modern sydde sedan ihop magen utan att vargen märkte något.

(avslutning)

_När vargen vaknade var han väldigt törstig. _Han gick bort till brunnen för att dricka vatten, men stenarna i hans mage skramlade mot varandra. _Han skrek: " _Vad är det som skramlar i min mage? _Jag trodde det var sex små killingar, men nu känns det som stora stenbumlingar!" _När han kom fram till brunnen och lutade sig fram för att dricka var han så tung att han föll i vattnet och drunknade. _När killingarna såg vad som hände ropade de: " _Vargen är död!" _De dansade av glädje tillsammans med sin mor. _Sedan gick de lyckliga hem utan att behöva vara rädda för vargen.

Strukturen i - Vargen och de sju små killingarna;

Har du läst sagan på förra uppslaget? Detta är ett sätt att beskriva berättelsens struktur:

Berättelsens huvudpersoner presenteras redan i den första meningen. Läsaren får veta att sagan ska handla om en getmor och hennes sju barn. Fienden, alltså vargen, introduceras i nästa stycke, när mamman varnar sina barn. I inledningen får vi också veta förutsättningarna för berättelsen.

Mamman ska lämna barnen ensamma en stund, och vill försäkra sig om att barnen inte släpper in någon annan än henne -- särskilt inte vargen, som i så fall gärna äter upp barnen.

Barnen försöker lugna henne. Alla läsare som vet något om sagor anar redan nu vad som kommer att hända.

Däremot får vi inte veta mycket om hur miljön ser ut. Läsaren får själv försöka föreställa sig

getternas hus. _Först senare får vi veta att huset har en dörr, ett fönster och att det ligger en äng i närheten.

_Det dröjer inte lång stund innan vargen kommer. _Detta är berättelsens konflikt och spänningsmoment. _I början låter sig barnen inte luras, och vargen måste försöka tre gånger innan han lyckas. _Att en händelse upprepas tre gånger är ett mycket vanligt grepp i sagor. _När vargen till slut lyckas lura barnen inträffar berättelsens dramatiska upplösning. _Vargen kommer in i huset, barnen försöker gömma sig, men alla utom en slukas av vargens hungriga käftar. _I en mer realistisk berättelse hade detta inneburit ett tragiskt slut, men i sagans värld är allt möjligt. _Sedan kommer mamman tillbaka, letar upp vargen, sprättar upp vargens mage och räddar sina barn, som fortfarande lever. _I avslutningen lyckas getfamiljen dessutom fylla vargens mage med stenar, en händelse som leder fram till att vargen drunknar.

#154

#377

_I sagor och noveller sker upplösningen ofta mot slutet av berättelsen. _Upplösningen och avslutningen kan vara mycket korta.

_I en roman och i andra längre berättelser finns det ofta mer utrymme för att avsluta, och dessutom fler trådar som behöver knyts ihop.

_Olika berättelser -- samma struktur?

_Känner du igen den här strukturen från andra berättelser du har läst?

_Eller filmer du har sett? _Tänk särskilt på strukturen nästa gång du läser en bok eller tittar på en film. _Förmodligen kommer du ganska enkelt se hur berättelsen och personerna presenteras, vilken som är konflikten, när berättelsen får sin upplösning, hur upplösningen går till och vad som händer under avslutningen.

_Strukturen i en saga

#1. _Sagor har ofta en tydlig, förutsägbar struktur. _Dessutom är de korta och lätta att ta till sig. _Detta är en norsk folksaga som påminner om _- Vargen och de sju små killingarna;. _Läs sagan och markera de stycken i texten som du tycker passar bäst med dessa rubriker:

- a) introduktion
- b) konflikt
- c) händelse #1
- d) händelse #2
- e) händelse #3
- f) upplösning
- g) avslutning

_De tre bockarna _Bruse

_Det var en gång tre bockar som hette _Bruse, och som ville gå till ängen och äta sig feta. _På vägen fanns en bro över en fors som de var

#155 #379

tvungna att gå över. Under bron bodde ett stort fult troll med ögon som tenntallrikar och näsa så lång som skaftet på en kratta.

Först kom den yngste bocken Bruse och skulle gå över bron. Tripp, tripp, tripp, tripp, lät det på bron.

-- Vem är det som trippar på min bro? skrek trollet.

-- Åh, det är den minsta bocken Bruse. Jag ska gå till ängen och äta mig fet, sade bocken med späd röst.

-- Nu kommer jag och tar dig! sade trollet.

-- Åh nej, ta inte mig, för jag är så liten. Vänta en liten stund så kommer den mellersta bocken Bruse. Han är mycket större.

-- Då gör jag väl det, sade trollet.

Efter en liten stund kom den mellersta bocken Bruse och skulle gå över bron: tripp, trapp, tripp, trapp, tripp, trapp, lät det på

bron.

-- _Vem är det som trampar på min bro? skrek trollet.

-- _Åh, det är den mellersta bocken _Bruse, som ska gå till ängen och äta sig fet, sade bocken med mörk röst.

-- _Nu kommer jag och tar dig, sade trollet.

-- _Åh nej, ta inte mig! _Vänta en liten stund. _Då kommer den stora bocken _Bruse. _Han är mycket, mycket större än mig.

-- _Då gör jag väl det, sade trollet.

_Rätt som det var kom den stora bocken _Bruse. _Tripp, trapp, tripp, trapp, tripp, trapp, lät det på bron. _Han var så tung att bron både knakade och brakade under honom.

-- _Vem är det som klampar på min bro? skrek trollet.

-- _Det är den stora bocken _Bruse! sade bocken med mycket grov och kraftig röst.

-- _Nu kommer jag och tar dig! skrek trollet.

#155

#381

-- _Ja, kom du! _Jag har två horn och med dem ska jag stänga dig, sade bocken. _Han tog fart och rusade mot trollet som stängades ut i forsen och aldrig sågs till igen. _Den store bocken _Bruse gick över bron och till ängen. _Där blev bockarna så feta, så feta att de nästan inte orkade gå hem igen. _Och snipp, snapp, snut, så är sagan slut.

#2. _Vilka är likheterna och skillnaderna mellan _- _De tre bockarna bruse; och _- _Vargen och de sju små killingarna;?

#3. _Känner du till andra sagor? _Kan du hitta en liknande struktur i dem?

_Berättarperspektiv

_Vem är berättaren i en roman? _Författaren, tänker du kanske. _Och på sätt och vis är det förstås sant.

_Det är författaren som har skrivit romanen. _Men en författare kan välja att lägga orden i munnen på en av bokens huvudpersoner.

_Då har författaren valt ett berättarperspektiv som gör att läsaren upplever berättelsen genom huvudpersonens ögon. _När du ska beskriva berättarperspektivet i en roman kan du tänka på vilka personer du får följa. _Får du veta vad personerna tänker och känner? _Eller är författaren mer som en filmkamera och bara registrerar allt som händer?

_Första person

_Berättelseperspektivet första person eller jag-form är lätt att känna igen. _Många meningar börjar med eller innehåller pronomenet

_.jag. _Så här börjar till exempel den svenska deckarförfattaren _Håkan _Nessers roman _- _Kim _Novak badade aldrig i _Genesarets sjö:

"_Det ska handla om _Det _Fruktansvärda, detta som jag nu ger mig in på, det ska det naturligtvis, men också om annat. _Det är ju den ödesdigra händelsen som gör att jag kommer ihåg sommaren #196- starkare än alla andra somrar under min uppväxt. _Som kastar sitt dystra sken över så mycket annat. (...)

_Var jag egentligen borde börja, vilket som vore den idealiska utgångspunkten, är en fråga jag brottats en del med; det finns så många tänkbara varianter. _Till slut blev jag trött på alla lösa början-trådar, alla olika ingångar till den här sommaren, så jag bestämde mig helt enkelt för att starta en vanlig vardag hemma i köket på _Idrottsgatan. _Min far och jag bara, en ljummen majkväll #196-. _Sagt och gjort."

Redan i inledningen får läsaren veta att den här berättelsen kommer att handla om något Fruktansvärt som hände en sommar på #1960-talet.

Berättaren minns händelserna långt i efterhand, och har bestämt sig för att skriva ner sina minnen. Det är en medveten berättare som funderar på vad berättelsen egentligen handlar om, vilka händelser som är viktiga och var berättelsen börjar.

Genom romanen får läsaren sedan uppleva det som hände sommaren #196-, ur huvudpersonens ögon.

En fördel med att skriva i första person är att läsaren verkligen lär känna huvudpersonen. Berättelsens röst blir enhetlig genom hela boken och författaren kan använda ett språk som är typiskt för huvudpersonen. Författaren Jonas

Hassen Khemiri använde sig av den möjligheten i sin debutroman - Ett öga rött; från #2003. Berättelsens huvudperson, Halim, har ett särskilt sätt att uttrycka sig genom nästan hela romanen. Detta är

Halims språk, snarare än
författarens eget:

::: #157 ::::::::::::::::::::::

" På eftermiddagen jag sa jag
behövde åka till stan för köpa
böcker till skolan och sen jag tog
tunnelbanan ut till Skärholmen.
Det var solig söndag och torget
var proppad med folk. Dalanda
satt på vanliga bänken, tittade
med kisade ögon och direkt när jag
såg henne det blev glädje.
Bredvid på bänken hon hade påsar
med grönsaker men så fort hon fick
syn hon plockade ned. Hon famlade
för att ge storkram och trippel-
kindpuss. Sen hon lutade tillbaka
och höll min hand."

Men det finns också nackdelar med
jag-formen. Läsaren kan inte följa
några andra personer, och huvud-
personen kan bara berätta om saker
som hen vet eller har varit med om.
Eftersom jag-personen berättar sin
historia i efterhand är det svårt
att dölja några hemligheter eller

#386

#157

övertaskningar. _Jag-personen vet ju redan hur allting kommer att sluta. _Som läsare förstår du också att jag-personen inte kommer att dö, för annars hade det inte gått att berätta historien.

_Ett sätt att lösa problemet är att låta någon annan än huvudpersonen kliva in som berättare. _Så är det till exempel i berättelserna om den brittiske detektiven _Sherlock _Holmes. _Berättelsens jag är en medhjälpare, doktor _Watson. _Genom att lägga orden i munnen på doktor _Watson kan författaren vara mer hemlighetsfull om vad som händer inne i _Sherlock _Holmes huvud. _Ofta blir doktor _Watson minst lika överraskad som läsaren.

_Tredje person

_Om författaren vill följa olika personer genom romanen är det mer praktiskt att berätta ur tredje person, alltså att beskriva sina huvudpersoner med hjälp av _hon och _han. _Istället för "jag gick upp
#157 #387

tidigt på morgonen" blir det i en sådan berättelse "hon gick upp tidigt på morgonen" eller "han gick upp tidigt på morgonen". Det är fortfarande vanligt att författaren skriver om en eller ett par huvudpersoner, men perspektivet kan växla genom boken.

Det finns också romaner som är skrivna i andra person, alltså du-form, även om det är ovanligt.

Sådana texter försöker ha ett mer direkt tilltal till läsaren, för att involvera läsaren i berättelsen. I läroböcker är det ett ganska vanligt grepp. Stora delar av den här boken är skriven med ett du-tilltal.

Objektiv eller allvetande?

Om en roman är skriven i jag-form får läsaren veta vad huvudpersonen tänker och känner. Däremot får vi inte veta lika mycket om de andra personerna i boken. Berättaren ser vad de gör och hör vad de säger, men inte så mycket om vad de tänker och känner. Om romanen däremot är

skrivna i tredje person kan författaren välja hur mycket av personernas tankar och känslor som ska förmedlas till läsaren. Om en berättelse är objektiv beskriver författaren bara det som händer, alltså det man kan registrera

::: #158 ::::::::::::::::::::::::::::::

med ögat. Berättelsen påminner om en film, där författaren fungerar som en filmkamera eller fluga på väggen. I en objektiv berättelse står det inte "Han var så trött", eftersom det är information som berättaren inte har. Istället kan författaren skriva "Han sträckte på sig och gäspade", så att läsaren förstår att huvudpersonen är trött. Om författaren istället tränger in i sina personer och beskriver vad de tänker, säger man att berättelsen är mer karaktärsnära.

I vissa berättelser vet författaren precis allt om alla, till och med vad som kommer att hända i framtiden. Författaren blir nästan som en gud. En sådan författare brukar kallas för en -allvetande

berättare; . Det är inte så vanligt idag, men i äldre romaner brukade författarna alltid vara allvetande.

_I vilken ordning?

_Ett annat val som författaren måste göra är i vilken ordning händelserna ska presenteras för läsaren. Om en roman beskriver händelser i "rätt" ordning, alltså från början till slut, är berättelsen kronologisk.

_Det är säkert vanligt när du självska berätta om något som har hänt.

_Men i romaner och filmer är det vanligt att bryta kronologin. Då får läsaren ta del av händelserna i en annan ordning. Kanske börjar berättelsen i nutid, för att sedan gå tillbaka i tiden. Kanske vill författaren berätta mer om bakgrunden, antingen för att fördjupa karaktärerna eller för att förklara varför något händer. Det brukar kallas för tillbakablickar.

_I många romaner kastas läsaren rakt in i handlingen, för att först senare förstå mer om sammanhanget.

Helheten blir tydligare efterhand.
Det är ett berättargrepp som brukar kallas för *in medias res*, latin för i händelsernas mitt. Ett känt exempel är romanen *Gösta Berlings saga* av den svenska författaren *Selma Lagerlöf*. Redan efter den första meningen befinner sig läsaren i händelsernas centrum: Äntligen stod prästen i predikstolen.

Ibland finns det en berättelse som omger en eller flera andra berättelser. Det brukar kallas för en *ramberättelse*. Ett exempel är den klassiska sagosamlingen *Tusen och en natt*. *Ramberättelsen* handlar om *Scheherazade*, som natt efter natt berättar sagor för kung *Shahriar*. De sagor hon berättar bildar sedan själva sagosamlingen.

_Svara på frågorna

_Läs texten på sidorna #156--#158 och svara på frågorna.

- #1. _Vad är skillnaden mellan att skriva i första person och i tredje person?
- #2. _Nämn minst en roman som är skriven i jag-form.
- #3. _Vilka är för- och nackdelarna med jag-form?
- #4. _Vad är skillnaden mellan en objektiv och karaktärsnära berättelse?
- #5. _Vad menas med att en berättare är allvetande?
- #6. _Vad betyder det att en roman berättas kronologiskt?
- #7. _Vad betyder begreppet in medias res?
- #8. _Vad är en ramberättelse?

_Från jag till han och hon

- #1. _På sidorna #156--#157 ser du två citat från berättelser i jag-form. _Ändra perspektiv i citaten, från första person till tredje person. _På vilket sätt ändras texten, tycker du?
- #2. _Tänk igenom vad som hände igår. _Beskriv sedan din gårdag så noga du kan, från det att du vaknade till det att du somnade. _Skriv i jag-form.
- #3. _Skriv nu samma text, men byt ut jag mot antingen hon eller han.
- #4. _Skriv en tredje version av samma text, men börja istället med den mest dramatiska händelsen.
- #5. _Jämför sedan texterna med varandra. _Vilken text tror du är intressantast för andra att läsa?

_Beskriva personer

_Personerna är viktiga för en berättelse. _Det är ju de som för handlingen framåt. _Många författare har sagt att de känner sina huvudpersoner minst lika bra som sina egna vänner, och vet precis hur de kommer att tänka, känna och agera när de råkar ut för nya situationer.

_En författare kan beskriva en litterär person på många olika sätt. _Det mest uppenbara är förmodligen att fokusera på de yttre dragen, alltså hur personen ser ut. _Det handlar bland annat om personens ålder, längd, ansiktsform, hårfärg, röst, klädsel, uppträdande och sätt att röra sig.

_Men utseendet säger inte så mycket om personligheten. _En skicklig författare måste också berätta om personens egenskaper och inre liv, alltså sådant som man inte kan se med blotta ögat. _Det handlar om vad personen tycker om att göra,

är bra på, blir glad av och har för framtidsdrömmar. _Det handlar också om vilka hemligheter personen bär på. _En stor del av detta sägs ofta inte rakt ut i en berättelse, utan är något som du som läsare får lista ut utifrån hur personen handlar och reagerar i olika situationer.

_Slutligen måste författaren också säga något om vilket sammanhang personen rör sig i. _Hur ser familjeförhållandena ut? _Vem umgås personen med? _Var bor personen? _Hur är det med utbildning, arbete, fritid och vanor? _Allt sådant bidrar också till att teckna en karaktär.

_Litteraturens typiska figurer

_Det finns vissa personlighetsdrag som är mycket vanliga i litteraturen. _Många berättelser har till exempel en hjälte som huvudperson.

_För att hjältens roll ska bli tydlig måste det också finnas en motståndare eller fiende. _Medan hjälten ofta bär på goda egenskaper, är motståndarens motiv och

handlingar mer tveksamma.

_Vid sidan av huvudkaraktärerna finns det alltid en uppsättning biroller. _Många hjältar har till exempel en medhjälpare eller sidekick, en lojal vän som ställer upp när andra sviker. Det kan också finnas en hjälpare, till exempel en lärare, som ger avgörande stöd till hjälten. _Ibland finns det också en tvivlande skeptiker som inte tror att hjälten kommer att lyckas.

::: #161 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Platta och utvecklade karaktärer

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_I många berättelser är det inte särskilt svårt att lista ut vem som är god och vem som är ond.

_Bildbeskrivning

_Ett uppträdande på en scen där en ung flicka sträcker fram ett spö mot en ilsken häxa. _Flickan har lockigt, ljust hår och är klädd i en vacker ljusblå

#396

#161

klänning. Häxan är klädd i svart kapp och hög, spetsig hatt och hytter en kvast mot flickan.

=====

En platt karaktär är förutsägbar och ensidig. Författaren har inte brytt sig om att beskriva karaktären med särskilt många detaljer, och därmed får vi inte heller veta så mycket om vad karaktären tänker eller känner. Motsatsen kan kallas för en rund karaktär, som ofta är beskriven med många detaljer, eller en komplex karaktär, som är mer tvetydig och inte alltid gör som läsaren förväntar sig.

Platta karaktärer utvecklas sällan under berättelsens gång. Sådana karaktärer brukar kallas för statiska. Motsatsen är dynamiska karaktärer, alltså karaktärer som får en insikt, förstår saker på ett annat sätt eller ändrar sina värderingar. Huvudpersonen i en skönlitterär text brukar vara dynamisk, medan huvudpersonens motståndare ofta är mer statiska.

_Svara på frågorna

#1. _Ge exempel på en persons yttre drag och personlighet.

#2. _Vilka roller är vanliga i en berättelse?

#3. _Vad är skillnaden på en platt, rund och komplex karaktär?

::: #162 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Kända karaktärer

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Nästan alla _Agatha _Christies romaner har filmatiserats. _Det är många skådespelare som har gestaltat _Hercule _Poirot på vita duken.

_Bildbeskrivning

_Foto på en man med brun kappa, brun hatt, skinnhandskar och svart mustasch. _Han rynkar pannan och ser fundersam ut.

=====

#398

#162

_Deckarförfattare återanvänder ofta sina karaktärer i flera romaner.

_Det kan till exempel vara en polis eller privatdetektiv som försöker lösa olika brott, det ena efter det andra. _Ett berömt exempel är detektiven _Hercule _Poirot, som är en av den brittiska deckarförfattarinnan _Agatha _Christies karaktärer. _Han är huvudperson i #33 romaner och mer än #50 noveller. _I den första roman han medverkar i beskrivs han så här:

"_Poirot hade ett mycket egen-
domligt utseende. _Han var knappt
mer än hundrasextio centimeter
lång, men förde sig med stor
värdighet. _Hans huvud hade precis
formen av ett ägg, och han höll
det alltid lite på sned. _Hans
mustascher var styva och militär-
iska. _Prydligheten i hans klädsel
var nästan otrolig, en dammprick
skulle ha förorsakat honom mera
lidande, tror jag, än ett sår
efter en kula. _Och ändå hade

denna lilla besynnerliga,
sprättiga man som, efter vad jag
med ledsnad såg, nu haltade svårt,
en gång varit en av de mest
berömda medlemmarna av den
belgiska polisen."

#1. _ Detta är några andra kända
karaktärer från litteraturen och
filmens värld. _ Vad vet du om dem?
_ Skriv minst tre meningar om varje
person. _ Om du inte känner till
karaktärerna kan du istället
beskriva utseendet.

- a) _ Sherlock _ Holmes
- b) _ Pippi _ Långstrump
- c) _ Frankensteins monster
- d) _ Hermione _ Granger
- e) _ Charlie _ Chaplin
- f) _ Vaiana

#2. _ Har du någon favoritkaraktär i
en film eller en bok? _ Beskriv den
personen!

_Beskriv en person

_Nu ska du själv få göra ett eget personporträtt.

#1. _Börja med att välja en verklig person som du känner väl, till exempel en nära släkting eller din bästa vän.

#2. _Gör anteckningar om hur personen ser ut. _Du kan till exempel beskriva längd, hårfärg, ögonfärg, ansiktsform, klädstil, hållning, särskilda kännetecken och mycket annat.

#3. _Beskriv sedan personens egenskaper. _Vad är personen bra på?

_Vad är det som gör personen glad eller arg?

#4. _Beskriv personens familj, bostad, arbete och fritidsintressen.

#5. _Avsluta sedan dessa meningar på ett passande sätt:

- a) _Den person som jag tänker på har en frisyr som ser ut som ---
- b) _När jag ser den här personens ögon tänker jag på ---
- c) _När jag träffar personen blir jag alltid påmind om att ---
- d) _Personen blir alltid glad av att ---
- e) _En sak som är lite speciell med den här personen är att ---
- f) _Det jag tycker bäst om med den här personen är att ---
- g) _En sak som jag har lite svårt för är ---
- h) _Personen missar aldrig att ---
- i) _Personen drömmer om att ---
- j) _När den här personen var yngre ---

#6. _Skriv tre egna meningar som du tycker beskriver den person du har valt på bästa sätt.

#7. _Skriv ett porträtt av den person du har valt. _Föreställ dig att du ska introducera personen i en berättelse.

_Beskriva miljön

_Miljön är den plats där en berättelse utspelar sig. _Det kan till exempel vara en stad, lägenhet, båt eller skogsglänta. _Om det är personerna i en berättelse som ofta driver handlingen framåt, är det miljöerna som skapar en sorts atmosfär och en stämning till det som händer. _Miljöerna sätter in berättelsen i ett sammanhang.

_Detaljer och sinnen

_Hur gör en författare för att beskriva miljön? _Det mest naturliga är förstås att beskriva hur en plats ser ut. _Problemet är att alltför utförliga och långa miljöbeskrivningar lätt drar ner tempot i en berättelse och tråkar ut läsaren.

_Det är visserligen intressant att få veta var berättelsen utspelar sig, men läsaren behöver inte veta alltför mycket. _Ofta klarar du att
#164 #403

fylla ut luckorna och skapa egna bilder. Skickliga författare väljer därför att portionera ut detaljer om miljön på olika platser i texten.

Ett annat knep är att väva in miljöbeskrivningen i det som personerna gör eller tänker. Om huvudpersonen till exempel sjunker ner i en solstol, spanar ut över horisonten och andas in den friska havsluften förstår läsaren att handlingen utspelas vid havet -- det behöver inte beskrivas.

Miljöbeskrivningar behöver inte heller bara handla om vad man ser.

En författare kan också beskriva platsen med hjälp av andra sinnen, till exempel vilka ljud, lukter och smaker man förknippar med platsen.

Tänk själv på platser du besöker ofta, till exempel klassrummet, busstationen eller ditt eget kök.

Vilka bilder, lukter, ljud och smaker skulle du ta med om du ska beskriva dessa platser?

_Fysisk och social miljö

_Den fysiska miljön är en geografisk plats som kan beskrivas och besökas.

_Den sociala miljön handlar däremot om relationen mellan människor som befinner sig på en plats. _Om en berättelse handlar om en by är det till exempel intressant att veta om byn är rik eller fattig, vilka i byn som umgås med varandra, som har mest makt och om människorna i byn lever isolerade från andra byar. _Den typen av information kan också ha stor betydelse för sammanhanget i berättelsen.

::: #165 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Beskriv en miljö

#1. _Välj en plats som du besöker ofta. _Det kan till exempel vara din skola eller ditt hem.

#2. _Skriv tre meningar om hur platsen ser ut.

#165

#405

#3. _ Vilka ljud, smaker och lukter förknippar du med platsen? _ Skriv minst ett ljud, en smak och en lukt.

_ En barndomsskildring

_ I många barndomsskildringar spelar miljön en stor roll. _ Så här skriver till exempel den portugisiske författaren _ José _ Saramago i sina memoarer, _ - _ Små minnen; , när han jämför området runt sin hemby idag med hur den såg ut när han var barn:

" _ Jag vet inte när den omfattande odlingen av olivträd inleddes i regionen, men jag tvivlar inte på att de äldsta av dessa olivlundar var minst två eller tre sekler gamla, ty det var vad de äldre och den muntliga traditionen berättade. _ Fler sekler får de inte.

_ Hektar efter hektar olivlundar skördades för några år sedan, hundratusentals träd sågades ner, ur den djupa jorden ryckte man upp rötter eller lät dem ruttna,

#406

#165

rötter som i generation efter generation hade skänkt ljus till lamporna och smak till soppan. För varje olivträd som fälldes betalade EU en premie till markägarna, i allmänhet storgodsägare, och idag, i stället för min barn- och ungdoms gåtfulla och vagt oroande olivlundar, i stället för de knotiga stammarna, av mossa och lavar, med hål i där ödlorna tog skydd, i stället för tronhimlarna av grenar tyngda av svarta oliver och fåglar, är det som breder ut sig inför ens blick ett enormt, monotont och ändlöst fält med hybridmajs, alla plantor lika höga, alla kanske med samma antal blad runt kolvarna och i morgon kanske med exakt likadana och lika många majskolvar och kanske lika många majskorn på varje kolv."

Översättare: Hans Berggren

- #1. _Vad är det för skillnad mellan den olivlund _Saramago minns från sin barndom, och de majsfälten som finns på platsen idag?
- #2. _Föredrar _Saramago olivlundan eller majsfälten, tror du? _Ge exempel från texten där _Saramago visar vad han tycker.
- #3. _Hur såg det ut på den plats du växte upp? _Hur ser det ut idag? _Skriv en egen text där du jämför miljöerna från din barndom med hur samma platser ser ut idag.

_En låtttext

=== _Nu ska du ... =====

- tolka och analysera en låtttext.
- koppla en texts innehåll till egna erfarenheter och kunskaper.
- träna på ord och grammatik i en låtttext.
- välja ut en egen låtttext som du tolkar.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska utveckla dina kunskaper att tolka låttexter. _En låtttext är en sorts berättande text med melodi som liknar poesi. _Du kan läsa, tolka och analysera en låtttext på ungefär samma sätt som en dikt.

_Varför?

_Genom att träna på att tolka olika sorters texter utvecklar du din

läsförmåga. Genom lätttexter kan du också lära dig ord, fraser och bildspråkliga uttryck. Musiken brukar vara till hjälp för att lära sig och komma ihåg nya ord. Att lyssna på musik är också ett bra sätt för att utveckla uttalet. Du kan lyssna till betoning och språkmelodi och träna ditt uttal genom att sjunga med.

Innehållet i kursen

I kursplanen står det att du ska arbeta med lässtrategier för att förstå och tolka texter och för att analysera och granska texterna kritiskt. Det står också att du ska arbeta med texter som kombinerar ord, bild och ljud.

_Innan du börjar

#1. _Brukar du lyssna på musik?

_Vilken sorts musik lyssnar du på
i så fall? _Vilken är din
favoritmusik?

#2. _Försök förutsäga vad låttexten

_ - _En stund på jorden; av _Laleh
(s. #168) handlar om:

- _Vilka tankar väcker titeln hos
dig? _Vad tror du att låttexten
handlar om? _Diskutera med någon
annan i gruppen.

- _Här följer några ord från
låttexten. _Vad har orden
gemensamt? _Diskutera med någon
annan i gruppen.

é _Stjärnor
é _Hav
é _Ocean
é _Vatten
é _Mark
é _Himmel
é _Land
é _Sand
é _Berg

#3. _Lyssna på låten och extra noga på melodin. _Vilka känslor väcker melodin hos dig?

#4. _Känner du till artisten _Laleh? _På sidan #51 hittar du några beskrivande ord om henne. _Sök mer information om _Laleh och hennes musik. _På internet kan du bland annat hitta flera intervjuer med henne.

::: #168 ::::::::::::::::::::::::::::::

_En stund på jorden

_Jag såg hur vi var stjärnor
som landat i havet
när vi tog första stegen
ifrån oceanen
det slog mig den gången
när vi vadade fram genom vattnet

_Jag la mig på marken
och tackade himlen
att vi fick stiga på land
att vi fick känna på sanden
nu kan vi säga
att vi har varit på jorden

_Ja, jag var där
hur underbart var det
hur underbart var inte det
jag var nära, jag var nära
jag var nära, jag var där

_En stund på jorden, en stund på
jorden

jag var nära, jag var nära
jag var nära, jag var där

#168

#413

en stund på jorden, en stund på
jorden

_Jag vann över bergen
jag delade på havet
jag var den starkaste av oss
men den svagaste ändå

_Jag fick hålla dig i handen
när du fick lämna dina drömmar
och försonas sen med tiden
jag fick se dig tacka livet
trots allt

_Nu kan vi säga
att vi har varit på jorden

_Säga, jag var där ...

_Text och musik: _Laleh _Pourkarim
(c) _Copyright #2013 __MXM _Music
_AB
_Kobalt _Music _Publishing _Limited

_Tolka låttexten

- #1. _ Vilka känslor väcker texten när du läser den? _ Jämför med vilka känslor melodin väckte när du först lyssnade på den. _ Vilken tycker du bäst om -- melodin eller texten?
- #2. _ Betydelsen som ges av ordet _ .stund i en ordbok är "kortare tidsperiod, vanligen högst ett par timmar" (_ Svensk ordbok). _ Vi vet inte hur lång stunden är i berättelsen i den här texten. _ Vad tror du? _ Motivera din gissning.
- #3. _ En textrad lyder: "_ Jag var den starkaste av oss men den svagaste ändå". _ Hur tolkar du den raden?
- #4. _ Här följer förslag på några teman. _ Passar de in på texten, tycker du? _ Motivera ditt svar. _ Tycker du att något av dessa teman inte passar in på texten? _ Vill du lägga till något tema? _ Motivera dina tankar.

_Livets uppkomst
_Tacksamhet
_Sorg
_Död
_Hopp
_Glädje

#5. _Har låttextern något eller några budskap? _Ge exempel från texten för att motivera dina slutsatser.
:::: #169 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Citera något från låttextern

_Välj ut en eller två rader i texten. _Motivera varför du valde ut just den raden eller de raderna.
_Kan du koppla ihop innehållet med något du hört, läst eller varit med om själv?

_Preteritumformer

_I texten finns det flera former i preteritum. _Skriv ner dessa och skriv också ner verbens temaformer (exempel: se -- såg -- sett).

#416

#169

_Sång på dialekt

_Det finns artister som sjunger på dialekt. _Här följer några exempel på låtar som du kan lyssna på. _Sök efter låttextern och ha den framför dig när du lyssnar. _Kan du höra vad som är typiskt för de olika dialekterna?

_Finlandssvenska: _ - Vilsen i
_ Stockholm; (_ Frida _ Andersson)
_ Gotländska: _ - När vi rör varann;
_ (_ Susanne _ Älfvengren)
_ Jämtländska: _ - Får jag?;
_ (_ Säkert! / _ Annika _ Norlin)
_ Skånska: _ - Oh boy; (_ Peps
_ Persson)

_Tolka en låttext

#1. _Välj en låttext på svenska.

_Du kan välja en låt av någon av dessa artister eller någon annan:

_Cornelis _Vreeswijk, _Darin,
_Eva _Dahlgren, _Håkan _Hellström,
_Lars _Winnerbäck, _Lisa _Ekdahl,

#169

#417

_Marie _Fredriksson, _Melissa
_Horn, _Oskar _Linnros, _Petter,
_Sarah _Dawn _Finer, _Ted
_Gärdestad, _Timbuktu, _Veronica
_Maggio

#2. _Lyssna på låten och läs
låttexten. _Arbeta med dessa
frågor:

- _Vem har skrivit låten?
- _Vem eller vilka sjunger?
- _Vilka känslor väcker texten och melodin?
- _Vilka teman tar låten upp?
- _Har låten något budskap?
- _Välj ut någon eller några rader från låttexten. _Motivera varför du valde ut just de raderna.

#3. _Presentera din tolkning av
låttexten för någon i gruppen.

_Skönlitterära texter och författare

=== _Nu ska du ... =====

- läsa några skönlitterära texter.
- tolka och analysera texterna som du läser.
- koppla texternas innehåll till egna erfarenheter och kunskaper.
- arbeta med ord och uttryck i texterna.
- läsa om några författare.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska utveckla din läsförståelse av skönlitterära texter. _Du får träna på att tolka och analysera texter och motivera dina tankar. _I en skönlitterär text är det mycket som står _mellan raderna;. _Författaren förklarar inte allt, utan överlåter till dig som läsare att tolka det som inte står utskrivet i texten.

För att kunna läsa mellan raderna och tolka en skönlitterär text behöver du ta hjälp av olika lässtrategier. En sådan strategi är att samla ledtrådar från olika ställen i texten. En annan är att ta hjälp av dina förkunskaper och erfarenheter.

Varför?

Genom att läsa skönlitteratur utvecklar du ditt ordförråd och ditt språk. Du får också kunskaper om samhället, omvärlden och olika kulturer. Du tränar på att reflektera och utvecklar din förmåga att tänka kritiskt.

Innehållet i kursen

I kursplanen står det att du ska använda lässtrategier för att förstå och tolka texter. Du ska också granska och analysera texterna kritiskt. Det står också att du ska läsa texter som tar upp människors erfarenheter och identitets- och

livsfrågor. Du ska läsa skönlitteratur från olika tider och från olika delar av världen.

::: #171 :::::::::::::::::::::::::::::::

Innan du börjar

Att förutsäga innehållet i en text innan du börjar läsa är en lässtrategi. Du ska nu få gissa vad du tror att några skönlitterära texter handlar om. Här ser du titlar, författarnamn, utgivningsår och ett antal nyckelord från tre texter. Längre fram i kapitlet får du läsa texterna i sin helhet.

#1. . Reskvällen ur romanen
- Kejsarn av Portugallien;
(#1914)
Författare: Selma Lagerlöf från
Sverige
Ord från texten: lilla flickan,
hennes far, Skrolycka,
Stockholm, resa, skog, stuga,
kaffekoppar, gård, säga adjö,
grannar, längtan, hjärta,
snyftningar, sorg, leende

#171

#421

- a) _Har du hört talas om romanen
_Kejsarn av _Portugallien;?
_På sidan #12 kan du läsa hur
romanen börjar.
- b) _Vet du vem författaren är?
_Känner du till några andra
berättelser som hon har skrivit?
_Läs om henne på sidan #177.
- c) _Vem är huvudperson, tror du?
- d) _Var bor personen, tror du?
- e) _Vad ska hen göra, tror du?
- f) _Varför ska hen göra det, tror
du?

#2. _- Det andra målet; ur novell-
samlingen _- Det andra målet;
(#2007)
_Författare: _Jonas _Karlsson från
_Sverige
_Ord från texten: första målet,
boll, målvakt, lagkamrater,
målgest, försköna, genomsåda,
överenskommelse, entusiasm,
målande berättelse, konstnummer,
förvåning, pinsam, sanning,
påstå, känsla

#422

#171

- a) _Har du hört talas om novellsamlingen _ - _Det andra målet;?
- b) _Vet du vem författaren är?
_Känner du till några andra berättelser som han har skrivit?
_Läs om honom på sidan #181.
- c) _Vem är huvudperson, tror du?
- d) _Vad har hen gjort, tror du?

#3. _ - _Jag har aldrig träffat någon som du; ur romanen _ - _Hunden som vågade drömma; (#2012)

_Författare: _Sun- _Mi _Hwang från
_Sydkorea

_Ord från texten: fläckig, långhårig, hund, byracka, sniffa, smita, tik, självsäker, spänna sig, morra, hundslagsmål, bråka, tårar, päls, generad, slicka hennes sår

- a) _Har du hört talas om romanen _ - _Hunden som vågade drömma;?
- b) _Vet du vem författaren är?
_Känner du till några andra berättelser som hon har skrivit?
_Läs om henne på sidan #188.

#171

#423

c) _Vem är huvudperson, tror du?

d) _Vad händer i texten, tror du?

::: #172 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Reskvällen (ur romanen _Kejsarn av
_Portugallien av _Selma _Lagerlöf)

_Romanen _- _Kejsarn av
_Portugallien; handlar om en fattig
familj som bor i _Skrolycka i
_Värmland. _När vi här möter
föräldrarna _Jan och _Kattrina och
den #18-åriga dottern _Klara _Gulla,
är det kvällen före _Klara _Gullas
avresa till _Stockholm. _Hon har
erbjudit sig att åka dit för att
tjäna ihop den summa pengar som
krävs för att familjen ska kunna bo
kvar i sin stuga. _För hennes far
_Jan är avskedet från dottern svårt.

_Kvällen innan _Klara _Gulla i
_Skrolycka skulle resa till
_Stockholm, kunde _Jan, far
hennes, aldrig bli färdig med allt
det, som han hade att ombestyra.

_Strax han kom hem ifrån dags-
verket, måste han gå uppåt skogen

#424

#172

och söka efter ved. Sedan grep han sig an med att låga en spjåla i grinden, som hade hängt avbruten ett helt år, och när detta var gjort, började han på att plocka och ordna med sina fiskedon.

Hela tiden tänkte han på hur besynnerligt det var, att han inte kände någon riktig sorg. Nu var han densamma, som han hade varit för aderton år sedan. Han kunde inte bli glad, och han kunde inte bli ledsen. Hjärtat hade stannat som ett urverk, som får en häftig stöt, då han hade sett Klara Gulla uppe på Snipaberget sträcka ut armarna och ta hela världen i famn.

Detta var som en gång förr. Då ville folk, att han skulle vara glad över att den lilla flickan kom till honom. Men han hade inte frågat efter det ett grand. Och nu väntade de allesammans, att han skulle vara förtvivlad och bedrövad. Men det var han heller inte.

Inne i stugan var det fullt med folk, som hade kommit för att säga

adjö till Klara Gulla. Han var rentav skamsen att gå in och visa dem, att han varken grät eller klagade. Det var bäst, att han stannade utanför.

I alla fall var det väl för honom, att det hade gått så här.

Om allt hade varit som förut, så visste han inte hur han skulle ha stått ut med all längtan och sorg.

När han gick förbi fönstret nyss, hade han sett, att det var lövat i stugan. Och på bordet hade det stått kaffekoppar alldeles som den dagen han tänkte på. Kattrina hade velat ställa till en liten högtid för dottern, som skulle dra ut i världen och frälsa hemmet.

De grät visst där inne, både de, som hade kommit för att säga adjö, och hemfolket. Han hörde

Klara Gullas gråt ända ut på gården, men det gjorde honom ingenting.

-- Mina snälla människor, mumlade han där han stod, detta är ju, som det ska vara. Se på

fågelungarna! _Di blir utkastade ur boet, om di inte går godvilligt. _Och har ni sett en gökunge? _Det finns väl inte någe värre än å se honom, där han ligger tjock å fet i reden å bara skriker efter mat, medan fosterföräldrarna får slita ut sej för hans skull.

::: #173 :::::::::::::::::::::::

-- _Nej, det är allt så bra, som det är. _Di unga, di kan inte bli sittande hemma å ligga oss gamla te last. _Di får lov å ut i världen, di, mina snälla människor.

_Till sist blev det stilla i stugan. _Nu var visst alla grannarna borta, och han kunde våga sig in.

_Men han gick och ställde med fiskedoningen än en stund. _Helst ville han, att både _Klara _Gulla och _Katrina skulle ha lagt sig och somnat, innan han steg över tröskeln.

_När han inte hade hört något buller på aldrig så länge, smög

han sig upp till stugan så sakta som en tjuv.

Men kvinnfolken hade ännu inte gått till sängs. När han gick förbi det öppna fönstret, såg han Klara Gulla. Hon satt med armarna framsträckta över bordet och hade lagt ner huvudet på dem. Det såg ut, som om hon grät.

Katrina stod längre in i rummet. Hon höll på att svepa sin stora schal omkring Klara Gullas klädpacke.

-- Ni kan sluta opp mä det där, mor, sa den unga flickan utan att lyfta huvudet. Ni ser väl, att far är ond på mej för att jag reser.

-- Han får väl bli god igen, sa Katrina lugnt.

-- Ja, det säger ni, för ni bryr er inte om honom, fortfor Klara Gulla under snyftningar.

Ni tänker bara på stuga. Men, ser ni, far å jag vi är ett. Jag reser inte ifrån honom!

-- Men stuga då? sa Katrina.

-- Det får gå mä stuga, hur det

vill, bara far vill tycka om mej igen.

Jan gick sakta bort ifrån dörrn och satte sig på tröskeln. Han trodde inte, att Klara Gulla skulle stanna hemma. Nej, han visste bättre än någon annan, att hon måste resa sin väg. Men ändå var det, som hade det lilla mjuka byltet blivit lagt i hans armar på nytt. Och hjärtat hade kommit i gång igen. Det slog med en fart, som om det hade stått stilla i åratal och behövde ta igen så mycken förlorad tid.

Med detsamma kände han, att nu var han utan skydd och värn.

Nu kom sorg, och nu kom längtan. Han såg dem som svarta skuggor borta under träden.

Han öppnade sina armar och bredde ut dem, och han fick ett lyckligt leende över ansiktet.

-- Välkomna, välkomna, välkomna! sa han.

_ Sammanfatta romanutdraget

_ Svara på frågorna med #1--#2
meningar. _ Skriv sedan en samman-
fattning med hjälp av svaren på dina
frågor.

- a) _ Vilka är huvudpersonerna?
- b) _ Var utspelar sig berättelsen?
- c) _ När utspelar sig berättelsen?
- d) _ Vad händer först?
- e) _ Vad händer sedan?
- f) _ Hur slutar det?

::: #174 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ På raderna

#1. _ Jan arbetar med många olika
saker under kvällen före _ Klara
_ Gullas avresa. _ Vad gör han?

#2. _ Hur känner sig _ Jan den här
kvällen? _ Vilket minne kommer
tillbaka till honom?

#3. _ Många kommer för att säga hej
då till _ Klara _ Gulla. _ Varför
stannar _ Jan utanför, när han ser

#430

#174

att det är mycket folk i deras hem?

#4. _Varför tvekar _Klara _Gulla inför att resa?

#5. _Vilka känslor kommer till _Jan efter att han har hört _Klara _Gullas och _Kattrinas samtal?

_Mellan raderna

#1. _Varför arbetar _Jan så hårt just den här kvällen?

#2. _När _Jan hör _Klara _Gullas tvekan inför avresan, tänker han tillbaka på när _Klara- _Gulla låg i hans armar när hon var nyfödd. _Varför, tror du?

#3. _Varför känner sig _Jan ändå lycklig till slut, tror du?

#4. _Hur skulle du beskriva relationen mellan _Klara _Gulla och hennes far? _Motivera dina tankar genom att ge exempel från texten.

#5. _Har texten något eller några budskap? _Motivera dina tankar.

_Bortom raderna

_Fundera på följande frågor och återkoppla samtidigt till innehållet i romanutdraget. _Du kan fundera på likheter och skillnader mellan textinnehållet och dina erfarenheter.

- #1. _Både _Klara _Gulla och hennes far har dubbla och motstridiga känslor inför _Klara _Gullas avresa. _Kan du ge exempel på då du själv har haft sådana dubbla känslor i en situation eller i samband med ett beslut? _Eller kommer du på något exempel som du har läst eller hört om?
- #2. _Vid flera tillfällen i berättelsen tänker _Jan tillbaka på tidigare händelser och känslor. _Vad brukar väcka minnen till liv hos dig? (musik, dofter, smaker, miljöer, personer, händelser etc.)
- #3. _Hur tycker du att en förälder bäst kan stötta sitt barn, när det är dags för barnet att lämna hemmet och gå in i vuxenlivet?

#432

#175

_Ordbildning

_Här följer ett antal ord från texten. _Komplettera luckorna med verb, substantiv och adjektiv/particip som hör ihop med de övriga orden på raden.

=== _Tabell =====

_Verb _Substantiv
_Adjektiv/_Particip

söka	---	---
gripa	---	---
laga	---	---
---	---	avbruten
börja	---	---
ordna	---	---
---	sorg	---
---	---	ledsen
sträcka	---	---
---	---	glad
fråga	---	---
vänta	---	---
---	---	förtvivlad
---	---	skamsen

gråta --- ---
klaga --- ---
--- längtan ---
somna --- ---
--- buller ---
--- snyftning ---
--- --- mjuk
förlora --- ---
--- skydd ---
--- skugga ---
öppna --- ---
--- leende ---

=====

::: #176 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Bildspråk

_Det finns flera exempel på bildspråk i texten. _Förklara bilderna, som är markerade i dessa exempel:

#1. _Hjärtat hade stannat _-som ett urverk, som får en häftig stöt; , då han hade sett _Klara _Gulla uppe på _Snipaberget sträcka ut armarna och _-ta hela världen i famn; .

#434

#176

- #2. När han inte hade hört något buller på aldrig så länge, smög han sig upp till stugan så sakta som en tjuv.
- #3. Nu kom sorg, och nu kom längtan. Han såg dem som svarta skuggor; borta under träden.
- #4. Se på fågelungarna! Di blir utkastade ur boet, om di inte går godvilligt.
- #5. Och hjärtat hade kommit i gång igen. Det slog med en fart, som om det hade stått stilla i åratal och behövde ta igen så mycken förlorad tid.

Skriv själv

Skriv en text om en resdag eller om en dag före en avresa. Du kan skriva antingen en påhittad eller en självupplevd berättelse. Glöm inte att skriva en inledning och en avslutning till texten.

_Selma _Lagerlöf

=== _Bildbeskrivning =====

_Svartvitt foto på _Selma
_Lagerlöf. _Hon har en bred hatt
med fjädrar på huvudet och är
klädd i en mörk pälsjacka. _Det
gråa håret är uppsatt i en knut
och ansiktet är fårat. _Hon tittar
med allvarsam blick in i kameran.
_Runt halsen har hon ett halsband
med en stor berlock.

=====

_Selma _Lagerlöf föddes #1858 på
gården _Mårbacka i _Värmland. _Hon
var det näst yngsta barnet av fem
syskon. _I hemmet på _Mårbacka läste
man mycket och redan när _Selma var
sju år hade hon tankar på att bli
författare.

_År #1881 lämnade _Selma _Lagerlöf
barndomshemmet för att studera till
lärare i _Stockholm. _Efter att hon
hade avslutat sina studier, flyttade
hon till _Landskrona, där hon

började arbeta som lärare år #1885.
_Samtidigt skrev hon en del och
_hennes debutroman _ - Gösta _ Berlings
_saga; gavs ut #1891. _ Fyra år senare
_lämnade hon sin lärartjänst och
_kunde försörja sig som författare.

_Efter debutromanen skrev _ Selma
_Lagerlöf många romaner och noveller
_som har blivit klassiker, till ex-
_empel _ - En herrgårdssägen; (#1899),
_ . Jerusalem (#1901--#1902), _ - Nils
_Holgerssons underbara resa genom
_Sverige; (#1906--#1907) och
_ - Kejsarn av Portugallien;
_ (#1914). _ I sitt skrivande inspire-
_rades hon både av sin hembygd och av
_resor hon gjorde.

_Selma _ Lagerlöf tilldelades
_Nobelpriset år #1909 och några år
_senare blev hon invald i _ Svenska
_Akademien. _ Hon var politiskt aktiv
_och engagerade sig i olika samhälls-
_frågor, bland annat i kampen för
_kvinnlig rösträtt.

_Tack vare sina framgångar kunde
_Selma _ Lagerlöf år #1907 köpa
_tillbaka barndomshemmet _ Mårbacka,
_som familjen tidigare hade fått

sälja till följd av ekonomiska problem. Idag är Mårbacka en minnesgård över Selma Lagerlöfs liv och författarskap. Hon dog år #1940.

Källor: ne.se, popularhistoria.se
#178

Det andra målet
(ur novellsamlingen Det andra målet av Jonas Karlsson)

I novellen - Det andra målet; beskriver berättaren två mål som hen gjort. Men hur är det egentligen med det andra målet?

När du har berättat om det första målet som du gjorde i korpmatchen mellan BK Högarna och Viking-Söder, hur du fångade upp en boll slagen i djupet, blev ensam med målvakten och iskallt placerade den längst nere i hörnet på insidan av stolproten. När du har visat på köksgolvet hur du passerade dina lagkamrater med sträckta händer i en målgest som

#438

#178

du snott från en mycket känd
brasilianare och väntat länge på
att få använda. _Då frågar någon
om det andra målet. _Och det är
då, när alla tittar på dig, väntar
på fortsättningen, ler och ser så
där uppskattande ut, vill höra
alla detaljer. _Det är då du kom-
mer på det -- att du inte gjorde
något andra mål -- att du bara
tänkte det. _Tänkte hur skönt det
skulle vara. _Såg det framför dig.

_Så när dom frågade hur många
mål du hade gjort, sa du:

-- _Två.

_Nu minns du att du bara gjorde
ett. _Och det har du redan för-
skönat. _Grovt.

_Du tvekar ett par sekunder och
hinner se att dom har genomskådat
dig, att dom har förstått hur det
egentligen ligger till. _Men dom
är snälla och låter dig hållas.

_Dom bryr sig inte om resultatet.

_Dom vill bara höra dig berätta.

_Så ni gör en ordlös överens-
kommelse, och du berättar om ett
mål du aldrig gjorde med samma

entusiasm som det första.

_Sen går du och funderar på det där målet som aldrig fanns men som ändå var så verkligt för dig att du till sist nästan trodde att du hade gjort det. _Och dom där sekunderna av uppriktig förvåning som du släppte iväg, när dom frågade dig om det. _Och du tänker att du har bra kamrater som inte avslöjar dig och gör situationen pinsam för er alla.

_Men nog är det synd att dom aldrig kommer att få reda på sanningen? _För sanningen är att din målande berättelse om dom där två mycket avancerade konstnumren du påstår att du genomförde på fotbollsplanen ändå inte på långa vägar kan återge känslan av det enda, relativt enkla mål du verkligen gjorde.

_ På raderna

_ Läs texten på sidan #178.

#1. _ Hur många mål har berättaren gjort?

#2. _ Vilken sport handlar det om?

#3. _ Hur beskriver berättaren det första målet?

#4. _ På vilket sätt stämmer inte beskrivningen av målet med verkligheten?

_ Mellan raderna

#1. _ Varför ger berättaren en förskönande beskrivning av det första målet, tror du?

#2. _ Vilket är ditt intryck av berättarens kamrater? _ Motivera dina tankar.

#3. _ Det finns ett uttryck som säger att "verkligheten överträffar dikten". _ På vilket sätt stämmer det in på den här berättelsen?

#4. _Har texten något eller några budskap? _Motivera ditt svar.

#5. _Vem är "du" i novellen?

_Bortom raderna

_Fundera på följande frågor. _När du svarar på frågorna, återkoppla samtidigt till innehållet i romanutdraget. _Du kan fundera på likheter och skillnader mellan textinnehållet och dina erfarenheter.

#1. _När vi berättar något för andra överdriver vi ibland.

a) _Av vilka skäl kan vi vilja överdriva?

b) _Kan du ge exempel på saker, händelser och situationer där överdrifter är vanliga?

c) _Är det bra eller dåligt att överdriva? _Beror det på sammanhanget? _Motivera dina tankar.

#2. Ibland tror vi så mycket på något att det känns som om det är verkligt. Finns det något tillfälle då det har hänt dig?

#3. Det kan ibland vara svårt att återge och sätta ord på en känsla. Vilka känslor är svårast att återge, tycker du?

::: #180 :::::::::::::::::::::::::::::::

Ord som slutar på -lös

I texten finns frasen -ord@lös överenskommelse;. Det är en överenskommelse som görs .utan ord. Ord som slutar på -lös är adjektiv och betyder att något saknas. Hur många fler ord kan du komma på som slutar på -lös?

Olika betydelser av ordet .mål
Ordet .mål har flera betydelser.
I novellen har .mål samma betydelse som i mening nummer #1 nedan. En annan betydelse av .mål hittar du i den här bokens titel: - Nå målen;.

Kan du lista ut vilken betydelse .mål har i dessa meningar? Ta hjälp av sammanhanget i meningarna.
#180 #443

- #1. _Vi vann innebandymatchen med #4
_.mål mot #3.
- #2. _Jag träffade inte _.målet under
matchen. _Alla bollar gick
utanför.
- #3. _Mitt _.mål är att ta körkort
det här året.
- #4. __.Målet för resan är
_Stockholm.
- #5. _Vi brukar äta ett _.mål varm
mat om dagen.
- #6. _Åklagaren kommer att överklaga
domen i _.målet.
- #7. _Ali läser mycket på sitt
moders_.mål.

_Skriv själv

_Skriv en text, där du svarar på
dessa frågor:

- #1. _Berätta om något litet eller
stort mål som du har nått. _Hur
kändes det?
- #2. _Har du något annat mål som du
vill nå?

#444

#180

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym sex av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_ I i

_Innehåll volym sex

_Siffran inom parentes hänvisar till
förlagans sidor.

_Till punktskriftsläsaren_I

_Skönlitterära texter och
författare (forts.) (#181)..#445

_Tala, lyssna och samtala
(#190).....#467

_Samtal (#192).....#471

_Muntlig presentation (#208)..#509

_Iii

_Jonas _Karlsson

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på skådespelaren _Jonas
_Karlsson. _Han har ljusbrunt hår,
lite buskiga ögonbryn och skägg-
stubb. _Han är klädd i en svart
kavaj och vinröd tröja och tittar
med allvarsam blick in i kameran.

=====

_Skådespelaren och författaren
_Jonas _Karlsson är född #1971. _Han
växte upp på _Värmdö utanför
_Stockholm. _Under gymnasiet gick
han en teaterutbildning efter att
han hade hoppat av utbildningen i
ekonomi som han först valde. _Senare
kom han in på _Teaterhögskolan i
_Stockholm.

_Sin första filmroll fick han
redan när han var tio år, då han
spelade i _- _Rasmus på luffen;.

_Under åren som har gått sedan dess,
har han haft många roller både inom
teater, film och tv-serier.

År #2004 fick han filmpriset
Guldbaggen för bästa manliga
huvudroll i filmen *Detaljer*.
Han har också tilldelats olika
stipendier för sina teater- och
filmsatser.

Jonas Karlsson gjorde debut som
författare år #2007 med novell-
samlingen *Det andra målet*.

Därefter har han gett ut
ytterligare två novellsamlingar och
flera andra berättelser. *Det
andra målet* har filmatiserats med
titeln *Stockholm Stories*, där
han själv spelar en av rollerna.

Källor: ne.se,
svenskfilmdata.se

_Jag har aldrig träffat någon som du
(ur romanen _Hunden som vågade
drömma av _Sun- _Mi _Hwang)

_Romanen _ - _Hunden som vågade
drömma; handlar om hunden _Tufsen.
_I det här utdraget av romanen har
hon precis smitit från gården där
hon bor och gett sig ut på promenad
mot sin ägares vilja. _Tidigare i
berättelsen har hennes mamma och
syskon blivit bortrövade av en okänd
man.

"_Hallå där -- vem är den
långhåriga?"

_Tufsen vände sig om. _En mager,
fläckig hund med långa ben kom
närmare med ett flin och sniffade
på henne. "_Vad heter du? _Var bor
du? _Du luktar gott."

_Det var nog bäst att smita.
_Hon hade inte kommit hit för att
skaffa nya vänner, och hon tänkte
definitivt inte bli vän med en
hund som verkade så ouppfostrad

som den där. _Hon vände sig om för att gå.

"_Hördu du!" morrade en annan hund och ställde sig i vägen för henne. _Han hade intryckt ansikte och korta, tjocka ben.

_En brun, raggig byracka med sömniga ögon lufsade fram till henne. "_Du befinner dig på vårt område", sa han och visade tänderna.

_Hunden med det intryckta ansiktet tog ett steg framåt.

"_Dessutom markerar du revir. _Du, som bara är en tik. _Du vill visst ha bråk."

"_Vi borde lära henne en läxa", sa den bruna byrackan.

_Hunden med det intryckta ansiktet gick alldeles intill _Tufsen, vädrade i luften, och ställde sig bakom henne för att undersöka henne närmare. _Hon försökte röra sig i sidled, i riktning mot hemmet.

_Den bruna hunden drog upp skuldrorna och gick närmare, och den fläckiga följde efter.

Den fläckiga var uppenbarligen inte lika självsäker som de andra, han höll sig bakom än den ena, än den andra, medan han oavvänt stirrade på henne.

Tufsen spände sig. Hon skulle bli tvungen att slåss om de anföll henne -- hon skulle aldrig ta sig hem om de trodde att hon var en ynkrygg. "Jag har inte besvärat er", sa hon mjukt och artigt. Hon ville bara därifrån.

"Du fattar inte, va?" fnös den fläckiga hunden. "Din blotta närvaro besvärar oss."

Hunden med det intryckta ansiktet murrade igen. "Vi har vissa invigningsriter här. Du kan inte bara komma och gå som du behagar." Han sänkte huvudet och spände musklerna i det breda bröstet och de tjocka benen.

Den bruna byrackan gjorde likadant.

Vad skulle hennes mamma ha gjort? Vad skulle Goldie ha gjort? Tufsen skulle slåss om hon blev tvungen, men helst ville hon

ta sig därifrån utan bråk. _Hon började andas snabbare och kände hur kroppen stelnade.

_Den bruna byrackan tog ett språng mot henne. _Tufsen blundade. _Det gjorde ont i axeln.

_Sedan var det som att hon vaknade till -- hon sänkte huvudet och böjde ryggen i en båge. "_Rör mig inte!" murrade hon.

::: #183 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Hon hade låtit sig besegras alltför lätt när tjuven kom för att ta hennes familj, och hon tänkte inte låta det hända igen.

_Hon var ingen valp längre.

_Tufsen såg på de tre hundarna som omringade henne. _Hon måste vinna mot en, helst ledaren. _Hon böjde lätt på benen och bestämde sig för att gå på hunden med det intryckta ansiktet. _Han verkade vara den starkaste och mest självsäkra.

_Tufsen låtsades falla tillbaka, men snodde sedan runt och bet honom i halsen. _De andra kastade sig över henne.

"_Hundslagsmål! _Blod!"

#450

#183

Några småbarn kom springande.

"Ta honom! Ta honom!"

"Så orättvist, den lurviga är helt ensam!"

"Det är hunden från skrotaffären. Vi måste säga till gubben!"

Några av barnen tog upp pinnar och försökte skilja dem åt, men de flesta stod bara skräckslaget och såg på. De fyra hundarna rullade runt på marken som en enda kropp. Tufsen trycktes ner. Hon hade blivit biten. Till slut kom hon loss och satte tänderna i nackskinnet på hunden med det intryckta ansiktet.

Plötsligt drog sig hundarna tillbaka, och Tufsen släppte förbryllat taget. Några människor hade tagit av sig tröjorna och viftade mot hundarna. Men det var inte det -- hon tyckte att hon hade hört en hund som sa: "Sluta genast!" Hon såg sig flämtande omkring.

"Jag har ju sagt åt er att inte bråka!" Hon hade inte inbillat

sig det. _Rösten var djup och klar.

_Den bruna byrackan och den fläckiga hunden såg skamsna ut.

_De slank undan med svansarna mellan benen. _Hunden med det intryckta ansiktet backade och närmast kröp därifrån. _Tufsen kikade genom håret som fallit ner över ögonen. _En vit, stolt hund med rest ragg stod mitt i folksamlingen. _Han måste vara ledare över det här området.

"_Den där långhåriga hunden är magnifik! _Vems är det?" sa någon.

"_Den där byrackan fick rejält med stryk."

_Tufsen gick långsamt därifrån. _Hon hade ont överallt men rörde sig beslutsamt och såg sig inte om. _Hemmet kändes så långt borta. _Hon fick tårar i ögonen.

"_Hur är det med dig?"

_Tufsen vände sig överraskat om. _Det var den vita hunden. _Hon spände kroppen. _Skulle hon behöva slåss igen? _Men nej, hans blick var bekymrad och pälsen på hans

rygg låg slät. _Hon slappnade av.

"_Det där hade kunnat sluta väldigt illa", fortsatte han. "_Du gör bäst i att undvika dem."

_Tufsen ryckte på axlarna. _Hon måste hem. _Om bara hennes mamma och syskon hade varit där -- de skulle ha slickat hennes sår och skött om henne.

"_Jag har aldrig träffat någon som du", sa den vita hunden. "_Jag har aldrig sett en tik slåss på det sättet."

_Tufsen blev generad, men samtidigt gjorde hans beröm henne arg. _Vad pratade han om? _Bara för att hon var en tik betydde det inte att hon borde ta emot stryk utan att försvara sig. _Hon kände för att bita honom också.

_Den vita hunden gick fram till henne. _Utan ett ord började han slicka hennes sår.

_Sammanfatta romanutdraget

_Svara på frågorna med #1--#2
meningar. _Skriv sedan en samman-
fattning med hjälp av svaren på dina
frågor.

- #1. _Vem är huvudperson i
berättelsen?
- #2. _Vad händer först?
- #3. _Vad händer sedan?
- #4. _Vilket problem inträffar?
- #5. _Löser sig problemet? _Hur i så
fall?
- #6. _Vad händer i slutet av
berättelsen?

_På raderna

- #1. _Ge en kort beskrivning av
_Tufsens utseende.
- #2. _Ge en kort beskrivning av de
andra fyra hundarnas utseende.
- #3. _Hur försökte barnen stoppa
hundslagsmålet?

#4. _Tufsen får beröm av den vita hunden, men berömmet gör henne inte bara glad, utan också arg. _Varför?

_Mellan raderna

#1. _Hur skulle du beskriva _Tufsens inre egenskaper? _Motivera ditt svar.

#2. _Tufsen tänker att hon helst måste vinna mot ledaren. _Varför just mot ledaren?

#3. _Hur tolkar du slutet av berättelsen och meningen " _Utan ett ord började han slicka hennes sår"?

#4. _Har texten något eller några budskap? _Motivera ditt svar.

#5. _Vad tror du händer sedan? _Motivera dina tankar.

#6. _I romanen _- _Hunden som vågade drömma; är huvudpersonen en hund, men det går också att läsa texten som om den handlar om en människa. _Förklara hur.

#7. _ Vilka av dessa teman tar texten upp, tycker du? _ Motivera ditt svar. _ Du kan använda meningen _ - Det framgår i texten genom att; ...

- _ Revansch
- "_ Vi mot dom"
- _ Sorg
- _ Ensamhet
- _ Gruppträck
- _ Mod
- _ Kärlek
- _ Vänskap
- _ Identitet
- _ Svek
- _ Förälskelse
- _ Utanförskap
- _ Hopp
- _ Syskonrelationer
- _ Frihet
- _ Tro
- _ Makt
- _ Självständighet

_Bortom raderna

_Fundera på dessa frågor. _När du svarar på frågorna, återkoppla samtidigt till innehållet i romanutdraget. _Du kan fundera på likheter och skillnader mellan textinnehållet och dina erfarenheter.

- #1. _Att ta upp olika livsfrågor genom att berätta en historia som utspelar sig i djurens värld är vanligt. _Kan du komma på fler berättelser som handlar om djur som tänker och uppför sig som människor?
- #2. _Finns det ämnen som är lättare att ta upp om berättelsen utspelar sig i djurens värld?
- #3. _I texten får _Tufsen beröm som gör henne både glad och arg samtidigt. _Kan du komma på fler exempel där beröm kan ge dubbla känslor? _Har du egna erfarenheter av någon sådan situation?

_Kroppsspråk

_I texten finns det en del beskrivningar av kroppsspråk. _Visa med hjälp av gester och kroppsspråk att du förstår vad dessa ord och uttryck betyder:

- #1. ta ett steg framåt
 - #2. dra upp skuldrorna
 - #3. stirra
 - #4. spänna sig
 - #5. sänka huvudet
 - #6. andas snabbare
 - #7. stelna
 - #8. böja ryggen
 - #9. backa
 - #10. slappna av
- ::: #186 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Adjektiv

_Huvudpersonen heter _Tufsen, ett namn som hon har fått eftersom hennes päls är _tufsig. _Slå upp betydelsen av adjektivet _tufsig i en ordbok. _Texten innehåller många

#458 #186

andra adjektiv. _Här följer några som beskriver hur någon eller något ser ut. _Välj det adjektiv som du tycker passar bäst i dessa meningar (#1--#10). _I några exempel behöver du böja adjektivet.

slät, lurvig, kort, långhårig, mager, mjuk, bred, tjock, klar, fläckig

#1. _Den här hunden har mycket päls.

_Den är alldeles ---

#2. _Jag ska måla om den här byrån.

_Men först måste jag sandpappra, så att ytan blir ---

#3. _Nu ska jag börja läsa den här --- boken på #500 sidor.

#4. _Jag har alltid velat ha en --- hund, så jag kommer att välja den vita hunden med bruna fläckar.

#5. _Med --- och tydlig röst berättade hon nyheten.

#6. _Nu är jag alldeles för --- och behöver gå till frisören.

#7. _Efter sjukdomsperioden var hon mycket ---

#186

#459

- #8. _Min syster är ganska lång, men jag är ---
- #9. _Vilken bekväm soffa med många --- kuddar och filtar.
- #10. _Bordet är för --- och får inte plats vid fönstret.

_Fler adjektiv

_Här följer några adjektiv som beskriver inre egenskaper eller hur någon känner sig. _Välj det adjektiv som du tycker passar bäst i dessa meningar. _I några exempel behöver du böja adjektivet.

artig, stark, skamsen, sömnig, arg, stolt, självsäker, skräckslagen, generad, ouppfostrad

- #1. _Deras barn är --- och gör som de vill. _Föräldrarna säger aldrig ifrån.
- #2. _Hon har stora kunskaper och visar det också. _Hon är ---
- #3. _Som anställd är det viktigt att vara --- mot kunderna i affären.

- #4. _Vad --- du är som orkar lyfta så tungt.
- #5. _Jag blev ---, när jag plötsligt såg en orm vid sidan av vägen.
- ::: #187 :::::::::::::::::::::::::::::::
- #6. _Hon kände sig --- när hon förstod att hon hade sårat honom.
- #7. _Nu är jag --- och tänker gå och lägga mig.
- #8. _Ni ska vara --- över att ni klarade den svåra uppgiften.
- #9. _Han blev --- när han skulle berätta om sina känslor.
- #10. _Hon blev --- och sa ifrån med skarp röst.

_Samtala och diskutera

- #1. _Förklara hur fraserna " _Du som bara är en tik" och " _Jag har aldrig sett en tik slåss på det sättet" säger något om hundarnas fördomar om hur en tik är och beter sig.
- #2. _Diskutera och ge exempel på fördomar som finns i vårt samhälle.

- #3. _ Vilka är förklaringarna till att det finns fördomar, tror du?
- #4. _ Vad kan vi göra för att motverka fördomar?

_Skriv själv

- #1. _ Den vita hunden säger " _ Jag har aldrig träffat någon som du".
_ Till vem skulle du säga samma sak? _ Skriv en text till den du tänker på och beskriv på vilka sätt personen är speciell för dig.
- #2. _ Textutdraget är från en roman som heter _ - Hunden som vågade drömma;. _ Krävs det mod för att våga drömma? _ Skriv en text där du resonerar kring det.

_Sun- _Mi _Hwang

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en kvinna med svart vågigt hår, svarta ögon och ljus hy som sitter armbågarna på bordet och lutar hakan mot sina knäppta händer. _Hon har rosa läppstift, silverhalsband runt halsen och en rutig klocka. _Hon ler mot kameran.

=====

_Sun- _Mi _Hwang är en författare från _Sydkorea. _Hon är född #1963 och bor i _Seoul, där hon är professor i litteratur. _Hennes debutbok publicerades #1995. _Sedan dess har hon skrivit nästan #50 böcker.

_Hennes mest kända bok är _- _Hönan som drömde om att flyga;. _Den kom ut år #2000, har sålts i cirka #2 miljoner exemplar och översatts till mer än #20 språk. _Den har också blivit animerad film.

_Sun- _Mi _Hwang har berättat att

- Hönan som drömde om att flyga; är baserad på hennes pappas liv. Han hade ett hårt liv. Familjen levde fattigt under Sun-Mi Hwangs uppväxt och hade inte råd att betala hennes skolgång. Men hon läste hemma på egen hand och kunde senare studera vidare.

Romanen - Hunden som vågade drömma; publicerades #2012. Den svenska översättningen kom ut #2017. Precis som - Hönan som drömde om att flyga; tar romanen upp viktiga livsfrågor, samtidigt som handlingen är förlagd i djurens värld. Böckerna är alltså skrivna som fabler, där djuren tänker och handlar som människor.

Källor: koreatimees.co.kr,
varldslitteratur.se

- g) viktigaste händelser
- h) jag-form
- i) du-tilltal
- j) tredje person
- k) kronologisk ordning
- l) tillbakablick
- m) person
- n) miljö

#2. _Gör en lista på alla karaktärer som nämns i texten. _Skriv ner allt du vet om karaktärerna.

#3. _I vilken miljö utspelas texten? _Skriv ner allt du vet om miljön.

#4. _Kan du göra några kopplingar mellan textutdragen som du har läst? _Går det att hitta likheter när det gäller:

- tema
- motiv
- budskap
- miljö
- karaktärernas egenskaper
- berättarperspektiv

_Tala, lyssna och samtala

_Hur mycket svenska talar du när du är i skolan? _Ibland är det svårt att hitta tillfällen att träna.

_Kanske är det så många elever i gruppen att inte alla kommer till tals.

_Dessutom är skolmiljön annorlunda jämfört med de situationer som du ställs inför i vardagen. _Du har säkert upplevt att du förstår allting som din lärare säger, men så fort du lämnar skolan blir samtalen svårare. _Plötsligt pratar de du träffar så snabbt att det är lätt att tappa tråden. _Och det är ju framför allt utanför skolan du ska använda din svenska, som till exempel när du ska presentera dig själv på ett föräldramöte i ditt barns skola, diskutera något med en vän eller hålla en presentation för kollegerna på jobbet.

__Så vad kan du göra för att öva på din muntliga svenska? _Det ska du få tips om i det här kapitlet. _Det handlar om samtal där du interagerar med andra, men också om berättelser och presentationer där du måste göra det mesta av jobbet själv.

_I det här kapitlet får du bland annat ...

- é analysera vardagliga samtal.
- é återberätta något som du har läst, hört eller upplevt.
- é träna på att hålla en muntlig presentation.

_Kom igång

_Vad kan du göra i dessa situationer? _Skriv ner minst en användbar mening för varje situation.

#1. _Du blir uppringd av en telefonförsäljare. _Hur avslutar du samtalet så fort som möjligt, utan att låta otrevlig (och utan att köpa något)?

#2. _Din granne som bor under din lägenhet knackar på dörren och klagar på att du klampar för hårt på golvet. _Vad säger du?

#3. _Expediten i affären frågar om du vill ha hjälp, men du vill helst titta en stund på egen hand. _Vad säger du?

#4. _Du är hemma hos en vän och råkar spilla ut en kopp kaffe över bordet. _Vad säger du?

#5. _Du har svårt att förstå
instruktionerna till en
skoluppgift. _Du träffar en annan
person från din grupp och vill
fråga om hjälp. _Vad säger du?

#470

#191

_Samtal

=== _Nu ska du ... =====

- analysera vad som får ett samtal att flyta på.
- föra fram argument i en diskussion.
- träna på att argumentera utan att det blir en konflikt.
- sammanfatta något du har läst och diskutera det med andra.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig att medverka i olika slags samtal och diskussioner, bland annat genom att ta egna initiativ och genom att bemöta andras inlägg och åsikter.

_Varför?

_Ett samtal är förmodligen den viktigaste och mest grundläggande

formen för mänsklig kommunikation.

_Genom samtalet utbyter du både information och åsikter med andra människor. _Dessutom är samtalet ett effektivt verktyg för den som vill utveckla sin svenska.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska kunna diskutera och samtala om olika ämnen, bland annat genom att ställa frågor och framföra åsikter med underbyggda argument.

::: #193 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Innan du börjar

_Det finns många uttryck om att tala, lyssna och samtala. _Här är tjugo exempel. _Läs igenom listan och försök gissa vad orden betyder. _Sök sedan i förklaringarna till höger, och para ihop rätt uttryck (#1--#20) med rätt förklaring (a--t). _Skriv till sist egna meningar med uttrycken.

- #1. en fågel har viskat i mitt öra
- #2. få sista ordet
- #3. ge svar på tal
- #4. ha något på tungan
- #5. hålla låda
- #6. in genom det ena örat och ut
genom det andra
- #7. inte få en syl i vädret
- #8. mumla i skägget
- #9. mycket ska man höra innan
öronen trillar av
- #10. ord står mot ord
- #11. prata bredvid mun
- #12. prata i munnen på varandra
- #13. prata i nattmössan
- #14. slå dövörat till
- #15. spetsa öronen
- #16. tala klarspråk
- #17. tala med kluven tunga
- #18. tala till punkt
- #19. tystnaden talar för sig själv
- #20. väggarna har öron

- a) när andra pratar så mycket att man inte får fram ett ord
- b) när man säger något som egentligen är hemligt
- c) jag har hört ett rykte
- d) få rätt om något
- e) ge igen, ofta med ett starkt motargument
- f) påpekande när någon blir avbruten, för att visa att man inte har sagt allt man vill säga
- g) prata samtidigt och avbryta varandra
- h) att vilja säga något, men inte komma på det rätta ordet
- i) prata oavbrutet, ofta improviserat framför en publik
- j) direkt glömma information som getts
- k) tala otydligt, ibland för att man inte vågar tala ut
- l) när det som sagts verkar vara tokigt
- m) när två personer ger två olika versioner och det är oklart vem som har rätt
- n) prata strunt eller säga något som är helt felaktigt

- o) låta bli att lyssna
- p) lyssna uppmärksamt
- q) uttrycka sig rakt på sak utan omskrivningar
- r) att säga en sak men mena eller göra något annat
- s) när ett uttalande möts av tystnad, eventuellt för att ingen förstår, att alla håller med eller att ingen håller med
- t) när man misstänker att någon tjuvlyssnar på ett samtal

_Att samtala är att turas om

_Vilken roll brukar du ha i ett samtal? _Är du den som tar initiativ till samtalet? _Den som pratar mest? _Eller sitter du tyst och väntar på att du verkligen har något viktigt att säga? _Kanske brukar du sticka in med roliga kommentarer som får de andra att skratta?

_I ett vardagligt samtal gäller det att ge och ta. _Det är ett slags samspel mellan dig och din samtalspartner där ni turas om att ha ordet. _När du inte talar ska du istället lyssna. _Växlingen mellan att lyssna och tala brukar kallas för _turtagning.

_Turtagningen brukar fungera utan problem mellan personer som känner varandra väl. _Ni märker när det är dags att bekräfta, avbryta eller byta ämne. _Om du pratar med någon som du inte känner så väl måste du istället vara uppmärksam på samtalets signaler. _Hur länge ska

du lyssna utan att säga något? _Vad gör du om du vill ta ordet? _Vad gör du om du vill att den andre fortsätter prata?

_Lyssna aktivt

_I ett samtal är det minst lika viktigt att lyssna som att tala.

_Att lyssna aktivt innebär framför allt att du bekräftar och ger återkoppling till den som talar.

_Prova till exempel att lägga in småord medan du lyssnar, som ett "mm" eller ett "a-ha". _Du kan också bekräfta talaren med korta utrop, som "just det", "är det sant?", "absolut" eller "eller hur?". _Om det är något du inte förstår är det bättre att stanna upp och ställa en fråga. _Annars kommer den som talar snart märka att du tappat tråden, och i värsta fall tolka det som att du är ointresserad.

_Samtalets kroppsspråk

_Ditt kroppsspråk säger mycket om ditt intresse och din inställning under ett samtal. _För att samtalet ska bli lyckat är det viktigt att ha ett öppet, välkomnande kroppsspråk.

_En person som sitter lätt framåtlutad visar större intresse än en person som lutar sig bakåt. _Med hjälp av dina huvudrörelser kan du signalera allt ifrån "ja, jag håller med dig" till "det du säger verkar fullständigt galet".

_Kroppsspråket och andra icke-verbala signaler är också viktiga för att turtagningen ska fungera.

_Om du gör en längre paus när du talar är det en signal om att någon annan kan komma in i samtalet. _Om du nickar medan du lyssnar är det istället en signal om att den som talar kan fortsätta tala.

::: #195 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Du har säkert upplevt att det är svårare att tala med någon i telefon än i verkligheten. _Det beror på att

#478

#195

många av de icke-verbala signalerna försvinner i ett telefonsamtal.

_Därför är det extra viktigt att ge ifrån sig bekräftande ljud när du lyssnar på någon i telefon. _Om du istället sitter helt tyst kommer den andre snart bli osäker och fråga: är du kvar?

=== _Bildbeskrivning =====

_En tjej och en kille sitter och pratar på ett bibliotek. _Tjejen har brunt uppsatt hår, svarta glasögon och är klädd i en grön jacka och en svartvit scarf.

_Mannen har kort svart hår och är klädd i en röd- och blårutig skjorta. _De håller i en _Ipad och ler mot varandra.

=====

_Tala om mat

_Alla människor har en relation till mat. _Därför är det ett tacksamt ämne att tala om, särskilt med någon du inte känner så väl. _Samtalet brukar bli odramatiskt och neutralt.

_Sätt dig tillsammans med en eller två andra elever från gruppen.

_Intervjua varandra genom att ställa dessa frågor. _Lägg gärna till följdfrågor.

é _Vad åt du till frukost idag?

é _Vad äter du helst, om du får välja?

é _Finns det någon mat som du absolut inte äter?

é _Finns det någon svensk mat som du tycker är ovanlig eller konstig?

é _Brukade din mamma eller pappa laga någon särskild mat när du var liten?

é _Finns det någon mat från ditt hemland som andra brukar tycka är ovanlig eller konstig?

é _ Vilken är din favoritmat från
_ ditt hemland?

_Försök sedan komma överens om en
_middag som alla tycker är god. _Vad
skulle ni beställa på en restaurang,
om ni måste äta samma mat?

_Tala om skrock

_Den som tror på skrock tror att
vissa vardagliga händelser kan ge
tur eller otur. _För många är
exempelvis fredagen den #13:e en
otursdag. _Ett annat exempel är att
många svenskar använder uttrycket
"peppar peppar, ta i trä" för att
förhindra att något otrevligt ska
hända. _Detta betyder också otur för
den som är skrockfull:

- att lägga nycklar på bordet
- att gå under en stege
- att se en svart katt gå över gatan
- att krossa en spegel

_Sätt dig tillsammans med en eller
_två andra elever från gruppen.

#196

#481

- #1. _Gå igenom listan över saker som ger otur. _Har ni hört om dem sedan tidigare? _Känner ni till andra saker som ger otur?
- #2. _I _Sverige och många andra länder är #13 ett oturstal. _Känner du till några andra siffror som antingen ger tur eller otur?
- #3. _Diskutera om det finns platser, siffror, saker, människor eller annat som kan ge tur eller otur.
- ::: #197 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Intervjua sedan varandra. _Ställ bland annat dessa frågor:

é _Tror du på skrock?

é _Tror du på något annat övernaturligt, till exempel spöken?

é _Känner du någon som är skrockfull?

é _Kan du ge exempel på skrock från ditt hemland?

_Sammanfatta till sist era diskussioner i en kort text. _Den kan heta _- Exempel på skrock från olika länder;.

#482

#197

_Iaktta och lyssna

_I övningarna " _Tala om mat" och " _Tala om skrock" ska du föra ett samtal med andra i gruppen. _Om du inte deltar i samtalet kan du ändå iaktta och lyssna aktivt. _När du lyssnar på andra är det ofta lättare att se hur turtagningen fungerar. _Lyssna när några av de andra i gruppen samtalar och lägg särskilt märke till detta:

- #1. _ Vilka ämnen handlar samtalet om?
 - #2. _ Hur går det till när någon byter ämne?
 - #3. _ Vem talar mest?
 - #4. _ Vem verkar mest intresserad av samtalet?
 - #5. _ Är det någon som blir avbruten, eller får alla tala till punkt?
 - #6. _ Hur är kroppsspråket hos den som lyssnar?
 - #7. _ På vilket sätt visar lyssnaren att budskapet går fram?
 - #8. _ Hur avslutas samtalet?
- #197 #483

_Experimentera dig fram när du
_lyssnar på någon i ett samtal.
_Prova till exempel att ...

- a) luta dig fram, för att sedan
istället luta dig tillbaka.
_Blir det någon skillnad?
- b) sitta helt tyst, utan att
bekräfta talaren med ord eller
nickningar. _Hur länge
fortsätter talaren att tala?
- c) himla med ögonen
- d) skaka på huvudet
- e) nicka

::: #198 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Ställ frågor!

_Har du svårt att inleda samtal med
_någon som du inte känner? _En enkel
metod är att ställa en fråga.

_Frågorna är ett sätt att visa att
du är intresserad av en annan
person. _Dessutom bollar du över
initiativet till den du talar med.

_Ja, nej eller andra svar

_Det finns två olika typer av frågor. _Ja- eller nej-frågor börjar ofta med ett verb, till exempel
_- Kommer du i morgon?, _Vill du ha mer kaffe?; eller _- Ska du gå hela vägen till skolan?; _Sådana frågor används om du vill ha information som kan bekräftas med ett ja eller nej. _Om du vill ge ett positivt svar på en negativ fråga svarar du med _-jo: _Kommer du inte imorgon? _Jo, jag kommer. _Du ska väl inte gå hela vägen till skolan? _Jo, det tänkte jag;.

_Frågeordsfrågor börjar istället med ett frågeord. _Typiska frågeord är _-när, vad, vem, hur, varför; eller _vilken. _Efter frågeordet kommer ett verb, till exempel i
_- När kommer du i morgon?, _Hur många dagar är det kvar till semestern?; eller _- Varför är du alltid så arg?;

_Som man frågar får man svar

_Ja- eller nej-frågor är exempel på slutna frågor, alltså frågor som kan besvaras med ett enkelt svar. Även frågeordsfrågor kan vara slutna, till exempel - Hur är läget? (Bra), Vad är det för dag idag? (Tisdag); eller - Var kommer du ifrån? (Sverige);. Sådana frågor är inte särskilt användbara om du vill starta eller hålla igång ett samtal. De enkla svaren leder ofta till att samtalet dör ut eller att du måste ställa en ny fråga för att komma vidare.

_Om du vill inleda ett samtal kan du istället försöka ställa öppna frågor, alltså frågor som kräver mer uttömmande svar.

_Exempel på öppna frågor är - Hur känner du honom?, Vad tycker du om den här festen?; och - Hur kändes det när du kom tillbaka hit efter så många år?; _Kanske kan du själv ge exempel på någon bra, öppnande fråga som leder vidare till

#486

#198

ett samtal? _Tipsa gärna varandra i gruppen.

::: #199 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Ställa en fråga

=== _Bildbeskrivning =====

_Några ungdomar sitter runt ett bord och dricker kaffe. _De skrattar och ser ut att trivas tillsammans. _På bordet står några glas och två tomma flaskor vatten.

=====

_I talspråk kan man ibland höra meningen "_Kan jag fråga en fråga?", men det är mer korrekt att säga "_Kan jag ställa en fråga?".

_I meningar där verbet och substantivet liknar varandra försöker svenskan undvika upprepningar. _Men det finns undantag.

_Det heter till exempel _-drömma en dröm; och _-be en bön;.

_Alltid samma fråga

_Läs texten om _Nora, _Atrina och
_Milan och svara sedan på frågorna.

_Nora, fyra år: _Vuxna ställer bara
två frågor. _Den första är _ - _Vad
heter du?; och den andra är _ - _Hur
gammal är du?; _När jag träffar
någon vuxen brukar jag säga svaren
direkt så att de slipper fråga.

"_Jag heter _Nora och är fyra år".
_Men jag är inte så intresserad av
vad de vuxna heter eller hur gamla
de är. _Jag vill hellre leka.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en liten flicka med kort
_ljusbrunt hår, snedlugg och gröna
ögon. _Hon tittar åt sidan och
räcker ut sin arm mot något.

=====

_Atrina, #16 år: _Svenskar brukar alltid bara ställa två frågor.

_ - Var kommer du ifrån?; och _ - Hur länge har du bott i _Sverige?; _Jag vet inte hur många gånger om dagen jag måste svara på det. _Sedan brukar samtalet dö ut.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en tjej med långt svart hår, mörka ögonbryn och bruna ögon. _Hon är klädd i en klarblå tröja och ler ett stort leende mot kameran.

=====

_Milan, #26 år: _Det är svårt att träffa nya människor. _På fester blir det ofta stelt. _Alltid samma fråga: _Vad jobbar du med? _Om man inte har något jobb, eller -- som jag -- inte är så stolt över sitt jobb, är det inte särskilt roligt att behöva svara på det gång på gång.

=== Bildbeskrivning =====

Foto på en kille med brunt bakåtkammat hår, bruna ögon och mörkt skägg. Han är klädd i en blå dunjacka och har en ryggsäck på ryggen. Han vänder huvudet mot kameran och ler.

=====

#1. Vad har Nora, Atrina och Milan gemensamt?

- a) De tycker att det är tråkigt att många samtal dör ut så fort.
- b) De har svårt att veta vad de ska prata om när de träffar nya människor.
- c) De tycker att det är tjatigt att alltid svara på samma frågor.
- d) De tycker att det är svårt att träffa nya människor.

#490

#200

#2. _Skriv nya meningar där du använder dessa uttryck från texten.

- a) många gånger om dagen
- b) dö ut
- c) gång på gång

#3. _Vad tänker du när du hör _Noras, _Atrinas och _Milans berättelser? _Påminner de dig om något i ditt liv?

#4. _Ge exempel på frågor som du brukar ställa när du träffar nya människor. _Vilka frågor tror du passar om du träffar _Nora, _Atrina eller _Milan?

::: #201 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Många olika slags frågor

_Vilken typ av fråga passar in i meningarna? _Välj det alternativ som du tycker passar bäst.

#1. _Om svaret redan antyds i frågan är det en --- fråga.

- a) ledande
- b) tongivande
- c) laddad

#2. _En fråga som är svår att lösa brukar kallas för en --- fråga.

- a) skarp
- b) knivig
- c) sylvass

#492

#201

#3. _En fråga som tränger sig på och är jobbig att svara på brukar kallas för en --- fråga.

- a) närsynt
- b) närgången
- c) närodlad

#4. _En fråga som man egentligen inte väntar sig något svar på brukar kallas för en --- fråga.

- a) retorisk
- b) rebellisk
- c) respekterad

#5. _En svår fråga som lätt kan orsaka konflikt kallas för en --- fråga.

- a) ömtålig
- b) snarstucken
- c) känslig

#6. _En aktuell fråga som kräver omedelbar uppmärksamhet kallas för en --- fråga.

- a) brännande
- b) tempererad
- c) svettig

#7. _Om en fråga är oviss in i det sista är det en --- fråga.

- a) öppen
- b) diffus
- c) svår fångad

#8. _En fråga om något som kanske kan hända, men som inte har hänt när man ställer frågan är en --- fråga.

- a) vetenskaplig
- b) analytisk
- c) hypotetisk

#9. _En politisk fråga som handlar om till exempel jämställdhet, diskriminering och mångfald brukar kallas för en --- fråga.

- a) slak
- b) lös
- c) mjuk

#10. _En fråga som du vill undvika att besvara därför att du känner att du inte har gjort helt rätt kallas ---

- a) ansvarsfråga
- b) moralfråga
- c) samvetsfråga

_Diskutera

=== _Bildbeskrivning =====

_Tre män och en kvinna sitter på ett podium med varsin mikrofon framför sig. _Kvinnan har kort, ljus hår och är klädd i en grå kavaj och vit blus. _Alla män är klädda i vit skjorta, slips och kostym. _En av männen talar och övriga vänder blicken mot honom.

=====

_En _diskussion är ett mer strukturerat samtal mellan två eller flera personer. _Diskussionen har ofta ett syfte. _Det kan vara att skaffa mer kunskap om ett speciellt ämne eller att hitta en lösning på ett problem. _De som diskuterar bidrar med sin kunskap och sina perspektiv, och på det sättet kan samtalet leda längre än om deltagarna tänkt igenom problemet på egen hand. _I bästa fall leder diskussionen till att gruppen kommer

överens om en lösning som alla är nöjda med. Det kallas för att nå konsensus.

Om de som diskuterar inte är överens, men ändå måste nå fram till en lösning, kan de istället enas om en kompromiss. Det innebär att ingen av deltagarna blir helt nöjd, men att alla kan acceptera lösningen. Deltagarna får ta och ge. Kompromissen är ofta ett resultat av en förhandling.

Ibland uppstår förstås diskussioner då deltagarna inte kan enas. Det behöver inte vara ett problem. Alla människor behöver inte alltid tänka lika, och oenighet är tvärtom något som brukar beskrivas som positivt i en demokrati. Men ibland kan oenigheten leda fram till en konflikt. Konflikten är en sorts kollision mellan olika människors intressen, värderingar eller handlingar. Den som befinner sig i en djup konflikt känner sig ofta frustrerad, irriterad och blockerad.

_Debatt

_En diskussion mellan deltagare som har en tydlig åsikt redan på förhand brukar kallas för en _debatt.

_Syftet med debatten är inte att hitta en gemensam lösning, utan snarare att påverka andra genom att föra fram sina argument. _De som debatterar är ofta oense om vad som är rätt och fel.

_Deltagarna i en debatt ändrar sällan sina åsikter. _Istället är målet att försöka påverka åhörarna, alltså de som lyssnar. _Debatter kan föras på många olika platser, både vid det privata middagsbordet och i riksdagshuset mellan politiker.

_Vad betyder orden?

_Förklara med egna ord dessa begrepp från texten.

- #1. argument
- #2. diskussion
- #3. debatt
- #4. förhandling
- #5. komma överens
- #6. kompromiss
- #7. konflikt
- #8. konsensus

_Ge egna exempel

_Skriv eller berätta om ...

- a) senaste gången du diskuterade något med någon. _Vad handlade diskussionen om?
- b) en gång som du och en vän eller släkting hade svårt att komma överens. _Vad bråkade ni om?
- c) när du har varit i en konflikt någon gång. _Om konflikten är löst -- hur löste ni den?

#204

#499

_Skriv en egen dialog

_Välj en av bildbeskrivningarna.

_Vad tror du att de diskuterar? _Vad säger de till varandra? _Skriv ner repliker som passar till den bild du har valt.

_Tre bilder.

a) förälder och barn

_En man sitter lutad mot en vägg och håller ett litet barn i sin famn. _Barnet gråter och lutar sitt huvud mot mannens axel.

b) två vänner

_Två tjejer sitter bredvid varandra i en säng med varsin mobil. _De tittar på varandra och gapskrattar.

c) två kollegor

_En man sitter på ett kontor och skriver på en skrivplatta.

_En kvinna böjer sig fram och visar honom något på en dator.

_En het potatis

_Det finns frågor som ofta återkommer och debatteras i politiken.

_Här är tio exempel. _Välj ett av dessa ämnen:

é _Det ska vara gratis att åka kollektivtrafik.

é _Skatten på bensin ska vara hög.

é _Skatten på cigaretter och alkohol ska vara hög.

é _Föräldraledigheten ska delas lika mellan föräldrarna.

é _Det behövs fler enkla jobb.

é _Barn (och föräldrar) ska kunna välja vilken skola de vill gå i.

é _Barnbidraget borde bara delas ut till föräldrar som behöver det.

é _Medicinska djurförsök borde stoppas.

é _Det borde inte vara tillåtet med mobiltelefoner i skolan.

é _Antalet lov dagar i grundskolan är för många.

_Sök sedan efter information om ditt ämne på nätet. _Ta reda på vilka som är de vanligaste argumenten _för och _mot.

#1. _Skriv ner tre argument för påståendet.

#2. _Skriv ner tre argument mot påståendet.

#3. _Gradera argumenten från det starkaste argumentet till det svagaste argumentet.

#4. _Ta ställning! _Är du för eller mot?

#5. _Sök upp någon annan i gruppen. _Den personen behöver inte ha valt samma påstående som du.

#6. _Turas om att presentera och lyssna på de ämnen ni har valt. _Ge exempel på argument för och mot. _Diskutera!

_Avsluta uppgiften med att skriva ett debattinlägg. _Ta hjälp av sidan #107.

#502

#205

_Argumentera utan att det blir en
_konflikt

_Många konflikter beror på missför-
_stånd. _Ibland kan du skapa onödiga
_problem bara genom ditt sätt att
_uttrycka dig. _Det kan vara svårt
_att bedöma hur ett yttrande tolkas
_av den andre, särskilt när du disku-
_terar på ditt andraspråk. _Men det
_finns några grundregler som du kan
_hålla dig till för att diskussionen
_eller debatten inte ska spåra ur.

é _Skilj på sak och person. _Att
_tycka olika är inte detsamma som
_att tycka illa om någon. _Därför
_är det viktigt att hålla sig till
_saken och inte angripa den andre
_som person. _Det är okej att säga
_"jag tycker att du har fel", men
_inte "jag tycker att du är dum i
_huvudet".

é _Försök att använda sakargument
_istället för värderande argument.

_Ett sakargument bygger på fakta

och kan kontrolleras. _Ett värderande argument bygger istället på vad någon känner eller tycker.

é _En generalisering är när du använder enstaka händelser eller människor för att dra allmänna slutsatser. _Många generaliseringar är ofarliga, till exempel - Den svenska sommaren är alltid kall och regnig;. _Men undvik att generalisera människor eller grupper av människor. _Exempel på sådana generaliseringar är att svenskar är kalla och svåra att lära känna, smålänningar är snåla, norrlänningar är tysta och norrmän är glada.

é _Undvik aggressiva ord och uttryck, till exempel "håll käften", "det där är skitsnack" eller "fattar du ingenting?". _Istället kan du visa att du tycker annorlunda med helt andra ord. _Ett sätt är att ge din motståndare delvis rätt, för att sedan uttrycka din egen åsikt.

_Här är några exempel.

_ Du kan visserligen ha rätt när du
_ säger att ... _Men jag tycker å
_ andra sidan att ...
_ Det kan nog stämma i vissa lägen,
_ men ...
_ En annan tanke är att ...
_ Kanske kan det också vara så att
_ ...
_ Visst kan det vara så, men man
_ kan också tänka sig att ...
_ Jag har full förståelse för ...
_ men ...
_ Jag kan sympatisera med ... men
_ ...

_Debattforum

_På ett debattforum diskuterar några medlemmar om svenska skolbarn bör ha långa eller korta sommarlov. _Läs igenom argumenten:

- a) _Jag tycker att sommarlovet är för långt. _Svenska skolbarn är lediga i tio veckor. _När de kommer tillbaka på hösten har de glömt allt de lärde sig under våren.
- b) _Barnen måste få ha sitt sommarlov! _De behöver vila från läxor och hårt arbete.
- c) _Nej, fem veckors sommarledighet borde räcka! _Inte konstigt att den svenska skolan tappar i internationella jämförelser. _Svenska barn blir bara dummare och dummare.

- d) _Det finns forskning som visar att många skolbarn mår dåligt under sommaren. _Föräldrarna måste stressa med scheman och semesterdagar för att få familjelivet att gå ihop.
- e) _Sommarlovet är otidsenligt. _Barnen bör förbereda sig på hur det fungerar i arbetslivet, och där är det ingen som har mer än fem-sex veckors semester.
- f) _Vad är du för en elak person? _Vill du ta ifrån barnen sommarlovet? _Många barn utvecklas mer av att vara fria och lediga än när de sitter instängda i ett klassrum.
- g) _Det finns en romantisk bild av sommarlovet och den svenska sommaren. _I själva verket är det många barn som far illa. _Alla familjer har inte råd att åka på semester eller köpa en sommarstuga.

_Svara sedan på frågorna:

- #1. _Vem är för och vem är mot långa sommarlov?
- #2. _Kan du hitta exempel på sakargument och värderande argument?
- #3. _Kan du hitta något exempel på personangrepp?
- #4. _Kan du hitta något exempel på generalisering?
- #5. _Vilka argument tycker du är starka och vilka är svaga?
- #6. _Finns det andra argument som inte kommer fram i diskussionen?
- #7. _Ta ställning! _Tycker du att sommarloven i _Sverige är för långa? _Diskutera gärna med någon annan i gruppen. _Skriv sedan en kort text där du presenterar dina argument.

_Muntlig presentation

=== _Nu ska du ... =====

- träna på att återberätta något du har upplevt.
- förbereda dig inför en muntlig presentation.
- anpassa innehållet och strukturen i din presentation till olika situationer.
- använda presentationstekniska verktyg.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig att berätta och presentera något för olika mottagare. _Det innebär bland annat att du ska kunna anpassa språk, innehåll och disposition efter olika situationer. _Du ska också kunna genomföra en presentation med stöd av olika hjälpmedel.

_Varför?

_Att återberätta något du har hört, läst eller upplevt är en viktig del av ett vardagligt samtal. _Såväl i skolan som i arbetslivet kommer du dessutom att behöva presentera olika ämnen för olika grupper av människor.

_Innehållet i kursen

_Enligt kursplanen ska du förbereda och genomföra muntliga redogörelser där strukturen och innehållet är anpassade till syftet, mottagaren och sammanhanget. _Det innebär bland annat att den muntliga redogörelsen har en fungerande inledning, innehåll och avslutning.

_Innan du börjar

_Fyra bilder.

- #1. _En lärare står framför en grupp elever i ett klassrum. _Han pekar på tavlan och förklarar något.
- #2. _En person uppträder på scen inför en stor publik.
- #3. _En person håller ett tal inför brudparet på ett bröllop.
- #4. _En kvinna sitter i en ring tillsammans med några barn och läser. _Barnen tittar på varandra och skrattar.

_Läs bildbeskrivningarna.

- #1. _Vad tror du blir sagt i de olika talsituationerna?
- #2. _Vad skiljer talsituationerna från varandra?
- #3. _Har du själv befunnit dig i liknande situationer?

_Tala inför andra

=== Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Nervös av att prata inför folk?

_Då är du inte ensam. Mer än var fjärde vuxen undviker helst att hålla tal i formella sammanhang.

_Bildbeskrivning

_En mikrofon står på en scen framför en publik.

=====

_Det finns många sammanhang då du förväntas hålla en presentation eller ett anförande inför en grupp.

_Det kan vara privat, till exempel när du ska tacka för maten efter en fin middagsbjudning. Det kan också vara i arbetet, till exempel när du ska presentera något för dina kollegor. Eller så kan det vara i skolan, till exempel när du ska redovisa något för de andra i gruppen. Många känner sig nervösa

och spända inför sådana situationer.
_Andra njuter av att befinna sig i
strålkastarljuset och ha alla
blickar riktade mot sig.

_Börja med en mindre grupp

_Om du är orolig för muntliga
presentationer är det en bra idé att
träna i en mindre grupp, gärna med
en publik som du känner väl. _I
vardagslivet finns det gott om
situationer som liknar muntliga pre-
sentationer. _Kanske har du upplevt
något som du vill dela med dig av?

_Kanske har du sett en film som du
vill berätta om för dina vänner?

_Tänk igenom vilken effekt din
berättelse har på dem som lyssnar.

_Vilken respons fick du? _Verkar det
som om alla förstod? _Vad kan du
göra bättre till nästa gång?

_Förbered dig noga

_Det viktigaste du kan göra för att
din presentation ska bli så bra som
möjligt är att förbereda dig noga.

#210

#513

_Tänk igenom vad du vill säga.

_Samla fakta. _Ta reda på vad dina
_åhörare redan vet om ditt ämne och
hur du kan väcka deras intresse.

_Och framför allt -- träna!

::: #211 :::::::::::::::::::::::

_Experternas bästa tips

_Hur gör du egentligen för att den
muntliga presentationen ska bli så
bra som möjligt? _Här är tips från
personer som är vana vid att
föreläsa och presentera.

#1. _Gå ut starkt

_Det är viktigt att fånga
publikens intresse och uppmärk-
samhet. _Det gör du bäst under de
första två-tre minuterna av din
presentation. _Slösa inte tid på
en lång introduktion, utan inled
istället med ett konkret exempel,
en stark historia eller en talande
bild.

#514

#211

- #2. _Tänk på publikens behov
_Du måste fundera igenom vad publiken vill få ut av din presentation. _Berätta hellre det du tror att publiken vill veta än det du själv vill berätta.
- #3. _Knyt an till publiken
_Le och titta publiken i ögonen.
_Försök också läsa av hur publiken reagerar, och var beredd att ändra din plan om publiken vill veta mer eller inte förstår.
- #4. _Sammanfatta ditt budskap
_Försök att med en eller ett par meningar sammanfatta det du vill att publiken ska ta med sig. _Med en tydlig sammanfattning i bakhuvudet blir det lättare att fokusera på huvudbudskapet.
- #5. _Var engagerad och se till att ha roligt
_Att ha roligt kan vara lättare sagt än gjort om du är nervös.
_Men faktum är att engagemang smittar. _Om du verkligen är

intresserad av det du berättar kommer det att lysa igenom, och det blir lättare att få publiken med sig.

_Svara på frågorna

- #1. _Gå igenom tipsen från experterna. _Förstår du innebörden av alla tips?
- #2. _Finns det något tips som du tycker är bättre än något annat?
- #3. _Finns det något tips som du behöver träna särskilt på?
- #4. _Finns det andra tips som du kan dela med dig av till andra för att de ska lyckas med en presentation?

#516

#211

_Presentationer i arbetslivet

_I många yrken är det viktigt att kunna hålla muntliga presentationer.

_Här berättar fyra yrkesverksamma personer om hur talsituationerna kan se ut i deras arbeten.

_Ramin Alamshahi arbetar som ingenjör på ett stort, svenskt företag.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en man med kalt huvud, glasögon och grått skägg. _Han lägger huvudet på sned och ler.

=====

-- _Jag berättar ofta något för mina kollegor, till exempel resultaten från en rapport eller en studie som vi har gjort. _Ibland presenterar jag något för externa gäster eller kunder från andra företag. _Där jag jobbar talar vi engelska i alla officiella sammanhang. _I början var

det lite ovant att hålla en presentation på engelska, men nu är jag van.

_Vad är ditt tips för att göra presentationen bättre?

-- _Jag brukar använda hjälpmedel som gör att de som lyssnar har uppmärksamheten riktad mot något annat än mig. _Helst använder jag mig av bilder. _Det kan vara en bild på ett papper som jag skickar runt till dem som lyssnar. _Eller också visar jag bilden på storbild med hjälp av en powerpoint-presentation. _Det är skönt om åhörarna får vila blicken på en bild. _Samtidigt måste förstås bilden passa ihop med det jag säger, så att den inte förvirrar.

Emma Andrén arbetar som präst i Svenska kyrkan.

=== Bildbeskrivning =====

Foto på en tjej med ett stort leende, brunt långt hår och glada gröna ögon.

=====

-- Att tala inför folk är en viktig del av mitt yrke. Jag står inför en publik flera gånger varje vecka.

Kyrkan har en lång tradition av att förmedla budskap med hjälp av det talade ordet. Ofta talar jag i situationer som betyder mycket för dem som lyssnar, till exempel när jag ska säga något på en begravning, ett bröllop eller ett barndop. Då gäller det att välja sina ord väl.

Vad är ditt tips för att få dina åhörare att lyssna?

-- Du kommer långt med att vara närvarande, fokuserad och engagerad.

När jag talar måste jag visa att det jag säger är viktigt för mig.

#212

#519

-- _Ett sätt att skapa kontakt är att se dem som lyssnar i ögonen.

_Talar man inför en stor publik kan det vara svårt. _Man kan inte möta allas blickar, men då kan man istället variera blicken så att alla i rummet känner sig inkluderade.

_För talare som är nervösa kan det ibland vara stressande att se dem som lyssnar i ögonen. _Då kan man istället fästa blicken i pannan. _De som lyssnar kommer att tro att du ser dem i ögonen, samtidigt som du slipper den direkta ögonkontakten.

::: #213 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Patrick _Norquist arbetar som lärare.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en man med krulligt brunt hår, bruna ögon och skäggstubb.

_Han ler ett stort leende mot kameran.

=====

-- _När jag började arbeta som lärare för många år sedan ägnade jag #520 #213

en stor del av min arbetstid åt att tala inför en klass. _Nu har mycket förändrats. _Eleverna arbetar mer självständigt eller i mindre grupper. _Ofta sitter jag med en eller ett par elever och handleder dem. _Men visst, några gånger varje vecka håller jag en föreläsning för en hel klass. _Jag tycker om att försöka fånga allas uppmärksamhet med en bra historia. _Det går inte alltid lika bra, men när det lyckas får jag en kick och en känsla av att ha gjort ett bra jobb. _Efter alla år som lärare märker jag direkt om mina elever lyssnar uppmärksamt eller tänker på annat. _Om jag har förlorat eleverna är det lika bra att byta strategi och göra något annat.

_Hur gör du för att få dina elever att lyssna?

-- _Det viktigaste är att förbereda sig väl. _Om jag ska hålla en genomgång på cirka #30 minuter samlar jag en massa fakta om det jag ska prata om. _Sedan väljer jag #213 #521

exempel och innehåll som jag tror kan intressera mina elever. Jag försöker hitta en koppling mellan det jag ska prata om och deras egen vardag. Då är det lättare att väcka intresse.

Linnéa Ek är student på universitetet.

=== Bildbeskrivning =====

Foto på en tjej med brunt hår uppsatt i tofs, blå ögon och varmt leende. Hon riktar blicken rakt mot kameran.

=====

-- Jag studerar internationella relationer. En stor del av studierna går ut på att samla fakta, redovisa dem i en uppsats och sedan presentera resultaten muntligt för de andra i gruppen. Jag tycker inte om muntliga presentationer, men jag inser att det är något jag måste lära mig inför framtiden. Att tala inför folk är viktigt i många jobb.

#522

#213

_Vad gör du för att inte bli nervös?

-- _Jag skriver ner viktiga nyckelord på små talkort. _I början använde jag vanliga _A#4-papper, men när jag stod längst fram med alla blickarna riktade mot mig blev det alltid svårt att hitta bland pappren. _Om jag började darra med handen skakade hela papperet.

_Därför har jag upptäckt att små talkort fungerar bättre. _De är inte mycket större än min handflata och syns knappt när jag talar.

_På nästa sida hittar du uppgifter till texten.

::: #214 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Skriv färdigt meningarna

_Skriv färdigt meningarna så att de passar med texten på sidorna #212--#213.

#1. _Efter att han började jobba har _Ramin blivit bättre och bättre på att ---

#2. _Ramin tycker att det är bra att använda en powerpoint-
presentation, eftersom ---

#3. _Emma tycker att det är särskilt viktigt att välja sina ord rätt eftersom ---

#4. _Om man inte vill titta folk i ögonen när man pratar kan man istället ---

#5. _Patrick tycker att läraryrket har förändrats, till exempel genom att ---

#6. _Patrick har en metod att väcka sina elevers intresse, nämligen att ---

#524

#214

- #7. _Linnéa tycker inte om att hålla muntliga presentationer, men hon gör det ändå, eftersom ---
- #8. _Linnéas problem med att använda _A#4-papper under en presentation är att ---

_Sammanfatta

_Ramin, _Emma, _Patrick och _Linnéa tipsar om hur man kan hålla bättre presentationer. _Vad är det viktigaste i det de säger? _Sammanfatta _Ramins tips med en mening. _Gör sedan samma sak med _Emmas, _Patricks och _Linnéas tips.

_Berätta själv

- #1. _Vilka är dina erfarenheter av att tala inför en grupp?
- #2. _Har du egna tips som du brukar använda när du talar?

_Planera och förbereda

_I många situationer förväntas du berätta något för andra personer.

_Det kallas ibland för att redovisa eller presentera, eller -- om situationen är mer formell -- att föreläsa eller hålla ett tal. _I vardagslivet kan det handla om att du ska presentera dig själv eller berätta om något du har varit med om. _Om du arbetar kanske du ska redovisa statusen i ett projekt eller berätta om en ny idé du har fått. _I skolan kan läraren be dig att hålla ett föredrag om en bok du har läst eller ett ämne du har fördjupat dig i.

_Oavsett situation behöver du förbereda dig noga. _Här får du tips om hur.

_Ta reda på mer om förutsättningarna

_Det finns flera frågor som måste få ett svar innan du sätter igång med

förberedelserna. _Här är några exempel:

- a) _Vad är syftet med presentationen, dvs. vad vill du att de som lyssnar ska ta med sig av det du berättar? _Ska du framför allt informera, påverka eller argumentera? _Kommer det du berättar att provocera någon?
- b) _Hur lång tid har du till ditt förfogande, dvs. hur lång tid får din presentation ta?
- c) _Var befinner du dig när du ska presentera? _I ett mötesrum, ett klassrum, en föreläsningssal eller någon annan stans? _Kommer du att ha tillgång till några tekniska hjälpmedel? _På sidorna #218--#219 kan du läsa mer om presentationstekniska hjälpmedel.

_Välj ämne

_Du måste förstås veta vad du ska prata om. _Om du har möjlighet att välja ämne själv, är det bra att

#215

#527

berätta om något som du redan kan
något om. Om det är ett personligt
ämne, kan du väva in egna erfaren-
heter i det du berättar. Om du i
stället ska ge fakta om ett ämne,
behöver du först läsa på om ämnet i
olika källor.

Anpassa dig till lyssnaren

Vem är det som ska lyssna på dig?
Det är avgörande för hur du lägger
upp din presentation. Kan de redan
något om ämnet? Vad har de för
förväntningar? Att anpassa sin
presentation till lyssnarna brukar
kallas för mottagaranpassning.

Om du ska berätta något i skolan
är det din lärare och andra elever i
gruppen som är dina mottagare. Det
kan vara en svår grupp, eftersom
eleverna

::: #216 :::::::::::::::::::::::
förmodligen har olika förkunskaper
och dessutom kan helt andra saker än
läraren. Fundera gärna på vem du
vänder dig till i första hand.

Talar du framför allt till läraren
#528 #216

eller de andra eleverna?

Prova också att byta mottagare när du förbereder dig, för att se hur det påverkar ditt innehåll. Vad händer med din presentation om du istället ska hålla den för en grupp femåringar? En grupp politiker? En grupp journalister? En grupp landsmän?

Ta reda på mer om ämnet

När du presenterar något för andra är det du som är experten. Det innebär att du måste vara påläst.

Ett bra sätt att förbereda sig inför en presentation är att sätta sig in i lyssnarens situation.

Låtsas som om du inte vet något om ämnet och ställ sedan frågor till dig själv. Vad skulle du vilja veta om du lyssnade? Skriv ned det du redan kan, och ta reda på det du inte kan. Internet är en bra plats att börja på. Gå sedan vidare till längre artiklar och faktaböcker. Du kan också fråga någon person som vet mer än du. På sidan #268 kan du

#216

#529

läsa mer om hur du söker information och om hur du kan göra för att kontrollera om dina källor är pålitliga.

_Sortera och disponera

_När du har samlat idéer och fakta måste du sortera det du vet och disponera din presentation. _Förmodligen vet du mer om ditt ämne än du har möjlighet att berätta. _I så fall måste du stryka och lyfta fram det viktigaste. _Fundera på vad som är allra mest intressant för dem som ska lyssna. _Fundera också på i vilken ordning du ska presentera dina fakta. _Detta är ett förslag på en vanlig ordning, eller disposition.

#1. _Börja med något som väcker lyssnarens intresse. _Det kan vara en personlig berättelse, en fråga, ett citat eller en anekdot (dvs. en kort och rolig berättelse med en tydlig poäng).

#2. _Beskriv syftet och målet med din presentation. _Du kan också beskriva bakgrunden till varför du har valt det ämne du har valt. _För lyssnaren är det ofta lättare att koncentrera sig om man vet vad som ska hända och vad presentationen ska leda till.

#3. _Beskriv ditt innehåll eller din berättelse så enkelt och tydligt som möjligt. _Tänk på att lyssnarna oftast bara kan hålla koncentrationen i cirka #20 minuter. _Därför är det viktigt att du tänker igenom vad som är allra viktigast med din presentation. _Välj ut tre saker som du vill att alla som lyssnar ska ha förstått när du är klar -- och satsa i första hand på att förmedla just detta.

::: #217 :::::::::::::::::::::::::::::::

#4. _När du närmar dig slutet är det dags att knyta ihop säcken. _Upprepa gärna din viktigaste poäng. _Återknyt gärna till inledningen, så att lyssnaren kan se att du har haft en röd tråd och

verkligen talat om det som du hade tänkt att tala om. _Det kan också vara bra att spara en godbit till sist, till exempel en rolig historia eller ditt viktigaste argument. _Det gör att lyssnarna lättare minns det du har berättat.

_Fler tips

_Våga vara personlig! _Dela gärna med dig av dina erfarenheter och situationer du har upplevt, så länge det är relevant för innehållet. _Som lyssnare är det lätt att minnas en personlig berättelse. _Men undvik att bli alltför privat eller utlämnande. _Försök hitta en personlig berättelse som andra kan relatera till, dvs. något som andra också har erfarenheter av och kan känna igen sig i.

_Använd humor! _Humor är ett effektivt sätt att väcka lyssnarnas uppmärksamhet och intresse. _Inget är så förlösande för en presentation som ett skratt. _Men tänk också på att humor kan vara känsligt, och att

#532 #217

alla inte skrattar åt samma sak. Om du drar ett skämt som blir hängande i luften, och som ingen skrattar åt, kan situationen istället bli spänd och jobbig.

Var tydlig med slutet! Även den sömnigaste publik brukar vakna till när presentationen närmar sig slutet. Om du markerar att du snart är klar har du alltså en ny chans att föra fram ditt huvudbudskap.

Använd fraser som -avslutningsvis ..., till sist ..., sammanfattningsvis; ... eller -innan jag slutar; ... och upprepa sedan ditt huvudbudskap på nytt. Om det är ett argumenterande tal, kan du avsluta med ditt allra tyngsta argument.

#534

#217

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym sju av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_I

_ I i

_Innehåll volym sju

_Siffran inom parentes hänvisar till
förlagans sidor.

_Till punktskriftsläsaren_I

_Muntlig presentation

_ (forts.) (#218)#535

_Språkbruk (#226)#557

_Ordkunskap (#228)#560

_Att ta ansvar för sitt

_språkbruk (#250)#617

_Svenska och andra språk

_ (#254)#625

_Iii

_Presentationstekniska verktyg

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Den svenske professorn _Hans
_Rosling var känd för sina
pedagogiska föreläsningar. _Han
använde ofta presentationstekniska
verktyg för att förstärka sina
budskap. _Här är det ett rörligt
diagram, _Gapminder, som ger stöd
åt presentationen.

_Bildbeskrivning

_En man klädd i grå kavaj, lila
skjorta och svarta byxor föreläser
på en scen. _Han pekar på en stor
skärm och vänder sig mot sin
publik. _På skärmen syns ett
diagram med färgglada cirklar och
texten _United _States #2002. _På
diagrammets axlar står " __CO#2
emissions" och " __GDP per capita".

=====

_Ett presentationstekniskt hjälpmedel är ett hjälpmedel som förtydligar, lyfter fram eller förstärker din presentation. _Ofta tänker man på digital teknik när man talar om presentationstekniska verktyg. _Men det kan också vara en whiteboard-tavla, en bild, ett blädderblock eller ett föremål som du visar upp eller skickar runt bland dem som lyssnar. _Om du till exempel ska berätta hur man lagar en särskild maträtt är det effektivt om du har med dig en bit så att de som lyssnar kan få smaka.

_Det finns många anledningar att använda ett presentationstekniskt hjälpmedel. _Det kan göra att de som lyssnar minns din presentation bättre. _Men det finns också tillfällen då du inte ska använda något hjälpmedel. _Fundera på om din presentation verkligen blir bättre. _Är svaret ja? _Då fyller hjälpmedlet en viktig funktion. _Men är svaret nej? _Då kan du förstås plocka bort hjälpmedlet.

Det vanligaste digitala presentationsprogrammet heter Powerpoint. Det används både i skolan, på företag och i många andra sammanhang. Idag räknar man med att Powerpoint har drygt 90 procent av alla marknadsandelar. Enligt ägaren Microsoft skapas cirka 30 miljoner nya powerpointpresentationer varje dag.

Powerpoint är ett flexibelt program som är enkelt att använda. Du skapar din presentation med hjälp av olika bilder eller slides. Bilderna kan innehålla text, foton, illustrationer, diagram, filmklipp och ljud.

Även om Powerpoint är det vanligaste presentationsprogrammet finns det alternativ. Ett exempel är Google presentation. Det är ett webbaserat program som gör det enkelt att skapa en presentation i samarbete med andra. Ett annat exempel är det ungerska programmet Prezi. När du skapar en presentation i Prezi lägger du in text, bilder och filmer på ett stort ark.

_Din presentation förs sedan fram genom att du zoomar in olika delar av arket.

::: #219 ::::::::::::::::::::::::::::

_Ett stöd till presentationen

=== Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Behöver du inspiration till ditt föredrag? _Organisationen __TED (_Technology, _Education, _Design) arrangerar varje år en konferens där kända personer bjuds in att tala om "idéer som är värda att sprida". _Föreläsningarna är kortare än #20 minuter och finns fritt tillgängliga på _Ted _Talks webbsida.

_Bildbeskrivning

_En kvinna i rosa lockigt hår föreläser inför en publik. _Hon är klädd i en beige kavaj, har svarta byxor och svarta sneakers. _Till sin hjälp har hon en presentation med hennes namn: _Maisie

_Williams. _På scenen står det

#538

#219

_Powerpoint (eller andra verktyg) ska vara ett stöd till din presentation. _Det innebär att verktyget ska göra din presentation .bättre. _Men det finns många fällor att falla i om du inte använder verktyget rätt. _Här är några saker som du kan tänka på när du förbereder din presentation.

_Tänk igenom varje bild

_Det som finns med i din presentation ska ha ett syfte och hänga ihop med det du säger. _Därför är det viktigt att ställa några frågor när du skapar din presentation. _Vad är syftet med just den här bilden? _Vad vill jag förmedla? _Hur tror jag att åhörarna reagerar när de ser bilden?

_Använd inte för mycket text

_Powerpointpresentationen är inte någon bra plats att skriva ner hela
#219 #539

ditt manus. _Tänk på att du håller en muntlig presentation, inte en skriftlig. _Det är inte meningen att dina åhörare ska läsa allt du säger -- då kommer de snart att rikta sin uppmärksamhet på texten istället för på dig. _Många duktiga föredrags-hållare använder i stort sett bara bilder när de presenterar något.

_Använd inte för många effekter

_Powerpoint innehåller många möjligheter. _När du upptäcker vad du kan göra med verktyget är det lockande att visa andra vad du just har lärt dig. _Men var försiktig med effekterna. _Det är inte säkert att bilden och texten blir mer intressant om den flyger in från vänster, suddas ut långsamt eller läggs mot en färgglad bakgrund. _Tvärtom är det oftast bättre att göra en enkel presentation. _Då fokuserar åhörarna på det du säger istället för på det du visar.

::: #220 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Svara på frågorna

_Läs texterna på sidorna #215 till #219 och svara sedan på frågorna:

- #1. _Vad betyder det att mottagaranpassa en presentation?
- #2. _Vad innebär det att provocera någon?
- #3. _På sidan #216 finns ett förslag på en disposition i fyra steg. _Vilka delar innehåller dispositionen?
- #4. _Vad händer ofta #20 minuter in i en presentation, enligt texten?
- #5. _Vad är skillnaden mellan att vara personlig och privat, enligt texten?
- #6. _Vad menas med att ett skämt blir hängande i luften?
- #7. _Varför är det viktigt att berätta att presentationen snart är slut?
- #8. _Ge tre exempel på presentationstekniska hjälpmedel.

#220

#541

- #9. _När ska du inte använda ett presentationstekniskt hjälpmedel?
- #10. _Vilket är det vanligaste digitala presentationsprogrammet?
- #11. _Vad menas med att du kan falla i en fälla?
- #12. _Varför ska du inte skriva ner hela ditt manus i din presentation?
- #13. _Ge tre exempel på effekter som du kan använda i ett digitalt presentationsprogram.

_Berätta en historia ur ditt eget liv

_Det är alltid enklast att berätta om något du har upplevt. _Då har du redan allt innehåll, och kan istället fokusera på hur du ska berätta och hur du ska anpassa din berättelse till mottagaren. _Här är några exempel på ämnen du kan välja:

- #1. _En resa du har gjort
- #2. _En person som betyder mycket för dig

#3. _En känd person som du har
träffat

#4. _En sak som du aldrig kommer att
göra dig av med

#5. _Ett missförstånd som du har
varit med om

_Förbered en presentation på #2--#3
minuter. _Försök att göra din
berättelse så intressant och
spännande som möjligt. _Tänk igenom
vad du tror att lyssnarna vill veta.
_Satsa på att hitta en bra inledning
och en bra avslutning. _Om du vill
kan du använda ett presentations-
tekniskt hjälpmedel.

::: #221 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Berätta om din hemstad

_Din hemstad är ett exempel på ett
ämne där du -- förmodligen -- vet
mer än de andra i gruppen.

_Samtidigt finns det säkert saker du
inte vet om din hemstad. _Sök gärna
mer information medan du förbereder
dig för presentationen, till exempel
på internet.

#221

#543

Planera en presentation på cirka fem minuter. Detta ska du tänka på medan du planerar:

#1. Vilka är dina lyssnare? Är det någon som har varit i din hemstad? Är det någon som är intresserad av att resa dit?

#2. Vad kan du redan och vad behöver du ta reda på? Här är exempel på frågor du kan ställa:

é Hur såg din hemstad ut när du var liten? Hur ser den ut idag?

é På vilket sätt har den förändrats?

é Hur gammal är din hemstad?

é Vilka andra städer ligger i närheten?

é Vad bör man göra när man besöker din hemstad för första gången?

é Finns det några kända byggnader i din hemstad?

é Finns det någon känd person som kommer från din hemstad?

_Välj sedan ut det innehåll som du tror att dina lyssnare är mest intresserade av.

#3. _Gör en enkel powerpoint-presentation som stöd till din presentation. _Tänk på att inte lägga in för mycket information i presentationen. _Kanske finns det istället någon bild du kan visa?

#4. _Berätta och visa din presentation, antingen för hela gruppen eller för några få kurskamrater. _Be de andra att ställa frågor efter att du är klar. _Vad är de andra intresserade av att veta mer om?

#5. _Gå in på svenska _Wikipedia. _Har din hemstad en egen artikel? _Läs i så fall igenom vad som står om den. _Redigera gärna, om du tycker att artikeln behöver kompletteras med ny information!

_Berätta om en bild

_Dessa bilder är målade av några av
_Sveriges mest kända konstnärer.

=== Bildbeskrivning =====

#1. _Målning av _Carl _Larsson.

_Den föreställer två flickor som
_står och pratar i ett kök. _Den
_äldre flickan är klädd i en lång
_blå klänning, röd blus och har
_det långa håret i en fläta. _Den
_yngre flickan är klädd i en ljus
_klänning och har en hätta på
_huvudet. _Köket är målat i
_ljusa, fina färger. _Väggen är
_gul och bakom spisen är tapeten
_grön. _En orange stol står på
_golvet och en vit gardin
_fladdrar i ett öppet fönster.
_På spisen står några kastruller
_och på golvet intill sitter en
_vit katt. _Rummet är målat i
_ljusa, fina färger och ser
_harmoniskt ut.

#2. Målning av Sigrid Hjertén.
Den består av skarpa färger och ger ett lite obehagligt intryck. På målningen syns tre kvinnor i olika situationer. På ett ställe ser man henne vaggas ett litet barn. På ett annat ställe sitter hon mellan två män som pratar över huvudet på henne. I förgrunden sitter en svartklädd kvinna som lutar sig mot en man i lila kostym och slips. En pojke kryper fram ur högra hörnet.

#3. Målning av Jenny Nyström.
Den består av varma mjuka färger och det ser idylliskt och ut. Två tomtar i röda toppluvor hjälps åt att dra en släde med stora paket mot en upplyst stuga. Snön täcker marken och lyser upp kvällshimlen. Längst ner står det med röda bokstäver:
GOD JUL!

#4. Målning av Anders Zorn.
Den föreställer en kvinna som går ut i vattnet tillsammans med ett litet barn för ett dopp.

_Båda är nakna och färgen på deras hud smälter nästan samman med färgerna i landskapet runtomkring.

#5. _Målning av _Hilma af _Klint.

_Den är fylld av symboler i olika färger mot en orange bakgrund. _Flera av symbolerna är formade som snäckor.

#6. _Målning av _Carl _Gustaf

_Pilo. _Den föreställer kröningen av en kung i en stor kyrka. _Den är målad i ljusgröna, silvriga färger och människorna dyker fram ur ett hemlighetsfullt dunkel. _Kungen som kröns är klädd i en vacker vit dräkt och har en peruk på huvudet. _Människorna runt omkring är delvis dolda på grund av det dunkla och oskarpa ljuset.

=====

- #1. _Sätt dig tillsammans med två eller tre andra elever från gruppen. _Välj var sin bild. _Läs bildbeskrivningen under en minut.
- #2. _Berätta om den bild du har valt för de andra i gruppen. _Du kan använda dessa frågor som stöd.
- a) _Vad föreställer bilden?
 - b) _Vilka färger har konstnären använt?
 - c) _Vad tänker du när du ser bilden?
 - d) _Påminner bilden dig om något du själv har sett eller upplevt?
 - e) _Vad tror du att konstnären vill visa med sin bild?
- #3. _Jämför bildbeskrivningarna med varandra. _Vilken bild tycker du bäst om? _Varför? _Vad tycker de andra i gruppen?
- #4. _Använd internet för att ta reda på mer om den konstnär du har valt.

- #5. _Skriv ner fem fakta om konstnären som du tycker är intressanta eller viktiga att veta.
- #6. _Förbered en presentation på två minuter om den konstnär du har valt. _Om du vill kan du hålla din presentation för några i gruppen.
- #7. _Fundera på hur du ska anpassa din presentation om du ska berätta om konstnären för ...

- a) din lärare
- b) en av dina vänner
- c) en person som har vuxit upp i Sverige
- d) en person som aldrig har varit i Sverige
- e) studenter på en konstskola
- f) en femåring som är på ett konstmuseum för första gången

- #8. _Finns det någon annan konstnär som du tycker om? _Välj en bild av den konstnären och förbered en ny presentation på två minuter. _Säg inte så mycket om konstnären, utan fokusera på bilden den här gången.

_Slutuppgift: _Tre personer som har svårt att tala

_Arbeta tillsammans med två andra elever i gruppen. _Ni kommer att möta tre personer som har svårt att tala i sociala sammanhang -- _Fanny, _Eskil och _Aurora. _Välj var sin person och läs "din" text under ett par minuter.

@_Fanny har talängslan. _Det innebär att hon är orolig när hon ska tala inför andra. _Fanny är inte ensam. _Mellan #50 och #75 procent av befolkningen blir nervösa när de ska hålla tal, och för cirka #20 % kan nervositeten bli så stor att den övergår till oro, ångest och panik.

-- _Att tala inför andra är det värsta jag vet, berättar _Fanny.

_Jag rodnar och halsen blir torr.

_Det enda jag kan tänka på är mitt hjärta som slår -- snabbt och hårt.

_Problemen började när jag gick i skolan. _Där skulle vi ofta

presentera något framför de andra i klassen. _Jag kunde gruva mig i flera dagar och låg ofta sömnlös natten innan. _Numera går det lite bättre, även om jag fortfarande tycker att det är jobbigt. _Jag har läst flera böcker om talängslan och lärt mig några strategier. _Tidigare försökte jag undvika alla tal-situationer, till exempel genom att sjukanmäla mig. _Men det hjälper inte att fly. _Det är bättre att jag försöker förbereda mig så bra jag kan och fokusera på uppgiften istället för på min egen oro.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en tjej med brunt hår uppsatt i tofs och bruna ögon.

_Hon tittar med ett varmt leende in i kameran.

=====

@_Eskil har social fobi. _Det innebär att han är rädd för sociala situationer. _Social fobi är ett av de vanligaste psykiska problemen. _Forskningen visar att drygt tio procent av befolkningen kan vara drabbade.

-- _Skolan var hemsk, säger _Eskil, och efter skolan har jag knappt satt min fot utanför huset. _Bara tanken på att möta någon som jag måste prata med får mig att må illa. _Jag drabbas av panik, och jag är helt säker på att min ångest syns lång väg. _Just nu är mina föräldrar och datorn min kontakt med omvärlden. _Jag kommunicerar med mina vänner över nätet. _Det senaste halvåret har jag tagit medicin, och jag upplever att ångesten är på väg åt rätt håll. _Jag vet förstås att jag måste göra något åt situationen. _Till att börja med vill jag gärna slutföra gymnasiet. _Men jag känner mig inte redo än.

=== Bildbeskrivning =====

En kille med kort ljus hår och grön tröja tittar ut genom ett fönster.

=====

::: #225 :::::::::::::::::::::::

@_Aurora är åtta år och har selektiv mutism. Det innebär att hon inte talar i vissa situationer där hon känner sig otrygg, framför allt i skolan. När hon är hemma tillsammans med sin familj talar hon som vilket barn som helst. Mellan #1 och #7 procent av alla barn och ungdomar drabbas av selektiv mutism.

-- Det var personalen på förskolan som uppmärksammade oss på Auroras problem, berättar Auroras mamma. De fick aldrig höra hennes röst. Men hemma gick det nästan inte att få tyst på henne. Så småningom fick vi professionell hjälp att hantera problemen, och nu kan vi se framsteg. Det började med att Aurora pratade med sin bästa kompis på förskolan. Nu pratar hon #554 #225

med alla jämnåriga barn. _Hon kan kommunicera med vuxna också, men bara genom kroppsspråk som att peka, nicka och skaka på huvudet.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på en tjej med kort brunt hår, stora bruna ögon och blommig jacka. _Hon tittar med ett varmt leende mot kameran.

=====

_När du har läst texten ett par gånger ska du förbereda en presentation. _Sedan turas du och de andra eleverna i din grupp om att berätta om texterna. _Diskutera sedan likheter och skillnader mellan _Fanny, _Eskil och _Aurora.

#1. _Berätta om "din" text för de andra i gruppen. _Vilket är det huvudsakliga problemet som texten tar upp? _Sammanfatta texten med en eller ett par meningar.

- #2. Jämför berättelserna med varandra. Med tanke på vad ni vet om Fanny, Eskil och Aurora -- vad är skillnaden mellan talängslan, social fobi och selektiv mutism?
- #3. Finns det något i Fannys, Eskils och Auroras berättelser som ni kan känna igen er i? Har ni träffat personer med liknande berättelser? Diskutera med de andra i gruppen!
- #4. Vilka tips kan ni ge till en person som har svårt att tala inför grupp? Kom överens om minst fem tips. Berätta sedan om era tips för er lärare och de andra eleverna i klassen.

_Språkbruk

_Språkbruk handlar om hur vi använder språket och hur vi varierar det i olika sammanhang. _Språkbruket förändras hela tiden. _Under de senaste årtiondena har språket blivit mer och mer informellt. _Det är särskilt tydligt i digital kommunikation. _Men även i andra medier och formella texter har stilnivån förändrats.

_Ordförrådet förändras i ganska snabb takt genom att nya ord tillkommer och andra försvinner.

_Har du tänkt på att ord säger något om oss och vårt samhälle?

_Vi språkbrukare är alltså delaktiga i språkets utveckling.

_Det betyder också att vi har ett ansvar för hur vi använder språket.

_I det här kapitlet får du bland annat ...

é lära dig mer om svenskans ordförråd och struktur.

é göra jämförelser mellan svenska och andra språk.

é lära dig mer om vilket ansvar du har när du använder språket i kommunikationen med andra.

::: #227 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Kom igång

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Bildtext

_Räkna upp så många saker som du kan från bilden.

_Bildbeskrivning

_Foto på en ateljé. _Väggarna är vita och dagsljuset skiner in genom ett stort fönster. _I rummet syns ett stativ och en tom målarduk. _Bredvid stativet står en stol och en bänk med papper,

#558

#227

pennor och en tom pappersmugg. _På
väggen hänger två stora målningar.
_På golvet intill väggen står två
gröna växter, en vattenkanna och
ett porträtt av en kvinna. _En
stege står lutad mot väggen.

=====

_Ordkunskap

=== _Nu ska du ... =====

- lära dig mer om ords och uttrycks betydelse.
- se mönster i hur svenskans ordförråd byggs upp.
- lära dig strategier för hur du kan bygga upp ditt ordförråd på egen hand.
- lära dig mer om lånord och andra nya ord i svenskan.
- träna på att använda digitala ordböcker.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig många nya ord och uttryck. _Du kommer också att få fördjupad kunskap om hur det svenska ordförrådet är uppbyggt. _Dessutom kommer du att få lära dig flera olika strategier för att arbeta aktivt med ordförrådet på egen hand.

_Varför?

_Att bygga upp ett stort ordförråd är avgörande för att kunna använda språket i många olika sammanhang.

_För att bygga upp ditt ordförråd behöver du arbeta aktivt och strukturerat med ord. _Då blir det lättare för dig att lära dig nya ord och se mönster i ordförrådet.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska lära dig ord, symboler och begrepp för att uttrycka kunskaper, åsikter och känslor. _Du ska också lära dig vilken betydelse ords nyanser och värdeladdning har för hur vi uppfattar ett budskap. _Dessutom står det i kursplanen att du ska arbeta med ordförrådets struktur, bland annat ordbildning och kategorisering av ord.

_Innan du börjar

_Det här avsnittet handlar om svenskans ordförråd. _Börja med att göra följande övningar.

#1. _Se dig omkring på platsen där du är just nu. _Skriv ner alla ord du kan och beskriv hur det ser ut.

_Vilka ord behöver du kunna för att beskrivningen ska bli bättre?

_Fråga någon annan eller använd ordbok.

#2. _För att lättare komma ihåg ett nytt ord kan du associera till saker du redan kan. _Vad kommer du att tänka på när du hör ordet?

_Ser du någon bild framför dig?

_Liknar ordet något annat ord som du kan -- på svenska eller något annat språk? _Vad får du för associationer till dessa fem ord?

gardin smula kvittra fläkt
kruka

#3. När du lär dig nya ord kan du göra grupper av ord som hör ihop. Vilka andra ord kan du komma på som hör ihop med dessa fem ord?

resa bok skåp leka fågel

#4. Du kan berätta en historia med hjälp av orden du ska lära dig.

Att sätta in orden i ett sammanhang gör det nämligen lättare att lära sig dem. Skriv en kort fantasiberättelse med dessa tio ord: balkong, väska, penna, springa, skratta, möte, golv, blyg, sked, byta

#5. Du kan ta hjälp av sökverktyget

Google bilder. Prova med att söka på dessa ord: traktor prästkrage udde xylofon oval

#6. Vilket eller vilka av tipsen i #1--#5 tycker du fungerar bra?

Förklara varför.

#7. Vilket är .ditt bästa tips för hur du bäst lär dig och kommer ihåg nya ord?

#230

#563

_Nyanser och värdeladdning

_Du och andra som använder språket är ofta överens om vad ett ord betyder. _Ta ordet _bord till exempel. _När du hör eller läser ordet _bord kan du se ett bord framför dig. _Visserligen ser olika personer olika sorters bord, men vi är i alla fall överens om att ett bord består av en plan skiva och flera bordsben.

_Men för de flesta ord är betydelsen mer komplex. _Den påverkas bland annat av hur du associerar och känner inför orden. _Ett ord kan ha en positiv eller negativ laddning, och ibland kan laddningen variera från person till person. _Du kan bli glad av ett ord, medan någon annan blir ledsen eller orolig. _Att ni ser på ordet på olika sätt beror bland annat på era tidigare erfarenheter och upplevelser.

_I vissa fall kan ditt ordval avslöja din inställning till något

eller någon. _Det är skillnad på att beskriva en person som _dumdristik och att tala om samma person som _modig. _Eller att kalla någon för _latmask eller för _livsnjutare.

_Ordens värdeladdning används ofta som ett redskap i till exempel politik, reklam och i försäljningsbranschen. _Om det står i en bostadsannons att lägenheten har _förbättringspotential, har mäklaren använt ett ord som låter bättre än _renoveringsbehov. _Och det mäklaren egentligen menar är förmodligen att lägenheten är i dåligt skick.

_Att vara medveten om ords olika nyanser och värdeladdning är alltså viktigt, särskilt i kommunikationen med andra människor. _Kunskap om ord hjälper dig att lättare tolka budskap som sägs mellan raderna i olika sammanhang.

-- _Jag tycker att _glittra är svenskans vackraste ord. _Det ger mig fina associationer. _Jag tänker på en glittrande sjö eller på ögon som glittrar på någon som är glad eller förälskad. _Jag tycker om hur ordet ligger i munnen när jag uttalar det. _Inledningen med _gl och fortsättningen med bokstaven _i känns så mjuk.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto på en tjej med blå ögon och orange hår. _Håret är uppsatt i en lång fläta och hon är klädd i en grön skinnjacka och rutig skjorta.
=====

-- _._Snöstjärna är svenskans vackraste ord för mig. _Det sägs att varje snöstjärna är unik och det är fint. _Varje människa är också unik. _Jag tycker också att stjärnor har en så fin form och så lyser de starkt och fint. _Jag är däremot inte så förtjust i snö, men på något sätt tänker jag inte på det, när jag
#566 #230

hör hela ordet snöstjärna.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto på en tjej med svart hår uppsatt i tofs. _Hon har mörka ögon och ögonbryn och ler ett varmt leende mot kameran. _Hon är klädd i en ljusblå fleeecejacka.
=====

-- _Mitt favoritord är _glänta.
_Jag gillar upplevelsen av att promenera i skogen och plötsligt se hur en glänta liksom öppnar sig i en annars tät skog. _Ljuset är så fint i en glänta. _Ordet ligger också så fint i munnen.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto taget på en man i profil med tunt grått hår och skägg. _Han är klädd i en blå kavaj och vit skjorta och ler.
=====

_Vackraste och fulaste ordet

_I en undersökning som _Svenska dagbladet gjorde #2015 utsåg läsarna ordet _förgätmigej till svenskans vackraste. _På andra plats kom _snöflinga, och på tredje _porla.

#1. _Alla dessa tre ord har med naturen att göra. _Kan det finnas någon förklaring till att just naturord hamnar högt upp på en sådan lista, tror du?

#2. _Vilket är svenskans vackraste ord, tycker du? _Förklara varför. _Får ordet samma laddning om du översätter det till ditt modersmål, eller förändras det på något sätt?

#3. _Vilket är det vackraste ordet i ditt modersmål? _Förklara varför. _Får ordet samma laddning om du översätter det till svenska, eller förändras det på något sätt?

_Naturord

_Här ser du fler exempel på naturord. _Hur värderar du ordets laddning på en skala mellan #1 och #10, där #1 är negativt och #10 positivt? _Jämför med någon annan i gruppen och motivera era svar för varandra.

sol
snö
fågel
fjäril
skog
berg
regn
himmel

_Ords laddning

_Här följer åtta ordpar. _Orden i varje par har en liknande betydelse, men det ena ordet har en mer positiv laddning än det andra. _Diskutera med någon annan i gruppen och ta hjälp av ordboken för att avgöra

#231 #569

vilken laddning orden har.

- #1. doft -- odör
 - #2. ökänd -- känd
 - #3. udda -- unik
 - #4. hängiven -- nördig
 - #5. pladdra -- tala
 - #6. tongivande -- dominant
 - #7. fåfäng -- flärdfull
 - #8. försiktig -- mesig
- :::: #232 ::::::::::::::::::::::

Ords betydelseomfång och klassificering

Ett bra sätt att lära in ord är att bygga upp olika grupper av ord som hör ihop. Då upptäcker du samband mellan ord.

Det finns olika system för att ordna orden i grupper. Ett sätt är att kategorisera orden i överordnade och underordnade ord. Vi tar ett exempel: ordet instrument är ett allmänt ord. Det omfattar alla instrument, och när vi använder det vet vi inte vilket specifikt instrument vi menar. Vill vi vara

#570 #232

mer specifika behöver vi använda ett mer exakt ord, till exempel `_.slaginstrument`. Men det går att vara ännu mer exakt, till exempel genom ord som `-trummor`, `pukor`, `tamburiner`; och `_.xylofoner`. Så här kan en kategorisering av instrument se ut:

`_Instrument`

`_Slaginstrument (trumma, puka, tamburin, xylofon)`

`_Blåsinstrument (trumpet, saxofon, valthorn, tuba)`

`_Stränginstrument (gitarr, fiol, banjo, harpa)`

Som du ser går det att bygga upp system på flera olika nivåer. I exemplet med instrument finns det tre nivåer. För varje nivå blir betydelsen mer och mer exakt och konkret. I ordet `_.instrument` ryms alla sorters instrument. Du vet inte vilket det handlar om. Ordet `_.stränginstrument` talar om att det handlar om ett instrument med

#232

#571

strängar. Slutligen säger ordet
.gitarr vilken typ av sträng-
instrument det gäller och du kan se
en gitarr framför dig. Ordet
.gitarr har ett mindre betydelse-
omfång än .stränginstrument, och
.stränginstrument har ett mindre
betydelseomfång än ordet
.instrument.

Även verb kan ordnas i grupper.
Ett exempel är verb som beskriver
hur du förflyttar dig från en plats
till en annan:

Förflytta sig

Med fordon (bila, cykla, paddla,
flyga)

Med kroppen (gå, springa, simma,
krypa)

Kanske har du upptäckt att ordens
betydelseomfång skiljer sig åt
mellan språken. Därför är det ofta
svårt att hitta en exakt mot-
svarighet när du översätter ett ord
till ett annat språk. I svenskan
kan till exempel verben -tycka,

#572

#232

tänka, tro; och _-sätta, ställa,
lägga; skapa svårigheter om
motsvarande betydelseskilnader inte
finns i modersmålet.

::: #233 :::::::::::::::::::::::

_ Överordnade och underordnade ord

#1. _ Här hittar du exempel på fler
ordgrupper. _ Vilket ord kan vara
det överordnade ordet för varje
grupp?

- a) tulpan, ros, nejlika, vitsippa,
orkidé
- b) näktergal, skata, gråsparv,
duva, örn
- c) tröja, byxor, sockor, jacka,
kofta
- d) noggrann, social, ansvarsfull,
ärlig, kreativ
- e) jordgubbar, hallon, blåbär,
smultron, lingon
- f) glädje, sorg, ilska,
besvikelse, förvåning

#233

#573

#2. _Här hittar du exempel på ord med allmän betydelse. _Vilka underordnade ord kan du komma på för varje allmänt ord?

- a) idrott
- b) musik
- c) mat
- d) grönsaker
- e) färger
- f) väderlek

_Sätta, ställa, lägga

_Vilket av verben _sätta, _ställa och _lägga passar bäst i dessa meningar? _I några av meningarna kan fler än ett alternativ passa. _Ibland behöver du också böja verbet.

#1. _Sortera tvätten innan du --- in den i tvättmaskinen.

#2. _Jag måste --- mig på stolen.

#3. _Han --- sig raklång i sängen.

#4. _Barnen på förskolan fick lära sig att --- skorna på skohyllan.

#574

#233

- #5. _De har --- upp en lapp om att affären är stängd idag.
- #6. _Du kan --- in pappret i pärmen.
- #7. _Hur gör jag för att --- in pengar på kontot?
- #8. _Han brukar --- nycklarna på bordet.
- #9. --- tröjan i väskan, så att du inte glömmer den.
- #10. _Glöm inte att --- mjölken i kylan.
- ::: #234 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Synonymer och motsatsord

_Synonymer

_Ord som är synonymer har samma eller nästan samma betydelse. _Det är i själva verket ovanligt att två ord har exakt samma betydelse. _Även synonymer skiljer sig nämligen åt på olika sätt. _Det finns nästan alltid en mer eller mindre tydlig nyansskillnad mellan synonymerna. _Vet du till exempel vilken nyansskillnaden är mellan adjektiven _vacker, _elegant och _söt? _Och vad är det

#234 #575

för skillnad i värdebeladdning mellan
_.ekonomisk och _.snål, eller mellan
_.generös och _.slösaktig?

En annan vanlig skillnad är att
två synonymer har olika stilnivå,
alltså att ett ord är mer vardagligt
och informellt än ett annat. Ta
till exempel ordet _.sak. Det finns
flera synonymer, till exempel
_.grej, _.pryl och _.objekt. Men
dessa ord används i olika samman-
hang. Orden _.grej och _.pryl är
vardagliga, medan _.objekt är mer
formellt. Ibland kan synonymernas
stilvärde förändras med tiden.

Exempelvis har orden _.jobb och
_.jobba haft ett vardagligt
stilvärde, men nu används orden allt
oftare på samma sätt som _.arbete
och _.arbeta.

En annan sak som skiljer
synonymerna åt är hur de används
tillsammans med andra ord.

Adjektiven _.tunn och _.gles är
exempel på det. De kan bytas ut mot
varandra i vissa sammanhang, till
exempel när vi talar om _.tunt eller
_.glest hår. Men i andra sammanhang

passar det ena bättre än det andra.
_Om du ska beskriva en skog kan du säga att skogen är _gles, men inte att den är _tunn.

_I ordböcker anges ofta synonymer till ord. _Det finns också särskilda synonymordböcker. _Men tänk på att du behöver ta hänsyn till sammanhanget som ordet ska användas i när du söker efter synonymer.

_Motsatsord

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto på två söta hundar i helt olika storlekar. _Den ena hunden har svart- och vitprickig päls och är väldigt stor. _Den tittar nyfiket ner på den andra hunden som är en gullig, ljus labradorvalp.

=====

_Ett motsatsord är ett ord som har motsatt betydelse i jämförelse med ett annat ord. _Exempel på motsatsord är _dag och _natt, _skratta och _gråta,

#234

#577

_.död och _.levande, _.stor och
_.liten, _.varm och _.kall samt
_.frisk och _.sjuk.
::: #235 :::::::::::::::::::::::

_Synonyma ordpar

#1. _Många fasta uttryck består av ett ordpar med två synonymer.

_Bildra sådana ordpar genom att para ihop rätt ord med varandra.

_Välj bland dessa ord: ting, alert, stöd, tydligt, rusk, kry, värk, lågor, hem, reda, ro, ständigt

- a) _Lugn och ---
- b) _Saker och ---
- c) _Pigg och ---
- d) _Regn och ---
- e) _Ordning och ---
- f) _Jämt och ---
- g) _Klart och ---
- h) _Frisk och ---
- i) _Eld och ---
- j) _Hjälp och ---
- k) _Sveda och ---
- l) _Hus och ---

#578

#235

#2. _Skriv nu egna meningar med uttrycken.

_Synonymer till verbet _.gå

_Det vanligaste verbet för att förflytta sig till fots är _.gå.

_Men det finns många andra verb med liknande betydelse. _Komplettera dessa meningar med någon av synonymerna _-stappla, flanera, strosa, vanka, ströva, lufsa, skrida; och _.vandra. _Ta hjälp av sammanhanget för att avgöra vilket verb som passar bäst. _I några exempel behöver du böja verbet.

#1. _Vi tycker om att --- i bergen.

#2. _Idag har jag varit på stan och --- runt i affärerna.

#3. _Den här helgen var familjen och --- i skogen.

#4. _Vi fick syn på en björn som --- längs vägkanten.

#5. _Jag var ovan vid att gå i högklackade skor, så jag --- fram.

#6. _Bröllopsparet --- högtidligt nerför trappan.

#235

#579

#7. Kvinnan --- fram och tillbaka
av oro i sjukhuskorridoren.

#8. I Gamla stan --- vi bland
mysiga butiker och kaféer.

::: #236 ::::::::::::::::::::::::::::::

Välj en passande synonym

De markerade orden i meningarna har
flera olika betydelser. Ta hjälp av
sammanhanget och byt ut orden mot
passande synonymer.

mening

#1. Det var inte min .mening att
skrämma dig.

#2. Enligt min .mening är detta
den bästa boken han skrivit.

#3. Det är ingen .mening att
städa nu, eftersom barnen snart
kommer in med smutsiga skor.

Vilken synonym passar till #1, #2
och #3? Välj bland dessa: vits,
åsiikt, avsikt

#580

#236

ledning

- #1. Med ledning av uppgifterna de gav kunde vi lösa problemet.
- #2. En trasig ledning ledde till tågöförseningar.
- #3. Företagets ledning meddelade att ekonomin var god.

Vilken synonym passar till #1, #2 och #3? Välj bland dessa: styrelse, kabel, hjälp

hopp

- #1. Problemet är ännu inte löst, men vi har hopp om att det ska vara åtgärdat nästa vecka.
- #2. Hästen tog ett hopp över hindret.
- #3. Det finns flera hopp i berättelsen, så det är lite svårt att följa med.

Vilken synonym passar till #1, #2 och #3? Välj bland dessa: skutt, luckor, förhoppningar

#236

#581

handla

#1. _Vi har precis varit och
_.handlat allt vi behöver inför
lördagens fest.

#2. _Jag tycker att de _.handlade
fel i den situationen.

#3. _Det här _.handlar om
säkerheten för dina barn.

_Vilken synonym passar till #1, #2
och #3? _Välj bland dessa: agera,
gälla, köpa

:::: #237 ::::::::::::::::::::::::::::::

fälla

#1. _Träden _.fäller sina blad på
hösten.

#2. _Han _.fällde en klok
kommentar.

#3. _De _.fällde tjuvligan för
alla brott.

_Vilken synonym passar till #1, #2
och #3? _Välj bland dessa: tappa,
döma, säga

#582

#237

frisk

- #1. _Hon har varit febrig och hängig, men nu ser hon _frisk ut.
- #2. _Det blev en _frisk smak när jag tillsatte citron.
- #3. _Igår blåste det _friska vindar.

_Vilken synonym passar till #1, #2 och #3? _Välj bland dessa: kraftig, kry, fräsch

stark

- #1. _Det här är ett _starkt material.
- #2. _Det var en _stark upplevelse att vara på plats.
- #3. _Det var _starkt av dem att slå personligt rekord i loppet.

_Vilken synonym passar till #1, #2 och #3? _Välj bland dessa: duktig, häftig, hållbar

#237

#583

mörkt

#1. _Han åt alltid en skiva
_ .mörkt bröd till frukost.

#2. _Hon talade med _ .mörk röst.

#3. _Det ser tyvärr _ .mörkt ut för
fotbollsstjärnan. _Hon är
fortfarande skadad och blir
borta från spel i ett halvår.

_ Vilken synonym passar till #1, #2
och #3? _ Välj bland dessa: dyster,
djup, grov

_ Motsatsord

_ Skriv motsatsord till dessa ord:

_ Substantiv: förlust, vän, krig,
berg, golv

_ Verb: sälja, ge, somna, tömma,
höja

_ Adjektiv: hungrig, mjuk, varm,
sann, rak

_ Adverb: alltid, ute, här,
därifrån, neråt

#584

#237

_Fasta uttryck, idiomatiska uttryck
och bildspråk

_Du behöver inte bara lära dig ord,
utan också uttryck av olika slag.
_Sådana uttryck berikar ditt språk
och skapar variation.

_Fasta uttryck

_Fasta uttryck är fraser som
innehåller ord som kombineras enligt
vissa mönster. _Man kan säga att ett
visst ord har bestämda ordkompisar.
_Till exempel säger vi hellre
@olidlig _tystnad än @odräglig
_tystnad. _Det finns säkert många
sådana fraser även i ditt modersmål.
_För det mesta går det inte att
räkna ut vilka "kompisar" ett ord
har, så den bästa lösningen är att
lära sig _hela uttrycket på en gång
-- på samma sätt som när man lär sig
ett nytt enskilt ord.

_Idiomatiska uttryck

_För en särskild grupp av fasta uttryck, så kallade idiomatiska uttryck, räcker det inte att förstå de enskilda ordens betydelse för att förstå vad _hela uttrycket betyder.

_I ett idiomatiskt uttryck skapar orden i uttrycket tillsammans _en enda betydelse;. _I till exempel det idiomatiska uttrycket _-kasta in handduken; hjälper det inte att veta vad _kasta, _in och _handduk betyder. _Hela uttrycket betyder "ge upp".

_Även partikelverb kan i vissa användningar räknas som idiomatiska uttryck. _Tänk till exempel på partikelverbet _-tycka om;. _Det finns inget i orden _tycka eller _om som berättar att @hela uttrycket _-tycka om; betyder @gilla.

_Bildspråk

_När man talar om bildspråk, går kanske tankarna mest till dikter och annan skönlitteratur. _Men faktum är att vi använder oss av mycket bildspråk även i vardagsspråket.

_Har du hört uttryck som _-ett varmt hjärta, en kall blick; eller _-tomt prat;? _I dessa uttryck används _.varm, _.kall och _.tom på ett annat sätt än i den konkreta betydelsen. _Den konkreta betydelsen finns däremot i fraser som _-en varm dryck, en kall dag; och _-en tom burk;. _Men ser du att ordens konkreta betydelse samtidigt finns kvar i den bildliga varianten? _I en ordbok brukar den bildliga betydelsen av ett ord stå på en egen rad.

::: #239 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Det finns många ord i språket som är så vanliga att vi inte längre tänker på att de från början är bildspråk. _Exempelvis tänker du knappast på kroppsdelar när vi talar om _.bokens @rygg, _.stolens @ben

#239

#587

eller `_bergets @fot`.

`_Bildspråk` kan användas för att förtydliga och förklara saker. `_Vi` tar ett exempel. `_På sidan #121` står det att varje stycke i en text ska kunna sammanfattas med en rubrik.

`_Rubriken` visar vilken huvudidé som finns i stycket. `_När du ska skriva rubriker,` kan det hjälpa att föreställa dig varje stycke i texten som en förvaringslåda. `_På förvaringslådor` brukar vi sätta etiketter. `_Om du skriver en etikett på en förvaringslåda,` skriver du vad som finns i lådan, till exempel tröjor.

`_Du skriver nog inte vilka olika färger tröjorna har.` `_På samma sätt` är det för ett stycke i en text. `_Du skriver en rubrik för helheten i stycket,` men detaljerna utelämnar du. `_I det här exemplet används` alltså förvaringslådan som en bild för att tala om stycket i en text.

_Fasta uttryck

_ Dessa meningar innehåller fasta uttryck. _Komplettera uttrycken med ett av orden inom parentes. _Gör gärna en sökning på internet för att se vilken kombination som får flest träffar. _Du gör sökningen genom att skriva uttrycken mellan citattecken, till exempel "ett stort andetag" och "ett djupt andetag".

#1--#2. (stort/djupt) (hålla/säga)

_Han drog ett --- andetag och ställde sig sedan framför gruppen för att --- sitt tal.

#3. (spara/bevara) _Kan du --- en hemlighet?

#4. (löpa/springa) _Vi fick ofta --- ärenden åt dem.

#5. (rum/plats) _Mötet ägde --- i en stor sal.

#6. (bevara/hålla) _Du måste --- ditt löfte.

#7. (sunt/friskt) _Med --- förnuft kommer man långt.

#239

#589

- #8. (tryggt/säkert) _Sakta men ---
går det framåt.
- #9. (lätta/öppna) _Personen ville
--- sitt samvete och berättade
därför om brottet.
- #10. (spricka/brista) _Vi --- i gråt
när vi förstod vad som hade hänt.
- ::: #240 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Partikelverb

_Vet du vad dessa partikelverb
betyder? _Om inte, kan du lista ut
betydelsen med hjälp av sammanhanget
i meningen?

- #1. _Nu ska jag _-slå till; och köpa
den där tröjan, eftersom priset
har sänkts.
- #2. _Jag kan inte _-komma på; vad
han heter. _Minns du det?
- #3. _Vad har du _-ställt till; med?
_Så här kan du inte göra.
- #4. _Jag har inte _-gett upp; . _Jag
tänker klara det här.
- #5. _Jag _får inte _till det här,
så att det blir rakt. _Kan du
hjälpa mig?

#590

#240

- #6. _Hur _ .gick det _ .till när ni träffades?
- #7. _Ministern _ -gjorde bort; sig och fick avgå.
- #8. _De _ -åkte dit; för fusk i tävlingen och blev avstängda i två år.
- #9. -- _Min morfar _ -gick bort; i helgen. -- _Så tråkigt. _Jag beklagar.
- #10. _De meddelade att de måste _ -ställa in; matchen. _Den kommer att spelas senare i stället.

_Konkret och bildlig betydelse

_De markerade orden och uttrycken har både en konkret och en bildlig betydelse. _Kan du med hjälp av den konkreta betydelsen i a-meningarna lista ut den bildliga betydelsen i b-meningarna? _Visa att du har förstått den bildliga betydelsen genom att formulera en egen mening där du använder det bildliga uttrycket.

- #1;a. _Han _-satte tänderna i;
äpplet.
- #1;b. _Han letade efter ett nytt
projekt att _-sätta tänderna i;.
- #2;a. _._Ljuset från huset syntes på
långt håll.
- #2;b. _Jag såg _._ljuset efter en
jobbig period.
- #3;a. _._Diamanten kostade tusentals
kronor.
- #3;b. _Du är min _._diamant, sa
mamman till sin dotter.
- #4;a. _Det _._mörknar tidigt på
vintern.
- #4;b. _Situationen _._mörknar för
företaget.
- #5;a. _Jag hade _._medvind när jag
cyklade hem från jobbet idag.
- #5;b. _Allt går bra nu. _Vi har
verkligen _._medvind.

::: #241 ::::::::::::::::::::::::::::::

#6;a. _Barnet _klättrade snabbt
uppför stegen.

#6;b. _Laget _klättrade i tabellen.

#7;a. _Nu _glöder kolet på grillen.

#7;b. _Han skriver så att pennan
_glöder.

#8;a. _Har du packat ner allt i din
_ryggsäck?

#8;b. _Han har mycket i _ryggsäcken
efter många sorgliga upplevelser i
livet.

#9;a. _Det suger i magen när
karusellen _snurrar.

#9;b. _Tankarna _snurrar i huvudet.

#10;a. _Tillsammans la vi ett
_pussel med #1000 bitar.

#10;b. _Det är ett _pussel att
kombinera familj, studier och
fritidsaktiviteter.

#241

#593

_Idiomatiska uttryck

_Vad betyder dessa idiomatiska uttryck? _Ta hjälp av en ordbok.

_Skriv sedan egna meningar med uttrycken.

_Ana ugglor i mossen

_Köpa grisen i säcken

_Gå åt skogen

_En droppe i havet

_Ett oskrivet blad

_Fjärilar i magen

_Få blodad tand

_Ingen ko på isen

_Har man sagt _A får man säga _B

_Slita sitt hår

_Bildspråk i låttexter

_Här följer några rader från olika låttexter. _De markerade orden och fraserna är bilder för något som textförfattaren vill säga.

_Diskutera bildbeskrivningarna med hjälp av dessa frågor:

- #1. _ Hur tolkar du betydelsen av bilden?
- #2. _ Vilka tankar och känslor väcker de olika bildbeskrivningarna hos dig?
- #3. _ Vilken av bildbeskrivningarna tycker du är mest träffande?
- #4. _ Hur skulle man kunna säga samma sak utan att använda bildspråk?

_ Vi bygger _-slott av sand; och vill
_ ända upp till _ .solen
_ Man gör det nog för svårt för sig
_ själv
_ Av allt jag blev och kan, av allt
_ jag klarat av här
_ Störst blev ändå kärleken
_ _Laleh _Pourkarim

::: #242 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ Det var enkelt och vackert, du sa
_ att du väntat mig
_ Jag kunde ana att det fanns _-en
_ himmel; på jorden -- jag såg den
_ Och du bad mig att leva mitt liv
_ alltid nära dig

_ Jag följde dina steg och allt jag
_ någonsin drömt om fanns där för
_ mig
_ Åsa _ Jinder

_ Varje träd har en _ .rot
_ Varje hus en byggd _ .grund
_ Det är bara min som ryckts bort
_ från mig
_ Annika _ Norlin

_ Vem tänder _ .stjärnorna som bara
_ jag ser i dina ögon?
_ Eva _ Dahlgren

#596

#242

_Ja stackars han som aldrig
_gråter
fast han _-släpar på ett höghus;
_Vad är det ingen ska få se
_som ingen inte redan sett
och vart ska _-det där huset;
_Lars _Winnerbäck

_Var inte rädd. _Jag går brevid dig.
_Kom ta min hand. _Jag håller i dig.
_Här i min famn. _Kan du våga tro.
_Sänk dina _murar. _Jag ger dig ro.
_Sarah _Dawn _Finer

_Älskling, jag vet hur det känns,
när _broar till tryggheten bränns.
_Kenneth och _Ted _Gärdestad

_Ordbildning

_Du har stor nytta av kunskaper i ordbildning när du läser och när du lär dig nya ord. _Du behöver också kunskaper i ordbildning för att bygga ihop meningar på rätt sätt.

_Sammansättning

=== _Bildbeskrivning =====

_En målvakt i blå matchkläder kastar sig åt sidan för att ta emot en fotboll som är på väg mot honom.

=====

_I svenskan bildas många nya ord genom sammansättning. _En sammansättning bildas av två ord som också finns som självständiga ord. _Orden kan tillhöra olika ordklasser och kombineras på flera olika sätt. _Här är några exempel:

- _ Substantiv + substantiv:
 - _ ett vindskydd, en fotbolls-
målvakt, en elcykel
- _ Substantiv + adjektiv: himmelsblå
- _ Substantiv + verb: sms-rösta
- _ Adjektiv + substantiv: ett
snabbtåg, finkläder
- _ Adjektiv + verb: småspringa,
frigöra
- _ Adjektiv + adjektiv: ljusblå,
rödprickig, sötsur, bitterljuv
- _ Adverb + substantiv: en utemöbel,
utomhusaktiviteter
- _ Räkneord + substantiv: fyrkant

_ Vilken blir då betydelsen när två ord sätts ihop till ett? _ Grundregeln är att fokusera på den andra delen av ordet. _ Studera exemplen här ovan. _ Den andra delen av ordet ger det viktigaste innehållet, medan den första delen är en precisering av vad det handlar om, till exempel att det handlar om en målvakt i fotboll och inte i innebandy. _ Men det finns undantag till den här grundregeln. _ Då handlar det om

sammansättningar där båda orden har lika stor betydelse. I exemplet s-sötsur sås; är såsen både söt och sur. I e-en bitterljuv känsla; är känslan både bitter och ljuv på samma gång.

Det är bra att känna till att det finns många sammansatta ord som du inte hittar i ordboken. För att ta reda på ordets betydelse kan du prova att dela upp ordet i mindre delar.

Avledning

Ett annat mycket vanligt sätt att bilda nya ord är genom avledning.

En typ av avledning görs med hjälp av så kallade prefix:

o- (ovän, ogilla, osann)

sam- (samarbete, sambo)

Det är alltså de små orddelarna o- och sam- som är exempel på prefix. De placeras före grundordet, eller roten, och ändrar på ordets betydelse.

_Ser du på vilket sätt? _Precis, prefixet o- uttrycker här en motsats till grundordet, medan sam- betyder "tillsammans", i det här fallet _arbete tillsammans; och _bo tillsammans;.

_Det finns också ett stort antal så kallade suffix, som placeras efter roten.

_Här är några exempel:

_Verb _Substantiv _Adjektiv

gul@a	--	gul	
mejl@a	mejl	--	
fri@a	fri@het	fri	
förälsk@a	förälsk@else	förälsk@ad	
lär@a	lär@are	lär@d	
läs@a	läs@ning	läs@ande	
tack@a	tacksam@het	tack@sam	
prat@a	prat	prat@sam	
jobb@a	jobb	jobb@ig	
--	mod	mod@ig	
njut@a	njut@ning	njut@bar	

_Som du ser är orden i respektive rad släkt. _De har liknande betydelseinnehåll, men de tillhör olika ordklasser beroende på vilket suffixet är. _En del av suffixen har en särskild betydelse. _Verbsuffixet -na kan beskriva att något blir något. _När något till exempel -blir gult; , kan du säga att det .gulnar. _Adjektivsuffixet -ig kan betyda att någon eller något "har något". _En person som "har mod" är .modig och en tröja med ränder är .randig. _Och substantivsuffixet -are beskriver ofta en person som gör något aktivt. _Någon som till exempel har som arbete att måla, är -en målare; .

_Många prefix och suffix har alltså en särskild betydelse, men det finns många undantag och ett och samma prefix eller suffix kan ha olika betydelse beroende på sammanhang.

::: #245 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Sammansättning och avledning

_Bilda så många sammansättningar och avledningar som du kan av dessa substantiv. _Ta gärna hjälp av appen _- _Svensk ordbok;.

bil
hjälp
vän
liv
regn
lycka
arbete
rök
känsla
hopp

_Betydelsen hos olika prefix och
suffix

_Kan du lista ut vilken gemensam
betydelse de olika prefixen och
suffixen har i dessa meningar?

#1;a. _Servicen har @för;bättrats.
_Det är mycket kortare väntetider
nu.

#1;b. _Kvaliteten har @för;sämrats.
_Maten här var mycket bättre förr.

#1;c. _Vår vänskap har @för;djupats
och vi kan prata om nästan allt.

#2;a. _Jag @miss;förstod frågan och
svarade fel.

#2;b. _Han @miss;bedömde avståndet
till bilen framför och körde in i
den.

#2;c. _Kunden var @miss;belåten och
ville lämna tillbaka varan.

#604

#245

- #3;a. _Vi har ett @inter;nationellt samarbete, där många länder ingår.
- #3;b. _Eleverna har bra @inter;aktion. _Det märks att de trivs ihop.
- #3;c. _Det finns flera avgångar med @inter;citytåg mellan _Stockholm och _Göteborg.

- #4;a. _För att sätta upp tavlan behöver vi en hamm@are.
- #4;b. _Vad mycket damm det är här. _Jag får hämta dammsug@aren.
- #4;c. _Den här potatisskal@aren fungerar inte alls bra.

- #5;a. _Jag är nå@bar mellan kl. #9 och #12. _Resten av dagen sitter jag i möte.
- #5;b. _Den här mattan är inte tvätt@bar, men det går bra att torka av den med en fuktig trasa.
- #5;c. _Hyllplanen i bokhyllan är flytt@bara, så du kan lätt justera hyllornas höjd.

_Ord som slutar på -lös och -fri

_Orddelarna -lös och -fri har liknande betydelse, men i vissa exempel finns det en liten skillnad mellan dem. _Ser du vilken?

#1;a. _Släktingar tog hand om de föräldra@lösa barnen.

#1;b. _Hon har varit arbets@lös under en tid, men har ett nytt jobb på gång nu.

#1;c. _Laget var chans@löst mot de svenska mästarna, som vann överlägset.

#2;a. _Det här är en rök@fri plats, men många trotsar förbudet.

#2;b. _Tandvården är avgifts@fri upp till #23 års ålder.

#2;c. _Det är en problem@fri bil.
_Vi har aldrig haft några bekymmer med den.

_Byt ordklass

_Komplettera luckorna med verb, substantiv eller adjektiv/particip som hör ihop med de övriga orden på raden. _Skriv sedan egna meningar med orden.

=== _Tabell =====

_Verb	_Substantiv
_Adjektiv/	_Particip

---	---	laddad
misstänka	---	---
---	lätthet	---
trötta	---	---
---	smuts	---
---	---	skrattig
---	---	läkande
mjukna	---	---
---	blomma	---
---	---	satsande

=====

_Nyord och betydelseglidningar

_Nya ord

_Det svenska språket har förändrats på olika sätt genom tiderna, inte minst ordförrådet. _Nya ord tillkommer ständigt. _En del av nyorden stannar kvar i språket, medan andra försvinner. _Många ord tillkommer eftersom vi har ett behov av att sätta ord på sådant som händer i samhället. _Det kan handla om att vi behöver nya ord för tekniska lösningar, men det kan också vara händelser, fenomen, samhällsdebatter och samhällsutvecklingen i stort som ger oss nya ord. _Man brukar säga att orden speglar vårt samhälle. _Exempel på ord som kommit till på senare år är _-swisha, paddeltennis, fejkade nyheter, influerare, flygskam, brexit; och pronomenet _hen. _Känner du till dessa?

_Lånord

_Ord som lånas från andra språk kallas för lånord. _Svenskan är full av lånord. _Sett över tid har tyskan gett störst avtryck, men det svenska ordförrådet innehåller också många lånord från franskan. _Idag kommer de flesta lånorden från engelskan. _Även ord från andra språk har etablerats i svenskan, om än i mindre omfattning. _Exempelvis är ordet _keff ("dålig") ett lån från arabiskan och _guss ("tjej") från turkiskan. _Ordet _tjej är i sin tur ett lån från romani.

_Betydelseglidningar

_En grupp ord som ständigt får nya medlemmar är de förstärkande orden. _Exempel på förstärkande ord är @jätte;trött, @kanon; snygg, @super;bra, @toppen;mysig, @sjukt bra och @döds;tyst. _Dessa har en vardaglig stilnivå, men

förekommer inte bara i vardags-
språket. De är också vanliga i
reklam och i tidningsrubriker,
framför allt i recensioner och i
nyhetsartiklar om sporthändelser.

Det är vanligt att de förstärkan-
de orden används så mycket att deras
ursprungliga betydelse försvagas med
tiden. Det sker en betydelse-
glidning, som gör att ord som från
början är varandras motsatser kan
kombineras. I ordkombinationer
som @grymt snäll, @sjukt bra och
@hemskt god betyder adverbialen
.grymt, .sjukt och .hemskt
"mycket": "mycket snäll/bra/god"

Den ursprungliga betydelsen hos
adjektiven .grym, .sjuk och
.hemska har alltså suddats ut.

Ibland går betydelseglidningen ännu
längre. Ordet .grym kan till
exempel ha en positiv betydelse även
som adjektiv, framför allt i ung-
domsspråk: Vilken grym prestation!

Betydelseglidningar sker inte
bara för förstärkande ord, utan även
för andra ord i språket. Det är
till exempel vanligt att ord börjar
#610 #247

användas i nya sammanhang, ofta genom att ett konkret ord får en ny bildlig betydelse. Ett exempel på det är curling, som inte bara används om sporten. Det är också ett ord för att beskriva en förälder (curlingförälder) som skämmer bort sina barn.

::: #248 :::::::::::::::::::::::::::::::

Nyordslistan

Varje år publiceras en nyordslista av Språkrådet och Språktidningen. På listan finns nya ord och ord som har fått en ökad användning under året.

#1. Sök på internet efter den senaste nyordslistan. Du hittar den bland annat på hemsidan för Institutet för språk och folkminnen.

#2. _Välj ut ett ord från listan och svara på dessa frågor:

- _Vad betyder ordet?
- _Hur är ordet bildat (är det ett lånord, är det ett sammansatt eller ett avlett ord)?
- _Till vilken ordklass hör ordet?
- _Vilka tankar väcker ordet hos dig? _Behövs ordet, tycker du?

#3. _Presentera och förklara ordet för en kurskamrat.

_Nyord från olika årtionden

_På hemsidan för _Instituttet för språk och folkminnen finns nyordslistor från mitten av #80-talet och fram till idag. _Här följer några exempel på ord från listorna:

#1980-talet
kassettbok
kalkonfilm
maskrosbarn
datavirus
köksö

#612

#248

skraplott
bakmaskin
mikrougn
miljöstation
ficktelefon

#1990-talet

woka
tjuga
e-post
mingla
chatta
euro
papperstidning
spinning
homooption
wrap

#2000-talet

messa
curlingförälder
blogg
flexitarian
blåljusyrke
poddradio
sudoku
trängselskatt
twittra

#248

#613

klimateSMART

#2010-talet

selfie

klickfiske

rattsurfa

trollfabrik

filterbubbla

matsvinnsbutik

preppare

äggkonto

nätläkare

viralgranska

#1. Vad betyder orden? Använd ordbok och gör sökningar på internet för att ta reda på betydelsen.

#2. Vilka av orden finns inte med i någon ordbok? Varför, tror du?

#3. Vilka av orden används inte längre? Varför, tror du?

#4. Många av orden berättar något om samhället och vardagslivet under de olika årtiondena. Ge exempel på det.

#614

#248

_Sök information om lånord

#1. _Ibland är det tydligt att ett ord är inlånat från ett annat språk. _Andra ord tänker vi inte längre på som lånord. _Från vilka språk kommer orden för de här sakerna, tror du?

- a) sudoku
- b) pjäxor
- c) schack
- d) fönster
- e) scarf
- f) byrå
- g) kaffe
- h) pyjamas

#2. _Kan du hitta exempel på ord i svenskan som kommer från ditt modersmål?

_Förstärkande ord och uttryck

_Gå in på en nättidnings hemsida och studera rubrikerna i några recensioner eller i någon nyhetsartikel om sport. _Hittar du några exempel på förstärkande ord och uttryck i rubrikerna?

#616

#249

_Att ta ansvar för sitt språkbruk

=== _Nu ska du ... =====

- lära dig mer om yttrandefrihet och vilka begränsningar den har.
- lära dig mer om vilket ansvar du har för ditt språkbruk på internet och i andra sammanhang.
- fundera över skillnaden mellan att kommunicera digitalt och i det verkliga livet.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig vad du behöver tänka på när du kommunicerar digitalt och i andra sammanhang.

_Varför?

_Det är viktigt att vara medveten om att vårt språkbruk kan påverka andra på olika sätt och att vi har ett ansvar för hur vi använder språket.

_Innehållet i kursen

_Enligt kursplanen ska du lära dig om etiska och moraliska aspekter kring språkbruk, yttrandefrihet och integritet.

::: #251 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Innan du börjar

#1. _På vilka sätt kommunicerar du?

_Jag pratar i telefon.

_Jag skriver brev.

_Jag skriver mejl.

_Jag skickar sms.

_Jag chattar.

_Jag använder videosamtal.

_Jag använder _Snapchat.

_Jag använder _Facebook.

_Jag använder _Instagram.

_Jag använder _Twitter.

_Jag använder _Flickr.

_Jag bloggar.

_Jag vloggar.

#618

#251

#2. _ Vilket kommunikationssätt använder du mest?

#3. _ Vilka fördelar och nackdelar finns det med de kommunikationssätt som du använder?

#4. _ Har du några tips på vad man bör tänka på för att de olika kommunikationssätten ska fungera bra?

::: #252 :::::::::::::::::::::::::::::::

_ Yttrandefrihet och nätetikett

_ Vad innebär yttrandefrihet?

_ Yttrandefrihet innebär att vi har rätt att fritt uttrycka tankar, känslor och åsikter i olika sammanhang -- både i tal, skrift och bild. _ Yttrandefriheten skyddas i Sveriges grundlagar och är en mycket viktig del av demokratin.

_ Men yttrandefriheten har också gränser. _ Det finns yttranden, alltså uttalanden, som är mot lagen. _ En person som uttrycker förakt eller hot mot en folkgrupp kan göra sig skyldig till brottet hets mot

#252

#619

folkgrupp. Ett annat exempel är brottet förtal, som en person kan göra sig skyldig till om hen sprider negativa rykten om någon annan.

_Nätetikett

Det finns också yttranden som inte är brottsliga i lagens mening, men som ändå kan såra eller kränka någon annan. Du måste alltså vara noga med vilket språkbruk du använder när du talar med andra och när du skriver -- både på internet och i andra sammanhang. På internet sprids inlägg och kommentarer snabbt vidare. När hatiska kommentarer sprids talar vi om .näthat.

Hur tar du då ansvar för ditt språkbruk på internet? En utgångspunkt är att fundera över hur du skulle formulera dig om du stod öga mot öga med någon. Du bör inte skriva sådant som du inte skulle kunna säga om ni träffades i det verkliga livet. Du kan också fundera över hur du själv vill bli omtalad och bemött på nätet. Du bör

#620 #252

läsa igenom det du skrivit en extra gång innan du postar ett meddelande eller inlägg.

Det är också viktigt att tänka efter innan du sprider information vidare eller delar andras inlägg eller kommentarer. Du måste tänka kritiskt och ställa dig frågan om det du läser verkligen är sant. Här kommer källkritiken in (se s. #275).

Nätetikett

Det finns etikettsregler för hur du ska uppföra dig på internet, precis som i andra sociala sammanhang.

#1. Sök på orden "nätetikett" eller "netikett" och läs om etikettsreglerna. Välj ut tre etikettsregler som du återberättar för en kurskamrat.

#2. Vilken är den viktigaste regeln, tycker du? Motivera.

_Emoji

_Att använda emoji är ett sätt att förtydliga digital kommunikation och förstärka känslouttryck. _Men tolkar vi emoji på samma sätt? _Hur tolkar du dessa emoji? _Diskutera med någon annan i gruppen och jämför era tolkningar.

_Fem emojis med olika ansiktsuttryck.

- #1. glad med ansiktet vänt upp och ner
- #2. glad med stora svarta glasögon
- #3. halva ansiktet ler och andra halvan ser ledsen ut
- #4. uppspärrade ögon och munnen som ett rakt streck
- #5. ledsen och lång näsa

_Förtal

_Fotbollsspelaren _Zlatan
_Ibrahimovi^c anmälde år #2016 den
före detta svenska landslagstränaren
_Ulf _Karlsson för förtal.

- #1. _Vad hade _Ulf _Karlsson sagt
som gjorde att _Zlatan
_Ibrahimovi^c gjorde anmälan? _Sök
efter svaret på internet.
- #2. _Vilken blev domen?

_Att ta bort uppgifter från nätet
eller anmäla ett inlägg

_På _Datainspektionens hemsida
datainspektionen.se kan du läsa vad
du kan göra om du eller någon annan
har blivit illa behandlad på
internet. _Gå in på rubriken
_Vägledning och läs hur du kan
anmäla olämpliga inlägg eller få
bort uppgifter om dig från nätet.
_Skriv sedan en instruktion om hur
du kan göra.

#253

#623

_Samtala och diskutera

- #1. _Hur skiljer sig digital kommunikation från annan kommunikation?
- #2. _Beskriv på vilka sätt digital kommunikation kan underlätta rent praktiskt.
- #3. _Kan du ge exempel på känsliga ämnen som är lättare att beskriva digitalt än i verkliga livet?
- #4. _Vad behöver du tänka på om någon delar med sig av personlig eller känslig information, antingen digitalt eller i verkliga livet?
- #5. _Vilka förklaringar ser du till att samtalsklimatet på internet kan vara hårt?

_Svenska och andra språk

=== _Nu ska du ... =====

- lära dig mer om vad som är typiskt för svenskan i jämförelse med andra språk.
- jämföra svenskan med ditt modersmål eller något annat språk.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig mer om vad i det svenska språket som kan vara extra svårt att lära sig. _Du ska också jämföra svenskan med ditt modersmål eller något annat språk som du kan.

_Varför?

_När du gör jämförelser mellan språk, kan du upptäcka egenskaper i språken som du kanske inte tänker på annars. _Genom kunskaper om likheter
#254 #625

och skillnader mellan svenska och andra språk, förstår du bättre varför vissa delar i svenskan är svårare och tar längre tid att lära sig än andra. _Du lär dig också nya saker om ditt modersmål när du jämför det med ett annat språk.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska arbeta med likheter och skillnader mellan svenska och något annat språk.

::: #255 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Innan du börjar

_Du har säkert redan upptäckt många likheter och skillnader mellan svenska och andra språk, till exempel ditt modersmål. _Innan du läser vidare, fundera på dessa frågor tillsammans med någon annan i gruppen.

- #1. _ Vilka delar i det svenska språket är lättast att lära sig, tycker du?
- #2. _ Vilka delar i det svenska språket är svårast att lära sig, tycker du?
- #3. _ Vilka andra språk kan du?
- #4. _ Vilka språkliga likheter och skillnader har du hittills upptäckt mellan svenska och andra språk som du kan?
- #5. _ Beskriv hur du använder de språk som du kan. _ I vilka sammanhang använder du ditt modersmål? _ I vilka sammanhang använder du svenska?
- #6. _ Har du upptäckt några ord och uttryck som finns på ditt modersmål, men som det saknas en bra motsvarighet till i svenskan?
- #7. _ Har du upptäckt några ord och uttryck som finns på svenska, men som det saknas en bra motsvarighet till på ditt modersmål?

_Jämföra språk

_Släktskap

_Ett sätt att jämföra språk är att se vilka som är släkt med varandra.

_Svenskan tillhör den germanska språkgruppen. _Några av svenskans närmaste språksläktingar är danska, norska, tyska och engelska. _I dessa språk finns många gemensamma ord.

_Vilken språkgrupp tillhör ditt modersmål? _Vilka är ditt språks närmaste släktingar?

_Språkens struktur

_Det går också att jämföra språk på andra sätt än utifrån släktskap.

_Ett sätt är att studera vilka egenskaper olika språk i världen har och hur språken byggs upp. _Då går det att upptäcka likheter och skillnader även mellan språk som inte är släkt med varandra.

_Forskare har till exempel kommit

#628

#256

fram till att nästan alla världens språk placerar subjektet före objektet i en påståendesats, till exempel _ - Han läser tidningen; och inte _ - Tidningen han läser;. De flesta språk i världen placerar också negationen _ .före verbet. _ Hur är det i svenskan? _ Just det, svenskan följer detta mönster när det gäller bisatser, men i en huvudsats placeras ju negationen efter verbet:

_ Bisats: _ Vi tar bussen, eftersom bilen @inte startar.

_ Huvudsats: _ Bilen startar @inte.

_ Språkliga egenskaper som är ovanliga i världens språk brukar vara mer komplicerade att lära sig.

_ Placeringen av negationen i svenskan hör alltså till dessa. _ Att placera verbet på andra plats i satser som _ - Igår spelade vi fotboll; är en annan av svenskans egenskaper, som är ovanlig i andra språk i världen.

_ Finns det egenskaper som är gemensamma för _ .alla världens språk? _ De är inte så många, men forskning har visat att alla språk har substantiv och verb samt vokaler och konsonanter. _ Man har också funnit att vissa språkljud ger samma associationer hos talare av olika språk. _ I undersökningar har deltagare som talar olika språk fått para ihop ord med olika former, till exempel de påhittade orden _ .bouba och _ .kiki. _ Vilken av figurerna här intill passar bäst ihop med ordet _ .bouba?

_ Två figurer.

#1. spetsiga kanter formade som en stjärna

#2. rundade linjer formade som en blomma

_ Nederst på sidan kan du se vad undersökningarna visade.

#630

#256

_Oavsett vilket språk deltagarna talade, förknippade de _bouba med den rundade formen, medan _kiki förknippades med den spetsiga.

_Forskare har dragit slutsatsen att ljud som innehåller b, m och o förknippas med runda saker, medan ljud som låter som i, t och k förknippas med spetsiga.

::: #257 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Jämför språkens struktur

#1. _Översätt följande meningar till ditt modersmål eller till något annat språk som du kan.

- a) _Hunden såg en fågel.
- b) _Barnet såg en fågel.
- c) _Pojkens mamma läste en bok.
- d) _Flickans mamma läste en bok.
- e) _En fin bil stod på gatan.
- f) _Ett fint träd stod i parken.
- g) _Många fina bilar stod på gatan.
- h) _Många fina träd stod i parken.

#257

#631

- i) _Hon satt på bänken.
- j) _Han satt på bänken.
- k) _Hen satt på bänken.
- l) _Den (katten) satt på bänken.
- m) _Det (djuret) satt på bänken.

#2. _Jämför de svenska meningarna med dina översättningar. _Förklara sedan likheter och skillnader för en kurskamrat. _Om ni har översatt meningarna till samma språk diskuterar ni i stället meningarna tillsammans. _Ta hjälp av dessa frågor:

- é _I vilken ordning står subjekt, verb och objekt i en enkel påståendesats (se meningarna a--d)? _Hur är det i ditt språk?
- é _Svenskan har två genus: en- och ett-ord (se meningarna a--b och e-f). _Hur är det i ditt språk?
- é _I svenskan finns det ett genitiv-suffix (se meningarna c--d). _Hur är det i ditt språk?
- é _I svenskan står adjektivet före substantivet (se meningarna (e-h). _Hur är det i ditt språk?

#632

#257

é _I svenskan böjs adjektivet efter substantivet (se meningarna e--h). _Hur är det i ditt språk?

é _I svenskan finns det flera olika pluralformer för substantiven. _Hur är det i ditt språk (se meningarna g--h)?

é _I svenskan finns det fem personliga pronomen i tredje person singular (se meningarna i--m). _Hur är det i ditt språk?

é _Finns det andra likheter och skillnader som du upptäckte när du översatte meningarna?

::: #258 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Jämför släktskapsord

_Hur skulle du översätta dessa släktskapsord till ditt modersmål eller till något annat språk som du kan? _Vilka likheter och skillnader ser du när du jämför med svenskans sätt att beskriva släktskap?

#258

#633

mamma
pappa
bror
syster
mormor
morfar
farmor
farfar
son
dotter
barnbarn
moster
morbror
faster
farbror
kusin
sysling
svåger
svägerska
systerdotter
systemson
brorson
brorsdotter
svärmor
svärfar
halvbror
halvsyster

#634

#258

_Jämför liknelser

#1. _I världens språk finns det många exempel på liknelser med djur. _Översätt följande liknelser till ditt modersmål eller något annat språk.

_Arg som ett bi
_Bråka som hund och katt
_Envis som en åsna
_Flitig som en myra
_Fri som en fågel
_From som ett lamm
_Hal som en ål
_Hungrig som en varg
_Klok som en uggla
_Listig som en räv
_Minne som en guldfisk
_Modig som ett lejon
_Pigg som en mört
_Rädd som en hare
_Stark som en oxe
_Stolt som en tupp
_Trogen som en hund
_Tyst som en mus

#258

#635

#2. _Fundera på likheter och skillnader mellan språken: hur kombinerar man egenskaper och djurnamn? _Använder man samma eller olika djurnamn i språken?

#3. _Försök översätta några fler liknelser, nu från ditt modersmål till svenska.

_Lär ut ditt modersmål

_Tänk dig att du ska lära ut ditt modersmål till en vän som har svenska som modersmål. _Vilka likheter och skillnader mellan språken väljer du att fokusera på?

_Du kan ta upp ord och fraser, grammatik, uttal eller något annat.

_Slutuppgift: _Jämför svenska med ett annat språk

_Du ska nu få jämföra svenska med något annat språk. _Det ska du göra genom att välja en text som finns både på svenska och något annat språk, till exempel ditt modersmål.

_Välj först @ett av dessa alternativ:

é _Sök efter en text med svenska som originalspråk och som finns översatt till ditt modersmål eller ett annat språk som du kan. _Du kan till exempel välja en bok av någon av författarna _Tove _Jansson, _Selma _Lagerlöf, _Astrid _Lindgren, _Henning _Mankell eller _Stieg _Larsson.

é _Sök efter en text som är skriven på ditt modersmål eller ett annat språk som du kan och som det finns en svensk översättning till.

_Gör sedan följande:

- #1. _Välj ut några sidor som du studerar i de båda texterna.
- #2. _Skriv ner exempel på ord och meningar som du vill kommentera. _Anteckna både originalmeningen och översättningen.
- #3. _Dela in dina exempelmeningar i olika grupper och skriv en rubrik för varje grupp. _Exempelvis kan en rubrik vara _ordföljd, en annan kan vara _tempus, osv.
- #4. _Studera dina exempel och fundera över likheter och skillnader mellan språken.
- #5. _Presentera likheterna och skillnaderna för någon annan i gruppen. _Ge konkreta exempel från texterna som du har använt.

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Volym åtta av åtta

_Till punktskriftsläsaren

é _Det finns flera bilder i boken, främst färgfoton. _De bilder som tillför texten något står beskrivna i bildbeskrivningsrutor. _I en del fall står de endast beskrivna som ord eller fraser i listor.

é _Till flera kapitel finns övningar där du ska jobba med bilder.

_Bilderna finns då beskrivna i texten, efter instruktion. _I vissa fall har övningsmeningarna placerats direkt efter den bildbeskrivning de tillhör.

é _Det finns många tankekartor i boken. _Dessa har ersatts av ord eller fraser i punktlistor.

é _Mängden kursiv och fet text är minskad. _Markerad text som har betydelse för uppgiften står kvar.

_Lycka till!

_Skicka gärna dina synpunkter på anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen~àspsm.se

_I

_ I i

_Innehåll volym åtta

_Siffran inom parentes hänvisar till förlagans sidor.

_Till punktskriftsläsaren_I

_Informationssökning och
källkritik (#260).....#639

_Söka information (#262).....#643

_Värdera och granska
information (#270).....#661

_Referera och citera (#278)...#681

_Skrivmallar (#286).....#701

_Textförteckning (#296).....#726

_Kompletterande titelblad

_Informationssökning och källkritik

_Webben är stor. _Just nu består den öppna webben av ungefär #6 #000 #000 #000 sidor. _Det är sidor som alla med internet-uppkoppling kan komma åt. _Du också.

_All den information som finns där är bara några knapptryckningar bort.

_Sex miljarder sidor är så mycket att det knappt går att föreställa sig. _De innehåller så mycket text, bild och film att du inte kan läsa eller titta på allt. _Å andra sidan finns det mycket information som du -- förmodligen -- inte är särskilt intresserad av. _Så vad kan du göra för att orientera dig? _Hur hittar du just det som du letar efter? _Och hur vet du att informationen du hittar är sann? _Det är frågor som vi ska diskutera i det här kapitlet.

_Webben är inte bara en plats där du kan läsa, titta och lyssna.

_Du kan också publicera egna texter, bilder och filmer. Dessutom kan du dela information från andra och på så vis sprida den vidare. När du surfar på webben är du alltså inte bara en passiv informationskonsument, utan också en aktiv informationsproducent. Du är helt enkelt en del av internet.

_I det här kapitlet får du bland annat ...

é träna på att söka efter information på webben.

é kritiskt granska, värdera och använda information.

é diskutera vilka konsekvenser dina aktiviteter på webben kan få.

_Kom igång

_Fundera på vad du använder webben till. _I listan nedan hittar du några förslag. _Gå igenom listan och placera förslagen under rubrikerna "det gör jag ofta", "det gör jag då och då", "det har jag provat" och "det har jag aldrig gjort". _Gör sedan en egen lista med allt som du använder webben till. _Diskutera och jämför med någon annan i gruppen.

_Jag söker efter information.

_Jag skriver mejl eller andra meddelanden.

_Jag håller kontakt med vänner och släktingar.

_Jag köper mat på webben.

_Jag köper andra saker, till exempel kläder, smink eller böcker.

_Jag köper second-hand-saker av privatpersoner.

_ Jag gör mina bankärenden över webben.

_ Jag tittar på tv-serier eller film.

_ Jag läser eller tittar på nyheter.

_ Jag tittar på sport.

_ Jag spelar spel.

_ Jag diskuterar olika ämnen med andra.

_ Jag lägger upp bilder på sådant jag är med om.

_ Andra saker, nämligen ...

_Söka information

=== _Nu ska du ... =====

- bli bättre på att söka information på webben.
- diskutera vad det är för skillnad mellan olika typer av informationskällor.
- träna på att välja och använda den information som är mest relevant för dig.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig att använda information som finns på webben, i böcker, i tidningar och på flera andra platser. _För att lyckas med det måste du veta hur du söker efter informationen och hur du väljer ut den information som passar dina syften bäst.

_Varför?

_Information har aldrig varit så tillgänglig som nu. _Du kan ta reda på nästan vad som helst om vem som helst. _Men med så mycket information kan det vara svårt att veta vad som är relevant, sant och användbart. _Därför är det viktigt att kunna söka, hitta och välja.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska söka, välja och använda information från internet och andra källor.

::: #263 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Innan du börjar

_Hur gör du när du ska ta reda på något du inte vet? _Diskutera med någon annan i gruppen. _Välj bland följande förslag. _Komplettera gärna med egna!

#644

#263

- frågar en lärare
- frågar en vän eller släkting
- söker på internet
- går till biblioteket
- läser böcker
- ställer en fråga i ett internetforum
- andra förslag

_Google är den största söktjänsten på webben, men det finns alternativ.
_Har du hört om dessa?

- a) _Bing
- b) _Yahoo
- c) _Baidu
- d) _Duck_Duck_Go
- e) _Yippy
- f) _Hot_Bot

_Prova gärna att göra en sökning för att se vilka resultat du får. _Du kan till exempel prova att söka på ditt namn, din hemstad, en film du just har sett, en författare som du vill veta mer om eller en artist du tycker mycket om.

#264

#645

_Google är internets nyckel

_Använder du _Google när du söker efter information på webben? _I så fall är du inte ensam. _Enligt _Googles egna uppgifter har sök-tjänsten cirka en miljard användare i månaden.

_En del av hemligheten är förstås att sökverktyget både är effektivt och enkelt att använda. _Det räcker att skriva in ett eller ett par sökord, så får du en lista med träffar. _Ofta räcker det långt för att _Google ska hitta den informa-tion som du letar efter. _Men ibland måste du ta till andra knep för att förfina din sökning. _Här är några tips.

#1. _Breda och smala sökningar

_Om du inte riktigt vet vad du letar efter är det bra att göra en bred sökning. _Prova till exempel att söka med frasen "lära svenska".

_Förmodligen får du upp många

allmänna träffar om svenska och språkinlärning. Om du redan vet mer om vad du är ute efter kan du ställa en mer specifik fråga, till exempel "Hur förbättrar jag mitt svenska uttal?" Ju mer detaljerad du är i sökningen, desto bättre svar kan du få. Tänk också på att du kan söka direkt på bilder, videor, nyheter eller kartor. Kanske vill du titta på en video om svenskt uttal? Klicka i så fall på "Videor" när du gör din sökning.

#2. Ställ in sökverktygen

- é Alla länder
- é Alla språk
- é När som helst
- é Alla resultat

Om du klickar på "verktyg" i Googles meny kan du göra din sökning ännu mer specifik. Med hjälp av verktygen kan du exempelvis bara söka på svenska eller på sidor skrivna på ett specifikt språk. Du kan också söka på enbart nya sidor,

#264 #647

genom att ställa in sökverktyget på "senaste timmen", "senaste dygnet" eller "senaste veckan". Det är användbart om du vill veta mer om en aktuell nyhetshändelse.

#3. Gör en avancerad sökning

Hittar du ändå inte det du letar efter? Eller får du upp alldeles för många träffar? Då kan det vara läge för en avancerad sökning.

Skriv in adressen www.google.com/advanced-search i din webbläsare eller sök efter Avancerad sökning i Google. Nu kan du utöka, begränsa och justera din sökning på flera olika sätt, till exempel genom att inkludera resultat som innehåller en exakt fras. Du kan också exkludera resultat som inte innehåller ett visst ord.

#4. Tala istället för att skriva

Ofta kan du tala in din sökning istället för att knappa in den i skrift. Det är särskilt praktiskt när du använder en mobiltelefon, där det kan vara krångligare att göra

#648

#264

sökningar som innehåller längre
formuleringar. _Håll utkik efter en
mikrofon och prata med _Google!

::: #265 :::::::::::::::::::::::

#5. _Sök med bilder

_Du har säkert redan upptäckt att
du kan söka efter bilder på _Google.
_Det är bara att klicka på "_Bilder"
när du gör din sökning. _Det är
användbart om du vill veta vad ett
ord betyder, särskilt substantiv.
_Skriver du in ordet får du snabbt
fram bilder så att du kan se vad
ordet betyder och hur det kan se ut.
_Visste du att du också kan göra en
omvänd bildsökning på _Google? _Gå
in på images.google.com. _Här kan du
dra eller ladda upp en bild till
sökfältet. _Då kan _Google ge dig en
beskrivning av vad bilden före-
ställer. _Tjänsten kan vara
användbar om du exempelvis vill veta
namnet på en person eller byggnad.

_Bildsök

_Att söka efter bilder på _Google kan vara användbart när du vill veta betydelsen av konkreta ord. _Gå in på www.google.se och klicka på "bilder". _Sök sedan efter orden i listan för att få en bild av vad de betyder. _För vilka ord ger _Googles bildsök en entydig förklaring? _För vilka ord är det svårare att tolka resultatet?

- #1. sekretör
- #2. sekretär
- #3. sextant
- #4. maskros
- #5. maskrosbarn
- #6. pipa
- #7. vattenpipa
- #8. piprensare
- #9. domherre
- #10. sångfågel
- #11. tavla
- #12. målvaktstavla
- #13. bärplockare
- #14. plockepinn
- #15. plockare

#650

#265

_Testa _Google

_Ibland har _Google funktioner som gör att du kan få svaret på dina frågor direkt. _Prova till exempel vad som händer om du googlar dessa sökord i _Google.

- #1. #4 + #4
- #2. #1000 kronor i euro
- #3. #24 grader _Celsius
- #4. #411 #27
- #5. väder
- #6. film

:::: #266 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Hittar du informationen?

_Tänk dig att du vill ta reda på följande information på webben.

_Hur gör du? _När är det aktuellt att använda _Google, och när kan du behöva använda andra verktyg?

_Diskutera gärna med någon annan i gruppen.

#266

#651

#1. _Du har ont längst ner i ryggen, särskilt på morgonen när du kliver ur sängen. _I början tänkte du att det skulle gå över, men efter en vecka börjar du bli lite orolig. _Vad kan du göra för att ta reda på mer information?

#2. _Din lärare säger att du ska läsa en klassisk svensk roman. _Du har hört att äldre romaner kan finnas fritt tillgängliga på webben. _Hur gör du för att ta reda på mer?

#3. _Du har ett missat samtal från ett mobilnummer som du inte känner igen. _Hur gör du för att ta reda på vem som har ringt?

#4. _Du har fått en sms-avisering om att du kan hämta ut ett paket på ditt utlämningsställe. _Du känner till adressen, men du vet inte om utlämningsstället fortfarande är öppet. _Hur gör du för att ta reda på öppettiderna?

#5. _Du vill veta vad det blir för väder imorgon. _Hur gör du?

#6. _Du har sett en film som du tycker mycket om. _Nu är du sugen

#652

#266

på att se fler filmer av samma regissör. _Hur gör du för att ta reda på vilka filmer som är sevärda?

#7. _Du ska åka till _Köpenhamn över helgen och funderar på hur du lättast tar dig dit. _Bil, buss eller tåg? _Vad blir billigast? _Hur lång tid tar det?

#8. _Du vet att din kompis snart fyller år, men du har glömt vilken dag det är. _Hur gör du för att hitta rätt datum?

::: #267 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Googles tjänster

_Google är inte bara en sökmotor. _Vet du hur du kan använda dessa tjänster? _Ta reda på det, till exempel genom att googla!

- #1. _Gmail
- #2. _Google _Drive
- #3. _Google _Chrome
- #4. _Google _Translate
- #5. _Google _Maps
- #6. _Google _Earth

#267

#653

_Vad händer på skärmen?

_Prova att söka efter dessa nonsens-
ord i _Google. _Beskriv sedan med
egna ord vad som händer på skärmen.

- #1. do a barrel roll
- #2. zerg rush
- #3. askew

=== _Bildtext =====
_Googles tjänster går inte att nå
i _Kina. _Under #2018 fanns det
planer på att ta fram en sökmotor
som mötte den kinesiska regimens
krav på censur, men planerna lades
ner efter protester från flera
_Google-medarbetare. _Varför
protesterade de, tror du?
=====

#654

#267

_Andra sökvägar

_Även om _Google är ett fantastiskt sökverktyg kan du ibland behöva söka informationen på annat håll. _Google hittar inte allt på webben och dessutom finns det mycket information som inte är publicerad digitalt. _Här är några förslag på vad du kan göra istället.

_Sök direkt på webbplatsen

_Ibland är det mer effektivt att gå direkt till en webbplats eller en annan källa som du litar på. _Om du till exempel vill se vilka erbjudanden din livsmedelsaffär har just nu eller vilka filmer som går på din biograf är det en bra idé att uppsöka just den affärens eller biografens webbsida. _Här nedan ser du exempel på webbsidor som innehåller mycket information. _Om du vill använda _Google för att söka på en specifik webbsida kan du

kombinera ett eller flera sökord med att skriva "site:" och webbsidans namn i sökfältet, till exempel "site:www.scb.se".

@_Wikipedia är en interaktiv uppslagsbok där användarna skriver och uppdaterar innehållet. _Den svenskspråkiga versionen innehåller cirka #4 miljoner artiklar.

@_SCB är _Sveriges statistiska centralbyrå. _Här hittar du statistik om en lång rad ämnesområden.

@_Vårdguiden eller @@#1177.se; innehåller information om sjukdomar. _Här kan du få råd om du eller någon annan känner sig sjuk. _Du kan också läsa om hur vården fungerar.

@_Eniro och @_Hitta innehåller information om adresser och telefonnummer.

@_Arbetsförmedlingens webbsida innehåller information om olika yrken och den svenska arbetsmarknaden.

@_SJ:s webbsida innehåller information om tåg- och busstider.
@_IMDB innehåller information om film.
@@_Svenska.se; är en samlings sida för tre svenska ordböcker. _På @@synonymer.se; får du exempel på ord med liknande betydelse.
@_Prisjakt och _Pricerunner är två sidor som jämför priser på varor.
@@_Smhi.se; och @@yr.no; ger prognoser om vädret de kommande dagarna.

_Vilka webbsidor besöker du ofta?
_Vilken information hittar man där?

_Använd biblioteket

=== _Bildbeskrivning =====

_En tjej med yvigt brunt hår och jeanskläder står på knä på ett bibliotek. _Hon har en trave böcker i händerna och ler mot kameran.

=====
_Det finns bibliotek i alla
_Sveriges kommuner. _I ditt lokala bibliotek hittar du en stor samling böcker, tidningar, tidskrifter, film och annan media. _Med hjälp av ett kostnadsfritt lånekort kan du låna tryckta och digitala romaner, fackböcker, barnböcker, lättlästa böcker, kursböcker, böcker på flera olika språk och mycket annat. _Du kan också få mycket hjälp av bibliotekets personal. _Bibliotekarierna är särskilt utbildade för att söka efter och hitta information.

_Diskutera med andra

_Ibland finns svaret på dina frågor närmare än du tror. _Kanske kan någon du känner hjälpa dig? _Om du har frågor om dina studier kan du förstås alltid prata med din lärare, en studiehandledare eller någon annan i gruppen. _Många problem får sin lösning när man diskuterar dem med andra.

_Om den närmaste kretsen inte räcker till kan du åter igen ta hjälp av webben. _På nätet finns det nämligen många diskussionsforum och communitys där användarna tipsar och hjälper varandra. _Om du har ett specifikt intresseområde är du kanske redan medlem i ett sådant forum.

#269

#659

_Diskutera

_Tryckt eller digitalt? _Diskutera dessa frågor med någon annan i gruppen.

- #1. _Vad litar du mest på -- en bok eller en webbsida? _Vad är det som påverkar tillförlitligheten?
- #2. _Vad läser du helst -- en tryckt bok eller en digital bok?
- #3. _Vad funkar bäst för dig när du vill lära dig något nytt -- läsa en text eller titta på en instruktionsfilm på webben?
- #4. _Vilken tror du är mest aktuell -- en text i en bok eller på en webbsida? _Hur kontrollerar du när texten är skriven?
- #5. _Vad använder du helst till ett skolarbete -- en bok eller en webbsida? _Vad påverkar dina val av källor?

_Värdera och granska information

=== _Nu ska du ... =====

- träna på att värdera och granska information kritiskt.
- jämföra olika källor och diskutera deras tillförlitlighet.
- diskutera hur du påverkas av information.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Det räcker inte att hitta information -- du måste också ta reda på om den är sann eller falsk samt opartisk eller vinklad. _Det kräver att du granskar informationen med en kritisk blick.

_Varför?

_Vem som helst kan lägga ut och sprida information på webben. _Det betyder att det inte alltid finns

något filter mellan informationen och dig. _Det finns alltså ingen som har granskat det som publiceras. _Därför måste du vara kritisk till allt du läser och hör.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska värdera och kritiskt granska information från internet och andra källor. _Du ska också kunna diskutera informationens och källornas trovärdighet och relevans.

_Innan du börjar

_Om en nyhet är vinklad betyder det att den förmedlas ur ett särskilt perspektiv. _Vilka av dessa ord är synonymer till vinklad? _Välj de fem ord som du tycker liknar betydelsen av _vinklad mest.

- #1. allsidig
- #2. ensidig
- #3. färgad
- #4. mångbottnad
- #5. objektiv
- #6. opartisk
- #7. partisk
- #8. rät
- #9. subjektiv
- #10. tendentiös

_Det finns många specifika ord som man brukar använda när man talar om webben och digitala medier. _Vet du vad dessa betyder? _Diskutera med någon annan i gruppen och slå upp orden om ni är osäkra.

- #1. _E-post
- #2. _Sociala medier
- #3. _Wifi
- #4. _Algoritm
- #5. _Brandvägg
- #6. _Cookie
- #7. _Filterbubbla
- #8. _Moln
- #9. _Streama
- #10. _Domän

_Låt dig inte luras!

_Vad är sant eller falskt på webben?

_Det är inte alltid lätt att veta.

_Eftersom alla kan publicera och dela information med blixstens hastighet är det också lätt att sprida rykten, vinklade nyheter och rena lögnen. _Därför måste du vara extra uppmärksam när du läser något på webben.

_Falska nyheter

_Det cirkulerar många falska nyheter. _Ibland handlar det om satirer eller parodier, alltså texter som är till för att underhålla. _Men ofta handlar det om texter där avsikten är att vilseleda. _Det kan till exempel vara bilder eller rubriker som är tagna ur sitt sammanhang. _Det kan också vara innehåll som är helt påhittat, och som är till för att väcka oro,

rädsla eller ilska. Studier har visat att falska nyheter sprids mycket snabbare än sanna, kanske för att de är mer överraskande och sensationella.

Så vad kan du göra för att inte sprida lögnen? Det bästa tipset är att vara försiktig när du läser något på webben. Tänk efter innan du delar något vidare. Vet du om nyheten är sann eller falsk? Var kommer informationen ifrån?

Artikel eller annons?

=== Bildtext/beskrivning =====

Bildtext

Om artikeln är märkt med annons eller sponsrat innehåll vet du att det är fråga om reklam. Vem tror du till exempel står bakom den här rubriken?

Bildbeskrivning

En annons med en bild på ett litet barn som ligger tätt intill en hund och sover. Under bilden finns texten:

#666

#272

#5 tips för att sova lugnt om natten

Det här ska du tänka på när du väntar barn é Experternas bästa råd till nya föräldrar

(Innehåll från Kombo försäkringar)

=====

En tidning består både av egenproducerat innehåll och innehåll som är köpt av privatpersoner, företag eller andra organisationer.

Det egna innehållet är det redaktionella innehållet. Det består av nyhetsartiklar och andra texter som tidningen står bakom.

Det köpta innehållet kallas för annonser, alltså reklam, erbjudanden eller meddelanden. I många webbtidningar kan skillnaden mellan artiklar och annonser vara ganska liten. Företagen utformar ofta sina annonser så att de ska likna artiklar. Det är viktigt att du lär dig att se skillnaden, så att du förstår var informationen kommer ifrån. Om en text är märkt med

#272

#667

ordet .annons eller -sponsrad
artikel; vet du att ett företag
eller någon annan har betalat för
att texten ska publiceras i
tidningen.

::: #273 :::::::::::::::::::::::

Bluffmejl

 Har du fått mejl om att du
plötsligt ärvt eller vunnit en massa
pengar? Antingen uppmanas du att
betala en liten avgift för att sedan
få tillgång till en mycket större
summa pengar. Eller också ska du
klicka på en länk eller uppge ditt
kontonummer. Undvik att svara på
sådana mejl. Grundregeln för den
här typen av erbjudanden är att om
något låter alldeles för bra för att
vara sant, så är det ofta det.

_Genomskåda falska nyheter

=== _Bildbeskrivning =====

_Annons med bilden på en man med svart hår, svarta ögon och stort skägg. _Han vrålar något med galen blick. _Intill honom syns foton på ljus i olika färger som kryssats över med en röd symbol. _Under bilden står texten: _Sweden bans Christmas lights in public to avoid angering muslim refugees.

_Bredvid bilden står texten FALSKT skrivet med stora röda bokstäver.

(_Hugo _Ewald, #1 _Nov #2016)

=====

_Under #2016 påstod en bloggare att _Sverige förbjudit julbelysning "för att inte uppröra muslimska flyktingar". _Nyheten spreds snabbt på webben, både i _Sverige och internationellt. _Men det var förstås inte sant.

- a) _Sök på webben och ta reda på vilken nyhet som låg bakom ryktet om "förbjuden" julbelysning. _Vilken var den verkliga nyheten?
- b) _Varför får den här typen av nyheter så snabb spridning på webben, tror du? _Diskutera gärna med någon annan i gruppen.
- c) _Det finns tjänster och webbsidor som hjälper dig att granska, värdera och kontrollera informationen i nyheter på webben. _Ett exempel är _Källkritikbyrån. _Gå in på _Källkritikbyråns webbsida och ge minst tre exempel på nyheter som har granskats i år.

::: #274 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Genomskåda bluffen

_En stor del av alla mejl som skickas är spam eller skräpmejl.

_Många av dem är reklam för olika produkter, men det kan också vara ett försök att lura dig på pengar

#670

#274

eller skada din dator. Ofta är sådana mejl uppenbart oseriösa. Ibland efterliknar de mejl från företag och organisationer som du normalt har förtroende för, till exempel din bank eller Skatteverket.

Läs igenom dessa exempel på vanliga bluffmejl. Markera fraser i texten som gör att du blir missnödd mot innehålllet.

a)

Kära skattebetalare,

Jag sänder detta mejl för att meddela: Efter den senaste årliga beräkning av din skatte aktivitet har vi bestämt att du är berättigad att erhålla en skatteåterbäring på: SEK #1,962.65

För att få din återbäring, fyll i och skicka in skatteåterbäring formuläret.

Klicka här för att komma åt din återbetalning. Du har #72 timmar på dig att fylla i formuläret.

Hälsningar, din skatteförmedlare
info~askatteverket#1.nu

#274

#671

b)

_Nu firar vi vårt #25-årsjubileum.
_Därför ger vi bort #10 i Phone #8
smartphones ___GRATIS! _Klicka på
länken och se om du har vunnit.
https://bit.ly/#2__GGEV;n_G

c)

_God dag! _Mitt namn är _Buma
_Martine. _Jag är en bankir till
yrket. _En avlägsen släkting till
dig har varit med om en fruktans-
värd bilolycka och avlidit. _Vi
har inte kunnat spåra några andra
släktingar än dig. _Han har lämnat
efter sig en arv insättning på
__US dollar #9,4 miljoner. _Du kan
få tillgång till dessa pengar om
du betalar en administrativ
arvsavgift på ___US dollar #66. _Om
du bara är intresserad kommer jag
att förse dig med detaljer. _Jag
ber dig att bekräfta ditt intresse
med ett svarsmeddelande.
_Tack. _Med vänliga hälsningar
_Buma _Martine

#672

#274

_Tänk kritiskt

=== _Bildbeskrivning =====

_En gul, triangelformad vägs skylt med tre svarta katter. Under skylten står texten: _Här bor värdefulla katter utan trafikvett

=====

_Vad kan du göra för att inte låta dig luras av texter du läser? _Det bästa sättet är att vara kritisk.

_Jämför informationen med andra texter och sådant som du redan vet.

_Försök också att ställa frågor under läsningen. _Frågeorden _-vem, varför, när; och _vad är en bra start.

_Vem har skrivit texten?

_Alla texter har en författare.

_Försök att ta reda på vem det är.

_Om författarens namn inte säger dig något kan du istället rikta in dig på vem som står bakom informationen.

_Många texter har publicerats av en organisation med en tydlig agenda.

_På webbplatser finns det ofta en flik som heter "_Om oss". _Klicka på den för att ta reda på mer om avsändaren. _På vissa webbplatser hittar du information om avsändaren längst ner på sidan.

_Varför finns texten?

_Alla texter har ett syfte. _Ibland är syftet att informera, förklara eller underhålla. _Ibland är syftet att påverka. _Idag finns det många kommunikatörer som arbetar med att skriva om frågor ur specifika perspektiv. _Ofta arbetar de på uppdrag av någon. _Om du möter sådana texter är det viktigt att du förstår vad textens syfte är, så att du kan jämföra den med andra texter som tar upp andra perspektiv.

_När skapades texten?

_Förutom _vem och _varför är det förstås också viktigt att ta reda på

#674

#275

_ .när texten skapades. _ En gammal text är normalt mindre trovärdig än en ny. _ Det kanske finns mer aktuell information någon annanstans? _ Om du läser en text på webben går det ofta att hitta ett datum för när den senast uppdaterades. _ Du kan också kontrollera om länkarna är uppdaterade och fortfarande fungerar.

_ Att webben förändras så snabbt innebär också fördelar. _ En text kan hållas aktuell och fel kan rättas till när de upptäcks. _ Men att en text finns på webben betyder inte per automatik att den är uppdaterad och aktuell.

_ Vad handlar texten om?

_ Oavsett om texten är digital eller tryckt måste du ställa dig frågor om vad texten handlar om -- och vad den inte handlar om. _ Är det författarens egna åsikter som återspeglas, eller bygger den på fakta? _ Har författaren redovisat sina källor? _ Verkar det pålitligt?

_Filterbubblor

_När du surfar på webben lämnar du spår efter dig. _Dina aktiviteter säger nämligen en hel del om vem du är och vad du är intresserad av.

_Informationen används sedan för att anpassa ditt flöde så att de nyheter, länkar och filmklipp som visas för dig ska passa dig och dina behov. _Kanske har du rest till en ny stad? _Plötsligt får du tips på restauranger, hotell och affärer i den staden. _Eller så har du sett en film om en hund, och så tror webb-läsaren att du är intresserad av hundutställningar, hundkojor, koppel, rastgårdar och allt annat som har med hundar att göra.

_Det är förstås bra att få information, reklam och nyheter om precis det du är intresserad av.

_Men det begränsade urvalet kan också bli ett problem. _Om du till exempel läser debattartiklar som handlar om att bensinskatten är för

hög får du snabbt tips på liknande nyheter och åsikter. Alla tycker att bensinskatten måste sänkas, tänker du kanske. Men i själva verket är urvalet baserat på dina tidigare aktiviteter på webben, och i värsta fall får du aldrig se några kritiska röster som tycker att skatten borde vara ännu högre.

Nyhetsflödet blir ensidigt och andra perspektiv försvinner. Att du bara får se och läsa om sådant som du redan gillar brukar kallas för att hamna i en filterbubbla.

Facebook, Instagram, Snapchat och andra sociala medier fungerar på ett liknande sätt. Har du många kontakter eller vänner finns det ingen möjlighet att följa med i alla händelser i ditt sociala nyhetsflöde. Det måste ske ett urval, och urvalet baseras ofta på vilka vänner du har tät kontakt med, vilka nyheter du brukar vara intresserad av och vilka inlägg som är populära. Professionella programmerare har gett instruktioner så att urvalet ska anpassas efter dig. Sådana

#276

#677

instruktioner brukar kallas för algoritmer.

_Sociala medier

- #1. _Är du aktiv i några sociala medier? _Vilka?
- #2. _Texten handlar om filterbubblor och algoritmer. _Förklara begreppen med egna ord.
- #3. _Har du egna erfarenheter av att hamna i en filterbubbla? _Ge gärna exempel!

_Digital ordlista

_På den förra sidan kunde du läsa om
_filterbubblor och algoritmer. _Det
är två digitala begrepp som har
börjat användas de senaste åren.

_Här är fler. _Vet du vad de
_betyder? _Para ihop rätt ord
(#1--#10) med rätt förklaring
(a--j). _Använd sedan orden i nya
meningar.

- #1. brandvägg
- #2. cookie
- #3. domännamn
- #4. formatera
- #5. __HTML
- #6. internet
- #7. moln
- #8. streaming
- #9. wifi
- #10. __VR

- a) en datafil som sparas i din dator, till exempel för att spara dina inställningar och förse dig med anpassad reklam
- b) en programvara som stoppar ovälkommen datatrafik
- c) en värld som visas i speciella glasögon och som är så verklighetstrogen att den kan upplevas som riktig
- d) teknik för ett trådlöst nätverk
- e) ljud och film som överförs från Internet och spelas upp på din dator
- f) en digital adress
- g) radera innehållet på en hårddisk samtidigt som du skapar en struktur för att samla ny information
- h) ett språk som används för att bygga webbsidor
- i) förvaringsutrymme som ligger utanför din egen dator och som du når med en internet-uppkoppling
- j) världens största nätverk

_Referera och citera

=== _Nu ska du ... =====

- träna på att sammanställa och kommentera information som andra har skrivit om.
- hänvisa till, referera och citera olika typer av källor.
- lära dig skillnaden på att referera digitala och tryckta källor.

=====

_Vad ska du lära dig?

_Du ska lära dig att hänvisa till det som andra har skrivit eller sagt. _Det kan ske genom att du hänvisar eller refererar till någon källa. _Du kan också välja att citera någon annan text ord för ord.

_Varför?

_När du skriver en text om ett ämne räcker det sällan att bara tycka själv. _Du måste också förhålla dig till vad andra redan har tänkt, skrivit och sagt. _I sådana texter måste det framgå vad som är andras tankar och åsikter, och vad som är dina egna.

_Innehållet i kursen

_I kursplanen står det att du ska arbeta med hur man citerar och anger källor, både för digitala och tryckta medier. _När du sammanställer information från andra ska du använda källhänvisningar på ett fungerande sätt.

_Innan du börjar

- #1. _På sidan #296 finns en lista över alla bokens texter. _Slå upp sidan. _Vilken information hittar du om texterna i listan?
- #2. _På sidorna #297--#298 finns en lista över alla bokens bilder. _Slå upp sidan. _Varför tror du att den här listan finns med i boken?
- #3. _Gå igenom dessa referenser från en litteraturlista. _Vilken typ av källa tror du att de hänvisar till?

- a) www.#1177.se/sjukdomar--besvar/hjarna-och-nerver/smarta-och-huvudvark/huvudvark/ kontrollerad den #30 september #2019
- b) _Söder, _Pär: _Migränyoga : bli fri från huvudvärk med yoga & ayurveda. _Lind co #2012.
- c) _Harr, _Tina: #5 typer av huvudvärk och hur du slipper den. _Publicerad i _Expressen den #4 december #2014.

_Redovisa dina källor

_I ett skolarbete ska du berätta var din information kommer ifrån. _Det kallas för att redovisa sina källor.

_En källa kan vara en tryckt eller digital text, till exempel en bok, en artikel eller en webbplats. _Det kan också vara en muntlig källa, till exempel en intervju eller ett samtal.

_Syftet med att du redovisar dina källor är att den som läser ditt arbete ska kunna hitta och kontrollera fakta. _Samtidigt är du tydlig med vad som är dina egna åsikter och vilken information som kommer från andra. _Om informationen är allmänt känd behöver du däremot inte hänvisa till någon källa.

_Referera

=== _Bildbeskrivning =====
_En tjej med kort blont hår, gröna ögon och blå glasögon sitter på ett bibliotek och läser. _Hon lutar ena armbågen mot ett anteckningsblock och håller en blå penna mot pannan. _Hon är klädd i en blå- och orangemönstrad skjorta och tittar med rakt in i kameran.
=====

_Du hänvisar eller _refererar till dina källor i den löpande texten. _Det kan göras på flera olika sätt. _Oftast sammanfattar du vad någon annan har sagt eller skrivit. _När du läser andra författares texter gäller det alltså att förstå vad författaren menar och sedan uttrycka det med egna formuleringar så att din läsare också förstår. _Du kan till exempel skriva så här:

_Det finns olika sorters sakprosatexter (_Fohlin & _Harstad #2019:#76).

_Eller så här:

_Fohlin & _Harstad (#2019) skriver att det finns olika sorters sakprosatexter.

_I den andra meningen är _skriver ett exempel på en _referatmarkör. _Du kan variera referatmarkörerna på många olika sätt. _Förutom _skriva kan du också använda _-anse, hävda, föreslå, påstå, tycka, tro, nämna, konstatera, betona, påpeka, redovisa; och många fler. _Vet du vad det är för nyansskillnad på dessa verb?

::: #281 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Citera

_Ibland innehåller originaltexten en så slagfärdig eller användbar formulering att du vill använda den i sin helhet. _Då kan du istället #686 #281

citera originaltexten. Citat markeras med citattecken, till exempel så här: "I ett vardagligt samtal gäller det att ge och ta", skriver Fohlin & Harstad (2019: #194) i sin bok - Nå målen;. Om du vill citera ett längre utdrag är det vanligt att markera det med ett indrag i texten:

Så här definierar Fohlin & Harstad (2019) ordet turtagning på sidan #194 i sin bok - Nå målen;:

I ett vardagligt samtal gäller det att ge och ta. Det är ett slags samspel mellan dig och din samtalspartner där ni turas om att ha ordet. När du inte talar ska du istället lyssna. Växlingen mellan att lyssna och tala brukar kallas för turtagning.

Litteraturlista

Längst bak i ditt skolarbete gör du en lista över de referenser du har använt. Den brukar kallas för #281 #687

litteraturlista, litteraturförteckning eller källförteckning. En sådan lista ska innehålla information om var läsaren kan hitta originaltexten, oftast författarens namn, textens eller bokens titel och årtal. Om du har hämtat informationen från en webbsida anger du hela webbsidans namn. Om du har hämtat informationen från en bok är det vanligt att ange förlagets namn, och kommer den istället från en artikel anger du var artikeln är publicerad. Så här kan det se ut om du refererar till den här boken:

Fohlin, Maria & Harstad,
Fredrik, #2019: - Nå målen.
Svenska som andraspråk delkurs #3
och #4;. Malmö: Gleerups.

Digitala referenser

Webben är föränderlig. Det ställer till en del problem när du ska referera till en sida på webben, eftersom webbsidor kan byta innehåll från det att du har läst på sidan

#688 #281

till dess att dina läsare gör det.
_Det är också vanligt att webbsidor byter adress eller upphör. _Försök att hitta datumet för när texten på webbsidan skapades. _Om det finns kan du också skriva upp datum för senaste uppdateringen. _Skriv också datum för när du laddade ner dokumentet.

_Ibland kan det också vara svårt att hitta författarens namn på en webbsida. _Använd i så fall namnet på den organisation som ligger bakom webbsidan.

_Så här kan du referera till en artikel på webben:

_Larsdotter, _Anna: _Allmän rösträtt -- men inte för alla.
_ - _Populär historia; #6/#2019.
<https://populärhistoria.se/sveriges-historia/#1900-tal/allman-rostratt-men-inte-for-alla>
(hämtat #26 maj #2019).

_Slutuppgift: _Arbeta med artikeln

_Läs texten och gör sedan
uppgifterna på nästa sida.

_Därför ska du ta frukostlarmen med
en nypa salt

_Många struntar i att äta på
morgonen. _Är det farligt eller bra?
_De flesta ser skillnad på en god
och dålig frukost. _Men att känna
igen en falsk frukostnyhet är
svårare. " _Barn som äter glass till
frukost klarar sig bättre i skolan",
löd rubriken som blev viral
häromåret.

_Studien hade gjorts vid _Kyorin-
universitetet i _Tokyo. _De barn som
börjat dagen med tre kulor glass
visade klart bättre skolresultat
under morgontimmarna än de andra.

_Undra på att medierna nappade.

_Professor _Yoshihiko _Koga blev
världskändis på en förmiddag. _Det
fanns dock en hake. _Kontrollgruppen
#690

som han jämförde glassätarna med hade inte fått någon frukost alls.

"_Skippa frukosten och gå ner i vikt", löd rubriken som gjorde samma globala resa häromdagen. _Du kunde läsa ___TT-VERSIONEN även i denna tidning.

_Studien hade gjorts vid _Monash-universitetet i _Melbourne och publicerades i _British _Medical _Journal. _Den som vill gå ner i vikt bör hoppa över frukosten, summerade nyhetsbyråerna.

_Det är tvärtemot vad forskare brukar säga. _Stämmer det?

_I den vetenskapliga artikeln får vi veta att forskarna gått igenom tretton studier som andra har utfört. _De som skippade frukosten fick i sig färre kalorier och tappade #0,44 kilo mer i vikt än de andra.

_Men det finns en hake här med:

_Underlaget är av dålig kvalitet.

_Detta påpekar forskarna själva.

_Studierna visar spretiga resultat och ingen av dem har följts upp ordentligt. _Hälften hade färre än

#282

#691

tjugo deltagare. _Den minsta studien omfattade tio män och pågick i två dygn. " _Eftersom kvaliteten på de ingående studierna för det mesta var låg, måste resultaten tolkas med försiktighet", avslutar forskargruppen.

_Så vad kom de egentligen fram till?

" _Trots att regelbunden frukost kan ha andra positiva effekter, som förbättrad koncentration och uppmärksamhet under uppväxten, bör man vara försiktig med att rekommendera frukost som ett sätt för vuxna att gå ner i vikt."

::: #283 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Tala om avtändande slutsats för den som vill skapa en viral rubrik.

_Men vad vet vi egentligen om morgonmålet? _Några exempel:

#1. _Frukost är bra

_Ingen vetenskaplig studie visar att frukosten är farlig i sig.

_Diskussionen handlar mer om hur

#692

#283

viktig den är.

De flesta frukoststudier gäller barn och ungdomar. När en brittisk forskargrupp #2009 gick igenom allt som publicerats efter #1950, hittade de fyrtiofem studier som visar att studieresultaten blir bättre om man äter frukost. "Men frukostens effekt är tydligare hos barn som annars riskerar undernäring", skriver forskarna. Och precis vilken frukost som är bäst för skolbetyget finns det få studier på.

#2. Frukost är olika

Följderna av en skippad frukost beror på vad du hoppar över. Hade du tänkt äta bacon och smörstekta korvar, som britererna? Pannkakor med sirap, som i USA? En tallrik fil med müsli och frukt, enligt de nordiska näringsrekommendationerna? Eller bara en slät kopp kaffe? Tolv av de tretton studierna om frukost och viktökning gjordes i Storbritannien eller USA.

#3. Frukost är klass

Ju högre inkomst och utbildning, desto bättre frukostvanor, visar den svenska studien Riksmaten. I områden med hög socioekonomisk status åt nio av tio barn frukost varje dag. I de sämre ställda familjerna var det sex av tio. I den förstnämnda gruppen åt #46 procent en hälsosam frukost, i den senare bara #7 procent. Men frukosten är bara en av många faktorer som skiljer samhällsklasserna åt.

#4. Frukost är glass

Vad är en bra frukost? Det beror exempelvis på vem du är och vad du ska göra. Men många frukostråd innehåller tre "byggstenar":

é Frukt och grönsaker.

é Bröd, gröt och müsli.

é Mjölk, fil och yoghurt.

Även glass är okej, om du följer receptet och gör frukostglassen på #694

#283

mjölk och honung, yoghurt, bär och gryn.

_Text: _Daniel _Rydén
_Publicerad i _Sydsvenskan, #5
_februari #2019

www.sydsvenskan.se/#2019-#02-#05/
darfor-ska-du-ta-frukostlarmen-
med-en-nypa-salt?redirected=#1
::: #284 :::::::::::::::::::::::

_Analysera rubriken

#1. _Texten du just har läst heter
" _Därför ska du ta frukostlarmen
med en nypa salt". _Vad betyder
det att du ska ta något med en
nypa salt?

- a) att du kan ta något lättvindigt
utan att behöva tänka på
konsekvenserna
- b) att du ska vara tveksam till
något och inte ta det så
bokstavligt

#284

#695

c) att du behöver en extra krydda för att inte bli alltför uttråkad

#2. - Därför ska du; ... är ett vänligt sätt att inleda en rubrik. Andra liknande inledningar är - Så får du; ... eller - Så här gör du för att; ... Vad tror du syftet är med att inleda en rubrik på det sättet?

Dubbeltydiga ord

 I texten finns det många ord med mer än en betydelse. Detta är några exempel. Sök upp orden i texten och välj den förklaring som du tycker passar bäst i sammanhanget.

#1. nappa

a) fisk som biter i krok eller bete

b) bli entusiastisk över exempelvis en idé eller ett förslag

#2. hake

- a) liten detalj som försvårar eller ställer till problem
- b) krokliknande föremål som används för att fästa eller hänga upp något

#3. avtändande

- a) när något dämpar entusiasmen
- b) när någon släcker ljuset

#4. studier

- a) när någon inhämtar kunskap, till exempel genom att läsa på vuxenutbildningen eller universitetet
- b) en vetenskaplig undersökning

#5. slät kopp kaffe

- a) kopp med en yta som är helt jämn
- b) kaffe utan tilltugg

#284

#697

- #6. klass i ordet samhällsklass
 - a) grupp som utgörs av personer med liknande position i samhället
 - b) sammanhållen grupp elever i skolan

::: #285 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Förklara fraserna

_Hur kan man förklara dessa tio fraser från artikeln? _Skriv en förklaring och försök sedan att använda orden i ett annat sammanhang.

- #1. en falsk frukostnyhet
- #2. en viral rubrik
- #3. en global resa
- #4. skippade frukosten
- #5. ett spretigt resultat
- #6. tolkas med försiktighet
- #7. en regelbunden frukost
- #8. barn som riskerar undernäring
- #9. områden med hög socioekonomisk status
- #10. en av många faktorer

#698

#285

_Diskutera och skriv

#1. _Vilka av dessa påståenden tycker du stämmer bäst med artikeln?

- a) _Författaren tycker att det är onödigt att äta frukost.
- b) _Författaren tycker att du inte ska läsa nyheter om frukost.
- c) _Författaren tycker att du ska läsa nyheter kritiskt.

#2. _En av rubrikerna som författaren skriver om är " _Barn som äter glass till frukost klarar sig bättre i skolan". _Rubriken hänvisar till en japansk forskningsstudie. _Hur kan man formulera rubriken så att den stämmer bättre överens med forskningsresultatet?

#3. En annan rubrik är "Skippa frukosten och gå ner i vikt".

Även den rubriken hänvisar till en forskningsstudie. Hur kan man formulera den rubriken så att den stämmer bättre överens med forskningsresultatet?

#4. I slutet av artikeln redovisar författaren fakta om frukost. Hur kan man sammanfatta innehållet under rubriken ...

- a) Frukost är bra
- b) Frukost är olika
- c) Frukost är klass
- d) Frukost är glass

#5. Vad tror du att författaren vill säga om ...

- a) frukost
- b) falska nyheter
- c) virala nyheter

_Skrivmallar

_Nyhetsartikel (se text s. #86)

_Rubrik

(_Genom rubriken framgår
huvudnyheten)

_Här får eleverna inte slänga
någon mat

_Ingress

(_Kort sammanfattning av textens
viktigaste innehåll)

_Matsvinnet på _S:t _Petriskolan i
_Malmö har minskat från #65 kilo
till två kilo om dagen. _Knepet är
att eleverna inte får slänga någon
mat -- alls. _Genialiskt tycker
personalen, men bland vissa elever
som måste tugga i sig allt är
initiativet inte lika uppskattat.

_Brödtext

- _Vad? _Vem? _Var? _När? _Hur?
_Varför?
- _Mellanrubriker
- _Citat

_Det var _Petris rektor _Eva _Daun som såg ett tv-inslag om en annan skola där man hade skaffat mindre avfallspåsar, vilket ledde till att barnen slängde mindre mat. _Då slogs hon av tanken att det bästa vore att inte ha några påsar för matavfall alls. _Och sedan i onsdags förra veckan är de borta på _S:t _Petriskolan.

_Hur har eleverna reagerat?

-- _De är väldigt miljömedvetna och de köper konceptet. _Sedan att det är något de måste göra i praktiken är svårare att sälja in.

_Ny mellanrubrik

_Etc.

_Instruktion

_Steg-för-steg-instruktion (se text s. #93)

_Rubrik

_Potatis- och purjolökssoppa

_Inledning

(_ Några inledande rader om instruktionens innehåll.)

_ Den här potatis- och purjolöks-soppan är både lättlagad och god.

_Ingredienser/material/verktyg

#4 portioner

#6 potatisar

#1 purjolök

#1 buljongtärning

salt

körvel

timjan

_Steg #1. _Skär purjolöken i tunna skivor.

#287

#703

_Steg #2. _Skala potatisen och skär
_den i tunna skivor.
_Steg #3. _Koka upp vatten i en
_gryta.
_Steg #4. _Smula ner en buljong-
_tärning
_Etc.

_Allmän instruktion: momenten görs
_inte steg för steg (se text s. #91)

_Rubrik

_Sortera och återvinn plast-
_förpackningar

_Inledning

(_Några inledande rader om
_instruktionens innehåll.)

_Alla förpackningar av plast,
_såväl hårda som mjuka, ska lämnas
_till återvinning.

_Punkt #1: (här: exempel på
_plastförpackningar)

_Några exempel på plast-
_förpackningar är plastbärkassar,
_plastpåsar, plasttuber,
_refillpaket, etc.

#704

#287

_Punkt #2: (här: återvinnings-
station)

_Lämna dina plastförpackningar på
en återvinningsstation.

_Punkt #3: (här: andra insamlings-
platser)

_Om det finns insamling av
plastförpackningar vid eller i din
fastighet kan du lämna dem där.

_Etc.

_Insändare

_Rubrik

(_Genom rubriken framgår
tesen/åsikten)

_Stoppa förslaget om en ny bilväg
genom staden!

_Bakgrund

(_En beskrivning av situationen:
_Hur är det nu? _Vilket är
problemet?)

_Politikerna har föreslagit att
det ska byggas en ny bilväg genom
staden.

_Tes/_Åsikt

_Jag tycker att det är ett dåligt
förslag.

_Argument #1

_Vägbygget kommer att leda till
att grönområden och lekplatser
försvinner.

_Exempel: _Det har vi sett många
_exempel på från andra städer där
liknande förslag har blivit
verklighet.

_Argument #2

_Om vägen byggs, blir det också
ökad trafik och en bullrigare
miljö för de som bor i närheten.

_Utveckling av argumentet

_Det skapar stress och är inte bra
för hälsan.

_Motargument

_De som tycker att vägbygget är en
bra idé säger att trafiken kommer
att flyta på smidigare och att
bilisterna kommer att tjäna tid.

_Svar på motargumentet

_Det är visserligen sant, men tid
är inte allt här i livet.

_Argument #3

_Sist men inte minst kommer en ny
bilväg leda till att risken för
olyckor ökar.

_ Utveckling av argumentet

_ Här tänker jag framför allt på
_ oskyddade trafikanter, som
_ cyklister och gående.

_ Avslutning

- _ Upprepning av tesen/åsikten
- _ Kort sammanfattning av
argumenten

_ Stoppa förslaget -- för både
_ miljöns och vår skull.

_ Underskrift / _ Signatur

_ En oroad invånare

_ Debattartikel (se text s. #104)

_ Rubrik

(_ Genom rubriken framgår
tesen/åsikten)

_ Rösträttsåldern borde sänkas till
#16 år

_ Bakgrund

(_ En beskrivning av situationen:
_ Hur är det nu? _ Vilket är
problemet?)

_ I Sverige är rösträttsåldern #18
år i valen till riksdag, kommun-
och regionfullmäktige. _ Samma
åldersgräns gäller även i valet
till __EU-PARLAMENTET.

_ Tes

_ Vi tycker att det är hög tid att
ändra på detta och att istället
införa rösträtt från #16 år.

_Argument #1

_ Digitaliseringen har gjort att vi har en enorm tillgång till information och medier av olika slag. _ Det ger oss alla -- även #16-åringarna -- oändliga möjligheter att inhämta kunskap, ta ställning och debattera i olika forum.

_Argument #2

_ Om rösträttsåldern sänktes till #16 år, skulle ungdomarnas perspektiv få mer utrymme i debatten, perspektiv som kanske annars riskerar att delvis glömmas bort.

_Utveckling av argumentet

_ Ungdomarna kan ge nya infallsvinklar i frågor som ligger nära dem, till exempel i skolfrågor, fritid, bostadspolitik, etc.

_Motargument

_ Att påstå, som vissa gör, att _ -#16-åringarna skulle vara omogna och för okunniga för att rösta;

#710

#289

håller inte som argument mot en rösträttsålder på #16 år.

_Svar på motargumentet

_Källa som stöd för svaret på motargumentet

_Tvärtom är många ungdomar väl insatta. _I forskarbloggen

_Politologerna i ett inlägg den #9 januari #2016 påpekar professor

_Henrik _Ekengren _Oscarsson att skolungdomar hör till de mest pålästa i samband med valen.

_Argument #3

_Det finns också ett starkt politiskt engagemang hos de yngre.

_Källa som stöd för argumentet

_I en undersökning som gjorts av _Ungdomsbarometern ...

_Argument #4

_Vi är inte de enda som vill se en förändring av rösträttsåldern.

_Källa som stöd för argumentet

_I #2014 års _Demokratiutredning föreslogs att ...

_Avslutning

- _Upprepning av tesen/åsikten
- _Kort sammanfattning av argumenten

_Sammanfattningsvis anser vi att en sänkning av rösträttsåldern till #16 år skulle vara en stor vinst för samhället och för samhällsdebatten. _Vi uppmanar de styrande att göra verklighet av förslaget!

_Underskrift

_Föräldraföreningen för sänkt rösträttsålder

_Faktatext (se text s. #177)

_Rubrik

(_Genom rubriken framgår textens ämne)

_Selma _Lagerlöf

_Punkt #1 (här: _Uppväxt)

_Selma _Lagerlöf föddes #1858 på gården _Mårbacka i _Värmland. _Hon var det näst yngsta barnet av fem syskon.

_Punkt #2 (här: _Studie- och yrkesliv)

_År #1881 lämnade _Selma _Lagerlöf barndomshemmet för att studera till lärare i _Stockholm. _Efter att _Selma _Lagerlöf hade avslutat sina studier, flyttade hon till _Landskrona, där hon började arbeta som lärare år #1885.

_Punkt #3 (här: _Klassiker)

_Efter debutromanen skrev _Selma
_Lagerlöf många romaner och
noveller som har blivit klassiker,
till exempel ...

_Punkt #4 (här: _Priser och
engagemang)

_Selma _Lagerlöf tilldelades
_Nobelpriset år #1909 och några år
senare blev hon invald i _Svenska
_Akademien

_Punkt #5 (här: _Mårbacka)

_Tack vare sina framgångar kunde
_Selma _Lagerlöf år #1907 köpa
tillbaka barndomshemmet _Mårbacka
som ...

_Referat (se text s. #124)

_Rubrik

_Referat av texten "_Mänskliga rättigheter"

_Inledning

- _Originaltextens källa
- _Hela textens ämne/huvudbudskap

_I _Nå _Målen (#2019, s. #122) skriver _Maria _Fohlin och _Fredrik _Harstad om mänskliga rättigheter i världen och i Sverige under rubriken "_Mänskliga rättigheter".

_Huvudidé #1: (här: vad innebär mänskliga rättigheter?)

_Inledningen av texten förklarar vad mänskliga rättigheter innebär, nämligen att alla människor i hela världen är lika mycket värda och har samma rättigheter.

_Huvudidé #2: (här: allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna)

_Därefter tar författarna upp
_FN-DOKUMENTET Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna.

_Utveckling av huvudidé

_Det är ett dokument från #1948 som beskriver ...

_Huvudidé #3: (här: medborgerliga och politiska rättigheter)

_En grupp är de medborgerliga och politiska rättigheterna.

_Exempel: Bland dessa ingår till exempel religions- och åsiktsfrihet samt förbud mot diskriminering.

_Huvudidé #4: (här: ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter)

_En annan grupp är de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

_Exempel: Dit hör bland annat rätten till sjukvård, bra arbetsförhållanden och utbildning.

#716

#291

_Huvudidé #5: (här: _Sveriges grundlagar)

_Författarna förklarar att
_Sveriges grundlagar skyddar de mänskliga rättigheterna.

_Exempel: _Religionsfriheten skyddas i regeringsformen ...

_Avslutning

_Avslutningsvis betonar författarna att det samtidigt finns begränsningar för det fria ordet.

_Utredande inlägg: _Att utreda
_positiva och negativa sidor med
_något (se text s. #128--#129)

_Rubrik
(_Genom rubriken framgår textens
syfte)
_Positiva och negativa sidor med
_sociala medier

_Bakgrund
(t.ex. något man hört eller läst om)
_Användningen av sociala medier
_ökar för varje år. _Hela #83 % av
_Sveriges befolkning använder
_sociala medier, enligt rapporten
"_Svenskarna och internet" (#2018)
från _Internetstiftelsen. _Det
visar på vilken betydelse dessa
kommunikationskanaler har. _Men
samtidigt finns det också negativa
sidor med sociala medier.

_Textens syfte

_Jag vill här lyfta både positiva och negativa sidor.

_Positiv sida: idé #1

_En positiv sida med sociala medier är att det har blivit lättare att nå ut med ett budskap eller en åsikt i en fråga.

_Exempel: _I samband med till exempel tevedebatter sker ofta en direkt interaktion med tittarna, som kan bidra med synpunkter och argument i ämnen som diskuteras.

_Positiv sida: idé #2

_En annan positiv sida är att de sociala medierna ger oss möjlighet att känna samhörighet -- över olika landsdelar och över nationsgränser -- med människor som vi annars kanske inte hade mött.

_Förklaring: _Vi kan samlas kring gemensamma intressen och ge varandra tips inom dessa områden

...

#292

#719

_Exempel: _Det kan röra mat, idrott,
_kultur och mycket annat.

_Positiv sida: idé #3

_Tack vare de sociala medierna kan
_vi också hålla kontakten med
_vänner och familj på ett helt
_annat sätt än tidigare.

_Negativ sida: idé #1

_Med andra ord finns det flera
_positiva sidor med sociala medier,
_men det finns också negativa
_sidor. _Sociala medier riskerar
_att leda till stress -- på flera
_plan.

_Förklaring #1: _Vi får så mycket
_information att det blir svårt att
_prioritera ...

_Förklaring #2: _Det kan också
_uppstå en jämförelsestress. _Vi
_jämför oss med andra och kan lätt
_komma in i tankar om att andra har
_det bättre på olika sätt, även om
_...

_Negativ sida: idé #2

_En annan negativ sida med sociala medier är att det kan vara svårt att veta vem som står bakom en text och vad textens syfte är.

_Utveckling av idén

_Vi vet att bristen på källkritik resulterar i att falska nyheter sprids.

_Negativ sida: idé #3

_Ytterligare en baksida med sociala medier är att sårande kommentarer och kränkningar kan uttalas mer lättvindigt än i andra sammanhang.

_Utveckling av idén

_Det finns personer som använder olika forum för att anonymt uttrycka hat mot andra. _Sådana uttalanden får stora konsekvenser för den som drabbas.

_Avslutning

_Kort sammanfattning/_Slutsats(er)

_Sammanfattningsvis har de sociala mediernas genombrott förändrat vår tillvaro -- både på gott och ont -- och de har kommit för att stanna.

_Vad händer i framtiden?

_För att utvecklingen ska gå i positiv riktning behöver vi alla hjälpas åt genom att ...

_Utredande inlägg: _Att resonera
kring olika sidor av ett ämne

_Rubrik

(_Genom rubriken framgår textens
syfte)

_Vad är vänskap?

_Bakgrund

(t.ex. något man hört eller läst som
har koppling till textens syfte)

_Francis _Bacon lär ha sagt att
"den värsta ensamheten är att helt
sakna vänskap" -- ett citat som
visar på hur viktigt det är med
vänskap för oss människor.

_Textens syfte

_Men vad är egentligen vänskap och
hur ser vi på vänskap som barn och
som vuxna? _Vilka olika sorters
vänskap finns det och hur prövas
den sanna vänskapen?

_Idé #1

_Innebörden av vänskap varierar beroende på ålder, tänker jag.

_Förklaring: _För ett barn är det viktigaste att -- _Senare i livet tror jag att det snarare handlar om ... _För en pensionär tror jag att vänskapen framför allt ...

_Idé #2

_Vänskap ser också olika ut med olika personer.

_Förklaring: _En del vänner kanske man träffar mest genom aktiviteter, som till exempel ...
_Andra kanske man har djupare samtal med. _Ytterligare andra ...

_Idé #3

_Sann vänskap är den som klarar även prövningar.

_Förklaring: _Att man finns där och stöttar varandra även i motgång och ...

_Avslutning
_Kort sammanfattning/_Slutsats(er)
_Vad händer i framtiden?
_Sammanfattningsvis innebär
_vänskap för mig att ...
:::: #295 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Blank sida.

_Textförteckning

- s. #29 - Bortom träden hörs havet;
av Solveig von Schoultz
- s. #33 - Butik fann #100 #000 --
får behålla pengarna; från
[www.smp.se/tt-inrikes/butik-fann-
#100000-far-behalla-pengarna/](http://www.smp.se/tt-inrikes/butik-fann-#100000-far-behalla-pengarna/)
- Kvinna försökte få pengar
tillbaka för sina varor -- som var
stulna; från Sydsvenskan.se
#21/#5 #2016
- Skotjuv kom tillbaka och
klagade; från Sydsvenskan, #12/#4
#2014
- Sprang från notan -- glömde
mobilen; från [www.svt.se/nyheter/
lokalt/vast/sprang-fran-notan-
glomde-mobilen](http://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/sprang-fran-notan-glomde-mobilen)
- Bilist undvek A-brunnar; från
Sydsvenskan #3/#4 #2014, TT
- s. #40 - Hur börjar man? Fyra
författare svarar; från utifrån
intervjuer i Jag skriver i dina
#726 #296

ord; jagskriver.nu/inspiration/intervju/hur-borjar-man-fyra-forfattare-svarar/

s. #86 - Här får eleverna inte slänga någon mat; av My Östh Gustafsson, Camilla Sylvan och Hussein El-Alawi, [Sydsvenskan #23/#10 #2018](http://Sydsvenskan.se/2018/02/23/#10)

s. #91 - Sortera och återvinn plastförpackningar; från www.sopor.nu/sortera-atervinn/foerpackningar/plastfoerpackningar/

s. #98 - Storstadstjejen Jonna: Att bo på landet är överlägset; av Jonna Jinton, [Metro #25/#5 #2015](http://Metro.se/2015/02/25/#5)

s. #109 . Demokrati, från www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/

s. #115 - Varför har vi årstider?; från illvet.se/naturen/arstider/varfor-har-vi-arstider

s. #168 En stund på jorden, text och musik av Laleh Pourkarim
(c) Copyright #2013 MXM Music
AB Kobalt Music Publishing
Limited All Rights Reserved.

#296

#727

International Copyright
Secured. Used by permission of
Hal Leonard Europe Limited

s. #178 - Det andra målet; av
Jonas Karlsson

s. #182 - Hunden som vågade drömma;
av Sun-Mi Hwang, översättare
Hanna Svensson, Norstedts.
Översättning licensierad via
ALIS.

s. #282 - Därför ska du ta
frukostlarmen med en nypa salt;
Daniel Rydén, Sydsvenskan,
#5/#2 #2019, [www.sydsvenskan.se/
#2019-#02-#05/darfor-ska-du-ta-
frukostlarmen-med-en-nypa-salt](http://www.sydsvenskan.se/#2019-#02-#05/darfor-ska-du-ta-frukostlarmen-med-en-nypa-salt)

_Kompletterande titelblad

_Nå målen

_Svenska som andraspråk
_Delkurs #3 och #4

_Maria _Fohlin
_Fredrik _Harstad

_Överförd från första upplagan,
utgiven av _Gleerups _Utbildning
__AB, #2019
__ISBN #978-#91-#40-#69237-#5
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2024

__SPSM-VERKSNUMMER: #41297

_Observera

_Produkten är framställd av
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
för personer med funktions-
nedsättning enligt #17 a §
upphovsrättslagen. _Produkten får
endast spridas till personer som
behöver det anpassade exemplaret
för att kunna ta del av det
bakomliggande verket. _Olaga
spridning eller överföring av
produkten beivras.